

הישיבה השישים ואחת של הכנסת התשיעית

יום רביעי, י"ח טבת תשל"ח (28 דצמבר 1977)
ירושלים, הכנסת, שעה 10:07

א. הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל

עד כאן, אדוני היושב-ראש, הביטוי המינהלי לאור-טונומיה לתושבים הערביים של יהודה, שומרון וחבל עזה, ומעתה — הביטוי הפארלאמנטארי:

לתושבי יהודה, שומרון וחבל עזה, ללא הבדל אזרחות, לרבות נטולי אזרחות, גיתנת הברירה החפשית — אופציה בלעז — לקבל אזרחות ישראלית או אזרחות ירדנית. תושב אזורי יהודה, שומרון וחבל עזה, שביקש אזרחות ישראלית — יקבלנה, בהתאם לחוק האזרחות של מדינת ישראל. תושבי יהודה, שומרון ועזה שיבחרו, לפי זכות הברירה החפשית, באזרחות ישראל, יהיו זכאים לבחור ולהיבחר לכנסת, לפי חוק הבחירות;

תושבי יהודה, שומרון ועזה, אזרחי ירדן או אלה שיהיו לאזרחי ירדן, על-פי זכות הברירה החפשית, יב-חרו ויהיו זכאים להיבחר לפארלאמנט של הממלכה הי-אשמית הירדנית, לפי חוק הבחירות של מדינה זו; שאלות, הנובעות מהצבעה של תושבי יהודה, שומ-רון וחבל עזה לפארלאמנט הירדני, תובהרנה במשא-ומתן בין ישראל וירדן;

תוקם ועדה של נציגי ישראל, ירדן והמועצה המי-נהלית. הוועדה תבדוק את החקיקה הקיימת ביהודה, ב-שומרון ובחבל עזה ותקבע איוו חקיקה חסיף לעמוד בתוקף, איוו תבוטל, ומה יהיו הסמכויות של המועצה המינהלית להתקין תקנות. החלטות ועדה זו יתקבלו פה אחד;

תושבי ישראל יהיו רשאים לרכוש קרקע ולהתנהל באזורי יהודה, שומרון וחבל עזה; ערבים תושבי יהודה, שומרון וחבל עזה, שעל-פי הברירה החפשית הגיתנת להם יהיו לאזרחי ישראל, יהיו רשאים לרכוש קרקע ולהת-יישב בישראל;

תוקם ועדה של נציגי ישראל, ירדן והמועצה המינה-לית, לקביעת כללי ההגירה אל יהודה, שומרון וחבל עזה. הוועדה תקבע את הכללים שלפיהם תותר לפלי-טים הערבים, שמחוץ ליהודה, שומרון ועזה, הגירה במי-דה סבירה לחור חבלים אלה. החלטות ועדת ההגירה יתקבלו פה אחד;

לתושבי ישראל, יהודה, שומרון וחבל עזה יובטח חופש תנועה וחופש פעילות כלכלית בישראל, ביהודה, בשומרון ובחבל עזה;

המועצה המינהלית תמנה אחד מחבריה לייצגה בפני ממשלת ישראל, למען דיון בעניינים משותפים; ואחד מחבריה ייצגה בפני ממשלת ירדן, למען דיון בעניינים משותפים;

ישראל עומדת על זכותה ותביעתה לריבונות על יח-דה, שומרון וחבל עזה. בידעה כי קיימות תביעות אחרות,

חירי' י. שמיר:

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. על סדר-היום: הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל. אני מברך את ראש הממשלה לשובו משליחות הש-לום באיסמאעיליה. רשות הדיבור לראש הממשלה.

ראשי-הממשלה מ. בגין:

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, עם השכנת השלום נציע להנהיג אוטונומיה מינהלית לתו-שבים הערביים של יהודה, שומרון וחבל עזה, על יסוד עקרונות אלה:

המינהל של הממשל הצבאי ביהודה, בשומרון ובחבל עזה יבוטל. ביהודה, בשומרון ובחבל עזה תוקם אוטו-נומיה מינהלית של התושבים הערביים באזורים אלה על-ידי תושביהם ובשביילם;

תושבי יהודה, שומרון וחבל עזה יבחרו במועצה מינהלית שתמנה 11 חברים;

המועצה המינהלית תפעל על-פי העקרונות הקבועים במסמך זה;

כל תושב בן 18 שנים ומעלה, ללא הבדל אזרחות, או ללא אזרחות, יהיה זכאי לבחור למועצה המינהלית. כל תושב, שביום הגשת רשימת המועמדים, הכוללת את שמו, למועצה המינהלית יהיה בן 25 שנים ומעלה, יהיה זכאי להיבחר למועצה המינהלית;

המועצה המינהלית תיבחר בבחירות כלליות, ישי-רות, אישיות, שוות והשאיות;

תקופת כהונתה של המועצה המינהלית תהיה ארבע שנים מיום היבחרה; מקום מושבה — בית-לחם;

כל העניינים המינהליים, הנוגעים לתושבים הערביים של אזורי יהודה, שומרון וחבל עזה, יהיו נתונים לסמ-כותה של המועצה המינהלית;

המועצה המינהלית תפעיל את האגפים הבאים:

אגף החינוך; אגף לענייני דת; אגף הכספים; אגף התחבורה; אגף הבינוי והשיכון; אגף התעשייה, המסחר והתיירות; אגף החקלאות; אגף הבריאות; אגף העבודה והרווחה; אגף לשיקום פליטים; אגף המינהל המשפטי והפיקוח על כוח משטרה מקומי;

המועצה המינהלית תוציא תקנות הנוגעות לפעולתם של אגפים אלה;

הבטחון והסדר הציבורי באזורי יהודה, שומרון וחבל עזה יהיו מופקדים בידי השלטונות הישראליים;

המועצה המינהלית תבחר ביושב-ראש שלה; וישיבתה הראשונה של המועצה המינהלית תקויים 30 יום לאחר פירסום תוצאות הבחירות.

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (בגין, וילנר, בדיאן, טובי, י. שמיר, ידליו, טולידאנו) —

שומרון ועזה וכי גם יהיו סידורים בטחוניים אחרים, כך שאנחנו ניתן לכל התושבים היהודים והערבים בארץ-ישראל את בטחון החיים; לאמור, בטחון לכול.

בסעיף 24 קבענו לאמור: ישראל עומדת על זכותה ותביעתה לריבונות על יהודה, שומרון וחבל עזה. בידעה כי קיימות תביעות אחרות היא מציעה, למען ההסכם והשלום, להשאיר את בעיית הריבונות באזורים אלה פתוחה.

את הדברים האלה השמעתי גם באוני נשיא ארצות-הברית קארטר וגם באוני נשיא מצרים סאדאת. יש לנו זכות ותביעה לריבונות על שטחים אלה של ארץ-ישראל. זו ארצנו, ובזכות היא שייכת לעם היהודי. אנחנו רוצים בהסכם ובשלום; אנחנו יודעים שיש לפחות שתי תביעות אחרות לריבונות על שטחים אלה. אם יש רצון הדדי להשיג הסכם ולהביא שלום, מה היא הדרך? אם התביעות המתנגשות הללו תעמודנה ואם לא תהיה תשובה להתנגשות ביניהן לא יהיה הסכם בין הצדדים. ומשום כך, כדי לאפשר הסכם ולעשות שלום, אין אלא דרך אחת, דרך אחת ואין זולתה: להחליט בהסכמה ששאלת הריבונות נשארת פתוחה ולטפל באנשים, בעמים. לאמור: לערביי ארץ-ישראל — אוטונומיה מינהלית, וליהודי ארץ-ישראל — בטחון אמת. זוהי ההגיונות אשר בתכנה של ההצעה וכך נתקבלו הדברים גם בחוץ-לארץ.

אהרן ידליו (המערך):
מה יהיה בעוד חמש שנים?

שמואל טולידאנו (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
מה אתה מציע?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
קולוניאליזם חדש, זה מה שאתה מציע.

ראש-הממשלה מ. בגין:
בתכנית זו וכן בכללים שאבהיר אותם עכשיו — על הסדר היחסים בין ישראל ומצרים, שייקבעו בחוזה שלום בין שתי ארצות אלו — יצאתי לארצות-הברית כדי לבקר אצל הנשיא קארטר ולהביא לפניו את תכנית השלום שלנו על שני חלקיה.

החלק השני, כלומר, הכללים להסדר היחסים בין מצרים לבין ישראל בקשר עם חוזה שלום, הוא: פירוז — הצבא המצרי לא יעבור את קו הגידי והמיתלה, בין תעלת סואץ וקו זה יוסיף לחייב הסכם דליל הכוחות; הישארות של הישובים הישראליים במקומותיהם ועל כנם. ישובים אלה יהיו קשורים במינהל ובשיפוט הישראליים. הם יוגנו על-ידי כוח ישראלי — אני חוזר על המשפט הזה בגלל סיבה ידועה לכל חברי הבית: הם יוגנו על-ידי כוח ישראלי; תקופת מעבר של מספר שנים, תוך עמידת כוחות צה"ל, בתקופה זו, על קו הגנה במרכז סיני וקיום שדות-תעופה ומיתקני התרעה ישראליים עד להסגת כוחותינו אל הגבול הבין-לאומי; הבטחת חופש השיט במצרי טיראן — שיוכרו על-ידי שתי המדינות, בהצהרה מיוחדת, כנתיב מים בין-לאומי החייב להיות פתוח לכל שיט של כל אניה תחת כל דגל — אם על-ידי כוח אומ"ם, שהוצאתו לא תהיה אפשרית אלא בהסכמה שתי המדינות ועל-יפי החלטה פה אחד של מועצת הבטחון, או על-ידי משמרות צבאיים משותפים מצריים-ישראליים.

היא מציעה — למען ההסכם והשלום — להשאיר את בעיית הריבונות באזורים אלה פתוחה;

בעניין ניהול המקומות הקדושים לשלוש הדתות בירושלים תוכנן ותוגש הצעה מיוחדת, תוך הבטחת גישה חפשית לכל בני הדתות אל המקומות המקודשים להם; העקרונות הללו יהיו נתונים לבחינה מחדש לאחר תקופה של חמש שנים.

אדוני היושב-ראש, עלי להבהיר עתה את סעיף 11 לתכנית הזאת וכן את סעיף 24.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ראש הממשלה, אולי קודם תסביר מה עמדתך —

(קריאה: אולי קודם תשמע?)

אולי קודם תבהיר מה עמדתך לגבי העם הערבי הפלשתינאי וזכותו להגדרה עצמית ולהקמת מדינה עצמאית? אתה מתעלם מהעם השני. אתה רוצה לחסל עם שלם.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):
אתה רוצה לחסל אותנו.

ראש-הממשלה מ. בגין:
בסעיף 11 לתכניתנו קבענו לאמור: "הבטחון והסדר הציבורי באזורי יהודה, שומרון וחבל עזה יהיו מופקדים בידי השלטונות הישראליים". בלי סעיף זה אין משמעות לתכנית של האוטונומיה המינהלית. אני מבקש להודיע מעל במת הכנסת שסעיף זה, כמובן מאליו, כולל התייבות של כוחות צה"ל ביהודה, שומרון וחבל עזה. כלל לא עולה על דעתנו —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה המשך הכיבוש. איך ייתכן שלום עם המשך הכיבוש?

היו"ר י. שמיר:
חברי-הכנסת טובי, יתקיים דיון מדיני ותוכלו להביע דעתכם.

אני מבקש לאפשר לראש הממשלה להציג הודעתו בלי הפרעה.

ראש-הממשלה מ. בגין:
— כלל לא עולה על דעתנו, לוא היה מוצע לנו להוציא את כוחות צבאנו מיהודה, שומרון ועזה, לתת לאירגון המרצחים הקרוי P.L.O. או אש"פ בבב-רית מתורגמת — זה אירגון המרצחים השפל ביותר בהיסטוריה, זולת האירגונים החמושים. הנאציים — להשתלט על אזורים אלה. הוא גם התפאר לפני כמה ימים ברצח של חנפי ארקאדי, סגן ראש לשכת החינוך ברמ"אללה, והוא מאיים היום לפתור את הבעיות במזרח התיכון על-ידי כדור אחד שיישלח אל לבו של נשיא מצרים סאדאת, כפי שקודמיו עשו במסגד אלי-אקצא נגד המלך עבדאללה בכדור אחד. אין פלא שהממשלה המצרית הודיעה שאם יישלח כדור אחד כזה תשיב מצרים במיליון כדורים. אנחנו רוצים לומר שבשום תנאי לא יינתן לאירגון הזה להשתלט על יהודה, שומרון ועזה. לוא היינו מוציאים עצמנו, בדיוק כך היה קורה.

לכן, להווי ידוע שכל מי שרוצה הסכם עמנו יואיל נא לקבל את ההצעה כי צה"ל ייחזק ביחודה,

בכל הבעיות הצבאיות הקשורות בחווה השלום לגבי חצי-האי סיני.

הנה כי כן, אדוני היושב-ראש, בפעם הראשונה אחרי שלושים שנה בקירוב, בעוד כשבועיים, יפתח משא-ומתן ישיר, פנים אל פנים, בין נציגים מוסמכים, שרים של ישראל, לבין נציגים מוסמכים של מצרים, שרי החוץ וההגנה שלה. אדם שלישי לא יהיה יושב-ראש בוועדות הללו, כפי שהיה נהוג בכל המפגשים בינינו לבין מדינות ערב, אלא השרים עצמם ינהלו את הישיבות ויתחלפו ביניהם בראשותן.

זה יהיה משא-ומתן יסודי, מפורט, מדיני, בטחוני, למען השגת ותחיתמת חווה שלום. ומאחר שדבר זה קורה בפעם הראשונה אחרי קום המדינה, בפעם הראשונה אחרי חמש מלחמות, בפעם הראשונה לאחר הודעות מכיוונים שונים שיש לחסל את מדינת ישראל — עלינו לברך על המזנה הזה עצמו ולאחל ולייחל שבמשך השבועות או החודשים, שבהם תשבנה שתי הוועדות, הן תגענה להסכם. ואם יהיה הסכם הוא ישמש יסוד לחוזה השלום, שבמקרה דגן ייחתמו על-ידי נציגים מוסמכים של ישראל ומצרים.

אפשר לומר שבמפגש איסמאעיליה הסכימו שני הצדדים גם על הצהרה משותפת, אבל פירסומה נמנע משום ששתי המשלחות לא הגיעו לנוסחה מוסכמת ומשותפת בישראל; חס לבעייה שאנו קוראים לה, ובצדק, בעיית ערביי ארץ-ישראל; ואילו המצרים קוראים לה בלשונם, וזו זכותם להשתמש בלשונם, הבעיה של העם הפלשתינאי. ניסינו, עשינו מאמץ גדול להגיע לנוסחה משותפת. אבל התברר שלא יכולנו לקבל נוסח זה או אחר: אם הוא יוצע על-ידי המשלחת המצרית — לא יתקבל על ידינו; ואם הוא יוצע על-ידי המשלחת הישראלית — לא יתקבל על-ידי המצרים. בין עשר לעשר ושלשים בליל היום הראשון בשבוע דחינו איפוא את הפגישה ליום ב' בבוקר, מתוך הנחה שעל-ידי מאמץ של שני הצדדים נמצא מוצא; ואכן הוא נמצא.

מאין הסכמה על נוסחה משותפת, על-פי התקדימים בוועידות הבין-לאומיות, הצענו — וההצעה נתקבלה — שכל צד יקבע עמדותיו וישתמש בלשונו שלו. משום כך, הודעה על בעיית ערביי ארץ-ישראל, כפי שהוקראה על-ידי נשיא מצרים לפני מסיבת העתונאים המשותפת שלנו, היתה בשני חלקים. לאמור:

"The position of Egypt is that a Palestinian State should be established in the West Bank and the Gaza Strip".

והחלק השני:

"The Israeli position is that the Palestinian Arabs, residing in Judea, Samaria and the Gaza District, should enjoy self-rule."

משום ההבדל בשאלה זו נמנע פירסום ההצהרה אשר על תכנה הוסכם לחלוטין. אנו לא חשבנו לנכון ללחוץ על פירסום הודעה משותפת אם הצד המצרי אומר שבתנאים אלה הוא אינו יכול לחתום עליה. אבל עלי לציין שהתוכן עצמו הוסכם על דעת שתי המשלחות גם יחד.

אהרן ידלין (המערך):

איזה תוכן? מה נשאר עוד בתוכן?

ראש-הממשלה מ. בגין:

אם הוא לא מפורסם — למה לפרסמו מעל במת הכנ-

ס?

בתכנית שלום זו, על שני חלקיה, באתי אל נשיא ארצות-הברית מר קארטר. היתה לי איתו שיחה אישית, כפי שאומרים אצלנו: באיבוע עיניים, והוא הביע — גם בשיחה האישית הזאת וגם בשיחות של שתי המשלחות, הישראלית והאמריקנית — הערכה חיובית לתכנית.

במוצאי שבת, בפגישה השנייה והמסכמת, הודיע נשיא ארצות-הברית שהתכנית הזאת היא יסוד הוגן למשא-ומתן על שלום.

דעה חיובית על תכניתנו הובעה גם על-ידי סגן הנשיא מונדייל, גם על-ידי מזכיר המדינה מר ואנס, גם על-ידי יועץ הנשיא לבטחון לאומי פרופסור בוז'ינסקי, גם על-ידי הסנאטורים ידועי השם, רמי המעלה ורבי-ההשפעה, ג'קסון, קייס, יעבץ, טון ורידנו היקר — שבשם כל הכנסת בישראל, אדוני היושב-ראש, אשלח לו היום איחולים להחלמה מהירה ושלמה — הלא הוא הסנאטור האמפרי. כמו כן הביעו הערכה חיובית על התכנית הזאת הנשיא לשעבר של ארצות-הברית מר ג'ראלד פורד, מזכיר המדינה לשעבר הנרי קסינג'ר, ודוברת של הקהילה היהודית באמריקה הרב ד"ר שינדלר. כולם הודיעו שיסודה של התכנית הוא הגיונות.

בדרך מאמריקה הביתה התעכבתי בלונדון והבאתי את תכנית השלום שלנו על שני חלקיה לפני ראש ממשלת בריטניה ושר החוץ הבריטי. גם מר קאלאהאן וגם ד"ר און הביעו את הערכתם החיובית לגבי תכנית השלום שלנו; וליועץ המשפטי שלנו אמר ראש ממשלת בריטניה מר קאלאהאן שזוהי תכנית קונסטרוקטיבית ביותר.

מסרתי את התכנית הזאת גם לשליחו המיוחד של נשיא הרפובליקה הצרפתית מר ז'יסקאר דסטן, הלא הוא מסייה פרנסואה פונסה.

בהיותי בארצות-הברית של אמריקה ביקשתי את מזכיר המדינה לבוא בדברים עם הנשיא סאדאת ולבקשו שאמי לאמור שאני רוצה להיוודע אתו — אם בקהיר, אם במקום מייטראלי, וגם, אם ירצה בכך, באיסמאעיליה.

מקום המפגש, איסמאעיליה, הוזכר על ידי משום שעל אפשרות כזאת שוחחנו עם הנשיא סאדאת בימי ביקורו בירושלים. נשיא מצרים הודיענו על-ידי מזכיר המדינה שהוא בוחר באיסמאעיליה כמקום פגישתנו. הסכמתי. ולכן, ימים מספר לאחר סיום השליחות בארצות-הברית ובבריטניה, התקיים המפגש באיסמאעיליה.

אדוני היושב-ראש, זה היה מפגש מוצלח. הצלחנו באה עם פתיחתו. קיימנו שיחה אישית, הנשיא סאדאת ואני, ובמשך חמש הדקות הראשונות של שיחה זו הושג הדבר הקובע — המשך המשא-ומתן בין שתי המדינות למען תחיתמת "חווה שלום" — במקום הביטוי "הסכם שלום" — כפי שנקבע בפגישה בין שתי המשלחות באיסמאעיליה. המשא-ומתן הזה יתנהל בדרג גבוה, הוועדות תהיינה: מדינית, שתשב בירושלים; וצבאית, שתשב בקהיר. יושב-הראש של הוועדות יהיו שרי החוץ ושרי הבטחון של מצרים ושל ישראל. ראשות הוועדות תהיה לחילופין — שר החוץ שלנו יפתח בישיבות הוועדה בירושלים; שר הבטחון המצרי יפתח בישיבות הוועדה הצבאית בקהיר. כעבור שבוע ימים יתחלפו יושב-הראש.

הוועדה המדינית תטפל בישובים האזרחיים בחצי-האי סיני וכן בסוגיה המוסרית — אפשר לנכונת: יהודית ערבית — של ערביי ארץ-ישראל. הוועדה הצבאית תטפל

השלום שלנו כהוגנת, כבונה, כפורצת דרך, הם אנשים רציניים מאוד; הם יודעים את תכנה המלא, מלבד תי" קונים מסויימים שאינם משנים את מהות התכנית ואשר גם אותם העברנו לידיעת ידידינו האמריקניים. זוהי התכנית אשר הבאתי לידיעתו של הנשיא קארטר ולידיעתו של הנשיא סאדאט; והם אינם יכולים, על-פי הזמנת אנשי השיגרה של משרד החוץ המצרי, לשנות את דעתם במשך שבועות מספר.

יש לנו היום תמיכה מוסרית רבתי ברחבי ארצות-הברית, גם בממשל, גם בקונגרס על שני בתיו, גם בבית הנציגים — הודיע לי מנהיג הרוב הדמוקראטי שבו, מר רייט, שהוא משבח ומקבל את תכנית השלום הזאת — גם בדעת-הקהל האמריקנית ואחרון אחרון חביב — least but not least — בקרב הקהילה היהודית בארצות-הברית. לכן שווא משלים את עצמם אנשי השיגרה במשרד החוץ המצרי שאם אנחנו לא נקבל את גוסחור תיהם המיושנות, שאין להן כל קשר עם המציאות, יופעל עלינו לחץ בין-לאומי. לא יופעל, ואנחנו נלך בדרךנו: להביא שלום לעם ישראל, להשקין שלום במזרח התיכון, כי זו משאת נפשי לא מימי מאי-יוני 1977 אלא מימי נובמבר-דצמבר 1947 — מן הימים שבהם גורה, אחר הפסקה של יחסי שלום בין ערביי ארץ-ישראל לבין יהודי ארץ-ישראל, הכדור הראשון ששולח בידי ערבי אל לבו של יהודי; ומן הימים שבהם פניתי אל ערביי ארץ-ישראל מן המחתררת וקראתי להם: אל תשפכו דם יהודי; בבנה את הארץ יחד כדי שתהיה ארץ לתפארת לשני העמים. אבל שפיכות הדמים נמשכה, היו חמש מלחמות דמים ואנחנו רוצים לשים להן קץ על-ידי השכנת שלום ותחימת חווי שלום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איך תהיה ארץ לתפארת כאשר עם אחד רוצה לדאק עם שני? איך אפשרי שיתוף פעולה כזה כפי שאתה מציע?

ראשי-הממשלה מ. בגין:
זו משאת נפשו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא יהיה שלום כזה.

השר לקליטת העלייה ד. לוי:
ישיבתך פה היא ביטוי לדיכוי?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אל תשטשש את הבעיה של עם הרוצה עצמאות ורוצה מדינה משלו.

ראשי-הממשלה מ. בגין:
זו משאת נפשו. ואני בטוח, אדוני היושב-ראש, ש-אני יכול לבטא את דעת כל הבית, אולי וולת דעתה של סיעה אחת, אם אומר: זו משאת נפשו של כל העם היהודי לתת שלום לארץ לאחר שקראנו דרור לארץ.

אחרן ירליו (המערך):
אני לא הבנתי איך יהיו הישובים מוגנים על-ידי כוח ישראלי כאשר צה"ל ייסוג לגבול הבין-לאומי.

ראשי-הממשלה מ. בגין:
זה יהיה שייר לוויכות. אני למדתי, בייחוד בוועדות, שאם מישהו אומר שאיננו מבין — משמע שאיננו מסכים —

אחרן ירליו (המערך):
נכון.

ראשי-הממשלה מ. בגין:
— בייחוד אדם אינטליגנטי כמוך.

אחרן ירליו (המערך):
בעניין ימית יש בינינו חילוקי-דעות.

ראשי-הממשלה מ. בגין:
אדוני היושב-ראש, עם השלמת המפגש באיסמאעיליה אנו עשינו את שלנו. אנו נתנו את חלקנו. מעתה, רשות הדיבור לצד השני. אנו, למען שלום, למען חווה שלום, קיבלנו על עצמנו אחריות רבה וסיכונים רבים. אמנם כן.

כבר בימים אלה, מאז שבתי מארצות-הברית, מתנהל ויכוח קשה ומכאיב בין טובי הידידים שלי וביני. גם מעל במת הכנסת אודיע, כפי שהודעתי להם, כי אם נגזר עלי לנהל ויכוח כזה — אקבל את הגזירה באהבה. הם ידידי. הלכנו כבר-דרך ארוכה יחד בימים קשים ובימים טובים ואני אוהב אותם ומתייחס אליהם, ואוסיף להתייחס אליהם, בחיבה. אבל אין מנוס. עליך לקבל אחריות באותה מידה של אומץ אזרחי שבלעדיה אין הכרעות מדיניות.

לי ברור שאנו הולכים בדרך הנכונה למען אפשר משא-ומתן על חווה שלום ולמען אפשר את חתימתו. ולי-אחר בדיקת כל שאר הדרכים, כפי שהוזכרו לא פעם בדיונים בכנסת, אין לי עוד שום ספק שהדרך היחידה לאפשר משא-ומתן ותחימת חווה שלום היא זו המוצעת על-ידי הממשלה. לכן, אם יהיה הכרח לעמוד על עניין זה בוויכוח עם ידידים יקרים אף אהובים — נעמוד בו. עובדה היא שהאחריות היא רבה ויש סיכונים.

לכן אני שב ואומר: באיסמאעיליה, בעקבות הביקור בווינגטון ובלונדון, אנו, ממשלת ישראל, עשינו את שלנו, נתנו את תרומתנו; ועתה הגיע תורו של הצד השני.

אם אנשי השיגרה המחשבתית במשרד החוץ המצרי מניחים שהם יצליחו להפעיל עלינו לחצים בין-לאומיים כדי שנקבל עמדות שלהם, שאינן קבילות עלינו ואנחנו לא נסכים להן, אינם אלא טועים. אילו היה מופעל עלינו לחץ, אדוני היושב-ראש, הוא לא היה מועיל לאיש משום שאנחנו רגילים בלחץ ובאי-כניעה לו. אבל אני משוכנע ששום לחץ בין-לאומי לא יופעל על מדינת ישראל; לא ייתכן שיפועל. האנשים אשר שיכחו את תכנית

דיון

לסמן נסיגות — וכל זאת כדי ליצור רקע לאפשרות של הסכם, אני יודע שאין זה דבר פשוט ובוודאי שהוא כרוך בכאבים, אבל האמת חייבת להיאמר לעם: אין דרך להגיע לשלום בלי פשרות ובלי ויתורים. במלחמה חייבים להביא בחשבון את צבאו של הצד השני ולש" אוף להכריעו; בשלום חייבים להביא בחשבון את שא"י פותניו של הצד השני ולנסות לפגוש אותן.

בידענו כמה הדבר קשה והכרחי כאחד, אנחנו כאופוזיציה, וכאופוזיציה אחראית, לא נבקר את הממשלה כהוא"ז על עצם נכונותה ללכת בדרך הפשרה והויתורים. לא ננגח אותה על נכונותה לוותר על שטח, להתעלם מעמדות קודמות, לגשש בעלטת המשאומתן כדי שמתוך קליפת הדיבורים ייצא שלום. יתר על כן, אף-על-פי שאנו ביקרתיים מאוד לגבי חלקים שבתכנית הממשלה, לא נפריע פארלאמנטארי לביצועה; מכיון שאנו יודעים שהאלטרנטיבה בשעה זו לתכנית הממשלה איננה תכנית שלנו אלא כשלון המשאומתן. ובוה אנחנו לא רוצים.

אדוני היושב-ראש, במשך שלושים שנה, כפי שה" עיד הנשיא סאדאת בנאומו בכנסת, ניסתה מצרים להתעלם מישראל, לשוותה למדינה מדומה. הוא אמר: סירבנו לומר שלום וסירבנו ללחוץ יד. ואין זו אלא עלילה לומר שהשינוי ביחס לשלום תלוי בישראל ולא במצרים. לפי מיטב הכרחי, אין בישראל חזית סירוב. חזית סירוב היא חזית ערבית גרידא.

מר בגין שאף, כפי ששאפו כל ראשי הממשלות שקדמו לו, להיפגש עם נשיא מצרים. השינוי הוא אצל נשיא מצרים, לא אצל ראשי ממשלות ישראל. ואנחנו רואים זכות לנשיא מצרים על כך, אנחנו מעריכים מאוד את יומתו הברוכה. אך כשם שהוא, נשיא מצרים, תובע את הויתורים מאתנו, כך יש להדגיש באזניו ש" בלי ויתורים גם מצדו נתקשה להגיע לשלום. הממשלה ומתן לשלום נתקל בעבר באותם הקשיים שהוא מתפלל בהם גם כיום. כלומר, לא בנושאים הגיאוגרפיים וה" מדיניים בינינו לבין מצרים אלא ב"לינק", בקשר ה" מותנה ליהודה ושומרון. ואינני מתפלל שגם הממשלה למדה עכשיו דבר אשר מנסים להשכיח בקרבנו, והוא — כי מצרים יצאה למלחמה, לפחות במלחמת השיחור, גם בגלל הנושא הפלשתינאי. היא גם חשבה לפגוע בישראל וסירבה לסיים משאומתן אתנו לשלום מחמת אותו נושא עצמו. ואני מוכרח להגיד שהיא עומדת על דעתה, לפחות בפומבי, כמעט בלא שינוי עד רגע זה.

אני בטוח שכל הבית מעריך את ביקורו של סאדאת ומצפה שגם הכנסת שלנו וגם הפארלאמנט המצרי ילכו זה לקראת זה בנכונות חדשה ובעמדות חדשות. אנו חולקים על עמדות הממשלה גם מפני ש" מספר סעיפים יסודיים נקודת המוצא שלנו שונה וגם מפני שבמהלך המשאומתן לימד אותנו הנסיון שיש לנקוט דרך שונה מזו שנקטה על-ידי הממשלה. אני רוצה, קודם כול, לציין את השוני שבנקודות המוצא:

ראשית, עם זיקתנו לנחלת אבותינו, אנו חייבים להבחין בין נחלה לבין מדינה. האדמה יכולה להישאר תמיד בגדר של נחלה היסטורית, אך אופי המדינה נקבע

היו"ר י. שמיר:

אנו עוברים לדיון המדיני. הוקצו לו על-ידי ועדת הכנסת חמש שעות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אדוני היושב-ראש, אפשר לבקש לחלק את התכנית לחברי הכנסת?

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לראשון המשתתפים, חברי הכנסת פרס.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אדוני היושב-ראש, אולי אפשר לדאוג שחברי הכנסת יקבלו את התכנית?

היו"ר י. שמיר:

התחלנו בדיון, חברי הכנסת אלוני.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אתה לא שמעת מה שביקשתי. כל מה שביקשתי זה לחלק את התכנית. אדוני היושב-ראש, אתה לא מק" שיב. תן הוראה.

שמעון פרס (המערך):
חברי הכנסת — — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
חברי הכנסת רוצים את התכנית מודפסת; ומה ש" ריך לעשות זה לחלק לנו אותה.

היו"ר י. שמיר:
חברי הכנסת פרס, בבקשה.

שמעון פרס (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא אבדה התקווה המשותפת לבית הזה, תקווה הממתיקה סתירות והמג" שרת על פילוגים, שעניין השלום המצוי במעלה ההר לא איבד גובה והוא יוסיף לטפס ממחוז חפצו למרום פס" גתו. מדיניות השלום של הממשלה היא לרותנו, אף-על-פי שפרקים נכבדים בה הם למורת רוחנו. חלקנו לא יהיה עם זורקי המרה אלא עם מפחי התקווה.

אני רוצה לפתוח את דברי בדברי הערכה לממשלה ולראש הממשלה לגבי מספר נושאים. אף-על-פי שקשה — ואצטט ביטוי של אנאטול פראנס — "להפריד במפג" שים אלה בין מה שהוא פרי החכמה לבין מה שמביא המול", אני מוכרח להגיד שהממשלה התמסרה לשניהם ולקצב המאפיינים אותם. ראש הממשלה לא היסס, על אף הסכנות שבנחפזות, להוסיף דלק מדיני למרכבת המאורעות ולדחור עמה מחופי הסכנות שבמלחמה לחופי הסיכונים המתחייבים מהשלום. אין טעם לחשוב שמחר יהיה קל יותר לנהל משאומתן על השלום. "ואם לא עכשיו — אימתי?" היא שאלה ההולמת את עניין המאמץ להגיע לשלום.

אני גם משבח במפורש את נכונותו של ראש הממשלה לקבל החלטות, אפילו לפרוש ממספר הנחות שהוא החזיק בהן בעבר, להציע ויתורים, להסכים לפשרות,

והזמן המוצע, ללא עירעור, אינו עולה על חמש שנים — כהצעת פתיחה. צריך לזכור, ודאי שהעברים יבקשו להקטין את התקופה.

גם הביקורת הנוספת שלנו לא איבדה מהגינותה. אנו סבורים שהממשלה הרחיקה לכת בהצעותיה בסיני בשלב הפתיחה. נראה שהבאת הצעות אלה כבר עכשיו לא הועילה לריכוך העמדה המצרית לגבי יהודה ושומרון וספק אם ההצעות כמו שהן כבר התקבלו על דעת מצרים. אינני יודע אם זה נכון, אבל אתמול פירסם הראדני, והבוקר — העיתונים, שמצרים עצמה הופתעה מהווי תורים שהציעה ישראל בסיני בשלב הראשון של המשא ומתן. אינני יודע אם זה נאמר בהלצה או לא, אבל המצרים אמרו שהם מוכנים להציע ריבונות לימית: ימים טובים.

צריך לזכור שגם על-פי החלטת 242 יש מקום לתיקוני גבול כדי ליצור גבולות בטוחים. בהתחשב בגודל השטח של סיני — והממשלה קראה לו: a vast area, שטח עצום — מה מנע מהממשלה לתבוע תיקונים שאינם מרעיעים לאורך הגבולות הבין-לאומיים — למשל, חגורת שטח ברוחב של 20–30 קילומטר מערבית לגבול הבין-לאומי, חגורת שטח שהיתה נותנת אוויר לנשימה למטוסים שלנו וקרע ליישובים ולאוגדות שלנו?

אנו גם סבורים שהממשלה עוצמת את עיניה מול הברירה האמיתית הניצבת לפנינו ביהודה ושומרון. בטווח הארוך יכולים חלקים חשובים מחבלים אלה להיות או שותפים לירדן או בסיס לאש"פ. אנחנו לא סוכני הכתר הירדני, אבל מי ששולל את אש"פ חייב לחייב את ירדן.

היתרונות שבזיקה הירדנית הם מפורשים. זיקה כזו יוצרת אפשרות לנפק דרכונים ירדניים גם לתושבי עזה. מפני שאם ראש הממשלה אומר שיתנו ברירה — הברירה היא לא בידיו. האם הוא יכול להגיד לתושבי עזה: קחו או דרכון ישראלי או דרכון ירדני? ממשלת ישראל מחלקת דרכונים ירדניים? זיקה לירדן יוצרת אפשרות לארגן את הגנת ארץ-ישראל כולה מפני פלישה מבחוץ או חתירה מבפנים. זיקה כזו תעביר את הטיפול העיקרי בנושא אש"פ לכתובת הירדנית — וירדן הוכיחה שהיא מסוגלת לטפל בנושא זה. יתר על כן, ירדן יכולה להתלסל על יחסה לאש"פ מבלי שיצלמו אותה טלוויזיות מבחוץ או יטיפו לה בצינורות דיפלומטיים מוכרים.

זיקה לירדן מאפשרת לכל הצדדים לשרטט גבולות בני-הגנה המושחתים על פשרה מדינית, לא על פשרה בטחונית. ואפילו אין גישה זו מקובלת ברגע זה על המלך הירדני, אין לשכוח שהאינטרסים האמיתיים של המצרים, הירדניים, הפלשתינאים, הישראלים — ואני מעז להגיד: אפילו של הסעודים — מובילים לכך שכל השבר האפריקני לא יהיה פתוח בפני כוחות המאיימים על ה- יציבות, על השלום, על החירות באזור שלנו.

גברתי היושבת-ראש, בהצעת הממשלה נעדרים יתרונות אלה, אבל יש לה חסרונות אחרים. ראש הממשלה מעדיף, מבחינה לשונית, את הנוסח היווני "אוטונומיה" ואת התרגום האנגלי "סלף-רול" על-פני הצליל העברי: ממשל עצמי.

ראש-הממשלה מ. בגין:
מינהל עצמי.

על-פי רוב על-ידי המצב הדמוגרפי הקיים בה בפועל ובכוח, כלומר היום ומחר; ואנו סבורים שיש לשמור על אופייה היהודי של מדינת ישראל בהווה ובעתיד. את העבר של הארץ איש לא ישנה ואין לשנות, אך עתיד השלום מחייב שינוי בגבולות של העבר; וגם תנועת החירות הכירה בכך ברגע שהשמיטה ממצעה את התביעה לגדה המזרחית של הירדן.

אנחנו הסכמנו לחלוקה ב-1947. אנחנו נמנענו מל- החיל את החוק הישראלי ב-1967. אנחנו הבענו נכונות לפשרה כדי לשמור על ריבונות יהודית ושלום אמת עם הערבים.

נקודת מוצא שנייה היא שכל הסדר שלום חייב להבטיח לא רק את עצמאותה של ישראל אלא גם את עצמאות הגנתה. בין אם יהיה חוזה הגנה ובין אם לא יהיה, אין אנו רשאים לשלול מהדורות הבאים את המינימום הקרקעי הדרוש כדי שיוכל לעמוד על נפשו. ומכאן המדיניות שלנו לגבי גבולות בני-הגנה, ישובים ושטחים. הישובים הועלו מטעם זה, וטעם זה לא פג.

שלישית, אנו מכבדים כולנו את שכנינו הערבים, המוסלמים, הנוצרים והדרוזים, את רצונם של הערבים בעצמאות משלהם. אבל כשם שזה כורח שבמדינות ערביות יהיו מיעוטים לא ערביים, כך, כנראה, זה כורח שבמדינת ישראל יהיה מיעוט ישראלי. אין לנו שום כוונות אדנות לגבי ישובים ערביים שאינם בתחום ישראל, כפי שאין לנו כוונות קיפוח לגבי התושבים הערבים החיים בישראל.

והנחת-יסוד רביעית: אנו סבורים שהדרך לשלום היא דרך הפשרה בממשל, בזמן, בשטח, אבל אי-פשרה בתוחלת השלום. מכאן התנגדותנו להקמתה של מדינה פלשתינאית נוספת בינינו לבין ממלכת ירדן. מדינה כזו, יותר משהיא מסגרת לעצמאות, היא תהיה עילה לתוקפנות מתמדת ולמצוקה גיאוגרפית שיספקו שמן למ- דורות המלחמה.

חברי הכנסת, הנחות אלה הביאו אותנו למספר מסקנות טאקטיות ודיפלומטיות, ואחרות מהן התקבלו בפועל על דעת הממשלה. אמרנו שיש להכין את הרקע לוועידת ז'נבה או לוועידה מסכמת במקום אחר — ב- פועל, הדבר נעשה; אמרנו שיש לתאם התכנית המהירה תית עם ארצות-הברית, שאנו משוכנעים ברצונה הכן לסייע לשלום במזרח התיכון — וגם עצה זו התמלאה; אנחנו הצענו ומציעים עצה נוספת, שאין לפסול גם הסדרים בעלי אופי זמני. הרושם שלי הוא, אדוני ראש הממשלה, שאימצת את העצה הזאת בפועל, שכן הס- עיפים לגבי יהודה ושומרון ועזה בתכנית שקראת טבר- עים בחותם של זמניות —

ראש-הממשלה מ. בגין:
אם כך הדבר, לפי כל הסיבות שמנתי, תוסיף שתצ- ביע בעד התכנית.

שמעון פרס (המערך):
יש סיבות נוספות, שאם תאמץ אותן — אצביע בעד. עוד קצת. אתה בדרך הנכונה.

— שכן הסעיפים לגבי יהודה ושומרון ועזה טבועים בחותם של זמניות: הריבונות אינה מוגדרת, גבולות אינם מסומנים, צורת הממשל אינה סופית

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (פרס, בגין, גרופר, ארבל-אלמולינו, נסים) —

שמעון פרס (המערך):

ממשל עצמי. אני מבין את ההבדל, ובגלל זה לא תירגמת זאת לעברית. אני יודע שהקושי הוא לא בתרגום אלא בצליל.

העברית מורה על זרע המבוכה הטמון בהגדרה זו, כי אי-אפשר לעצור הגדרה כזו ליד הקו המינהלי.

מתן האפשרות של בחירה בין דרכון ישראלי לבין דרכון ירדני פותח אפשרות, לפחות ברצועת-עזה, לכך שהדרכון הירדני לא יונפק; אבל הדרכון הישראלי יר-מוז לפליטים שיש להם אפשרות לתבוע אדמותיהם ור-כושם גם בתוך ישראל.

ההצעה בדבר זכויות ההתיישבות ההדדית מאפשרת אמנם לתושבי השטחים לרכוש קרקע בישראל, אבל אין היא מעניקה בפועל אפשרות מקבילה לישראלים, שכן אדמות הווקף ואדמות הממשלה יהיו נתונות גם לשליטתה של המועצה המינהלית שתקום. דרך אגב — אם יש לך ספיקות בעניין ירדן — אתה בכל זאת הצעת מועצה משולשת עם נציג ירדן; כלומר, יש גם ספיקות וגם תקוות, דבר אשר מחזק עוד יותר את הטענה בנושא זה. בעלי קרקע פרטיים ביהודה ובשומרון יהיו נתונים תמיד לאימת החוק הירדני המאיים בגזירי-דיון מוות על כל אדם שימכור קרקע ליהודים.

גברתי היושבת-ראש, התכנית הממשלתית שראש הממשלה קרא כעשוי הסבול לא רק מערפול הגדרותיה כי אם גם מהלחץ שבזמניתה. אם ניתן לערער עליה כעבור חמש שנים — האם מיהו מעלה על דעתו שהצד הערבי יימנע מכך? האם הצד הערבי — כלום מיהו מעלה על דעתו — יישב חמש שנים בחיבוק ידיים ולא יעשה דבר, יחכה רק ל"רבי" ואם הוא יפעל ואם הוא יערער, לאיזה כיוון הוא יעשה זאת, לכיוון של התקרבות לישראל או לכיוון של הקצנת תביעותיו? ולאיזה צד תעמוד דעת-הקהל העולמית — שהיום היא עומדת לימיננו, גם בזכות הוויתורים שעשינו, אל נשכח זאת, לרבות דעת-הקהל האמריקנית — לימין הצד שיתבע את המשך הזמניות והארעיות, כלומר אנחנו, או לימינו של הצד שיתבע פתרון קבע בהתחשב באוכלוסיה הקיימת בשטחים?

ובהעדרה של ירדן מן התכנית, הייעדר גם אש"פ ורכאשר קיים איום מתמיד של אש"פ אנחנו לא יודעים מה תהיינה התוצאות של ממשל כזה.

הממשלה, לדעתי, טעתה בבחירת הכיוון. ייתכן שהיא יכולה להימנע מאחדות מטעויות אלה — ויכלה להימנע מהן אילו היה מקיימת הלכה למעשה את ההל-ליכים הפארלאמנטאריים. אין זה נכון שהתנייעצות פאר-לאמנטארית דרושה רק כדי להוסיף כבוד לפארלאמנט. היא בגדר של תוספת תושיה, תבונה ונסיון לממשלה עצמה.

חברי הכנסת, משטרים פארלאמנטאריים, על כל מג-רעותיהם ודליפותיהם, חוקים לאין ערוך ממשטרים שאמ-נם פיות להם, אבל לא ידברו; ואזניים להם ולא ישמעו.

אנו יודעים שוועידת איסמאעיליה לא היתה הצלחה מלאה, אבל היא היתה הצלחה. אנחנו מברכים על הקמת שתי הוועדות למדיניות ולבטחון. ועדת בטחון בקהיר ושלום בירושלים עדיפה על ועידה בוינבה לצרכי פרוצדורה. זה משא-ימתן ישיר וחשוב ואין כלל להטיל ספק בערכו. למרות הקשיים המתגלים — ויש קשיים ויהיו

קשיים — אינני מקבל את הקו האופטימי כל כך של ראש הממשלה. אני חושב שהוא חוטא באופטימיות הר-זאת, משום שמדרך הטבע הקשיים לא תלויים רק בנו. אבל אין מקום לומר בנאש.

ראש-הממשלה מ. בגין:

על חטא זה אבקש כפרה ביום-הכיפורים.

שמעון פרס (המערך):

אם אפשר להסתדר ביום-כיפורים אחד בנושא זה — בסדר.

יחד עם זאת, כולנו יודעים שהאלטרנטיבה למשא-ומתן לשלום, אם בצורת נשק סובייטי או לחץ מוומן מאמריקה או חידוש האופציה הצבאית, שוב אינה מב-טיחה דבר לצד הערבי. והאלטרנטיבה של חזרה למצב הקודם איננה קיימת ואיננה רצויה לישראל.

דחייה — לא תדחה; התחמקות — לא תושע.

אנו שואפים להביא לסדר חדש במזרח התיכון — לא סדר המושתת על מלחמות, על כיבושים, על הש-תלטויות, על הכלמות, אלא סדר הבנוי על שלום, על שכנות טובה ועל כבוד הדדי. ידה של ישראל, על דעת הבית כולו, נשארה יד מושטת לשלום. דעתנו פתוחה לרעיונות שהם גם חדשים; ואחדות הבית הזה למען שלום אמתי, בין אם זה בממשלה ובין אם זה באופוזיציה, נשארה אחדות מוצקת, טובה ומבטיחה.

גברתי היושבת-ראש, אנחנו נציע את הצעותינו הח-יוביות ונצביע בעדן. לא נצביע בגד החלטות הממשלה, כפי שאיננו יכולים להצביע בעדן בגלל הביקורת שהש-מעת.

פסח גרופר (הליכוד):

אתה צריך אומץ לב.

שמעון פרס (המערך):

ניתן רשות הצבעה חפשית לכל אחד מחברי-נו.

חיו"ר ש. ארבל-אלמולינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת נסים, ואחריו — לחבר-הכנסת זורע.

משה נסים (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לברך את ראש האופוזיציה, חבר-הכנסת פרס, על הרוח הטובה שהשרה בדיון זה. אני סבור שחבר-הכנסת פרס, על אף הביקורת שהשמיע על תכנית הממשלה, תרם תרומה ל-אחדות לאומית מתוך גישה ממלכתית ראויה לשבח. אבל, גברתי היושבת-ראש, אין מנוס ועלי להשיב על אותם דברי ביקורת של ראש האופוזיציה.

למעשה ביקש חבר-הכנסת פרס להטות את עיקר ביקורתו על תכנית הממשלה בכך שהממשל העצמי ביהו-דה ושומרון ורצועת-עזה לא יהיה בקשר פדראלי עם ירדן. רבותי חברי הכנסת, בדבריו אלה של חבר-הכנסת פרס היתה סתירה מניה וביה. דאגתו של חבר-הכנסת פרס היא שאם לא יהיה קשר עם ירדן, עלול הגוף הקרוי אש"פ להשתלט על האוכלוסיה הזאת; וברבות הימים הוא ישתלט על האזור ויהיה אבן נגף למדינת ישראל. ומדוע צריך קשר עם ירדן, שואל חבר-הכנסת פרס? — צריך קשר עם ירדן כדי לטפל באש"פ, כי ירדן גילתה

לדבר עליה ולהרהר עליה בקול רם. לכול עת וזמן. זו הטעות שלכם בכל ימי הממשל שלכם — שאתם דיברתם על נכונות לויתורים וויתורים, על פשרה טריטוריאלית ביהודה ושומרון — ועל זה לא דיברת היום, ואני משבח אותך על כך. למעשה, הודית בטעות המרה של כל בעלי התפיסה הזאת של פשרה טריטוריאלית ביהודה ובשומרון. תפיסה זו אין לה שחר ולא היה לה שחר. (חבר-הכנסת א. ידליון קורא קרי-את-ביניים)

חבר-הכנסת ידליון, אני חושב ששתיקת חבר-הכנסת פרס היתה כהודאה בנפילתה של תפיסתכם.

אהרן ידליון (המערך):
אין לך היום בירדן הסכמה על התכנית; ולעומת זאת, ויתרת על כל סיני. כשמדברים על יסוד ויתורים טוטאליים, זה לא "קונץ".

משה נסים (הליכוד):

אם כך אתה רואה את התכנית למינהל עצמי ביהודה ושומרון — זו זכותך. אני אינני רואה את הדברים כך. לכן אני חולק גם על חברי, מתי מעט מחברי, חברים טובים בליכוד, שהשתמשו כלפי ראש הממשלה בבי-טויים רמים — כמו, למשל, סיחרור גבהים. אילולא נאמרו ביטויים אלה עלי-ידי משורר וסופר גדול, היה מקום לרגו עליו. אבל כבר נאמר: "מיטב השיר כזו". אין יסוד לטענה של ויתור על זכותנו ביהודה ושומרון. יש הקפאה של שאלת הריבונות ואינני יודע מתי היא תוכרע. אתם רוצים לומר שיש בכך נסיגה מהעמדות המוצהרות של הליכוד. אבל כבר לפני הבחירות הודיע ראש הממשלה — והדברים בכתובים — כי כל עוד מתנהל משא-ומתן עם שכנינו, לא נחיל את החוק והמינהל של ישראל ביהודה ושומרון. הדברים נאמרו לפני הבחירות והם גם כלולים בקווי-היסוד של הממשלה.

זהו ויתור מדעת על החלת הריבונות כדי לסלול את הדרך לשלום, כפי שאמר ראש הממשלה, כדי לאפשר השכנת שלום. זה ויתור על החלת החוק, אבל אין בכך ויתור על הזכות. כאשר מדברים על עיון מחדש פה, כמה שנים — על ה"ריבוי", שאתה, חבר-הכנסת פרס, חולק עליו — יש לזכור כי העיון מחדש יכול להיות גם שלנו. בבוא העת נראה כיצד יתפתחו הדברים. לא אשלה את עצמי ולא אשלה כל אדם בישראל — המה? לכים האלה הם מהלכים מבריקים, רציניים, אבל הם כרוכים גם בסיועונים רציניים; ואין להתעלם מן הסיכונים שבמהלכים האלה. אבל אתה, חבר-הכנסת פרס, שרת שיר הלל לשלום; ומי ששר שיר הלל לשלום — ואני כמותך — אינו יכול אלא להיות על קרקע המציאות.

אני מבקש לדעת, חבר-הכנסת פרס, אם הדרך האל-טרנזיטית שאתה מציע היום — והיא לא הוצעה בעבר עלי-ידי המערך, אולי עלי-יך באופן אישי: הקשר הפדראלי עם ירדן — האם דרך זו היא קבילה? נא השיבני גם כן אם אתה מסכים שצבא ירדני יהיה ביהודה ושומרון. אני רואה שאין תשובה לשאלה.

שמעון פרס (המערך):

יש תשובה. לא.

משה נסים (הליכוד):

אז אתה מאמין שירדן תוכל לטפל באש"פ ללא צבא?

יעילות רבה בטיפול באירגון זה. עם כל הכבוד, אני סבור שגם ישראל ידעה ותדע לטפל באירגון הקרוי אש"פ. כיצד תטפל ירדן באש"פ, חבר-הכנסת פרס? באילו אמצעים? עלי-יך נאומים? הלא הטיפול צריך להיות באמצעות צבא. אתה רוצה צבא ירדני ביהודה ושומרון? אתה אומר — וכך היתה גם תכנית המערך כל הימים — שצבא"ל צריך להיות ביהודה ושומרון ושהירדן הוא גבול הבטחון. האם תסכים ממלכת ירדן לסידור כלשהו של השארת צבא ישראלי עד נהר הירדן?

אתה אומר — ואם לא אמרת זאת היום הרי נאמרו הדברים במאמרים שפורסמו עלי-יך בימים אלה — שיש צורך גם לשמוע את פיו של המלך חוסיין. האם אתה סבור שהצעתך — לקשור את האזור הזה של יהודה ושומרון ורצועת-עזה בקשר פדראטיבי לירדן — זו הצעה ישימה, קבילה, שעה שנוכחות צה"ל באזורים אלה תישאר על כנה?

האם אתה מוכן שצבא ירדני יהיה נוכח ביהודה ושומרון? ואינני מדבר על כך שיצירת הקשר הזה בין יהודה ובין שומרון, אם תרצה ואם לא תרצה, היא כפירוש נסיגה לגבולות 1967. תכנית של מינהל עצמי ביהודה ושומרון, עם קשר פדראלי לירדן, פירושה נסיגה לגבולות 1967 וויתור מדעת על חבלי ארץ אלה — ויתור מדעת. לצערי, נתפסת לסתירה פנימית.

אתה חושש מהאיומים ומהתסיסה שיתחדשו כעבור כמה שנים. ודאי שיש לחשוש. טענת שהעיון מחדש כעבור כמה שנים ינוצל עלי-יך כזכות שריצו ליצור מהמינהל העצמי מדינה עצמאית. כולנו צריכים לזכור — וראש הממשלה העמיד את הדברים בצורה המפורשת והברורה ביותר קבל העולם כולו — שעל-פי התכנית יישאר צה"ל ביהודה, שומרון ועזה. אנחנו כאן, חבר-הכנסת פרס.

אמרת, חבר-הכנסת פרס, דברים בקשר לעמדת הפתיחה. העידן של עמדת הפתיחה היה בעבר ואינו עוד היום. החשש מפני עמדות פתיחה ותרניות היה לפני 10 שנים, 7 שנים, 4 שנים. היום אין עמדות פתיחה. היום אנחנו נמצאים אחרי ביקורו של סאדאת, אחרי ועידת איסמאעיליה, והמשא-ומתן לשלום עבר כברת-דרך רצינית וארוכה ביותר. תמיד העמדנו בראש מאונינו, ובצדק, את שאלת מהות השלום. היום הבעיה הזאת, על כל פנים באשר למצרים, אינה קיימת. היום יש הסכמה ברורה לחווה שלום בין ישראל ומצרים, תוך רצון הדדי של ישראל ושל מצרים להסדר כללי במזרח התיכון. לכן, אין היום עמדות פתיחה אלא יש צורך להציע תכנית רצינית ואמינה.

דיברת על עניין התיאום עם ארצות-הברית. כבר אמר החכם מכל אדם: לכול עת וזמן. בעת שאתה רצית את התיאום המוקדם עם ארצות-הברית בשאלת הגבולות, היתה משמעות הדבר יצירה מדעת של אי-תיאום, משבר, עימות ברור עם ארצות-הברית. לכול עת וזמן. מדינאות — זו ברירת הזמן.

שמעון פרס (המערך):

אילו היית בא עם התכנית הזאת לארצות-הברית לפני כמה חודשים — — —

משה נסים (הליכוד):

עם התכנית הזאת אסור היה לבוא לארצות-הברית לפני ארבעה שבועות. לפני 19 בנובמבר. אסור היה

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (נסים, פרס, אלון, ידליון, ארבל-אלמוזלינו, זורע) —

אהרן ידליון (המערך):
בסיני הלכתם יותר רחוק — ובגדה אין לכם עוד הסכם.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת זורע, ואחריו — לחבר-הכנסת ורהפטיג.

מאיר זורע (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
גברתי היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, נבצר ממני "לכסות" במסגרת הזמן המוקצב את כל שיש לי לומר בקשר לאירועים שאנו ואחרים יוצרים בשבועות האחרונים. לא כל שכן נבצר ממני "לכסות" את כל הערותי, ביניהן כבודות ביותר, שיש לי לומר ביחס לפרטי התכנית שהציג לפנינו כבוד ראש הממשלה. לכן בחרתי להתמקד בנקודות הנראות לי עקרוניות, ספורות בלבד.

לפני כן הייתי רוצה להפנות לעמיתי חברי הכנסת בקשה: פנינו ומאמצינו היום הם לעתיד, על-כן אל-נא נהפוך את הוויכוחים בינינו לעיסוק חטטני, מפלגתי, צר, בעבר, אלא נדון בעניינים לגופם בלי תזכורות אלכ-סוניות.

כשם שסאדאת לא השיב על השאלה מדוע לא "עשה זאת" בשלושים השנים שעברו — כי אין השאלה רלה באנטי או מועילה למאמצים הנעשים היום — בלו לנו לעסוק בשאלה, הנראית לי ארכיאולוגית היום, לזכותה של איו. ממשלה עלינו לרשום הישגים כאלה או כאלה האומנם הישגים? הבה נקווה! — של היום. זהו, לעניות דעתי, יוכיח בטרם זמנו — הוויכוח ההיסטורי, היום, עלינו, עלינו לרומם את הטיפול במיעוטינו המדיניות לרמה הלאומית, כשפנינו לעתיד. עד כאן בקשה.

רצוני לגעת בבכיה של הדדיות ותנופה מדינית, מה שקרוי בלעז "מומנטום". סאדאת בא לירושלים. העולם כולו — ואנחנו בתוכו, לצערי — קיבלנו את בואו בהגי-זמתי, התפעמנו. אבל עצם בואו גרשם כאירוע היס-טורי; לעניות דעתי כן. עלינו לא להקל בכך ראש, שהרי קרו שלושה דברים בבואו: ראשית, עצם בואו לכאן הוא פריצה נחשנית לו ולנו. שנית, בואו הוא הכרה בפועל בקיום מדינת ישראל ובירושלים כבירתה, דבר ששום שליט ערבי לא עשה עד היום. כאן עלינו לזכור שקיומנו כמדינה אינו זקוק לשום אימות ושום אישור מסאדאת. בעניין זה אין אנו חיים מפי אף אחד. מדינת ישראל קיימת, בין שמאן דהוא מכיר בכך בין שלא. ושלישית: הוא הכיר בזכותנו לחיות בבטחון, את החוב הזה של הכרתו זו עלינו לגבות ממנו עד תום — ולא עשינו כך, לצערי. חוב זה שלו סותר, למשל, את עמדותיו הנקודות בעניין מה שהוא מכנה "האדמות" או "האדמות שהן קדושות". אנחנו, במגעינו באיס-מאעלה, כפי שמקובל לומר בין הצעירים, "התחלנו מהסוף". אין לנו יותר מה לתת ועל מה לוותר. כבר כך, עד כאן, הפלגנו בוויכוחינו "מעל ומעבר", במיוחד בסיני. בל גרשה איפוא מצב שבו המומנטום הנדרש מאי-תנו מכרסם את קרבינו ואילו האינרציה של סאדאת, קרי: עצם בואו לכאן, נחשבת לו, לסאדאת, כמומנטום. הוא את שלו כאילו תרם בעצם בואו לכאן, ואילו אנחנו נותנים ונותנים. על זה אמר הנביא: "אכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חוק." דומני שאנחנו על הגבול, אם לא מעבר לו.

אתה מעלה על דעתך דבר כזה? האם לא אמרת שירדן צריכה לטפל באש"פ? הלא המסקנה מדברייך היא שמדי-נת ישראל צריכה לאפשר לירדן להיכנס ליהודה ושומ-רון.

שמעון פרס (המערך):
גם בהצעת הממשלה יש משטרה ערבית מקומית. יש להבחין בין פלישה מבחוץ לבין חתימה.

משה נסים (הליכוד):
אם זו התשובה, טוב שהיא נאמרה. האם משטרה מקומית מסוגלת לטפל באש"פ? ומה הזיקה של ירדן למשטרה זו? עליכם להודות, כפי שהודיתם, למעשה, שהתכנית לפשרה טריטוריאלית לא היתה לה כל אחיזה במציאות המדינית — לא מטעם ישראל, לא מטעם אומות העולם ולא מטעם שכנינו.

אני חוזר לעניין עמדת הפתיחה, או כפי שאתה אומר: שלב הפתיחה. אין היום שלב פתיחה. תיאום עם ארצות-הברית יכול להיות לאחר שכבר פתרנו את שאלת מהות השלום; ואם בעיה זו באה לידי פתרון, אחרי שאנחנו יודעים שמצרים נכונה לתתם על חוזה שלום, בא תורה של תכנית שלום, של יומת שלום.

ישראל הציבה לפני עם ועדה, לפני העולם כולו, תכנית שלום שהכל גומרים עליה את ההלל. האם מילתא זוטרתא היא? אתה אמרת, חבר-הכנסת פרס, שארצות-הברית עלולה לתמוך באותן טענות שיהיו בשלב ה"רביעי". כך אמרת. מה אתה מנענע בידך, חבר-הכנסת אלון? אלה מלים מצוטטות. אבל ארצות-הברית היא שותפה למהלך הנוכחי; ולא בכדי הלך קודם ראש הממשלה, בצד-עד מהיר ומבריק, לארצות-הברית. משום שאם ייתתם הסכם שלום הוא יהיה מבוסס על הסכמה — ויש כבר היום הסכמה עם ארצות-הברית, אתה יודע זאת — שאר-צות-הברית מתנגדת להקמת מדינה פלשתינאית.

יגאל אלון (המערך):
בוזא אין חידוש.

משה נסים (הליכוד):
אל תאמר זאת, חבר-הכנסת אלון. יש בוזא חידוש רב, חידוש ברור ביותר. לא רק ברור — חשוב ומכריע.

אהרן ידליון (המערך):
היה נאום של קארטר.

משה נסים (הליכוד):
לא רק ארצות-הברית. זו גם דעת רוב מדינות השוק, השוק האירופי המשותף.

אני רואה, אדוני היושב-ראש, שזמני תם. אני חוזר ומברך על הרוח ששרתה בנואמו של חבר-הכנסת פרס. אני מקווה ומאמין שרוח זו תשרור בדיון ובמהלכים הכבדים והאחרניים העומדים עוד לפנינו. אבל, לצערי, לא אוכל אלא לקבוע שכל האלטרנאטיבות, אשר הוצעו היום על-ידי חבר-הכנסת פרס, סופן להתבדות, כפי שנחבדו עד היום כל התכניות של מפלגת העבודה בשאלת השלום.

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (זורע, ידליו, הלל, ארבל-אלמזליו, ורהפטיג) —

ולא כאן המקום למנות אותם. תנאי זה, לדאבוני, לא מתקיים בתכנית שלפנינו.

התנאי הבא: אין נסיגה בגולן, להוציא תיקונים קלים שנכנה אותם "קוסמטיקה". על הגולן לא דובר בתכנית.

ראש הממשלה, בתכניתו ובכוונתו את השיחות עד כאן, מוביל, כך אני מאמין, למימוש רוב הדברים שמנתי, ואין בלחם.

ישראל הגישה את תכניתה לשלום. תמורתה, ללא כל סחף נוסף, נעניק למצרים ולמדינות ערב שלום. הן זקוקות לו. אם תאבינה ושמעו — טוב הארץ תאכלנה, כמאמר הנביא ישעיהו, ואנחנו עממן. ואם, חלילה, תמאנה ותמרינה — ייאמר כבר מעתה, מעל במה זו, קבל עם ועולם, כי הן — מדינות ערב ומצרים בראשן — הן שמנעו שלום מאזורנו.

כולנו תקווה שהשלום יבוא בתנאים הללו וגאמץ ידי הממשלה, אם לא בפרט זה או זה, בדרכה הנוכחית לקראת השלום. תודה רבה.

היו"ר ש. ארבל-אלמזליו: רשות הדיבור לחבר-הכנסת ורהפטיג, ואחריו — לחבר-הכנסת ארנס.

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית): כבוד היושבת-ראש, מורי ורבותי, אין מברכים אלא על המוגמר, אולם ראשית ברכה על העזו לשלום, על הצעדים הראשונים בדרך הארוכה לשלום. שלום עושים, והשלום צריך עשייה רבה ויגיעה רבה.

אני רוצה לציין שבדרך הזאת שהממשלה הציעה ללכת בה הושגו הישגים חשובים; צנועים, אבל בכל זאת הם חשובים.

ההישג הראשון: אחרי שלושים שנות מלחמה עם השכנים שלנו התחיל משא-ומתן ישיר פנים-אל-פנים. שנים חלמנו על כך, שנים ביקשנו, בקש שלום ורדפהו. השתדלנו לשכנע את השכנים שלנו: בואו אל השולחן, כי שבו זה מול זה ונוכל להידיבר. הוסכם על שתי ועדות, שהאחת מהן תפעל בקהיר והשנייה תשב בירושלים עיר הקודש, כדי לנהל משא-ומתן על חווה שלום. יש לכך ערך רב.

ההישג השני הוא שיש היום תכנית ישראל לשלום, תכנית נדיבה, גובשה תכנית. גיבושה של תכנית גם הוא עניין חשוב, כי אין שלום ללא קרבות ואין שלום ללא פשרות. אמת ושלום אהבו — אומרים חז"ל. אם אמת, אין שלום; אם שלום, אין אמת. אלא מה זה? זוהי פשר-רה. אין שלום ללא פשרה וללא קרבות משני הצדדים.

אני רוצה להדגיש חמש נקודות בתכנית שהוצגה עליידי ראש הממשלה. קודם כול הנקודה בתכנית לגבי יהודה, שומרון ועזה — ניהול עצמי של ערביי יהודה, שומרון ועזה. בעצם התחיל הדבר כבר לפני כן. הבחירות לרשויות המקומיות היו ביום אחד. אנחנו לא התערבנו הרבה בעניינים הפנימיים של ערים כמו שכם, טול-כרם וכו'. אם זה יהיה, בתכנית הזאת של ניהול עצמי, זה יתן סיפוק, במידה רבה, לערביי יהודה, שמי רון ועזה. יהיה להם סיפוק אם יוכלו לנהל את ענייניהם באופן מרוכז בעצמם.

בטחוננו לא יושבת רק על רצון טוב — ויהא רצון טוב זה כן ככל שרק אפשר — של שליט זה או זה, של מוסד בין-לאומי או של מעצמה, אפילו ידידותית. בטחוננו לא יושבת על אמצעי חישה ולא יבוסס על טכנולוגיה בלבד. בטחוננו יושבת בראש וראשונה ובין אמצעים אחרים על קרקע, קרקע החיונית להגנה, קרקע החיונית להתיישבות משולבת בהגנה. בשבילנו הגורם הזה הוא תנאי לעצם הקיום, בעוד שבשביל סאדאת, בסיני למשל, הוא איננו תנאי קיומי. על תנאי זה ויתרנו יותר מדי בסיני. יכולנו, כעמדת מיקוח, להתחיל — כפי שהציע חבר-הכנסת פרס ובוודאי יציעו גם אחרים — בהרבה פחות מכך.

יחד עם זאת הממשלה, בראשותו של מר מנחם בגין, השכילה לקיים את המהלכים לקראת השלום, מיום כי נונה ועד עתה. יש לברך אותה על כך ולאמץ את ידיה. תנופת השלום, ספק אם היתה מתקיימת אלמלא הפלגנו בויתורים מכאיבים עד למאד. עם כל הצער שבדבר חייבים אנו להודות כי בלי ויתורים מכאיבים אלה לא היו הצעותינו קבילות בכלל לא על מצרים, בוודאי לא על גורמים ערביים אחרים ולא על ארצות-הברית.

המחיר הוא כבד, וכנראה שחייב הוא להיות כבד, אך שנאלת השאלה, מה הוא מאקסימום המחיר שנהיה מוכנים לשלם בעד השלום; או, לשון אחר, על מה אין בשום פנים ואופן לוותר אפילו למען שלום, כדי ש"לא להגיע למצב של "שלום שלום ואין שלום". על כך הייתי משיב: אסור שתוקם מדינה שלישית בין הים למדבר, כי בשבילנו זה הוא תנאי קיומי. תנאי זה נשמר בתכנית של ראש הממשלה. ההגנה על ארץ-ישראל מן הים עד לירדן והשמירה על החוק והסדר בה — תהיינה לעולם בידי צה"ל. תנאי זה, אמר לנו כאן ראש-הממשלה, יתקיים.

אהרן ידליו (המערך): מה על הכוחות ההיסטוריים — שלטון צבאי פלוס ריבוי דמוגראפי — למה זה מוביל?

מאיר זורע (התנועה הדמוקרטית לשינוי): גם אנחנו כוחות היסטוריים. כאשר השליטה שלנו שם מבחינה בטחונית מלאה — אנחנו יכולים לסכל פעולותיהם של מה שאתה קורא "כוחות היסטוריים".

אהרן ידליו (המערך): הסתלקתם מהפשרה הטריטוריאלית במצע שלכם.

מאיר זורע (התנועה הדמוקרטית לשינוי): מעולם לא הסתלקנו מצה"ל בכל הגדה ועל הירדן. כבתי היושבת-ראש, האם זה על חשבוננו?

שלמה הלל (המערך): אם תשיב — זה לא יהיה על חשבונך. תנסה להשיב.

מאיר זורע (התנועה הדמוקרטית לשינוי): אני רוצה למנות את התנאים הנראים לי הכרחיים, שבלחם אין שלום ולא צריך שנשאף לשלום בלעדיתם. נראה לי שקו, בערך זה שציין חבר-הכנסת שמעון פרס, אלי-עריש-ראס-מוחמד, צריך להיות מוגן עליידי צה"ל. יש לזה נימוקים כבדי-משקל, בטחוניים כהתיישבותיים,

אני רוצה לקוות כי העם ונציגי העם יתרכזו סביב למאמצים הקיימים של ממשלת ישראל ויתנו לה כוח ועוצמה כדי להגיע לידי שלום, והשם יברך את עמו בשלום.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארנס, ואחריו — לחבר-הכנסת תלמי.

משה ארנס (הליכוד) :

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, זה שנים רבות מתנהל ויכוח במדינה וגם בינינו לבין ידידינו בחוץ-לארץ על האסטרטגיה שיש לנקוט כדי להגיע להשכנת שלום באזור. בששת השבועות האחרונים אירעו אי-רועים רבי-חשיבות. הייתי רוצה לנסות להפיק מהם כמה לקחים שמהם יש ללמוד את דרכנו בעתיד.

הלחץ הראשון — נאמר עליידי רבים מאתנו, וזה כולל אותי — הוא שלברית-המועצות אין תפקיד חיובי ואין לצפות שברית-המועצות תתרום תרומה חיובית לתהליך השכנת השלום באזור. נדמה לי שגישתה העוינת למשא-ומתן הישיר העומד ומתפתח בינינו לבין מצרים מוכיחה את צידקת הנקודה הזאת.

שנית — אמרנו זה שנים, לפחות חלק מאתנו — שלא מגע פנים-אל-פנים ספק אם ניתן להגיע לתוצאות חיוביות כלשהן, ומעבר לזה — מדינה שאיננה מוכנה לשבת איתנו לשיחות פנים-אל-פנים מעוררת ספק, האם היא בכלל מעוניינת להגיע לשלום אתנו. אם היום סוריה, לדוגמה, איננה מוכנה להצטרף לשיחות פנים-אל-פנים אתנו, ספק אם קיים בכלל אצלה רצון להגיע לשלום באזור.

הלחץ השלישי הוא אולי החשוב מכול. טענו זה שנים, גם בדיונים הפנימיים וגם בדו-שיח עם הממשל של ארצות-הברית, שהתנאי הראשון, ואולי החשוב מכול, לכך שיהיה סיכוי להשכנת שלום באזור הוא מדינת ישראל חזקה. קשה לשער את החלטתו של הנשיא סא-דאת לבוא לישראל אם לא הייתה הערכה בדרג הצבאי במצרים שמדינת ישראל היא חזקה, שהאופייה הצבאית איננה מבטיחה וגם שלמדינת ישראל ממשלה חזקה, ראש ממשלה חזק, ואין לסמוך על האפשרות להוציא או לס-חוט ויתורים מישראל עליידי לחצים ואיומים צבאיים.

הייתי רוצה להצביע, גברתי היושבת-ראש, על בעיות מספר לגבי המשך התהליך, שלא ספק שהווינה מכשול, וראוי לזהותן ולהתמודד אתן : האחת — ברית-המועצות, שגישתה עוינת לתהליך. לברית-המועצות יש השפעה בלתי-מבוטלת במזרח-התיכון, כפי שידוע, וספק אם היא בכלל מעוניינת בהשכנת שלום באזור. לכן יש ל-היזהר מנסיונות של תספורת או תספורת. הבעיה השנייה : מדינות ערב שאינן משתתפות בתהליך וגישתן עוינת לתהליך — ואני מתייחס במיוחד ל-סוריה ולעיראק — יש להן עוצמה צבאית ניכרת, ניכרת מאוד. צבאה של סוריה היום, עוצמתו כעוצמת צבא מצ-רים, ולא מפני שבא מצרים נעשה חשך יותר אלא מכיוון שבצבא סוריה התעצם בקצב מהיר מאוד מאז מלחמת יום-הכיפורים. צבאה של עיראק, צבא של עשר דיביות, שהשתתף בצורה מאסיבית במלחמת יום-הכיפורים, גם הוא התעצם. אי-השתתפותן של שתי המדינות בתהליך פירושה המשך האיום הצבאי נגד ישראל, גם

הנקודה השנייה — זכות ההתנחלות היהודית ביהודה, בשומרון ובעזה וניהול ההתיישבות הזאת ישירות על-ידי ישראל ולא על-ידי מועצת המינהל.

הנקודה השלישית — שיתוף פעולה בין ישראל, ירדן וערביי ישראל בעניינים חשובים, כעין קונדומיניום פונקציונאלי ישראל-ירדן-ערביי ישראל בענייני הגירה ליהודה, לשומרון ולעזה ובענייני חקיקה חשובים.

הנקודה הרביעית — פתרון בעיית הפליטים הנמצאים בארצנו ותרומה צנועה וסבירה לקתל הסבל לפליטים ערבים בארצות שמחוץ לארץ-ישראל.

הנקודה החמישית — צה"ל יישאר וישמור על בט-חון הפנים ביהודה, בשומרון ובעזה, כי אם לא כן עלול להשתרר שם תהוה ובהוה. ראינו את הטעם לכך בלבנון. בלבנון, כאשר נתערער השלטון, קרבות הדמים של השנתיים הביאו לקרבנות, אני מעז לומר, במספר אולי לא הרבה יותר קטן ממספר הקרבנות במזרח-התיכון בכל המלחמות שבין ישראל ובין ארצות ערב. להשאיר את המקומות בלי כוח צה"ל, שיוכל לשמור, זה נקרא לה-מיט אסון על חלקי ארץ-ישראל.

ההישג השלישי שהייתי רוצה לציין הוא גיבוי שנות-נות ארצות-הברית ובריטניה לתכנית השלום הישרא-לית. חל שינוי אווירה בארצות המערב כחודשים הא-חרונים. חל שינוי. המשינוי הוא בכך שהעמדת תכנית שלום כללית, כוללת, ויש לה גיבוי של מדינות ידידו-תיות. זה עשוי להשפיע גם על המשא-ומתן עם השכנים שלנו.

עלינו לתמוה ולהתריע על יחס האיבה של ברית-המועצות והמדינות הקשורות אתה. למה להן להפריע למאמצי שלום ? מדוע בכלל מדינה, מעצמה גדולה, צריכה להסתכל בקנאה כאשר כמה מדינות רוצות להת-קרב לשלום ? וכי היא יכולה לדרוש ממדינה : אל תעשי שלום, תמשיכי במלחמה ? ואף אם עדיין לא שלום עם כל השכנים, שלום גורר שלום. הלוואי והיה לנו שלום עם מדינה שכנה גדולה. זה יביא לכך שיתר המדינות יצטרפו. נדמה לי שעלינו לפנות גם לכוחות העוינים למשא-ומתן : חיזרו בכם מדרככם.

אני יודע גם יודע שהתכנית הזאת איננה טלית שכולה תכלת. יש בה הרבה קוצים, הרבה סכנות, יש בה סכנה מעשית, הסכנה המעשית הראשונה היא בזה שאני חושב שמתפגע גם בישובים הקיימים וגם ב-תנופת ההתנחלות. אני פונה מעל במה זו לחברי, בני וחניכי ב"גוש אמונים" : אל אכזבה, אל תיאבקו נגד שלום, הגבירו חילים, תקווה, אמונים ופעולה. זה יעזור לביסוסם של הישובים וגם לתנופת ההתנחלות, וזה יעזור גם לשלום.

יש גם סכנה מדינית בתכנית הזאת, סכנה מדינית גדולה. ברור שלמינהל עצמי יש טוהר-נציה. נטייה, לשלטון עצמי, ואחר כך גם לאירדנטיסם. ברור שצריך לדאוג לכך וברור שאנחנו עוד נעמוד בפני מאבקים קשים בעניין זה. ייתכן שיהא לחץ לשינוי ואולי אף לפשרות לא דווקא בכיוון של חלוקה פונקציונאלית, כבוא הזמן. אנחנו יודעים שאין לנו אפשרות היום להביא את כל השכנים הערבים לשולחן המשא-ומתן ; מדוע לא נעשה כל מאמץ כדי לעשות שלום עם מי שאפשר לעשותו ? אולי במשך הזמן יתחננו גם יתר השכנים את עמדותיהם ואולי אפשר יהיה להשלים את עשיית השלום.

מה שהיא מעבר לשליטתו של סאדאת. נדמה לי שזה צריך להיות הקריטריון. אתמול שאלתי את שר הבטחון מה הקריטריון לסיכונים שאנו נוטלים על עצמנו. לדעתי זה חייב להיות הקריטריון, כדי שעתידה של מדינת ישראל לא יהיה צמוד, לא יהיה קשור, לגורלו של אדם אחד.

אני חושב שבתחום זה אין לנו בעיה של הסברה כלפי חוץ, כי אחת הבעיות של מדינת ישראל המובנת מאליה בעולם המערבי, ובארצות-הברית במיוחד, היא בעיית הבטחון. אין זה קשה להסביר שלאחר שסגרנו לנו את השיט במפרץ-אילת שלוש פעמים אנו רוצים להבטיח חופש השיט במפרץ-אילת לטווח ארוך. ואין זה קשה להסביר שלאחר שנלחמנו בסיני ארבע פעמים אנו רוצים לקבוע קווים כאלה, לטווח ארוך, שיבטיחו שאם נצטרך להילחם שוב נתחיל מעמדות פתיחה טובות יחסית.

מה היא הבעיה ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה? אמרתי שמבחינתי המטרה היא להבטיח שלא ייווצר מצב שיכלול את התפתחות המפעל הציוני על הקו-הירוק, וכדי להיות בטוחים שאיננו צועדים לכיוון זה אנחנו צריכים לנסות לחזות תהליכים חברתיים, כלכליים ופוליטיים באזורים האלה. במקרה הטוב אנחנו יודעים שקשה מאוד לחזות תהליכים חברתיים, כלכליים ופוליטיים. מי מאתנו חזה את האירועים שאנחנו דנים עליהם היום? אבל צריך לעשות את המאמץ. לכן, לדעתי, את התכנית לשלטון עצמי ששמענו יש למלא תוכן ולבדוק כל פרט ופרט בה. בשבוע האחרון שאלתי מספר על פרטים. נאמר לי: אלה פרטים שאנחנו עוד נבדוק אותם. לדעתי יש לבדוק כל פרט ופרט, יש לגייס אנשים, יש להקים צוות שיעבור על כל 100—200 הפרטים הקשורים בתכנית כזאת, וייתכן שמעבר לזה, ויחד עם זאת ינסה לחזות את המצבים שאנחנו עשויים להגיע אליהם.

יהושע רבינוביץ (המערך):

חברי-הכנסת ארנס, באיו מדינה בעולם לא נסתיימה אוטונומיה בסופו של דבר בהכרזת עצמאות?

משה ארנס (הליכוד):

אני חושב שתוכל למצוא בעולם מספר לא קטן של מקומות שנהנים מאוטונומיה.

שלמה הלל (המערך):

תלוי באיזו קונסטלציה.

משה ארנס (הליכוד):

אני חושב שהבנת מדברי שאינני חוזה בודאות את התפתחות התהליכים, אבל יחד עם זה יש מקומות בעולם שבהם יש אוטונומיה לחבלים מסוימים מבלי שזה יתפתח לסובריניט.

שלמה הלל (המערך):

לא בתנאים הקיימים באזור שלנו.

משה ארנס (הליכוד):

חברים, אינכם צריכים לתקוף אותי כשאני הדגשתי את בעיית אי-הודאות.

תוך מהלך המשא-ומתן ואולי גם מעבר לו, אם יגיע לתוצאה חיובית. פירושו של דבר סכנה של מלחמה באזור, שאולי גם מצרים תיגרר אליה בעתיד; והבעיה השלישית שרצוני להצביע עליה היא בעיית השטח במצרים. אמנם שמענו את הנשיא סאדאת אומר בטלוויזיה שבמצרים כמו בישראל יש משטר דמוקרטי. אבל זו איננה הדמוקרטיה שאנו רגילים לה. זו דמוקרטיה שבה כמעט הכול תלוי בהחלטות של אדם אחד. ואנו יודעים שבמשטרים כאלה לא ניתן לייחס אותה קביעות, אותה המשכיות, למדיניות ולהחלטות כפי שאנו מייחסים במשטרים דמוקרטיים. לכן גם במקרה הטוב ביותר מתלווה למשא-ומתן ולהסכם שנגיע אליו אווירה של אי-ודאות, של חוסר אפשרות לחזות מראש את התוצאות.

חברי הכנסת, מה הוא האתגר העומד לפנינו היום? מצד אחד — לא להחמיץ את ההזדמנות להגיע לתוצאה שלום או אפילו להתקדם לקראתו; יחד עם זאת לבצע את התהליך הזה מבלי ליטול על עצמנו סיכונים שהם בלתי-סבירים ומבלי ליצור מצב העלול להביא לעוצרת המפעל הציוני על הקו-הירוק. נדמה לי שכולנו שותפים לשלוש מטרות אלו. והאתגר שעומד לפנינו הוא איך להגיע אל כולן בצורה סימולטאנית.

הזכרתי את בעיית אי-הודאות. כל החלטה שמתקבלת, ואשר נתקבל, על-ידינו חייבת להיות מבוססת על הנסיון להעריך את האפשרויות לגבי העתיד, ולא רק בחדשים הקרובים, ולא רק בשנה הבאה. הייתי מציע לעצמנו שאופק השיקולים שלנו יהיה רחוק ככל האפשר, בודאי מעבר לעשרים שנה; כי ידוע לנו שהאירועים הטראגיים באירופה של סוף שנות ה-30 הם קציר של מה שנזרע בוועידת-ורסאי ב-1919. וידוע לנו שאירועי מאי 1967 בארץ-ישראל הם הקציר של הנסיגה מסיני ב-1957 ואולי אף הנסיגה של 1949.

לכן, כאשר אנו בוחנים את התכנית המוצעת על-ידי הממשלה, אסור לנו להסתכל על התוצאה הסופית הצפויה ללא התחשבות באי-הודאות. נדמה לי שכל אחד מאתנו — בודאי הרוב המכריע — היה מוכן לקבל את התוצאה הסופית אם היינו בוחנים אותה בצורה דטרמיניסטית; זאת אומרת ריבונות מצרית בסיני, שלטון עצמי לערביי ארץ-ישראל ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה ושלום-אמת. לגבי אחדים מאתנו, לרבות המערך, לאחר שנלחמנו בסיני ארבע פעמים, לאחר שהקרבתנו קרבנות רבים, נדמה לי, שבפנינו גלולה מרה, אך מתוך גישה דטרמיניסטית הוויכוח עליה בישראל לא יהיה גדול. הבעיה היא שאסור לנו להסתכל על הדברים בצורה דטרמיניסטית זו. אנו עולים להציע ויתורים ויחד עם זאת לא להשיג את השלום.

כאשר אנו מנסים שלא להחמיץ את האפשרות להגיע להסדר אנו פונים למצרים ומנסים לנתח מהו תהליך קבלת ההחלטות שם, מי משפיע, מי צריך לאשר; לכן מה סוג ההצעות שיתקבלו ומה סוג ההצעות שלא יתקבלו. ככל שאנו חוקרים בעיה זו, נדמה לי שמתבררת יותר בעיית אי-הודאות. לכן, אם אנו איננו רוצים ליטול על עצמנו סיכונים מעבר לסביר, צריך להיות ברור שהפתרון חייב להיות מושתת על המישור הגיאוגרפי ועל ציר הזמן כאחד. איננו יכולים לקשור את עתידה של ישראל להחלטות של אדם אחד, גם לא לגורלו של אדם אחד. לכן האירועים בציר הזמן, ובמיוחד האירועים המרכזיים, שבהם ובעקבותיהם אנו לוקחים על עצמנו סיכונים בטחוניים, חייבים להופיע בתקופה

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (הלל, ארנס, אלון, בגין, ארבל-אלמוזילנו, תלמי) —

שלמה הלל (המערך):

איננו תוקפים, אנחנו מחזקים את דברך.

ראש-הממשלה מ. בגין:

יש סימטריה. אמרתי היום: אנחנו את שלנו עשינו, עכשיו הצד השני צריך לעשות את שלו.

משה ארנס (הליכוד):

על זה בדיק אני מצביע, אדוני ראש הממשלה, ואני דווקא מכנה את זה אי-סימטריה, כיוון שמצינו יש הצעה, הייתי אומר הצעה שהיא שונה במידה ניכרת מעמדות הפתיחה שלנו. הלכנו לקראת השותף, הצענו ויתורים, אבל, גברתי היושבת-ראש, מצד מצרים טרם ראינו תוויה כלשהי מעמדות הפתיחה שלהם. ולזה אנחנו עדיין מחכים.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזילנו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תלמי, ואחריו — לחבר-הכנסת וילנר.

מאיר תלמי (המערך):

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, פגישת איסמא-עליה סגרה את מעגל האירועים הדראמטיים שנפתחו עם ביקורו של סאדאת. ועם הקמת שתי ועדות העבודה פתח משא-ומתן ישיר ממשי בין ישראל למצרים. זוהי עובדה רבת-חשיבות. נקווה כי טמונה בה בשורת שלום. אבל חובה עלינו לדעת כי במשא-ומתן הזה צפויות לנו טלטלות רבות, כי פער הדעות הוא גדול למדי.

הצעותיו של ראש הממשלה מגלות נכונות לנסיגה מרחיקה לכת בסיני. אילו הצעה זו הוצעה על-ידי ממשלת המערך הייתה ודאי נתקלת בהתנגדות חריפה מאוד של מר בגין, וסיעתו הייתה צועדת בראש המפגנים של "גוש אמונים". מסבר כי אנשי הליכוד לומדים לדעת כי אין סיכוי להגיע להסכם בלי הצעות מכאיבות.

אם נכונות ההצעות אשר מתפרסמות בעתונות ב-ענין זה, הרי ניתן לומר כי הן על סף התרת גדר הדא-גה לגבולות בטוחים. יש מחיר לשלום ונהיה חייבים לשלם אותו. אולם ההצעות האלה מחייבות היום את מנהלי המשא-ומתן להקפיד בערנות רבה מאוד בקביעת תנאי הפירוק וסדרי בטחון מעולים בסיני שהיו מעוגנים בהסכם.

הכול וכולם מבינים כי ההצעות המפתיעות של ממשלת ישראל לגבי סיני קשורות בהנחה כי זוהי דרך להקל את המשא-ומתן בעניין הגדה. בניגוד לחלק מתכניו לדעה של מר בגין אני מעריך כי הוא אכן נשאר נאמן לעמדותיו לגבי יהודה ושומרון, וכי הצעת האוטונומיה שהוגשה על-ידי איננה אלא נסיון למצוא תשובה שתאפשר את המשך שלטונה של ישראל בגדה, גם בתנאים המדיניים שבהם נתונה ישראל כיום באזור ובזירה הבין-לאומית. ראש הממשלה מוכן עתה להסדר-ביניים הדוחה לכמה שנים את ההכרעה על הריבונות בגדה, והוא מקווה כי ההצעה המוגשת על-ידי בנוסח "השלטון העצמי" תבטיח בעתיד את הגשמת חוויו לגבי יהודה ושומרון.

למרות חילוקי-הדעות הקשים החוצים בינינו לבין העמדה הזאת בעניין הגדה ופתרון בעיית הפלשתינאים, אני אומר ברורות ומפורשות: כל הסדר-ביניים שיוסכם עליו בין ישראל לערבים עדיף בעינינו על הסטאטוס-קוו המוביל למלחמה, וזה למרות חילוקי-הדעות על מג-מותי של ההסכם.

אולם הכמיהה הזאת להסכם תוך הבטחת בטחוננו אינה פוטרת שום איש מבחינת הצללים המעיבים על

ואני תבעתי שאנחנו נגייס מומחים ונקים צוותים שיעסקו בנושא הזה לפני שנתחייב סופית.

אבל דבר אחד ברור, חברי הכנסת. על-פי התכנית לאוטונומיה, לשלטון עצמי ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה, ברצוננו להחזיק אופציות פתוחות למפעל הציוני. ואופציות פתוחות למפעל הציוני פירושו של דבר, אם נממש אותן, תנאי ראשון — עלייה בהיקף גדול, לא אותן מאזן עלייה-ירידה שהיה לנו במשך ארבע-חמש השנים האחרונות, שהוא מאזן של אפס. אבל יחד עם התכנית יש להיערך ויש להתנגיס ולגייס את המוחות הטובים ביותר ואנשי הביצוע הטובים ביותר כדי להבטיח שהיה לנו היקף עלייה שיאפשר לנו לממש את האופציה. מעצמו זה לא יבוא.

אני רוצה לסיים, גברתי היושבת-ראש, בשתי הערות בקשר למשא-ומתן. ידוע לציבור בישראל שיש לנו מכת הדלפות בפורומים שונים — לא רק בוועדת החוץ והבטחון, אבל גם בוועדת החוץ והבטחון.

יגאל אלון (המערך):

בעיקר לא בוועדת החוץ והבטחון.

משה ארנס (הליכוד):

ומכה זו מפריעה לתהליך של קבלת החלטות. אד-גיש גם מדוע — מכיוון שאנחנו מנהלים משא-ומתן עם מדינה אשר בעקבות המשטר הקיים שם עומדת כנראה, על כך שחלקים ניכרים מהמשא-ומתן יישמרו בסוד תקופה מסוימת. ונדמה לי שאיש מאתנו איננו דורש שנעמוד על כך שהמשא-ומתן יהיה גלוי לעיני הציבור כולו, אלא אנחנו מוכנים להתאים את עצמנו לאותה דרישה שנדמה לי שזימנתנו לא היתה באה, מכיוון שאנחנו דנים בנושא שהוא מרכזי לכל אורח-יש-ראלי והיינו רוצים לשתף את אזרחי המדינה, לא רק את חברי הכנסת, בחשיבה ובבעייתיות של הנושא. אבל אנחנו מוכנים להתאים את עצמנו. וכאשר יש הדלפות אנחנו איננו מסוגלים, ואיננו מסוגלים גם לדרוש מהממשלה ומראש הממשלה, להביא את כל הפרטים בהתהוותם לפורומים השונים — הממשלה כולה, ועדת החוץ והבטחון, הסיעות של הכנסת וכדומה. זה יוצר מצב של-עתים הממשלה מציעה הצעה בטרם שהיא הובאה לדיון בפורומים שלדעתי ולדעת כולנו חשוב היה להביא אותה אליהם, ומשום כך אולי לפעמים נצטרך לשנות הצעה לאחר שהובאה לדיון בפורום זה או זה, לחקן הצעה. לדעתי זה לא נורא, לדעתי אין זה בושה לימר לשותפים שלנו, לעמיתים שלנו במצרים: מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית, אנחנו נענים לבקשתכם לש-מור בסודיות מהלכים שונים של המשא-ומתן; בסופו של דבר הדברים חייבים לבוא לידי דיון ובמקרה זה או זה כתוצאה מהדיון חל תיקון בהצעה הראשונית שהגנו לפניכם.

ולבסוף אני רוצה להצביע על אי-הסימטריה הקיימת היום במשא-ומתן בינינו ובין מצרים. היתה קיימת אי-סימטריה הרבה שנים כשאנחנו דרשנו משא-ומתן פנים-אל-פנים. אבל עכשיו נוצרה אי-סימטריה נוספת.

מלבי את החובה לראות דברים נכוחה. אינני פטור מה-
חובה להזהיר מפני מגמות שונות וחזרות של מ-
שלת הליכוד וההצעות אשר באות בעקבותיהן.

זוהי שעה שציפינו לה הרבה שנים. לראשונה לאחר
שלושים שנות קיומה של מדינת ישראל קם מנהיג ערבי
ומכריז מעל במת הכנסת על ההכרה בישראל ומקומה
באזור. הבעיות הפנימיות של מצרים ודאי שהן מ-
פיעות, אך הן לא יכולות היו לקבוע את המהלך הנועו
הזה של סאדאת לולא היו שתי עובדות אובייקטיביות
מכריעות: הארגעה הממושכת בגבול וכוחה הצבאי של
ישראל.

חברי הכנסת, שתי העובדות האובייקטיביות האלה
נקבעו עם חתימת הסכם-הביניים בספטמבר 1975. צר
לי שמתנגדיו דאו הם אשר קוטפים את הפרי. אולם גם
להם אין ברירה, והצעות הממשלה עכשיו מראות על
כך שזו לא מעט מעמדות הליכוד תמול-שלוש. עם
זאת, כתמול-שלוש, גם היום עדיין רב המרחק בין שתי
דרכים שונות לגבי בעיות-היסוד של עתיד הגדה וה-
בעיה הפלשתינאית. לא פתרון הבעיה הפלשתינאית
מטריד אותי; מעסיקה אותי הבעיה שלנו. ברור לי שלא
פתרון הבעיה הפלשתינאית אנו מעוותים את חיינו וקוב-
עים בעיה מהותית מאוד לגבי דמות חיינו שלנו ולגבי
עתידה של החברה הישראלית.

כל תקופת רגיעה ושלום יש לה דינאמיקה משלה,
ואני בהחלט מחייב אותה. אולם ברור לי שכשם שהליכוד
נסוג משורה של עמדות שהיו לו בעבר, כן תחייב המצי-
אות את ממשלות ישראל בעתיד לצעוד תוך סיבוכים
מיותרים, לצערי, בגלל הממשלה הזאת; אבל הן תאלצנה
לצעוד לקראת שלום מלא בדרך אשר תבטיח את כ-
חוננו, את המשך גידולנו וצמיחתנו ותפתור גם את
בעיית העם הפלשתינאי בנדה וברידן במשותף.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלני :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, ואחריו — לחבר-
הכנסת לורינץ.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אנו דנים עכ-
שיו בשאלה גורלית לעם ישראל, לאזור כולו, ובמידה
ידועה גם לשלום העולם. התקופה האחרונה הוכיחה פעם
נוספת כי עם ישראל רוצה בשלום, כי העם המצרי רוצה
בשלום, כי העמים הערביים ועמי העולם כולו רוצים
בהשכנת שלום במזרח-התיכון. אנחנו חושבים שהשלום
הוא האינטרס העליון של עם ישראל וצריך לעשות הכול
כדי להגיע לשלום במזרח-התיכון, כדי שאחת ולתמיד
תיפסק שפיכות הדמים, שהבחורים שלנו והבחורות הער-
בים לא יקטלו עוד האחד את השני בשדות הקטל.
השאלה העומדת לדיון בכנסת היא: האם תכנית
הממשלה מסייעת או לא מסייעת לשלום? האם היא
מביאה או אינה מביאה לפתרון הסיכסוך הישראלי-
ערבי והשאלה הפלשתינאית? אנחנו מעריכים כי תכנית
הממשלה איננה פותרת את הסיכסוך הישראלי-ערבי,
איננה מקרבת את השלום, אלא עלולה להביא לכשלון
המאמצים להשכנת שלום במזרח-התיכון. הבעיה היא
לא רק בפרטים של התכנית; הבעיה היא יסודית ועמוקה
ביותר: האם אנו, כנסת ישראל, מכירים בעובדה היסודית
שבארץ הזאת חיים שני עמים — עם ישראל והעם
הערבי הפלשתינאי?

ההצעה שמדובר בה. ראש הממשלה טוען, בניסוחו, ל-
ביטול המינהל של הממשל הצבאי. מינהל — קרי:
סדרי החיים האזרחיים. כל הקשור בענייני בטחון חוץ
ופנים, פרט למשטרה מקומית, יישאר בידי צה"ל, גם ב-
תחומים הקשורים בהגירה — קרי: פליטים, וכן בענייני
קרקעות והתנחלויות ישראל איננה מוותרת על זכותה
לקבוע דברים או על זכותה להטיל וטו. למרות האוטונומ-
יה, ונקווה כי היא תהיה ליברלית, נישאר על-פי הצעה זו
שליטים על מיליון ערבים החיים בריכוזים ובאזרח
חיים שלהם. גם מתר נקים בישראל משטר דמוקרטי
המדבר בשתי שפות — האחת כאן והשנייה מעבר
לקו האזור האוטונומי, עם כל המשתמע מכך, לא רק
לגבי הפלשתינאים אלא גם לגבי מהותה של החברה
הישראלית.

אל נא נתעלם מן הצפוי. מתקבל על הדעת כי צפוי
מותח בין הממשל העצמי לבין ממשלת ישראל. ככל
שיתקרב מועד ההכרעה בעניין הריבונות כן עלולים
היחסים להתחדד יותר ויותר; כן יגברו גם מאמצי אש"פ
וקבוצות-הסירוב לפעול נגדנו בתוך הגדה. אפילו בבחי-
רות לעיריות נוכחנו לדעת כי השפעתם של אלה אינה
מבוטלת כלל וכלל. התכונה לקראת ההכרעה העתידית תה-
יה בהכרח גורם דסטורקטיבי בריקמת היחסים העתידית
בין ישראל לבין האוכלוסיה בשטח האוטונומיה. אין זו
הדרך להרגעה ולהסכם. נהפוך הוא, זוהי דרך אשר
מובילה להתחדדות יחסים גוברת והולכת. יש מה ללמוד
מהתפתחותם של ממשלים אוטונומיים במדינות עולם.

בהצעת האוטונומיה אין פתרון לבעיה הפלשתינאית.
הבעיות נשארות פתוחות ומציקות. גם עתה אני חוזר
ואומר: פתרונה של הבעיה הלאומית הפלשתינאית הוא
בקשרה עם ירדן, גם מבחינתנו שלנו טובים, עדיפים
ונכונים נסיגה ישראלית משמעותית, גבולות בטוחים
ופתיחת מהלך לארגעה ולהסכם קבוע.

ראש הממשלה תקיף בהתנגדותו לכל מחשבה על
פשרה טריטוריאלית וטיעונו אתו, כי אין פארטנרים
המוכנים לנהל עליה משא-ומתן. את התשובה הזאת
על המחסור בפארטנרים שמעתי בעבר במסגרת עשרות
שנים לגבי כל מה שאמרתי בעניין משא-ומתן עם שכ-
נינו, והתשובה התבדתה. והרי נכון הוא כי טרם התברר
שיש למר בגין פארטנרים להצעה שהוא מציע אותה
בעולם הערבי. זה לא התגלה לו גם באיסמאעיליה.
ואם האמריקנים רואים בתכניתו "בסיס למשא-ומתן",
חוששני כי עוד יתברר המרחק בין הבסיס לבין המשא-
ומתן כשלעצמו. ואף זאת אינני פטור מלומר: יש יסוד
וחשש אפשרי כי גבולות האוטונומיה עלולים בעוד
כמה שנים להוות את גבולה של ישראל. אני מודע לכך
כי בכל הצעות השלום היום כל הצעה כרוכה בסיכונים
ואין להירתע מהם. אסור בתהליך האיטור לבזבז את
שעת-הכושר שנפתחה על-ידי ביקורו של סאדאת ביר-
שלים, אם רק ניתן לפרוץ את חומת האביה ולמנוע
את המלחמה.

לצערי, ברור לי כי בשלב זה ההצעה היחידה המקו-
בלת על הממשלה הנוכחית על-ימנת להמשיך במשא-ומתן
היא זו המוצעת על-ידי הממשלה. אני יודע את הברירה
החמורה שאני עומד בפניה, ולא אוכל להסתתר מאחורי
עמדה אופוזיציונית לגבי כל אפשרות וסיכוי של שלום מלא
או חלקי. אולם חובתי המצפונית לומר ברורות: אין
המומנטום עוקר מלבי את המומנטו; אין התנופה עוקרת

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חינוך, עבודה ורווחה.

מה פירוש הדבר? פירוש הדבר שהוא שולל את זכותם האלמנטארית להגדרה עצמית ולמדינה עצמאית. בעצם זו הצעה להקים קולוניה ישראלית באישור העמים הערביים והקהילה הבין-לאומית. ברור שדבר כזה לא ייתכן, לא יהיה. שום כסות של המלה "שלום" לא יכולה להסתיר שזו תכנית הנושאת בחובה את העובר של מלחמה חדשה במזרח-התיכון שאנחנו חייבים, חייבים למנוע אותה למען הילדים שלנו ולמען הילדים של העמים הערביים.

ראש הממשלה דיבר דברים גלויים. הוא אמר: הריבונות בגדה המערבית וברצועת-עזה היא שלנו. יש לנו זכות, זו ארצנו, זה שייך לנו. אבל היות שלא מסכימים לזה הוא מציע: נשאיר בינתיים את שאלת הריבונות לא פתורה. מה זה לא פתורה? — הוא מציע להשאיר ריבונות ישראלית דה-פאקטו, כי הוא אומר: שלטון צבאי שלנו; בטחון נשמור אנחנו; בטחון פנימי — אנחנו; מדיניות חוץ — אנחנו. גם בניהול העניינים המקומיים המשניים — לא התושבים יקבעו אלא ועדה משולשת, שבה יהיה לכל אחד וטו. זאת אומרת, לממשלת ישראל יהיה וטו אפילו בשאלת הביוב בשכם, ולא רק בשאלות אחרות. מכאן שכל ההצעה הזאת היא מסווה, היא הולכת שולל כתכנית שלום, כביכול.

אנחנו בעד שלום. אנחנו אומרים לחברי הכנסת, אנחנו אומרים לעם: השלום יכול לקום אך ורק על בסיס כיבוד הזכויות של שני העמים העיקריים לסיכסוך — עם ישראל והעם הערבי הפלשתינאי. לא כדאי אפילו לדבר על כל ההצעות המפורטות, מכיון שכל אחד יוכל לבחור אורחות בגדה. מיהו יבחר אורחות ישראלית על-פי חוק האזרחות הישראלי, כאשר אפילו לאלפי אזרחים ישראלים ערבים שנולדו בישראל אין אזרחות, מכיון שצריך לאשר להם את האזרחות? לא יכול להיות דיבור רציני על התנחלות הדדית ועל רכישת קרקע הדדית, כאשר אפילו אזרחי ישראל ערבי אינו יכול לש-כור בקרמליא, בתוך מדינת ישראל. ואם יהיה שלטון צבאי שלנו בגדה וברצועה, האם יתנו לערבים משם לקנות קרקעות בישראל? או שמא רוצים לגזל עוד חמש-עשרה שנים כדי להעביר מאקסימום מתנחלים לגדה ולרצועה, לקבוע עובדות מוגמרות ולהפוך את הריבונות הישראלית דה-פאקטו בסופו של דבר גם לריבונות דה-יורה? אנחנו, חברי הכנסת, חיים במזרח-התיכון.

(חברי הכנסת ד. שילנסקי קורא קריאת-ביניים)

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אבל למה אתה מחייך כשאתה שואל את השאלה?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אל נסמך על זה שיש לנו קצת יותר נשק אמריקני, וכל העניין הלא מבוסס על כוח. לא בכוח הזכות תובע ראש הממשלה אלא בזכות הכוח. יש לנו קצת יותר מפציצים, קצת יותר טילים אמריקניים, אבל הלא זה יכול להשתנות במרוצת השנים. אם במהלך ההיסטוריה ישנה יחוס הכוחות במזרח-התיכון, האם אנחנו נסכים שיבוא מיהו ויכבוש את מדינת ישראל, ישלול את העצמאות וישלול את הריבונות, את הזכות שלנו להגדרה עצמית? לא נסכים לזה. מדוע אינכם מבינים שבגלל

עם ישראל הקים על בסיס זכותו להגדרה עצמית את מדינתו, מדינת ישראל, ואני גאה על שהייתי בין החותמים על מגילת-העצמאות של מדינת ישראל. מגילת-העצמאות אומרת, בין השאר, שאנחנו מקימים את מדינת ישראל על בסיס החלטת עצרת האו"ם מ-29 בנובמבר 1947, אשר קבעה הקמת שתי מדינות בארץ הזאת — אחת יהודית ואחת ערבית. לכן עניין המדינה הפלשתינאית אינו דבר שצריך להחליט עליו מחדש בזירה הבין-לאומית. זו לא זכות שצריכים להכיר בה. היא הוכרה בזירה הבין-לאומית, היא הוכרה במגילת-העצמאות של מדינת ישראל, ולכן מי ששולל את זכות קיומה של מדינת ישראל הוא גגד השלום, גם אם הוא מדבר על שלום, ובאותו אופן מי ששולל את זכות הקיום ואת זכות העם הערבי הפלשתינאי להקמת מדינה עצמאית משלו בצד מדינת ישראל הוא גגד שלום גם אם הוא יכול לדבר ימים וילות על שלום.

ואנחנו רוצים, לומר בפירוש: המושג "חזית-הסי" רוב" מה פירושו? — חזית-סירוב ערבית פירושה אותם חוגים קיצוניים בעולם הערבי שאינם מוכנים להכיר בזכות הקיום הריבוני של מדינת ישראל, ואנחנו מתנגדים להם. ומה פירוש חזית-סירוב בישראל? — חזית-סירוב בישראל פירושה אותם כוחות השוללים את הזכות הטבעית של העם הערבי הפלשתינאי להקים מדינה עצמאית משלו בגדה המערבית, ברצועת-עזה ובחלק הערבי של ירושלים. צריך להבין שבלי הכרה הדדית בזכויות לא יהיה פתרון, בלי שמדינות ערב והעם הערבי הפלשתינאי ונציגותו א"ש יכירו בזכות קיומה הריבוני של מדינת ישראל בגבולות ה-4 ביוני לא יכול להיות שלום, ובאותו אופן — בלי נסיגה מן השטחים שנכבשו ב-1967 וקביעת קווי ה-4 ביוני כגבולות שלום, בלי הקמת מדינה פלשתינאית וכרייתת חזית-שלום לא יהיה שלום. כן, אין על זה ויכוח, אנחנו בעד חזית-שלום חתומים בין מדינת ישראל והמדינות הערביות השכנות — מצרים, סוריה, ירדן, לבנון והמדינה הפלשתינאית העצמאית.

מה שהציע כאן היום ראש הממשלה, ומה שהציע כפי הנראה לנשיא מצרים, זה לא תכנית של צדק לכל העמים, זה לא תכנית של הכרה הדדית בזכויות, זה לא תכנית לשלום, חברי הכנסת, הוא מציע בעצם שהעמים הערביים והעם הערבי הפלשתינאי יסכימו לוותר על קיומו של העם הפלשתינאי, על עצם קיומו כעם. איך אפשר בכלל להעלות הצעות כאלה? באים לחסל את עצם קיומו הלאומי ולהתמיד בכיבוש של מדינת ישראל בשטחים הכבושים.

כי מה הציע ראש הממשלה בתכנית הקרויה "אוטונומיה", או Self Rule? אם אומרים בעברית צריך להגיד "שלטון עצמי", וזה כבר שלטון, לכן לא רוצים להגיד את זה. הוא מציע לתושבי הגדה המערבית ורצועת עזה — לא לעם הפלשתינאי, וזה לא מכיר בעם כזה — שינהלו בעצמם את ענייני קופת-החולים שלהם, את ענייני הביוב, את ענייני התחבורה שלהם וכו' וכו'.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
תמשיך, תמשיך: את החינוך, את העבודה והרווחה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
על מה אתה מדבר בכלל? "תמשיך" — מה ימשיך?

חוברת י"א, ישיבה ס"א

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (וילנר, בדיאן, ורטחיימר, טולידאנו, גרוס, טובי, סבידור, ארבלי-אלמוזלינו, לורינץ) —

מנחם סבידור (הליכוד):

לטורקמנים אתם נותנים לבחור את הנציגות שלהם?
לטטארים אתם נותנים?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כאשר תהיה מדינה פלשתינאית יבחר העם הפלש-
תינאי את הממשלה שלו. כמו שאינני מסכים שהעם
הפלשתינאי יבחר את ממשלת ישראל, כך ההגיון שולל
שישראל תקבע מי זה העם הפלשתינאי ומה תהיה ממ-
שלחו.

(חבר הכנסת מ. סבידור קורא קרי-
את-ביניים)

הי"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

חבר הכנסת וילנר, תם זמנך.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מסיים ואומר: השלום — אינטרס עליון ליש-
ראל.

זאב ורטחיימר (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אתם צריכים לברך את ראש הממשלה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אבל השלום יכול לקום רק על בסיס של צדק לכול,
וקודם כול צדק לשני העמים בארץ הזאת: עם ישראל וה-
עם הערבי הפלשתינאי.

הי"ר ש. ארבלי-אלמוזלינו:

רשות היישוב לחבר הכנסת לורינץ, ואחריו — לח-
בר הכנסת לין.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, רבים מאלה
שלקחו כבר חלק בדיון הזה דיברו על מה שיהיה. אחדים
מהם תיארו לפנינו את המצב ממש בדיקנות, כאילו הם
חזונו בחוש נבואי והם יודעים מה יהיה. אני, חברי
הכנסת, אודה ולא אבוש: אינני יודע מה יהיה. לפי
דעתי, אין מי שיכול לדעת, לרבות הכוכבים הראשיים
במשחק הזה: ראש הממשלה שלנו ונשיא מצרים אנואר
סאדאת. גם הם אינם יודעים מה יהיה. אבל מה שאני
מתיימר לדעת הוא מה היה עד עכשיו ומה המצב הנוכחי.

בפרקי אבות אומרת המשנה: "איוה חכם הראואה

את הנולד?" שואל החת"ם סופר: בעצם צריך היה
להיות כתוב: הראואה את היולד. והוא אומר כך: לראות
את היולד, לכך לא די בחכמה, לכך דרושה נבואה;
אבל חכם רואה את הנולד, את מה שכבר היה, ועל
יסוד זה הוא יכול לראות מה שעלול ומה שעשוי להיות.
במשך עשרות שנים היו מלחמות שגרמו הרבה הרבה
קרבנות, יתומים ואלמנות, ואילו בשנים האחרונות, מאז
מה שאנחנו מכנים "הפרדת הכוחות" — קודם עם מצרים
ואחר כך עם סוריה — ברוך-השם, נשמנו לרווחת,
והלואי שיהיה כך גם הלאה, ובכל אופן שלא יהיה גרוע
יותר.

עצם העובדה שאנו דנים על שלום, ועל שלום מלא,
לרבות יחסים דיפלומטיים וקשרים כלכליים וכדומה, יש
בה ברכה, כי כמו שאווירת מלחמה ואיומים במלחמה
ואפילו יריות בודדות עלולות להביא ולמעשה מביאות
מלחמה טוטאלית, כך גם במה שנוגע לאווירת שלום,
ובמיוחד כאשר אווירה זו מלווה בכמה צעדים מעשיים:

עודף המפציצים שלנו ועודף הטילים שלנו אתם רוצים
שהעם הפלשתינאי יכריז על מותו ואתם רוצים לחסל
אותו?

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):

וילנר, מתי אתה תתחיל פעם להגן על בני עמך?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מגן בזה על הילדים שלנו, על השלום.

בשנת 1973 אני וחברי הופענו כאן בכנסת ואמרנו
לכם: אל תנהלו מדיניות עיקשת. שר החוץ עכשיו
איננו כאן, אבל הוא זה שאמר: אני מעדיף שארם-א-
שייך על-פני שלום; אם אני צריך לבחור בין שלום
ובין שארם-א-שייך אני בוחר בשארם-א-שייך ולא
בשלום.

זאב ורטחיימר (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

מותר לו לשנות את דעתו וגם לך מותר לשנות את
דעתך.

שמאל טולידאנו (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

הוא תור בו.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אבל אנחנו אמרנו אז בכנסת: מה שאתה אומר
ומה שהממשלה עושה זה מלחמה; והמלחמה באה, לאסו-
ננו, לצערנו.

עכשיו אנחנו אומרים לכם: אתם רוצים לרמות את
מישהו? רק את עצמכם תרמו. אתם לא ריאליסטים. אתם
תלושים מהמציאות המורח-תיכונת, אתם תלושים מה-
מציאות העולמית. אנחנו קוראים לכם למחשבה חדשה
— לא להסתרת העמדה השלילית שלכם, לא להסתרת
העמדה המתנגדת לקיומו של העם השני בארץ הזאת,
אלא נהיה נבונים, נהיה ריאליסטים.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אתם רוצים מדינה עראפאתית. זה ברור. מדינה ערא-
פאתית — זה מה שיציל את המזרח-התיכון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

בוה אתה מחסל זכות — — —

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

מה כתוב באמנה הפלשתינאית?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

חברי הכנסת, העם הערבי הפלשתינאי, כמו מדינת
ישראל, צריכה להיות לו זכות.

(חבר הכנסת ש. י. גרוס קורא קרי-
את-ביניים)

כל עם בוחר את הנציגות שלו, כל עם בוחר את
הממשלה שלו.

מנחם סבידור (הליכוד):

ברוסיה הסובייטית גם כן נותנים להם לבחור את
הנציגים שלהם.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לנציגים שלהם יש מדינות עצמאיות.

אני מתפלל על המקטרגים על תכניותיו של ראש הממשלה. חברי הכנסת, הרי זוהי התכנית הראשונה שמידינת ערב מוכנות בכלל להתדיין עליה, להיפגש, לשבת ולדבר אתנו. לא היתה שום תכנית שהיו מוכנים אפילו להתחיל לנהל משא-ומתן עליה. אינני מדבר על כך, ואינני רוצה להיכנס לוויכוח, שלגופו של דבר בתכניות אלה יש הרבה פחות ויתור מאשר בתכניות הקודמות ושלטרנסאטיבה של מלחמה ישית ושיעית, של מתיחות עוד ל-20—30 שנים. ואני שאינה יכולה להתחרות עם התכניות כפי שהובאו לפנינו.

אני מקווה שחברי הכנסת ישתדלו לפחות להבין אותי. אני יודע שאני מכנים כאן מושג מסויים שאצל רבים הוא יהיה חדש. אני רוצה להגיד שהשלום המיוחל וגם שלום-אמת, שלום במלוא מובן המלה, עם כל היחסים והידידות הטובה ביותר — גם שלום שכנה טובה בחוץ סכנה מסויימת. כוונתי הפעם לסכנה הרוחנית. כמו שמלחמה מסכנת אותנו — יש בה סכנה מבחינה גופנית — כך גם —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
כבר הבטחתם פה את הגיוט.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):
אני יודע שאת לא מסכימה אתי, אבל מותר לך לשמוע אותי. תחשבי על כך, תלמדי את ההיסטוריה ואולי אז תביני אותי במקצת ואסתפק גם בכך.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
זה סימן שאני מקשיבה לך.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):
— — — כך גם השלום, הידידות. הם עלולים להביא לידי התבוללות מוחלטת. הבנים שלנו ילמדו בקהיר ובלבנון; והבנים שלהם יבואו וילמדו באוניברסיטאות שלנו. גם כאן יש סכנה מסויימת, כי אצלנו קיים המושג לא רק של שריפת הגוף — עם ישראל הוא היחיד שיש לו המושג של שריפת הנשמה והגוף, בשבילנו לא די להבטיח תחת קיומו של הגוף, אנחנו רוצים גם את הנשמה, את הנשמה היהודית, שנהיה יהודים כפי שאנחנו היינו במשך ארבעת אלפים שנה. מכיוון שאני מייחל ומתפלל לשלום-אמת ולידידות, לכן חייב אני להזהיר את עצמנו לדאוג מבעוד זמן לחיסון רוחני, לחינוך יהודי-שרשי, מקורי כדי שהבנים והבנות שלנו יוכלו לעמוד בפני הנסיונות של השלום.

גברתי היושבת-ראש, אני מאמין באמונה שלמה במה שכתוב בתורה. תרש לי לטעם כמה פסוקים: "אם ב-חוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" — מבטיחה התורה, מבטיח הקדוש-ברוך-הוא — "ונתתי גש-מים בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי. ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחריד. והשבת חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבור בארצכם." אני מאמין שאם זכינו למה שזכינו וקרה משהו חיובי בחודשים האחרונים, הרי שזה קרה הודות לכך שהממשלה הזאת ומר מנחם בגין שעומד בראשה עשו משהו יחד אתנו כדי לתקן כמה דברים יסודיים, שפגעו בחוררתנו הקדושה, אם זה בשטח השבת, אם זה במישור של גיוס בנות לצה"ל, אם זה בעניין כבוד האדם הקשור בניתוחי מתים. אני לפחות מאמין ומאמין באמונה שלמה — — —

ביקורים הדדיים, ביקורו של נשיא מצרים בירושלים, ביקורו של ראש ממשלת ישראל במצרים, מחמאות הדדיות — ההיפך ממה שהיה כל השנים — התלהבות הציבור הן בישראל והן במצרים, והתלהבות-אמת, לא התלהבות מלאכותית — כל הדברים האלה עשויים להביא את השלום או לפחות לקדם את התקווה לשלום.

כפי שלא עלה על דעתו של אף אחד מאתנו לפני שלושה-ארבעה חודשים שנחזה כמו עינינו במה שכבר ראינו, במה שכבר התרחש; כפי שלא עלה על דעתו של האופטימסט הגדול ביותר שמעל במה זו ידבר לפי נינו אנואר סאדאת, נשיא מצרים — כך ייתכן במה שנוגע לשלום-של-ממש. כי, חברי הכנסת, האינרציה פועלת בכל הכיוונים וההתמדה במשא-ומתן לשלום תת-רום בוודאי לשלום.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, לאגודת ישראל דרך עקבית מאז כל השנים, בלי כל זיגזאגים. שיטתנו — חברי הכנסת וזכרים — למצות כל מה שאפשר למען השלום, מתוך ידיעה ברורה שאין להשיג שלום ללא ויתורים משני הצדדים.

כאשר היתה לי ההזדמנות לדבר באוזניו של אנואר סאדאת, כאשר נפגשו אתו ראשי הסיעות, אמרתי לו שיש למחוק משני הקסיקונים — מהמילון הערבי וגם מהמילון העברי — את הביטוי: "אף שעל".

אמנון לין (הליכוד):
בעברית זה נקלט.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

גם בעברית זה נקלט. סאדאת אמר שיש בזה הרבה פסיכולוגיה — ואנחנו מסכימים אתו. דבר שנקלט בעברית ממילא ייקלט, אם עדיין לא נקלט, גם בערבית.

למען השלום, כל שכן למען שלום-אמת, כדאי וחייבים לוותר הרבה. בסייג אחד בלבד: אסור לנו לוותר אם יש בעיה שאנחנו מסכנים בה, חס-ושלום, את-ההגנה העצמית ואת בטחון ילדינו. אנחנו מזהירים וכלל הלכתי בדינו שאין סומכים על הנס וגם לא על הנס שחווה חתום כאילו מבטיח כבר את הכול. מה שדרוש להגנה, מה שדרוש לבטחון עצמי, בעניין זה, ורק בעניין זה, לא ייתכן ויתור.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, תפיסתו של ראש הממשלה, כפי שידועה לנו ולא רק ממה ששמענו ממנו היום בבוקר מעל בימה זו, מקובלת עלינו, נראית לנו. יותר מזה — אני אומר את הדברים מבלי להתגאות, בכל הענווה — נדמה לי שלנציגי אגודת ישראל בכנסת השפעה מסויימת על ראש הממשלה ותרמנו משהו — אני אומר זאת בכל הזהירות — לכך שהגיע לעמדה זו.

בהזדמנות זו משבח אני את אומץ-לבו של ראש-הממשלה מנחם בגין בעצם הדבר שהוא מכריע, שהוא מקבל החלטות, ומה עוד החלטות שיש בהן סיכון מסויים. כי אי-אפשר בבעיות שלנו לחדש ולמצוא חתיטות שכולן כפאפיתית בדבש, שאין בהן כל סיכון שהוא. מה שדרוש הוא לשקול היטב מה עולה על מה. נדמה לי שנוכל לקבוע, לפי הבנתנו, שהתכניות שהובאו לפי-נינו, הסיכוי בהן עולה על הסיכון.

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (יעקבי, לורינץ, ארבל-אלמולינו, לין) —

בתנועה למען ארץ-ישראל השלמה, היושבים כאן עמנו בכנסת, שאני אחד מהם, ואל חברינו בארץ כולה, הייתי מוכן לשאול את כולם — לאחר שעשיתי את חשבון הנפש עם עצמי — הבה ונשאל את עצמנו, מה היתה הברירה שעמדה לפני הממשלה החדשה, לאחר שהגענו לשלטון היתה אפשרות אחת — להתעלם מהסכך המדיני ולהתחיל מיד בהחלת חוקי מדינת ישראל על כל השטח חים המשוחררים, שומרון, יהודה, עזה, סיני ורמת-הגולן, מתוך ידיעה ברורה שלמעשה כזה תהינה תוצאות חמורות גם אצל הידידה האחרונה שנשארה לנו, ארצות-הברית. ברור לי כי אילו היינו עושים כך היינו מאבדים כל סיכוי להחזיר לנו את הגיבוי של ארצות-הברית, ובעיקר בעת הסיכון הנורא כשאנו מתייצבים לבד אל מול פני מלחמה חדשה שנראתה ודאית במקרה כזה.

אין זה משנה כרגע אם אני, לפחות, — ואני מבין שרבים כמוני — משוכנע שאילו ממשלת ישראל לאורך כל השנים מאז מלחמת ששת-הימים היתה פועלת בדרך אחרת, היתה מחילה את חוקי מדינת ישראל על השטח חים המשוחררים מיד לאחר מלחמת-ששת הימים או סמוך לה, והדבר היה יכול להיעשות. אין הדבר משנה כרגע. אנחנו צריכים לקרוא את המפה המדינית הפזיזית עכשיו. אין כל חשיבות לעשיית החשבון בינינו על אירועי העבר, עלינו לנסות לממש את הבלתי-אפשרי ולצדוד את הצעד הנועז ביותר כדי לנסות לפרוץ את הסכך המדיני שבו היתה שרויה מדינת ישראל, לפרוץ את חומת האיבה הערבית שנראתה לנו עד הזמן הזה כבלתי-מתפשרת.

חברי הכנסת, הבה נשים יד על לבנו, כל אחד על לבו. הבה נביט איש בעיני רעהו ונשאל עצמנו שאלה 30 שנה פיללנו ליום הזה שמונהג ערבי בכיר, יקום ויקרא לבני העם הערבי בגלוי שיכירו בזכות קיומה של מדינת ישראל. לא היינו זקוקים להכרה שלו בזכות קיומנו. אבל פיללנו ליום הזה שיקום מנהיג ערבי בכיר ויאמר לבני עמו: הבה נכיר בזכות קיומה של ישראל בארץ הבלתי-נפרדת והיא תפעל עמנו יחד למען השגת השלום. כל ראשי הממשלות בעבר ניסו לדוכב אישים שונים במדינות ערב לעשות את הצעד הזה, אולם ללא הצלחה, שלא באשמתם. והנה היה זה דווקא הנשיא אנואר אל-סאדאת, נשיא מצרים, שעשה זאת. זה לא בא מטוניסיה, זה לא בא ממארוק, אלא ממצרים, האויבת הגדולה ביותר והחזקה ביותר, בעלת העוצמה הגדולה ביותר מבין כל מדינות ערב. אנואר סאדאת, נשיא מצרים, הוא שעשה את הצעד הזה. זה האיש שבהיותו מוזכר האיתוד הסוציאליסטי המצרי הכריז שרק בוגד באומה הערבית יוכל להשלים אי פעם עם המשך קיומה של מדינת ישראל. זה האיש בא לירושלים, עיר בירת ישראל, נאם מעל במת הכנסת, מקור ריבונות מדינת ישראל, התארח אצל נשיא מדינת ישראל המסמל את ריבונותה, נפגש לשיחות של פנים-אל-פנים, ישירות, עם ראש ממשלת ישראל ועם כל חברי ממשלתה. ועל מה? — על כיוון שלום בין ישראל ומצרים והעולם הערבי. הוא מניח זר על מצבת הזכרון לחילי צה"ל שנפלו במלחמות שמדינות ערב ניהלו נגדנו, מתייחד עם זכרם של קרבנות השואה, מצדיע לדגלי צה"ל לחיליליו, וכל זאת כאשר מדינאים מכל ארצות העולם חששו לבוא ולבקד בירושלים, פן יקניטו את הערבים.

גד יעקבי (המערך):

עכשיו ברור מדוע נשיא מצרים הגיע ארצה.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

כן, אדוני הנכבד. כי אני ואבוי היה לנו אם נשיא מצרים היה מגיע ומדבר מעל הבמה הזאת כאשר בכל כמה משפטים הוא מוכיר את שם ה', בעוד שראשי הממשלה, כל אלה שקדמו למר בגין, סירבו להוציא מפיהם את שם ה'. אני מאמין שזו היתה ההשגחה, שלא יכול היה לבוא אלא לאחר שבאמת קרתה כאן לפחות את תלתא של שינוי רוחני. אני מאמין שכל שאנחנו נתקרב לקדושי-ברוך-הוא, ככל שנקיים יותר את התורה ואת מצוותיה, נזכה יותר ויותר בסיעתא דשמיא.

היור"ר ש. ארבל-אלמולינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לין, ואחריו — לחבר-

הכנסת יעקבי.

אמנון לין (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בבואנו כיום לדון בהצעת השלום של ממשלת ישראל חובה על כל אחד מאתנו כאן בכנסת, ועל כל אזרח מאזרחי ישראל, לזכור היטב את המצב שאליו נקלעה מדינת ישראל בשנים האחרונות. רק מי שיכול לזכור היטב את מצבה של ישראל עד לפני כמה חודשים יוכל להבין נכונה את מהלכי ההווה, וייתכן שיכול להבין נכונה את סיכויי העתיד על כל סיכוניו.

במשך השנים שעברו נקלעה ישראל לסכך מדיני שי נראה היה, לכאורה, כבלתי-יניתן לפריצה. מצד אחד ה"איבה הערבית הבלתי-מתפשרת; ומה הצד השני בדירות מדינת ישראל בעולם הרחב. כל ידידינו נטשו אותנו, התעלמו מהצדק ההיסטורי שלנו ומוכותנו על ארץ אבותינו ומוכותנו לחיות כאן במדינה ריבונית, רודפת שלום, בלי שסכנה תאיים עליה. ארצות אירופה קיבלו לאחרונה החלטה ברוח הקמת מדינה פלשתינאית, נסיגת ישראל מכל השטחים, ולמעשה עוף השמיים הביא לידי עתנו שפה ושם בארצות אירופה היתה נכונות להכיר באש"פ כמוסד או כגוף שיש לו הזכות לעמוד בראש המדינה הפלשתינאית.

ארצות אפריקה ואסיה נטשו אותנו לחלוטין, ברובן ידיתנו היחידה, ארצות-הברית של אמריקה, לאחרונה ממש בערב לפני המהלכים הדראמטיים שהיינו עדים להם, דגלה בנסיגת ישראל מכל השטחים, שחלקם קוראים להם משוחררים וחלקם אינם מעיזים להכיר בהם כמשוחררים.

(קריאה: עוד מעט יהיו משוחררים.)

אותה ארצות-הברית, הידידה היחידה שלנו, דגלה לאחרונה במדינה פלשתינאית בשטחים המשוחררים. זו היתה עמדת ארצות-הברית. ארצות-הברית של אמריקה הודיעה לנו לאחרונה במפורש שהיא מתנגדת לכל מעשי התנחלות בשטחים המשוחררים. אש"פ היה מועדף בכל רחבי העולם. מי מאתנו ישכת כיצד קיבל האו"ם את אש"פ מעל במתו? אין כמעט מדינה בעולם שאש"פ לא פתח בה את סניפיו. כל מדינות העולם התעלמו מפעולות הטרור שאש"פ מנהל נגד מדינת יש-ראל.

כן, חברי הכנסת, היה המצב עד המהלך הדראמטי שאנחנו עדים לו בתקופה האחרונה. ובפנותי אל חברי

את השלום, אנחנו נוכל להביט בפני כל אדם בישראל עם אמת פנימית שלנו, כאשר אנחנו נדע והוא יידע ש- ראש-הממשלה מנחם בגין וכל חברי הממשלה יחד אתו עשו את כל מה שהיה לאל ידם כדי להשיג את השלום ולמנוע מלחמה. אם, חלילה, ניכשל — לא בנו האשמה. העם יבין אותנו ויתן בנו את האמון.

היו"ר מ. ל. מרון :

אני מבקש מחברי הכנסת העולים לשאת את דבריהם לעמוד במסגרת הזמן שכל אחד קיבל, מפני שאם לא כן לא נוכל לגמור את הדיון בזמן שהוקצב. רשות הדיבור לחבר-הכנסת יעקבי, ואחריו — לחבר-הכנסת אליאב.

גד יעקבי (המערך) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ישראל מצויה על פרשת דרכים בעלת משמעות היסטורית. זו — אני מאמין — תחושת העם כולו, תחושת כל חברי הכנסת. זו שעת-רצון נדירה בתולדות ישראל והמזרח-התיכון שלא נק-רתה לנו מאז שקמה ישראל.

מעולם לא האמננו, מכל מקום רבים לא האמינו, כי שטחים מסכלים את השלום. השלום נמצא משום אי-נכונותן של מדינות ערב להכיר בישראל ולחיות עמה בשלום כשוים עם שווים. מצב זה נראה לי, לראשונה, משתנה והולך במזרח-התיכון. לאחר ביקור סאדאת ורא-שית המשא-ומתן הישיר לא יחזור עוד המצב לקדמותו, בין שיושג השלום — כפי שכולנו מקווים — ובין שלא יושג. המצב ששרר עד לפרשת מים זו לא יתקיים עוד. הזרמים השוטפים והרוחות העזות ישנו אותו ללא חכר.

הגענו לצומת זה משום עוצמתה של ישראל, נחיה שותה ועוז רוחה, כוח חייתה, יכולתה להגן על עצמה — למרות סביבה עוינת ומתנכלת, במחיר כבד, אך בהתמדה לכל אורך השנים. הגענו לכך משום נכונותנו לחתור לשלום, לנהל משא-ומתן, לכוון הסדרים, ליצור בסיס של הבנה עם ארצות-הברית ומציאות של פיתוח ושיתוף פעולה בינינו לבין ערביי יהודה, שומרון ורצוע-עת-זה.

אנו מברכים על ראשית המשא-ומתן הישיר לש-לום ומקווים שיסתיים בחיוב, אולם עלינו לדעת כי הוא בראשיתו. דרך קשה, סבוכה ורבת-מכשולים עדיין לפ-נינו.

חברי הכנסת, ישראל, הציבור כולו, הכנסת והממשלה פתחו לבם ומוחם מחדש נוכח תקוות השלום. מחיר המלחמה היה כבד. העם היהודי למד סבל. ייעודה של מדינת היהודים בארץ-ישראל היה והינו לפיתוח, צמיחה, עלייה וקליטה. אין תימה, לכן, ששעת-הרצון, שתקוות השלום, הביאו רבים וגם את הממשלה לנכונות לווייתורים כה מרחיקי-לכת, תוך פרידה מעמדות קודמות כבר בראשית המשא-ומתן; נכונות להכרה בריבונות המצ-רית על כל שטח סיני ונסיגה מוחלטת של צה"ל ממנו; הענקת אוטונומיה — Self Rule — שלטון עצמי לערביי יהודה ושומרון ועזה.

אולם בעוד שאנו הנפנו מפרשים והפלגנו מהר מאוד והרחק מאוד בהצעותינו — אולי הרחק מדי — נשיא מצרים עדיין בשלו: הוא תובע נסיגה מוחלטת לקווי 4 ביוני 1967; הקמת מדינה פלשתינאית עצמאית ב-

חברי הכנסת, רשאי אני לשאול מעל הבמה הזאת: היכן הוא האיש בינינו שהיה מציע לראש ממשלתנו לדחות את ביקורו של סאדאת בירושלים? היכן הוא האיש שהיה מציע לראש ממשלתנו שלא להיענות ליו-מתו של סאדאת? והיכן הוא האיש בינינו שהיה מציע לראש ממשלתנו שלא להגיע לאיסמאעיליה כדי להתחיל את המשא-ומתן הרציני, העיוני, הזהיר, למען הסכם של שלום בינינו לבין מצרים, כדרך להשגת שלום עם כל המדינות הערביות?

אני רוצה בסיום דברי להדגיש, שעם כל החיוב, עם כל התקווה שיכולה להיות מתחילת מהלכי המשא-ומתן אינני רוצה לסיים את דברי מבלי להזהיר את עצמנו, למרות הסכמתי למהלך הזה. אנא סאדאת בכל נאומיו ידע להדגיש את האסטרטגיה הערבית לחדד והאסטרטגיה המצרית לחדד, גם במסיבת העתונאים האחרונה הוא אמר זאת: לחדד אסטרטגיה מצרית ולחדד אסטרטגיה ערבית. עלינו להבין היטב את הרמז הגלום באמירה הזאת.

אם מדובר אצלנו בנכונות לשלום חייבים אנחנו גם במשא-ומתן, ודווקא במשא-ומתן הזה שאתנו נכנסנו אליו — ואני מרוצה מכך — לצפות מאנאור סאדאת שיעשה עוד צעד אחד. במידה שאנחנו מוכנים לווייתורים — ואין שלום בלי ווייתורים — עלינו להוכיח שהוא מוותר, יש לו על מה לוותר למען השלום. אנחנו מצפים גם ממנו לווייתורים. המבחן הוא עתה של סא-דאת. אם באמת לשלום פניו עלינו להוכיח זאת בנכונות לווייתורים בקדמת סיני — ובאזורים אחרים בסיני.

אם אני בא לדבר על יהודה ושומרון, אני מסכים שהאוטונומיה שהממשלה הציעה אין פירושה מדינה פלש-תינאית. אני מסכים עם חבר-הכנסת וילנר, זו איננה מדינה פלשתינאית. אבל גם כאשר אנחנו מדברים על אוטונומיה ושומרים לעצמנו את זכות הריבונות היש-ראלית, כדי גרונות זרה אחרת לא תהיה בשומרון וביהודה, אנחנו לא פטורים מזהירות מירבית, פן בבחי-רות האלה שאנחנו מאפשרים למועצה המינהלית הזאת לא ייבחרו אנשי אש"פ. יש לנו אפשרות למנוע זאת ולהבטיח שזה לא יקרה. אני סומך על הממשלה שהיא אמנם יודעת שיש אפשרויות כאלה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הלא אלה בחירות דמוקרטיות. הצבא יקבע?

אמנון לין (הליכוד):
יש בינינו חילוקי-דעות, חבר-הכנסת וילנר.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
דבר זה חושף את כל מה שאתם מציעים.

אמנון לין (הליכוד):
אני קורא לכל חברי הכנסת, אני קורא במיוחד לח-ברי וידידי אלה שהלכתי אתם יחד ב"ארץ-ישראל השלמה", ברור לי שאילו היתה מדיניות אחרת במשך עשר השנים שקדמו, ניתן היה היום לפגוש את הרצון לשלום של מצרים בתנאים אחרים.

אולם אנחנו עומדים לפני סיכוי להשגת השלום, אולי — אינני בטוח שהשלום בכיסנו. אנחנו ניצבים אל מול סיכוי גדול מאוד של מצרים להיענות לנכונותנו, בת שנים, לשלום. אם נלך בדרך זו וחלילה לא נשיג

חברי הכנסת, לא המחר המידי הוא המוטל על כף המאזניים בפני הציבור, הכנסת והממשלה. אנו ב- תקופה של תקוות גדולות, אך גם של סיכונים אדירים. אנו מייחלים לשלום, נכונים לפשרות וותורים, אך חייבים להימנע מאשליות. הדורות הבאים ישפטו אותנו על החלטותינו בתקופה זו. לא המחר המידי, גם לא כמה שנים, לא שלוש ולא חמש, הם ממד הזמן שבו עלינו לשקול את צעדינו.

אנשים באים והולכים, גם מנהיגים מתחלפים — אולם העם היהודי ומדינת ישראל, אנו מאמינים, יתקיימו לעולם. על-כן בחרת קודש, באחריות ובכובד ראש, ללא זיחות-דעת עלינו לקבל את החלטותינו עתה. אני מקווה שנהיה ראויים לעמוד למשפט ההיסטוריה. תודה רבה.

הי"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליאב, ואחריו — לחבר-הכנסת זיידל.

אריה אליאב (מחנה שלי) :

אדוני הישבראש, חברי כנסת נכבדים, נחיתתו או צניחתו של סאדאת עתה, הכנסת, הממשלה והעם בישראל עיריבה וטרפה את מערכות המחשבה והמעשה המדינית של כולנו ללא יוצא מן הכלל. איש מאתנו לא נוקה ולא יינקה מחשבון-נפש מעמיק. כשאני אומר "איש" אני מתכוון לאנשים פרייטיים וריאליסטיים, ולא דוגמטיקאים קשוחים ללא תקנה או לגאוחים בקרנות המזבח של "אנו תמיד צדקנו" והאומרים "אל תבלבלו אותנו עם עובדות חדשות, כי דעתנו כבר נחרצה".

מי שבנה תורה שלמה על "אין עם מי לדבר", והוא איש ישר, לא יוכל עתה שלא לבנות בניין חדש המבוסס על "יש עם מי לדבר". מי שהשתית את מדיניותו על הסיסמה "אין בעיה ערבית פלשתיאנית" חייב עתה להתחשב בה ובמרכיבותה בכל מהלך שייעשה. מי שאמר "השלום בינינו ובין הערבים לא ייתכן, או שהוא עניין לעוד דורות רבים" צריך עתה לחזור בו ולומר "השלום אפשרי בימינו והוא בהישג ידינו".

רבתי חברי הכנסת, אין בשינוי עמדות לאור מציאות חדשה כל רע. להיפך, שמרנות עיקשת, עמידה על "סטאטוס-קוו", סתימות וחוסר דמיון הם שהביאו את השלטון הקודם לדריכה אומללה במקום אחד ולי- מדיניות של בתי-יענה או אולי, יותר נכון, לא של בתי-יענה אלא של סבתא של יענה.

ראש-הממשלה הביא לפני נשיא ארצות-הברית ולפני נשיא מצרים — ועתה סוף סוף גם לפנינו — תכנית חדשה ומדיניות חדשה. מדיניות זו ותכנית זו איננה שלי ואיננה של "שלי". היא שלו, ולו ולממשלתו זכות היוצרים בהעלית עליה. עוד אעמוד בהמשך הדברים על השוני הרב והפער הגדול הקיים בינינו, אך חובה לראות כי זוהי מדיניות חדשה ובה אלמנטים חדשניים ונועזים לגבי ממשלה זו.

אנו נהיה האחרונים שניידה אבנים באיון שהיא דרך — גם אם אינה דרכנו — המובילה ליתר הבנה, ותואו וזו רחוקה משלמות, ולסיכוי של שלום, יהיה זה קטן ככל שיהיה.

אנו נהיה הראשונים לברך על כל צעד, לא מספיק לדעתנו, בדרך הייסורים הארוכה לשלום ועל כל סדק,

שטחי יהודה ושומרון וברצועת-עזה, שבירתה מורח-ירושלים.

שמה על רקע זאת וכן גם משום שעיקרו של המשא-ומתן הקשה, האחראי המכאיב — שתוצאותיו יקבעו את עתידה ובטחונה של ישראל לעתיד לבוא — מוטב שנמ-עיסא משבי וזיחות-הדעת, שנגביר את כובד-הראש, את הפסחון גם כלפי עצמנו, גם באשר לבני שיחנו הערבים ודעת-הקהל הבינ-לאומית. שמה נשאל עצמנו שאלות המנקרות בלב רבים. אציג רק כמה מהן : האם אין זו אשלית עצמית, חמורה ומסוכנת, להניח שלאחר שתיבחר המועצה הערבית-פלשתיאנית ליהודה, שומרון ועזה — בבחירות דמוקרטיות וכלליות — ותקיים בידה את השלטון העצמי המוענק לה, היא תספיק בכך ? מה ימנע מהגוף הדמוקרטי הנבחר הזה לראות עצמו כמועצת מדינה זמנית, לקבוע לעצמו את חוקיו ולנהל את ענייניו עד להכרות מדינה פלשתיאנית עצמאית לכל דבר ? ואם ינסו כוחות צה"ל, שיוצבו בשטחים אלה על-פי התכנית — שסאדאת מתנגד לה — להתערב ב- "סדר הציבורי", האם דעת-הקהל בעולם לא תתייצב ל- ימין "השלטון העצמי" ? האם מצרים תשב מנגד בחיבוק ידיים ? ומה ימנע מאש"פ לשמש מנהיגת השלטון העצמי הזה תוך שנים ספורות, במיוחד כשתוך שלוש שנים צה"ל יפנה את כל שטח סיני שיהפוך לשטח ריבוני מצרי מוחלט, בעוד שה"רבינו", הבחינה מחדש, באשר ליהודה, שומרון ועזה תהיה לאחר חמש שנים ? זו דינאמיקה בלתי-ימנעת כמעט. זו דינאמיקה שהתרחשה בכל מקום אחר בעולם שבו הונהגה אוטונומיה לעם ולשטח לתקופה מוגבלת.

ואם יקרה מה שמבקש ראש הממשלה, שאזרחים ערבים רבים יבחרו באזרחות ישראלית, מה תהיה דמות לישראל כאשר חצי-מיליון ערבים או מיליון ער-בים יחליטו כך, ומה תהיה הדמות לכנסת ? האם לא נגיע אז למדינה דו-לאומית, לא ציונית, שלא תנהל את מדיניותו של העם היהודי אלא מדיניות אחרת ?

הברירה האמיתית היא בין פתרון הבעיה הפלשתי-נאית במסגרת הסכם עם ירדן ובין מדינה אש"פית פלש-תינאית. מוטב שלא נטשטש ברירה זו ולא נשלה את עצמנו.

ושאלה נוספת — סאדאת אמר : "התקדמנו בעניין הנסיגה, אבל לא התקדמנו די בסוגיה הפלשתיאנית". ומה על השלום ? מה תהיה דמותו של השלום ? האם יוסכם על שינוי המציאות הממשית במסגרת חוזה הש-לום ? על גבולות פתוחים, קשר ומגע אנושי, כלכלי, דיפלומאטי בין העמים והממשלות ? קיומו של שלום לאורך ימים מותנה בעניין, באינטרס ברור, של העמים להמשך היחסים האלה ביניהם, במיוחד במזרח התיכון, שהמטרים שסביבנו הם טוטאליטאריים-צבאיים או מלו-כניים, וחילופי מנהיג עלולים להביא בעקבותיהם גם ח-לופי מדיניות, מהפך מוחלט של גישה, של תפיסה ושל יחסים.

ועוד שאלה : האם זו תקווה מבוססת שישוברים ישראלים ימשיכו להתפתח או אף להתקיים תחת ריבונויות מצרית לאורך ימים ? כך הם יגדלו את ילדיהם ? יקלטו אנשים נוספים ? כך הם יצמחו ? זו תהיה תקוות ? זה יהיה עתיד ?

אלה כמה מן השאלות, לא כולן, המקננות בלב רבים ואשר תחייבנה תשובות במהלך הזמן.

בית הפלשתינאית לא תקבל זכות זאת בשטחים המוחזקים על-ידי ישראל בשליטה צבאית מאז מלחמת ששת הימים, ובהם יותר ממיליון ערבים פלשתינאים. ואין כלל ויכוח שיש לנו זכות היסטורית על כל שטחי ארץ-ישראל, אך אין ואסור לשלול זכות זאת מהם, שזוהי גם נחלת אבותיהם. הערבים הפלשתינאים בשטחים הם הם שיח' ליטו על גורלם — אם רצונם להקים מדינה עצמאית או אם רצונם להקים פדרציה או קונפדרציה עם ירדן, או בדרכים אחרות. כל זאת בתנאי מוקדם כי כל הנהגה של ערבים פלשתינאים תכיר בישראל ותכריז כי רצונה לחיות בשלום לצידה של ישראל, כל זאת בתנאי של הכנסת מירב ניצירות בטחון בכל הסדר שלום אתם, לרבות פירושים, פיקוח על הפירוי, ערבויות ושלבים ומי שך זמן לביצוע הסכמי-השלום אתם.

כל הסדרי הבטחון — ואלה חייבים להיות חמורים וקפדניים, למשך זמן קצוב — אינם עומדים בניגוד למי תן זכות להגדרה עצמית שתכלול את כל אביורי העצמאות: שטח ריבוני, דגל והימנון, פארלאמנט, פאסי פורט, מטבע ושגרירים. כבר היו דברים מעולם, ועל מדינות עצמאיות, לאחר היווסדן או לאחר מלחמות, הטלו מגבלות ומניות בשטחי הבטחון שעם עבור הזמן ועם דינאמיקת השלום בוטלו ונמוגו. כך היה באוסטריה, כך היה ביפאן, וכך יכול להיות המצב גם בקשר לפתרון בעיית העם הערבי הפלשתינאי. לדעתנו רק בדרך של הפרדה והיפרדות מדינית מהשטח נוכל, עם ולאחר השלום, להחריב, אולי הרבה יותר מהר מאשר נדמה לנו כיום, לשותפויות מוסכמות עם הערבים הפלשתינאים בכל נושאי החיים.

הערבים הפלשתינאים החיים בשטחים ובפזורה הפלשתינאית לא יקבלו משהו פחות מזכות הגדרה עצמית. אני משוכנע כי רבים מהם מודעים ומסכימים למגבלות בטחוניות ומניות וכי אפשר להיבטים למצוא ביניהם מנגנונים שעל בסיס כזה, אך לא על אוטונומיה מינהלית נוסח הממשלה, יסכימו לשבת אתנו ולדבר שלום.

חברי הכנסת, אם אמנם ניכנס לראשית תהליך השלום, ואין לי אשליה כי זאת תהיה דרך ארוכה, רבת תהפוכות ותחתיתים. נצטרך לעשות מאמץ עילאי ולגייס את כל כוחותינו ומשאבינו הנפשיים, הפיסיים והשכליים כדי לעמוד בו. אני משוכנע כי אסור לאיש מאתנו לעמוד מנגד וחייבים כולנו להירתם לעול המשימה האנושית, היהודית, הציונית והישראלית של עשיית השלום. שלום זה, לאחר מלחמה עקובה מדם בת משימה דורות בינינו ובין הערבים, חייב להיות מיוחד במינו ומתאים לגאון עמי, והולם את גודל הסיכויים הנפתחים לפנינו ולפני עמי ערב שיחיו בשלום.

חובה עלינו להתחיל כבר מעתה, ממש בעצם הימים הללו, להקים צוות אנשים שיקישו כל זמנם למחשבה מעמיקה ורב-דיונית להתווית דרכי פעולה באשר לשיחוף בינינו ובין הערבים בכל נושאי הקידום והפיתוח. ישראל חייבת להכין כבר מעתה מסגרות של מעשי תוכנית וביצוע רבי תעוזה והיקף בנושא שיקומם האזורי של הפליטים הפלשתינאים. כן צריכה ישראל להכין קווי פעולה לשיתוף עם מצרים, וארצות ערביות אחרות שתריצנה בכך, בנושאי המים, החקלאות, טכנולוגיית המזון ובעיקר בפתוח אזורי מדבר וגבולות המזרע והשימון. כן צריכה ישראל לחשוב כבר מעתה על שיתוף בנושאי תעשייה ותחבורה, שאין גבול לאפשרויות העצומות שתי-

צר מדי להערכתנו, שייפתח בחומת האיבה והחשד החורצת בינינו ובין עמי ערב.

חברי הכנסת, יש המלינים על הממשלה, בעיקר על ראשה, על כי הם עושים שקר בנפשם ועל כי הם אינם צמודים לעקרונות ולמצע שעליהם הגיעו לשלטון וכי שינו אותם עקרונית בדרכם לשלום. התלונות העיקריות באות דווקא מיהודים במחנה הדתי, ואתם אני רוצה לבוא חשבון. הדת והפילוסופיה היהודית העמידו את האמת במדרגה גבוהה ביותר של ערכיה. את תורתם הקדושה קראו היהודים תורת אמת. רק מידה אחת ויחידה שמו היהודים מעל האמת, רק אחת, והיא: מידת השלום, מידת רדיפת השלום והטלת השלום. יתר על כן: למען דרכי שלום מותר, לדעת היהדות, אפילו לשקר, הן בעניינים פעוטים שבין אדם לאשתו ובין אדם לחברו ובוודאי בעניינים גדולים של שלום בישראל ובין ישראל לעמים.

וכה אמרו חכמי היהודים: "בר קפרא אומר, גדול שלום שדיברו הכתובים דברי בראות בתורה בשביל להטיל שלום". ועוד אמרו: "כל השקרים אסורים ומותר לשקר בשביל להטיל שלום". והפיטן הגדול יניי אומר: "גזירות פיד תשנה מפני דרכי שלום". אם נניח כי העקרונות של כל אחד מאתנו הם האמת שלנו, הם "גזירות פינו", הרי לא רק מותר לנו אלא חובה עלינו, אם רודפי שלום אנו, לשנותם למען השלום ואך ורק למענו.

אני מאמין כי כאשר ראש הממשלה טבע מטבעות מדיניות חדשות בקשר לערבים הפלשתינאים ולגבי זכויותם לשלטון עצמי, לבחירות חפשויות, לביטול הממשל הצבאי בשטחים — הוא עשה זאת למען דרכי שלום והוא היה בתוך תוכה של מסורת ישראל הדוגלת בפשרה, המוצא הצודק בין אנשים ניצים ובין עמים יריבים, כפי שנאמר: "יפה כוח הפשרה מכוח הדין".

חברי הכנסת, אמרתי ואני חוזר ואומר, כי אף שראש הממשלה שינה כמה שנינויים חשובים לטובה בדרך אל השלום הרי אין זאת דרכנו, ואם כי לא נרים לעולם יד נגד מהלך כלשהו העשוי לקרב את השלום הרי יש לנו דיון ודברים אמיתי עם התכנית, ורצוני להסביר זאת.

אין ברצוני לחזור ולהדגיש את מרכזיות הבעיה הערבית פלשתינאית, או כפי שאנו קוראים לה: הבעיה של התנועה הלאומית הערבית הפלשתינאית והעם הפלשתינאי. דומני כי עתה יודע גם ראש הממשלה ויודעים גם חברי הבית הזה כי בלי להציע פתרונות לבעיה זו לא ייכון שלום בינינו לבין העולם הערבי ועמי ערב.

פתרונות אלה חייבים ויכולים להימצא והם יכולים להיות מקובלים על חלקים גדלים והולכים של הערבים הפלשתינאים, ולא חשוב אם יקראו להם ערביי ארץ-ישראל ויקיפו אותם ואת הבעיה בשאמנטיקה וקוסמטיקה מילולית. ראש הממשלה מציע לתת לערבים הפלשתינאים אוטונומיה, שעליה שמענו היום מפיו, ואנו אומרים כי חייבים לאפשר להם ולתת להם את הזכות האלמנטארית להגדרה עצמית. בעשותנו זאת נגשים את מטרות הציונות הנעלות בלי לשלוט בעם אחר. התנועה הלאומית היהודית דרשה זכות הגדרה עצמית וקיבלה אותה תוך מאבק וייסורים. היא הישגה הגדרה זאת במגילת העצמאות והכריזה על עצמה כעל מדינת ישראל. לא ייכון שלום עד אשר התנועה הלאומית הער-

ידוע שיש חלק בעם הפוחד משלום. אני פוחד יותר ממלחמה. ותכנית השלום של ראש הממשלה, כפי שהוצגה לפנינו כיום, מעמידה בסדר עדיפות ראשונה את בטחון ישראל ואת קדושת האדם, שיש להעדיפה על קדור של האדמה. עלינו לעשות הכול כדי שהדורות הבאים לא יאשימו אותנו בכך שהחמצנו את ההזדמנות הבלתי-חוזרת להשגת השלום.

חברי הכנסת, יש להודות לא רק שביקורו של נשיא מצרים אנואר סאדאת בישראל היה מיפנה היסטורי בסיכוי סוף הישראלי-ערבי הנמשך יותר מ-30 שנה, אלא גם שהנשיא סאדאת הוא המדינאי הערבי רם-המעלה הראשון שביטל במחיידי את כל ההחלטות והלאווים של כל ועידות-הפסיגה הערביות. הוא הושיט יד לישראל, הוא הודיע במפורש שהוא מבטל את כל ההודעות הקודמות שלו; הוא הציע לישראל חוזה-שלום, כמובן בתנאים שלו שאינם מתקבלים על דעתנו — אך האם במצב שנוצר, מצב שלא היה דוגמתו מאז פרוץ הסיכסוך הערבי-ישראלי, עלינו להמשיך ולהתחפר בעמדות שנקטנו, שהיו טובות ונכונות לתקופה שבה לא נמצאה אף מדינה ערבית אחת שהיתה מוכנה להכיר בנו ובזכות קיומנו העצמי מאי?

היום הגענו לעידן חדש, עידן שבו המאורעות מהירים עד שהם טרם נקלטו בהכרת כולנו. אך עלינו להאיץ בעצמנו כדי להדביק עידן זה של דהירה מהירה לכיוון השלום.

חברי הכנסת, כל ויתור על שטח כלשהו הנמצא היום בידינו הוא מכאיב. ולכל אחד מאתנו יש סימני-שאלה רבים לגבי ההתנחלויות ביהודה, בשומרון ובסיני ולגבי עתיד הישובים. אני מניח שכל אלה יתבררו ויתבהרו במשא-ומתן בין הצדדים. עלינו להיות מציאותיים ולהתגבר על אספקטים פסיכולוגיים רבים הטמונים בסיכסוך זה. מתוך מבט לעתיד ובתקווה שהעם היהודי יוכל לשבת תחת גפנו ותחת תאנתו אסור לנו להרפות מדרך השלום, כי אין אלטרנטיבה לשלום.

הצעות ראש הממשלה לשלום-אמת, יש בהן פתרון לבעיות-היסוד של הסיכסוך הערבי-ישראלי, והוא חייב להבטיח שלום זה לא יתערער בעתיד הקרוב או הרחוק.

אני רוצה לסיים ולומר: העם היהודי בעולם מונה כיום 14 מיליון נפש, ורק 3 מיליון מתוכם נמצאים בישראל. אני מאמין שלשלום בישראל תהיה השלכה על יהודי העולם, והשלום יהיה גורם מדרבן לעלייה גדולה. העלייה היא אשר תציל את היהודים מטמיעה בגוים, מהתבוללות ומנישואי-עירובות. השלום יבטיח פיתוח ושיגשוג כלכלי וידרבן השקעות הון.

לכן אצביע בעד תכנית השלום שהביא היום ראש הממשלה.

חיו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הדר (הורביץ), ואחריו — לחבר-הכנסת רובינשטיין.

עמנום הדר (הורביץ) (המערך):

אדוני הושב-ראש, חברי הכנסת, בדיון זה, המתקיים כאן היום בנושא השלום, זכאית הממשלה וזכאי ראש הממשלה למלוא המחמאות על שידעו לקלוט את האותות ששדרו מעבר לגבול ולתרגמם לשפת המעשה.

פתחנה לפנינו עם השלום. לא פחות צריכה ישראל, כבר מעתה, להצביע על דרכים לשיתוף בשטחי הבריאות, החינוך, המדע והתרבות בין עמי ערב וישראל. גם כאן יכולה להיות הפריה אדירה בין שתי הציביליזציות, שתביא ברכה למאות מיליוני בני-אדם בעולם המתפתח מסביבנו בראדיוסים הולכים וגדלים. כל הדברים הללו, ורבים אחרים שיווצרו בתוך תהליך עשיית השלום, חייבים ריכוז ותיאום מירבי של מוחות וכוחות הנמצאים בישראל ובעם היהודי, למען נוכל להציע לשותפינו הערבים ולידידינו בעולם תכניות, משימות ואתגרים מופלאים.

לבסוף, אנו קוראים מכאן, מעל במת הכנסת, לכל המנהיגים הערבים הממונים שנפגשו איתם, וביניהם גם ערבים פלשתינאים, כי לא יאחרו את רכבת השלום וכי יעלו עליה בטרם יאחרו שוב את המועד ויגרמו לעצמם ולעמיהם טראגדיה נוספת. ולממשלת ישראל אנו קוראים כי למען העם בישראל, הציונות והעם היהודי לא ירפו לרגע ממשימת השלום ויצעדו אליה בכל נפשם ובכל יכולתם.

חיו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת זיידל, ואחריו — לחבר-הכנסת הדר (הורביץ).

הזל זיידל (הליכוד):

כבוד הושב-ראש, כנסת נכבדה, ממשלת ישראל החליטה לעשות כל המאמצים להשגת שלום-אמת תוך נכונות להציע הצעות המקובלות היום על-ידי רוב רובו של העם בישראל. 'אני נותן אמון מלא בראש הממשלה שהשלום שיושג יבטיח בטחון למדינת ישראל ולעם היהודי לדורי דורות.

חברי הכנסת, אני מבקש על העובדה שהסיעות הגדולות החליטו להעניק חופש הצבעה מצפונית לחברי הכנסת. דבר זה מאפשר לכל אחד מאתנו להעמיק במחשבה ולערוך דיון-חשבון עם עצמו לפני הרמת היד בהצבעה גורלית זו.

כל הרוצה בשלום חייב לדעת שאי-אפשר להמשיך להתחזק ולשלוט בכל השטחים בסיני, ביהודה, בשומרון ובעזה, ולערכים לתת מלים ריקות על שלום. הנני מודע לכך שיש סיכון מסוים בהצעה זו לשלום, בפרט לאור העובדה שמדינות-הסירוב וברית-המועצות אינן מסכימות לשום הצעת שלום. אך הסיכויי שלום הוא כה גדול עד שיש להתמיד במאמצי השלום של הממשלה.

חברי הכנסת, ברשותכם אוסיף נימה אישית לוויכוח גורלי זה. הדור שלי ואנכיו כניצולי השואה עברנו עד כה שש מלחמות: מלחמת העולם ב-1939-1941; מלחמת הקוממיות ב-1948; מבצע-סיני ב-1956; מלחמת ששת-הימים ב-1967; מלחמת ההתשה ומלחמת יום-הכיפורים ב-1973. זהו דור שחש על בשרו וראה דם יהודי רב שנשפך במלחמות אלה. ועתה, אם ניתן לנו הסיכוי, מדוע נימנע מלאת הזדמנות השלום הנכסף?

הכמיהה לשלום טבועה באופיו של העם היהודי, והשלום הוא אחד ממאבויים הלאומיים הראשונים שלו. אין עם הסולד ממלחמות יותר מהעם היהודי. אך נוצר מצב פאראדוקסאלי שעם כל הסלידה ממלחמות ועם כל הכמיהה לשלום העם היהודי בכל ההיסטוריה שלו נדחף למלחמות אין ספור עד עצם היום הזה.

המתנהל עתה אין בהם כדי לערער את תפישותינו הבטחוניות הקודמות הן בגבול המצרי והן בגבול הירדני. מתן שלטון עצמי לתושבי הגדה יבול את ההתיישבות היהודית הנוספת ועלול להביא לחיסולם של הישובים הקיימים. בעקבות נסיגת ההתיישבות ייסוג גם הגבול ה"טכנוני".

בתנאים הקיימים, אם איננו רוצים לראות בהקמת מדינה אש"פית עצמאית בגדה, עלינו לתתור לאחת משתי האפשרויות: או זיקת תושבי הגדה הערבים, הכוללת אורחות, לממלכת ירדן שתמלא את צרכיהם השוטפים ובה ימצאו את ביטויים, כאשר לנו תישמר הזכות להתנהלות והזכות למאוזנים צבאיים; או עלי ידי פשרה טריטוריאלית שמשמעותה חלוקת הגדה בינינו לבין ירדן.

חברי הכנסת, אנחנו נפעמים מתופעות הכמיהה לשלום בארץ מצרים. יש להתפלל שכמיהה זו תאריך ימים. אולם בשיקולינו על הוויתורים שאנחנו נכונים להם כדי להשיג את השלום בל נשכח שהמהפך שהחל לאחרונה במצרים חל במפתיע, כאילו בלחיצת כפתור, ועלול להתחולל שם מהפך אחר בלחיצת כפתור בכיוון הפוך. תהליך השלום, ועמו ויתורינו על מה שהגנו נדרשים לוותר כדי להשיגו, חייבים להתנהל במירווחי זמן שיאפשרו בדיקת כוונות שכנינו לאמתן. שביעות הרצון העצמית של ראש הממשלה, יצירת האווירה האופטימית בצידור שהנה השלום כבר בידנינו, עלולות לאמת את הנחתו של סאדאת שהציבור בישראל יכופ את רצונו על הממשלה. אל לנו להיתפס לזוהיות הדעת שאחזה בחלק מהממשלה והציבור. כנס ה-120,000 בתל-אביב פוגם ביעילות המשא-ומתן ויוצר אשליות. אין זה טוב להניחול המשא-ומתן וזה עלול להיות חמור מאוד במקרה של כשלון המשא-ומתן. בל נשכח שהנשיא סאדאת טרם עשה צעד נוסף לקראתנו מאז ביקר בירושלים. אל נשתכר בטרם זמן.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רובינשטיין, ואחריו — לחבר-הכנסת כהנא.

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני 37 יום נאם כאן מעל דוכן זה נשיא מצרים, ומעמד זה ציין תפנית עצומה במערכת החסיים בין ישראל לגדולה שבמדינות ערב. תפנית זו באה בדראמאטיות שאיש לא ציפה לה. הגב נאמר דברי אמת ודברים גלויים: גם אלה מאתנו, ואני נמנה עמם, שראו את השלום במרכז השקפת עולמם, במרכז מעייניהם, לא פיללו כי בתקופת הכנסת הזאת, בפרק זמן כה קצר, נשמע מדי ערב כעניין שבשיג"ר. רה שהתרגלנו אליו, את המלים "שידורי ישראל מקהיר". גם אלה מאתנו, ואני שמח להימנות עמם, שראו במצרים שותף אפשרי למשא-ומתן ומשום כך תמכו בע"כ בהסדר-ביניים עם מדינה זו, לרבות בהסדר של פיי-נוי התעלה, לא ציפו לשמוע מנשיא מצרים — כאן בבני-רם ישראל, בירושלים, בשנה זו, את המלים "לא עוד מלחמה".

נדמה לי שלאור המיפנה הדראמאטי והבלתי-צפוי הזה מוטלת על כל אחד ואחד מאתנו חובת גילוי-לב, חובה לומר אמת לעצמו, לחברי הכנסת ולציבור הישראלי. כאשר ישבנו וכתבנו את מצעינו, כל אחד במס-

הנה כי כן עומדים אנו עתה בעיצומו של משא-ומתן שכמהנו לו ימים רבים, משא-ומתן ישיר שבו מנהלים באי-יכולת כחירת אויבינו בפומבי, ועיני העולם כולו, משא-ומתן עם שליחנו בבירת ארצנו. מאז ומתמיד ראינו כתנאי לשלום את הכרת שכנינו בנו והבטחת גבולות בטחון למדינתנו.

אשר לתכנית הממשלה המתייחסת לגירזה המצרית — לא היה לנו עניין בצירוף שטחי סיני למדינת ישראל, אבל היה לנו עניין בהבטחת חופש השיט, ולכן הקמנו את אופירה; והיה לנו עניין בקטיעת הרצף בין רצועת עזה, על המאגר האנושי שבה, ובין מצרים, ולכן יישבנו את פיתחת-רפית. נימוקים אלה לא פג תקפם גם לגבי ההסדר הצפוי, והעברת שטחים אלה לריבונות מצרים תעמיד בספק השגת יעדים אלה. ההתיישבות הקיימת ב-פיתחת-רפית עלולה להתנוון תחת ריבונות מצרית ולהי-עלם מהשטח.

אדוני היושב-ראש, הוצגו לפנינו רעיונותיה של הממשלה ביחס ליהודה ולשומרון, המבשרים בין היתר את הבשורות הבאות: "שלטון עצמי, ברירת בחירת האזרחות הישראלית או הירדנית על-ידי תושבי הגדה, הזכות ליהודי ישראל להתנהל ביהודה ובשומרון, וזכות ערביי הגדה להתנהל בישראל".

השלטון העצמי המוצע, ללא זיקה לירדן, יביא לת-סיסה בלתי-פוסקת, ובסופו של דבר יביא לעימות מחודש, או לחלופין — להקמת מדינה אש"פית עצמאית. מדינה כזאת, לכשתקום, תראה את ייעודה בחיסולה של מדינת ישראל. הוועדה המשולשת המוצעת, של באי-יכולת של ישראל, ירדן והגדה, לא תעמוד לאורך ימים בבלימת לחץ הפליטים שיחתרו להגיע אליה.

הקניית הברירה של בחירת האזרחות הישראלית או הירדנית לתושבי הגדה ועזה עלולה לשבש את המאזן הדמוגרפי. אסור לנו להסתכן במתן האפשרות להמוני הערבים להיהפך לאזרחי ישראל.

רעיון הגבולות הפתוחים, שיאפשרו לערביי הגדה שיבחרו באזרחות ישראל להתנהל בישראל, ובה במידה יאפשרו ליהודי ישראל להתנהל ביהודה ובשומרון, יש בו אשליה עצמית חמורה. ספק גדול הוא באיזו מידה יתאחד התורם של המועמדים היהודים המעפילים במעלה ההר להתנהל בשטחי השלטון העצמי הערבי ביהודה וב-שומרון. אבל יש מקום להנחה שתור ערביי הגדה היר-דים במורד ההר להתנהל בשפלה אכן גדול יהיה.

חברי הכנסת, חלק מאזרחי המדינה ראה בשאלת יהודה ושומרון שאלה של זיקה היסטורית בין העם לערש הולדתו וצבע את צירופם למדינת ישראל. ברם רובו המכריע של העם ראה בנוסף על זה את הגורם הבטחוני במעמדה של הגדה. רוב העם, בין אלה הגורסים החלת הריבונות הישראלית על יהודה ושומרון ובין אלה ש-שיללו זאת, סברו שמעמדי בטחון אסור לנו לאפשר של-טון זה ביהודה ובשומרון, ועלינו לשמור לעצמנו את הזכות למאוזנים צבאיים במקומות החיוניים להבטחת שלומנו. למימוש מטרת אלה הוקמו שורת ישובים בבק-עת-הירדן ובמורדות המזרחיים של ההרים. אני מסכים עם הגורסים שהנימוק שקיימים ישובים אינו הגורם שיכ-ריע לגבי קביעת הגבולות; עם זאת אני סבור שתפ-סתנו לגבי גבולות הרצויים, שבעקבותיה הוקמו הי-אדוני היושב-ראש, ביקורו של סאדאת והמשא-ומתן

למדינתנו? אני חושב שנאמנים עלינו, על כולנו, דברי ראש הממשלה האומר שתביעה כזאת מפסיקה מיד את המשאומתן. האלטרנאטיבה למדיניות הממשלה בקוויה הכלליים היא בעצם אפס מעשה.

שלמה הלל (המערך):

האם משום כך מתנגד ראש הממשלה — או משום שהוא מתנגד לחלוקת יהודה ושומרון, וזה מה שמנחה אותו במדיניותו?

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אני מדבר על נימוקים של אנשים כמוך וכמוני, המוכנים לפשרה טריטוריאלית, ומשום כך פניתי אלי-כך ולא דיברתי על נימוקיו של ראש הממשלה.

גם אלה התומכים בפשרה טריטוריאלית, ואני נמנה עמם, אינם יכולים היום להציע פשרה כזו כאשר נשיא מצרים מנהל בעצמו משאומתן ומסתכן בהאשמות חמורות מצד מדינות ערב בכל הנוגע למכירת העקרונות הערביים ולכניעה למדינת ישראל.

משום כך אני אומר שבשלב זה, ואני מדגיש את המלים "בשלב זה", האלטרנאטיבה לעקרון של אי-תוספת לריבונות הישראלית פירושה אפס מעשה. מדיניות הממשלה פותחת פתח לתפיסה חדשה של מערכת היחסים בין ישראל לבין העולם הערבי. אומרים לנו חברי כנסת, אמר זאת חברי-הכנסת הדר שדיבר לפני: שלום שכונן בלחיצת הדק — ניתן לשנותו בלחיצת הדק. אבל האמת היא כי שלום עם מצרים יש בסיס עמוק במציאות החברתית והגיאופוליטית של המזרח-התיכון. זו נקודה מרכזית ואני מבקש להביאה לתשומת-לבם של כל חברי הבית ללא יוצא מן הכלל, כי היא חייבת לעי-מוד לגד עינינו. למצרים יש מעורבות היסטורית מעטה בסיכסוך הערבי-יהודי בארץ-ישראל. כולנו יודעים כי היא נכנסה למלחמת-העצמאות בשל תקרית היסטורית. מידת מעורבותה הגדולה בסיכסוך היהודי-ערבי קטנה משל עמים אחרים באזורנו. יתר-על-כן, יש מציאות חברתית-כלכלית במצרים, המדרבנת אותה לניתוק הדרגתי מהסיכסוך היהודי-ערבי. ולבסוף, יש מדבר גדול, ניתן לפירוט בר-פיקוח, המפריד בינינו לבין מצרים.

אין אנו עוסקים, על-כן, בשלום קאפריזי. אם יהיה שלום בין ישראל לבין מצרים, וכולנו מקווים כך, הוא יהיה מושתת על יסודות חזקים ביותר במציאות המזרח-תיכונית ובמציאות המצרית. ועד דבר: המעורבות החזקה של מצרים נגד ישראל והמלחמות הקשות שהיו לנו עם עמה נבעו מהתפיסה הנאצית שהשתייכת את המדינה לתחומי המצרים על שני יסודות: ראשית, פאן-ערביסם בהנהגה מצרית; ושנית, עולם שלישי בהנהגה מצרית משותפת, הפונה עורף למערב. שני היסודות האלה קו-עקו עד היסוד כאשר עלה סאדאת לשלטון והנהיג מדיניות שונה לחלוטין, המתרחקת מפאן-ערביסם ומתקרבת למערב.

אין זה נכון אפוא שמדובר כאן בשלום שהוא פרי תולדה של מקריהו. יש סיכוי טוב שהשלום בינינו לבין מצרים יהיה שלום-אמת, שכן יש לו יסוד במציאות חיינו. ולבסוף, נדמה לי שחייבים לעשות — אני יודע שאין זה קל ואני מודה שכך הדבר גם לגבי עצמי — תפנית נפ-שית לגבי המושגים של הכוח הישראלי. אנו, רוב היש-ראלים שגולדו וגדלו במדינת-מצור, באי קטן שמסביבו אוקיינוס של מדינות עוינות, בשבילנו המלה "גבול"

גרת מפלגתנו, לא ציפינו למהלך מסוג זה. התפנית מחייבת אותנו לבדוק מחדש עמדות שנתקדשו במצעים ובמלים. היא מחייבת אותנו לבחור בין האלטרנאטיבות הקיימות בפנינו. היום.

נדמה לי שבכל המפלגות, גם באלה שהיתה להן אוריינטאציה על מדיניות של שלום, ראינו את השלום כתהליך איטי והדרגתי שבסופו מתקבלים ישראלים בברכה ובידידות בבירה ערבית. איש מאתנו לא חשב על מהפך שבו עוד בטרם החלו דיונים-שלי-משל אנו רואים ילויים של רצון כן "שלום-אמת בבירת הגדולה שבמדי-נות ערב. מציאות חדשה זו מחייבת אותנו, לדעתי, להצביע לפי מצפוננו, לפי השקפתנו, ולנטוש חילוקי-דעות מפ-לגתיים מסורתיים.

מה הוא העקרון המנחה את תכנית השלום של מ-שלת ישראל? ביסודה עומד רעיון בסיסי ברור שחיי-בים לקבלו, כך נדמה לי, בנסיבות הקיימות. הרעיון הבסיסי הוא שאין סיכוי להשיג הסכם-שלום אם עקב הסכם זה, ואני מדגיש את המלים "עקב הסכם זה", מועברת קרקע שגויה במחלוקת, קרקע שהערבים רואים אותה כקרקע שלהם, לריבונות ישראלית. זוהי הנחת-היסוד של התכנית, וממנה נובעים יתרונותיה וחסרונותיה כאחד.

אומר ראש הממשלה — ולדעתי אנו חייבים לקבל את מלתו ואת דברתו — שבלעדי שמירתו על עקרון זה לא היה שמץ של סיכוי להגיע להסדר עם מצרים או עם חלק ממדינות ערב בשלב הנוכחי. העקרון הזה תורגם בשתי החזיתות בדרכים שונות: בסיני הוא תורגם על-ידי הכרה מכאיבה, אבל כאמור הכרזת, בריבונות מצרית על כל סיני; ובשטחי יהודה, שומרון ועזה הוא תורגם להימנעות מהכרעה בעניין הריבונות והשארת העניין במסגרת של שלטון עצמי, או מינהל עצמי, של ערביי השטחים.

אני מודע לכך שבצידה של התכנית הזאת יש בעיות קשות מאוד, ואינני חושב שהבית הזה יוכל להימנע מל-דון בשינויים הכרחיים בתכנית השלום כאשר אלה יידונו במסגרת מתאימה. אני רק רוצה להזכיר, במאמר מוסגר, שלדעתי רצוי היה שבגבול הבין-לאומי המוכר על-פי תכנית השלום עם מצרים ייעשו שינויים הדדיים על בסיס של שוויון, כמקובל בין שתי מדינות המצויות במצב של שלום. באופן שלפחות סביב אילת ובאזור פיתחת-רפיח ייוספו שטחים למדינת ישראל. נדמה לי גם שנושא האזרחות, כפי שהוצג על-ידי ראש הממשלה מעל במה זו, טעון בדיקה מדוקדקת וקפדנית.

אבל עם זאת אנו נדרשים היום להכריע בין כן ולא, בין קבלת התכנית לבין שלילתה. בהקשר זה, אני פונה כאן דווקא אל חברי המערך ושואל אתכם: מה היא האלטרנאטיבה לתכנית הממשלה? אני נמנה עם אלה, ואינני מהסס לומר זאת, החושבים שבסופו-של-דבר אין מנוס מפשרה טריטוריאלית ביהודה ובשומרון. לטווח ארוך תעמוד ישראל בפני שתי אלטרנאטיבות ובפני שתי-הן בלבד: מדינה דו-לאומית או פשרה טריטוריאלית. אבל היום, כשאנחנו מנהלים משאומתן עם נשיא מצרים ועם מצרים בלבד — וזהו עובדת-המפתח — כל פשרה טריטוריאלית פירושה עמידה על העברת שטח שהערבים רואים אותו כשלהם לריבונות ישראלית. האם באמת אפשר יהיה להמשיך במשאומתן — אני כבר לא מדבר על בסיס לשלום — בהנחה שאנו תובעים תוספת שטח כזו

רון הם שלו; רצועת-עזה היא שלו; ועל הגדרה עצמית לקראת מדינה פלשתינאית אין הוא מוכן לוותר. אבל מאתנו דרשו פחות. לנו ניתנה מחוזה אחת — הנכונות לדבר אתנו, לא להגיד לנו שזורקו אותנו לים. אני אומר שאחרי שלושים שנה שכך אמרו לנו, הרי גם זה משהו. אבל האם בעד זה אנו צריכים לתת כל מה שמצרים דורשת ותובעת לעצמה ולחוסף על כך כל מה שעמי ערב אחרים יכולים לתבוע ולדרוש, אף-על-פי שהם עדיין לא מוכנים כלל להיות פארטנרים שלנו לי-משא-ומתן?

אנו, בפתח המשא-ומתן, כבר הסכמנו כמעט לכל זה. בסיני הרחקנו לכת אף מעבר לתכנית רוג'רס. הביאו לפני את החלטות הוועידה השביעית של מ"פ"ם, ואף הן מדברות על תיקוני גבול הכרעיים לבטחונה של ישראל בסיני. ואנו, נדמה לי, כבר מעבר לזה. וכמה קשה ההכרעה הזאת. אני מבין היטב את זעקתם של אנשי ימית, את זעקתם של אנשי עמק-הירדן, של מת-נחלי עפרה, אלון-מורה ומעלה-אדומים. הם הלכו למי-קום שהלכו מפני שאנחנו שלחנו אותם. ואנו כולנו שלח-נו אותם למקומות אלה, אף אלה שהביעו דעתם נגד איכלוס אותם מקומות. כך זה בכל הכרעה דמוקרטית — כולם נושאים בעול האחריות, אף אלה שהצביעו נגד אינם יכולים להוריד מעצמם אחריות זו.

ובהסכמה זו של ממשלת ישראל יש גם סיכון בטי-חוני. ואפילו על גבולות בטחון לא עמדנו. וכבר מיד עם התחלת המשא-ומתן הודענו על הסכמתנו לשלטון עצמי ביהודה ובשומרון, על בחירת מוסדות ייצוגיים שם ועל כך שאחרי חמש שנים יידון מעמד ערביי פלשתינא מחדש. האם אין זו הזמנה לפלשתינאים הערבים שלא לוותר ויתור כלשהו מצידם על מדינה משלהם? ראש הממשלה נהג היום מנהג שזכותו לנהוג לפיו? הוא לא השיב לקריאות-ביניים. לצערי גם לא השיב לקריאת-ביניים אשר הועלתה בקשר לדמותם של יהודה ושומרון לאחר חמש השנים המוצעות. אם זה פירושה של פשרה פונקציונאלית, רבותי, הריני חושב שפשרה טריטורי-אלית טובה ממנה. תגידו שהם אינם מסכימים לדון בפשרה טריטוריאלית? גם בפונקציונאלית עדיין לא הסכימו לדון.

האם היה הכרח כבר עם פתיחת המשא-ומתן ללכת לקראת ההצעה האחרונה שלנו? האם הוברר די הצור-ך שבקשר ליהודה לשומרון אין אנו מוכנים לבצע כל התפשרות אלא אם כן יישובו לשולחן יחד אתנו שאנו עמי ערב? הרי צריך להיאמר בפה מלא שאמנם יש אתנו הצעות בקשר ליהודה ושומרון, אך הצעות אלה אינן בנות מימוש בקשר לשלום עם מצרים. לזה נחייב כבר שלום עם שאר מדינות ערב. ואין כאן יותר מאשר הצהרת כוונות.

ועוד שאלה: האם היינו צריכים להתקדם עד כדי מה שהתקדמנו מבלי שהצד שכנגד הצהיר ביטחון באופן חד-משמעי מה דמות השלום שמדובר בו — הסדר או שלום? אני מצטער לקבוע שעל-ידי המומנטום המופרז מצידנו, על-ידי ההליכים המהירים מדי ועל-ידי ביטויי ההתלהבות המוגזמים שלנו יצרנו רושם אצל הפארטנרים שלנו שאין כל מעצור אצלנו ואין כל סיגים אצלנו ואנו מוכנים לתת הכול למען השלום. ההתבטאות שתכנה היה שהעם בישראל דורש שלום יותר מאשר הממשלה ויתגבר עליה אם היא לא תוותר את כל הוויתורים אשר

מוזהה עם השלט "והירות — גבול לפניך". אנו מקנאים בעמים אחרים, בין השאר, משום שהם יכולים לחצות גבולות לצרכי טיול ומסחר. אין פלא שבנסיבות אלה ה-מושגים שלנו על "כוח" הם מושגים של כוח צבאי, שכן ככל שירבה ויגדל השטח אשר בשליטתנו ממילא תתרחק חומת האי הנצור. ככל שאתה מוותר על שטח, כך מתקרבת חומת האי הנצור ומאיימת על ביתך. אולם, אם באמת יש סיכוי לשלום-אמת, הרי כל עולם המושגים שלנו עשוי להשתנות מן הקצה אל הקצה. אז נאמר שיש גם כוח בגבול פתוח, ביחסי שלום, ביחסי מסחר, בריחוק בין צבאות עוינים לבין צבא ישראל, בפי-תחת שערי האזור, בלבבות פתוחים. יש כוח בפתיחת דף חדש הממייים מלחמה של שלושים שנה ומאבק של מאה שנה בינינו לבין עמי ערב.

למען הסיכוי האדיר הזה, המגמד ומבטל כל דבר אחר, יש צורך, לדעתי, לתמוך, ללא הבדל מפלגה, בתכנית הממשלה.

הי"ר מ. ל. מרון:

רשות הידבור לחבר-הכנסת כהנא, ואחריו — לחבר-הכנסת אלזעבי.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הרשו לי הערה אישית: נדמה לי כי כבר נאמתי לא מעט נאומים בכנסת במשך השנים שאני חבר בה. אך חיושני שלעתיים רחוקות מאוד הייתי נתון במצוקה נפשית בעלותי לנאום כפי שאני נתון בה היום. אני במצב שנאמר עליו: אי לי אם אומר, אי לי אם לא אומר. קשה לומר כל מה שעל לבי וקשה שלא לומר את עיקרי הדברים אשר אני נתבע לומר.

אני סבור שאחרי כל דברי הביקורת שהושמעו לא-חרונה בקשר להליכי המשא-ומתן, ועוד אוסיף עליהם, מגיע לומר דבר אחד עקרוני: כל הכבוד למאמץ הרו-חני, הנפשי, האינטלקטואלי והמצפוני של ראש הממשלה במאמצו להגיע לשלום. אני משוכנע שאין הדבר קל להגיע לווייתורים מרחיקי-לכת, ואלה נקנו ללא ספק בהתלבטויות ובייסורים משום. אך השלום הינו משאת-נפש של כולנו ואנו מוכנים לתת תרומה כדי להשיגו. אולי יבינו כעת כולם שהיו ממשלות קודמות אשר אף הן היו מוכנות, לפי הבנתן שלהן, ללכת לקראת הש-לום.

ברצוני בפירוש לחון את ידי הממשלה וראשה בחתי-רתם לקראת השלום. אין אפשרות להפריז בהערכתו ומוות-לחת הרבה בעדו. אנו צריכים לנצל כל הזדמנות להשגת השלום ומוכנים אף להקריב קרבנות למענו. אך עם זאת מתעוררת השאלה: האם נקטנו את הקו הנכון בכל דרכינו לקראת השלום? אינני גורס שפרץ בארץ פסטיבאל של שלום. לא יכול להיות קיים מושג כזה. אסור להדיבק למלה "שלום" את התיאור של פסטיבאל, מפני שהוא איננו במקומו. אבל מותר וצריך לומר שפרץ באר פסטיבאל של מחוות, וחוששני שפסטיבאל זה הור-ביל אתנו לא במעט במשא-ומתן שלנו.

הבה ונראה את התמונה בבידור ובאופן מלא: אנו עומדים מול פארטנר קשה ונוקשה. נשיא מצרים, מאז נאומו כאן בכנסת, לא ויתר לנו על עמדות-היסוד שלו כמעט ולא כלום. הוא נשאר נוקשה בדרישותיו ואיננו מוכן לוותר ולא כלום: סיני הוא כולו שלו; יהודה ושומ-

כשלו ממצבי השלום, שהקריב הרבה בעדם ועשה לילות ארוכים למענם ובגינום אף עמד מול ביקורת עוקצנית מצד יריביו. גלוי וברור שהעם המצרי, כפי שמענו אותו וראינו אותו מעל מסך הטלוויזיה, התייחס מן המלחמות כיוון שסבל הרבה הפסדים בנפש וברכוש, הגם שאיש אינו מכיר בכך. לכן הוא מנסה היום להיבדל, לאסו פידו מהאחריות הקולקטיבית לא להיות שותף לאחריות, הוא מנסה להשפיע על סאדאת לחתום על הסכם נפרד עם ישראל אם ייחזר לו חצי-האי סיני בשלמותו.

אולם סאדאת, שהצהיר שלא יסכים לפחות מהתביעות שהכריז עליהן מעל בימת הכנסת, לא ייסוג מעמדתו זו ולפי דעתי לא יחתום על הסכם-שלום נפרד עם ישראל אף אם יצטרך לשלם בשל כך לא מקום הולדתו ב"מית אבו אלכיים" ולבלות שארית ימיו בין קרוביו ובני משפחתו הרחק מן ההמולה והאחריות, באשר הוא רואה עצמו וגם הערבים רואים בו אב ושלטן שלהם. מכאן לא ברור כיצד יסכים לעשות את המעשה הזה. במצב שכזה תינעל הדלת שנפתחה עליידי סאדאת ותאבד התקווה האחרונה להגיע לשלום שהיה הרחק ממטותיו קשת, או קרוב מזה, והשלום הלך ילך לעולמים. במצב כזה ישוב גם רסן העניינים לידי הקיצוניים האווילים ואדוניהם במוסקווא, שהשלום לא היה להם מעולם מטרה ותכלית. אדרבה, ההיפך הוא הנכון.

אני סבור שהעמדה שישאל עמדה עליה בתוקף והתביעות שהציגה, כמו ישובים וכדומה, אינן שוות אפילו יום אחד מימי השלום שישאל ושכנותיה יכולות לחיות בצילם. אני סבור כי ההזדמנות עדיין קיימת וכי עדיין יש תקווה לתקן את המצב. לפיכך אנו קוראים לאחרים המסורים לעניין לעשות כל שביכולתם להכשיל את המבקשים להכשיל את המהלך ההיסטורי של סאדאת, שעוד מעט עלולים אנו לבקשנו ולא נמצאו.

בשבוע החולף ראינו משלחות של פלשתינאים, התיים בגדה המערבית, נוסעות לקהיר להביע תמיכתן בסאדאת ולברכו על מהלך השלום שלו. חשוב מאוד לפעול להגדלת מספרם של אלה התומכים במהלך הזה ושלא לומר להם שאינם מייצגים את הפלשתינאים ולשים בפניהם מכשולים בדרכם לקהיר. אמנם מנת חלקם של הפלשתינאים הנאמנים היתה כזו של הנאמנים מקרב ערביי ישראל, שקולותיהם הושתקו ובמקומם נישאו ברמה קולות אשר לא אחת הזהירו מפניהם. כתוצאה מכך אנו עדים למצב הנפשי הקשה, לספקות ולאי-האמון שמהם סובלים ערביי ישראל.

לית מאן דפליג כי העניין הפלשתינאי הוא בעיית הבעיות וכי העם הפלשתינאי הוא היחיד המוסמך להביע בו דעה. הוא היחיד שיוכל לומר על אדמה או גבול ואין לשום צד לא מנהיג חזק על ששל אחד על אדמה או גבול, אף לא באשר לזכויות. כל פתרון שלא יתקבל על דעתם של הפלשתינאים סופו להיכשל. מכאן נובעת דבקותו של הנשיא סאדאת בתביעותיו שהכריז עליהן מעל במת הכנסת.

ליוותי את המדינה מאז קומה. במשך תקופה זו הייתי נאמן לעקרונות שדגלתי בהם: גאוותי ודבקותי ב- ערבות ונאמנותי למדינה שבה אני חי. מנקודת-מוצא זו, ומשום אמונתי כי אינטרס המדינה מחייב לנהוג ב- מדיניות שקולה ונבונה, אני מאמין בצורך להסתלק מהחזקת "השטחים המוחזקים", אשר נקראו בשם הזה

ביאור לידי שלום, התבטאות שהושמעה על-ידי נשיא מצרים, היא חמורה ביותר. עלינו לחזק את ידי הממשלה וראשה בדרישה שלום, אך עם זאת עלינו להזהיר אותה מלנקוט צעדים, הן תכסיסים והן מוחותים, שיוכלו להפוך, חלילה, את השלום לבסיס של עירעור כל מעמדו וקיומו באזור.

הרשו לי לסיים שוב בגימה אישית. זכורני אחד הנאומים הראשונים של שר' האוצר הראשון, המנות אליעזר קפלן. הוא תיאר אז מצב הקרוב מאוד לפשיטת-רגל. לא רצה לסיים בנימת יאוש ודיבר על כך שקיימים עוד אימפונדראביליה העלולים לשנות ולשפר את המצב. הייתי בין המשתתפים בוויכוח או ואמרת: אנו קוראים לזה בשם אחר. יש השגחה עליונה, יש ריכוז העולמים, אדוני הארץ הזאת, אלוקי ישראל, אנו, עם כל ההפכפכות שבמדיניות, בטוחים בעזרתו יתברך ויודעים שהוא המנהיג בבירה. נחסה גם כעת בו ונקווה שהוא ידריכנו בדרך הנכונה ויובילנו לקראת השלום הנכסף, השלום האמיתי, שהרי לא אחת מופיע במקרא השילוב של שלום עם אמת — האמת והשלום אהבי. וה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום.

חיו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אלזועבי, ואחריו — לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

סיף אלדין אלזועבי (הרשימה הערבית המאוחדת):
(תרגום דבריו מערבית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאשר הנשיא סאדאת הוציא אל הפועל את יזמתו שהדהימה את העולם, היות שאיש לא האמין כי קיים מי בעולם המסוגל לעשות מעשה כזה שלא עשאוהו אף הנביאים, נתקבלה יזמתו בהתנגדות של כמה מדינות ערביות ושל הארגונים הפלשתינאיים והדבר גרם לפילוג חמור, שכן היו שתמכו ביזמתו והיו שהתנגדו לה, כאשר כל צד מסביר את גימוקו לתמיכתו ביזמה או להתנגדותו לה. מכל-מקום, טיעוניהם של המתנגדים היו חלשים ואינם נשענים על בסיס.

אולם אני חושש כי אחרי ועידת איסמאעיליה יוכו המתנגדים לתמיכה גדולה עקב התימרון ותכסיסי ההתחמקות שהשתמש בהם מרבגין בשיחותיו עם הנשיא סאדאת בוועידת איסמאעיליה, ועידה שעניי העולם נישאו אליה לשמוע בשורה טובה והכרזה על הסכמת שני הצדדים באשר לעקרונות הבסיסיים. לא ציפינו כי שני הצדדים ייצאו מהוועידה עם חתימת חוזה-שלום, אולם ציפינו כי נשמע על התקרבות בהשקפות שני הצדדים. לאכזבה כמו זו שהיתה מנת-חלקם של הרבה מבעלי החווות הטובות בעולם לא ציפינו.

בסיס הוועידה התברר ששני הצדדים לא יכלו להגיע להסכם על הודעה משותפת והסתפקו בהכרזה על הרכבת ועדות מדינית וצבאית, שאני חושש שלא יתכנסו ואף אם יתכנסו לא תצמח מהן תועלת כלשהי כל זמן שהעניינים הם כאלה. ואמנם נראה בבירור שהאחרים המצרים לא היו שבע-רצון מהתוצאות המאכזבות. דבר זה ניכר בבירור בהבעת פניהם במסיבת העיתונאים.

בסוף נאומו ההיסטורי בכנסת אמר הנשיא סאדאת: "הוא אלהים, היה עד כי הזהרתי, ואחר יעשה בנו אלהים כאשר יחפוץ". כל תקוותי היא שהנשיא סאדאת לא יגיע ליום שבו יצטרך להכריז גם הוא על אכזבתו ועל

בשובי לגושא שבו פתחתי, דהיינו למגמות הקיימות בתוכנו — המגמה האחת מבטאת את הכמיהה לשלום, גם אם טמון בשאיפה הזו גרעין של סיכון. בדרך זו בחרה ממשלת ישראל. אני מצדד בדרך זו ובהחלטות הקשות, הנועות והאמיצות שקיבלה.

המגמה השנה מושתתת על שמירה על המצב הקיים. בעיניי פירושו של מצב זה הוא צידוק המלחמות על-פניו להצדיק את המטרות אשר הן משרתות. אני שולל דרך זו מכול וכול. דרך זו היא המוליכה בסופו של דבר לאסון. זוהי דרך חד-סיטרית, אין לה מוצא. דרך ללא מוצא אינה דרך.

המגמה השלישית, אדוני היושב-ראש, היא נחלתם של המתוסכלים בקרב חברי הבית. לדאבוני יש כאלה. בלבם פנימה הם משלימים עם צעדי הממשלה ומדיניותה, כפי שבאו לידי ביטוי במשאומותן עם מצרים; כלפי חוץ הם מבקרים מדיניות זו. למעשה אין טעם להתווכח עמם.

חברי הכנסת, בה במידה שאנחנו דנים בסיכויי הש"לום ובמחירו או עוסקים בלא משים בהיפוכו של השלום: בסכנות הנובעות מהמלחמה. צר לי שיש חברי הכנסת הסבורים כאילו קיים דמיון בין מצב של אי-מלחמה או אי-שלום לבין השלום. אין כדבר הזה. טועה מי שסבור שאפשר לקיים מצב זה לעד או שניתן לחיות ולהמשיך במצב של לא שלום ולא מלחמה. אין זו אלא תפיסה מוטעית של החיים על חרבתם. אינני נמנה עם אלה. אני חושב שיש לראש לא קמה להיות ספארטה, מה עוד שלקח ספארטה איננו כל כך מעודד.

באזורנו אין הגיון במלחמות, משום שאין כל בטחון שלאחריהן ניתן לחיות בשלום ובין מפריע. הדבר אמור הן כלפי הערבים והן כלפי ישראל. הדבר הוכח במשך שלושים שנה. עתה פרצו מצרים וישראל את חומת הניכור ביניהן. על-אחת-כמה יזכמה שרעיון השלום תקף בעידן הנשק המודרני שעוצמתו האדירה וכוחו הנושמה שלו מנטרלים במידה מסוימת את עצם השימוש בו. בעידן השלום יש לקוות שבמקום למאגרי נשק נפנה מש"אבים לפיתוח האזור, לקידומו לטובת האוכלוסיה כולה.

מכבר הגעתי להכרה שקביעת קדמונינו ש"השלום שקול כנגד הכול" — ואני מצטער על שחבר-הכנסת כהנא איננו כאן ואיננו גורם קביעה חכמה זו — אינה רק אמירה בעלת עומק אנושי אלא אף תפיסה פראגמטית שניתן לתרגמה לשפת החיים והמעשה. מובן שלא היה לתפיסה זו כל צידוק כל עוד לא היו לשלום לפחות שני שותפים. ייאמר בכל הכנות שצעדו של נשיא מצרים בכאוא לירושלים ומעשיו של ראש הממשלה שקדמו לבי-קורו זה ולאחריו מצביעים על כך שניתן לגשר בין הצדדים. ומשהושיטה מצרים את היד לשלום השתנה המצב באזורנו מיסודו. ממבצ של "מלחמות אין ברירה" או "מלחמות-מגן" הגענו לתקופה של סיכויים להסדר בדרכי שלום, ואין כלי המחוקק ברכה יותר מהשלום. ההאצה שאיפיינה את מהלכי הממשלה לקידום תהליך זה היא מוצדקת בהחלט, כי כשם שהמיפנה בא במפתיע — יכולה החמצתו להתרחש אף היא במפתיע. רק מי שאינו רוצה בשלום מטיף להאט הקצב. שלום באזור פירושו תחילת עידן שיגשג לאזור כולו ותקופת פריחה למדינת ישראל.

בו בזמן עלינו להודות בעובדה, בין שנרצה ובין שלא, ששום רווחה כלכלית ושום קידמה חברתית

מאחר שהם יוחזרו לבעליהם כאשר יוגשם השלום, ולא — שטחים אלה לא היו נקראים בשם הזה, והיו מספחים אותם זה זמן רב.

אני זוכר כי בשנת 1967, כאשר היינו מדברים עם האחראים באשר לעתיד השטחים, היו האחראים משיבים לנו כי תפיסת השטחים בימינו היא שתביא את השלום; אנו נחזיר את השטחים כאשר יושג השלום, ואין לנו כל כוונה להמשיך להתחזק שטחים אלה.

מה קרה, אם כן, ומדוע ממשיכה ישראל להתחזק שטחים אלה, הגם שהיא יודעת היטב כי שום שלום לא יושג מבלי שתמשוך את היד מהשטחים וכל עיכוב בביצוע הדבר הזה אינו לטובת השלום.

אנו לא נזכר בשלום כל זמן ששטחים אלה מוחזקים. השתעשענו ברעיון השלום במשך שלושים שנה והיינו מוכנים להקריב הכול למענו. אך כאשר קרבה השעה להגשמתו התחלנו להשתמש בנימוקים של-מה-בכך ובי-אמתלאות של-מה-בכך. ברם כאשר ננסה להשוות בין ניי-מוקים אלה לבין השלום אראו נדע כי השלום יקר מכול יאסור לנו לאבד את השלום שהפך לעובדה קיימת. יהיו הנימוקים חשובים ככל שיהיו, אולם השלום חשוב יותר.

עם ביקורתי החיובית על תכנית ראש-הממשלה מנחם בגין לשלום, ואף-על-פי שלא חלמתי לפני חודשיים בלבד כי תכנית השלום תידון בכנסת, הנה כי כן לא אולם בשום פנים ואופן להצביע נגד תכנית השלום, ותהא תכנית זו אשר תהא.

אי לכך החלטתי להצביע בעד תכנית השלום, תוך הערכה וכבוד לתעוזתו של ראש-הממשלה מנחם בגין. אני קורא לו שיוותר על השטחים ביתר נדיבות.

היו"ר מ. ל. מרון:
תודה רבה על התרגום.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יוסף תמיר, ואחריו — לחבר-הכנסת הלל.

יוסף תמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, שלוש מגמות עיקריות מסתמנות בוויכוח המשמעותי ביותר שהתנהל אי פעם בקרב חברי הכנסת ובציבוריות הישראלית — בוויכוח על השלום. הפעם אנו דנים בשלום שהינו לראשונה בקורות המדינה בהישג ידינו.

שוב אין זה דיון ערטילאי. לכן תהיה זו קלות-דעת, קלות-ראש, או חוסר אחיות לדחות שעת-כושר כזו מבי לי לנסות ולמצות את האפשרויות להשיג שלום, למצותן עד תום.

משום כך יש לקדם בברכה את הצעדים שנקטה הממשלה והדרך שבה הלך ראש הממשלה, החל ממסעו של נשיא מצרים לירושלים, דרך ביקורו של ראש הממשלה בירושלגטון ועד לביקורו האחרון באיסמאעיליה. באיסמאעיליה ניתנה הגושפנקה המוסמכת להמשך התנו-פה למען כריחת חוזה-השלום.

אם יש רצון — אני למד שרצון כזה קיים בקרב העם המצרי וזה העומד בראשו — תימצא אף הדרך להגיע למצב שבו יושם קץ לאיבה, לשפיכות הדמים וההשכול הפורקים את אזורנו זה עשרות בשנים. במקומם יבוא עידן של חיים בצוותא, אני מקווה חיי שלום.

שה לעם כי אכן מתגשמת הגדולה במשאליי שבלב — שמיעת פעמי השלום. ועל זכות זו ראוייה הממשלה לברכה ואף ראוייה היא לכל עזרה ותמיכה, והיא אכן מקבלת אותן היום כפי שלא קיבלה שום ממשלה בישראל בעבר, מצד הקואליציה והאופוזיציה כאחד.

די לחשוב מה היתה עושה הקואליציה של היום, האופוזיציה של אתמול, אילו ויתרה בעבר ממשלה ממשי שלות ישראל על חלק ממה שמוותרת היום ממשלת ישראל בסיני בהנף יד אחת, כניסטה מלאת חיוכים, די לחשוב ודי להיזכר מה היה קורה כאן, בבית זה, ומה היה קורה ברחובותיה של העיר. אך ממשלה זו ראוייה וזקוקה גם לביקורת, ולוא רק כדי למנוע טעויות חמורות נוספות בדרך לשלום. אילו ההצעה המוגשת היום היתה הצעת המפלגה שלי, הייתי מבקר אותה בצורה חריפה יותר וממושכת יותר מכפי שאני יכול לבקר את הצעותיה של הממשלה הזאת, גם בשל הדברים שהסביר היום חברי הכנסת פרס — על חוסר יכולתה של הממשלה הזאת לאמץ אלטרנטיבות אחרות ולפעול לפיהן, וגם משום שחזקה עלי יד הפסוק: "לאט לך" עם הממשלה הזאת.

אכן אנו רואים כי כבר קרה שאלה אשר לא יכולים היו רק תמול לשלום לשאת את הרעיון של פשרה טרי-טוריאליית במסגרת שלום נסחפו, כנראה, היום על גלי ההתלהבות הכנה מבית, והפופולאריות הבינלאומית מפני מלכים, נשיאים, שועים ורוזנים ובניסטה אבירית ושארמאנטי מוותרים הם על גבולות בטחון שבה לחמנו עליהם ושאלנו כה זקוקים להם. ולא רק על גבולות הבטחון עצמם ויתרנו אלא גם על עצם זכותנו לנהל משא ומתן עם מדינה שתקפה אותנו על גבולות הבטחון שלנו. אמת נכון, ראש הממשלה היטיב להשיב באימאמאעליה, לכתבת הטלוויזיה המצרית, שאין עלינו חובה לחזור לגבולות הקודמים, שהרי נלחמנו מלחמת-מגן ולא מלחמת-תוקפנות, אולם למעשה קיבלנו מראש את העקרון את התביעה שלהם, את התנאי המפורש שהציג סאדאת כאן, את הדיקטטט של הכרה מלאה בריבונותה של מצרים על כל סיני, וכל זה תוך העמדת פנים של נאמנות לעקרונות, של אנשי עקרונות, של אמינות. אפשר להבין את מי שאומר: שיניתי דעתי, טעיתי. אפשר לכבד את מי שאומר: ניסיתי במיטב יכולתי, אך לא הצלחתי. אך המגמה מזה, והנכונות מזה, להציג נסיגה זו כנאמנות לעקרונות מעוררת דאגה באשר לדרכה הציבורית של הממשלה הזאת.

חברי הכנסת, שנים נלחמנו יחד, קואליציה ואופוזיציה, על זכותנו היסודית לקבוע גבולות בני-הגנה בינינו לבין מדינות ערב. נלחמנו יחד על כי לא ייאמר בהחלטות האו"ם "נסיגה מכל השטחים", אלא "משטחים"; לעבות את גבולות הבטחון בהתיישבות בפיתחת-רפיח; ונאחזנו בהגדרה זו ולא להפינו ממנה; עמדנו על זכותנו, בשארם-א-שייך ובהקמת שדות-תעופה מעבר לגבול הישר ובהקמתו, תוך הכרה כי יש בכך ממד בטחוני נוסף, נדבך בטחוני נוסף, דווקא בבוא השלום, למען קיום השלום, וזאת על-פי המלצותיהם של כל היממטכילים.

הקמנו את ימית, ושר החוץ הדיוס היה מהלוחמים העיקריים להאצת בנייתו. בינתיים עודדנו עצירים וצירי עירות, ותיקים ועולים חדשים להתיישב שם, בשליחות לאומית, כבסיס לנמל עמוק מים ושדה-תעופה ולחיזוק גבולות הבטחון.

שהענקנו בנדיבות בלתי-רגילה ותוך רצון טוב לערביי יהודה, שומרון ועזה לא באו במקום שאיפותיהם הלא-מיות. זה הלך הכלל-עולמי היום, לקח כל-עולמי, ובי-עולם האחד שבו אנו חיים אין להתעלם מהגורם הזה וממעמדנו הבינלאומי בקרב קהיליית העמים. בצעדים שנקטה ממשלת ישראל קנינו, לדעתי, מעמד טוב בקהיליית הבינלאומית. עתה, משבאה ממשלת ישראל ומציעה לערביי השטחים שלטון עצמי שלא יפגע בשלטון ישראל, אנחנו צריכים לברך על כך יותר מאשר על האפשרות לנתק את השטחים מאתנו ומסירתם לממלכה הירדנית.

אדוני היושב-ראש, אין אני מאמין שיש ערובה כל-שהי שממלכת ירדן תחת השלטון ההאשמי היא עובדה נצחית. גם שם יכולה להיות אותה תהפוכה שיכולה להיות בישראל המערבית, בגדה, בעזה, תחת שלטון עצמי ערבי. הושוות ההאשמית, שהושתלה בירדן לפני יותר מחמישים שנה, אינה הפתרון הטוב שאנחנו יכולים לסמוך עליו. לכן, לדעתי, הצעת ראש הממשלה בעניין זה היא הפתרון הצודק ביותר והענייני ביותר שאנשי הגדה ורצועת-עזה, תוך שערים וגבולות פתוחים, יחיו במסגרת מותאמת עם מדינת ישראל וירדן בצוותא.

חברי הכנסת, תכנית הממשלה מאופיינת בכמה היגשים בדוקים: הגורם האשפי הוצא מכל המהלכים, בעוד שרק לפני שנה-ימחצה התקבל ראשו באומות המאוחדות כמי שפושט כנפיו על העולם כולו. עתה הוא מבודד לחלוטין. ברית-המועצות שוב נהגלתה לא כמי עודדת שלום אלא כמתחרת מלחמה באזורנו. בקרן אפריקה כמעט אותו דבר. במערבה של היבשת השחורה גם כן אותו תופעות. עוינותה של ברית-המועצות לישראל מטילה צל כבד על מטרותיה באזור. היא מבודדת, כי הוציאה עצמה מן המהלכים למען השלום. ארצות-הברית שוכנעה בצדקת תכניתנו, שיש להותיר כוחות צה"ל ביהודה, בשומרון ובעזה, וזה הישג מרשים לממשלה.

ולבסוף, ההתנחלויות בארץ-ישראל — עליהן לא דיברו חברי הכנסת. לדעתי זה אחד הסעיפים הבלתי-מיוותר בתכנית של שלום, וזה מקיים את כלל שוויון זכויות ההתיישב בארץ-ישראל, וזכות הניתנת גם לערביי שכנינו. ודאי שיהיו כשיים, ודאי שתהיינה בעיות. אני מאמין שנתגבר עליהן, כי ביסוד השלום הזה טמון הצדק.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת הלל, ואחריו — לחברת הכנסת אלוני.

שלמה הלל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הממשלה לא גילתה עניין בשמיעת הצעה של הכנסת לפני הכנתה של התכנית המדינית והגשתה. עתה מחסתר כי הממשלה גם אינה זקוקה, לדעתי, לעצמת של חברי הכנסת היום. אם היה דרוש למישורו ביטוי חריף נוסף לזילזול של הממשלה בכנסת הזאת, הרי הוא יכול למצוא זאת היום כאן כאשר באחד הדיונים החשובים והחמורים בתולדותינו שולחן הממשלה ריק, אפילו מייצוג סמלי.

אבל בכל זאת, אדוני היושב-ראש, זכתה הממשלה להיות נושאת בשורת השלום, זכות ששום ממשלה ממשלת ישראל לא זכתה לה. היו ממשלות בעבר שהבטיחו הישגים, שחוללו נצחונות צבאיים מפוארים, שתמנו על הסדרים, אולם אף אחת לא זכתה לתת תורה

מהם עוד חזרה, והם יעמדו אף אם המשא-ומתן לא יגיע עתה למיצוי, הן באשר להכרה בריבונות מצרים על כל סיני והן באשר לזכות השלטון העצמי של הפלשתינאים. דווקא כמי שמנסה לחפש קו זכות בממשלה ואיננו מוכן להניח מראש כי היתה כאן הטעיה, הולכת שולל ומאקיאבליסם נוטה אני להניח, בין השאר, כי קרה כאן מה שקורה כאשר נוקטים עמדה של "הכל או לא כלום", ואז מסיימים בלא כלום. זהו כמעט חוק טבע, והצרה היא שאתם נוהגים עתה כך גם בהצעות לגבי יהודה ושומרון.

אני מניח שאת הנסיגה הגרנדיזוית והגרנטסקית בסיני אפשר לתרץ בכך שניסיתם בזכותה לשמור על שלמותה של "נחלת אבותינו", אך גם בכך כבר נכשלתם. לאחר מכירת סוף העונה, או ליתר דיוק — מכירת והחילול בסיני כבר בשלבי הפתיחה, לא מצא סאדאת צורך באימאעיליה לשלם בעד ויתור שכבר עשיתם. המצרים כבר מדברים על סיני כעל "עניין שולי", כי זה כבר ניתן להם. הצלחתם במשך יום אחד להפוך את הנכס העיקר ביותר שהיה בדידנו לקראת משא-ומתן, את סיני, לעניין שולי, לויתור המובן מאליו.

אך גם עצם ההצעה בפניין הגדה, שאין בה הגיון, ובשלב זה אין לה תמיכה, בנויה על התפיסה של "הכל או לא כלום", והיא תיגמר בלא כלום, בלא כלום כפול. שבשל כך לא יהיה הסכם ומכל העניין לא ייצא דבר, או, אם תתקבל ההצעה, היא תביא בסופו של עניין לווייתור על הגדה כולה והקמת מדינה פלשתינאית נפרדת. ההצעה הזאת של אוטונומיה, קיום בחירות ביהודה ובשומרון, הקמת מוסדות גבירים, בעצם ממשלה לכל דבר, שאולי עוד יקראו לה "הוועד הערבי העליון" הם מתכונת להקמת מדינה פלשתינאית או מדינה של ערביי ארץ-ישראל, אם הדבר משמח יותר את לבו של ראש הממשלה. אין צורך לחכות ל-review בעוד חמש שנים. רבותי חברי הכנסת, אנחנו נוכל עכשיו לעשות את ה-preview לגבי מה שיהיה בעוד חמש שנים. עדיין אין אנחנו יודעים אם התכנית הזאת תתקבל. אולם גם אם תתקבל, היא לא תביא בכנפיה את שאנו מצפים לו. ואם תיכשל התכנית, הרי יידחה הסיכוי להגיע להסדר שלום דווקא עכשיו. לפיכך יש לחזור ולהציב בפנינו כיום למחשבה את האלטרנטיבה הממשית והחיונית היחידה — של פשרה טריטוריאלית.

כאשר ב־1947 קיבל בן-גוריון את ההצעה של הת-לוקה כפשרה טריטוריאלית הוא עשה זאת משום שהבין שעלידי כך שתהיה פשרה טריטוריאלית — ולוא גם פחות טובה — עצם גבולות החלוקה שייקבעו סופם ללכת ולהתבצר עם הזמן, ואילו תכנית זו של הממשלה שהוצגה בפנינו היום — אין בה פתרון. אין בה פתרון יציב, ואין בה פתרון שיחזק את עצמו ויתגבש, ככל שיעבור הזמן, אלא להיפך. אני רוצה לקוות שהממשלה, לפחות בקונסטלציה הזאת, כאשר סאדאת לא קיבל את ההצעה של בנין, תרד לריאליזם ותציע פשרה טריטוריאלית לית ביהודה ובשומרון שיהיה בה בסיס לבטחוננו, גם היום וגם בעתיד.

ח"י"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחברת הכנסת אלוני.

שולמית אלתי (תנועה לזכויות האזרח) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, תרשו לי, במעמד חשוב זה, לסטות ולהעיר הערה לסדר. אנחנו איננו בית

כל זאת עשינו יחד, כאשר השתתפתם בקואליציה וכאשר הייתם באופוזיציה. אם להניח שכבר או לא חשבתם שזה דרוש, הרי יש כאן מאקיאבליסם חמור ומסוכן. אך אם אז הייתם נאמנים להכרתכם, אלא שכיום הגעתם למסקנה כי הדבר אינו ניתן, מדוע אין אתם אומרים זאת, מודים בכך, מסבירים זאת? אך ראש-הממשלה מר בגין הוא, כידוע, איש עקרונות, שלא מש מעקרונותיו — כך הוא חוזר ומכריז על עצמו. הוא היה בעבר מנהיג תנועה שחרתה על דגלה סיסמת "רק כך" — וכיום הוא נוהג כלפי מצרים במדיניות של "רק קח". במבטא אשכנזי אולי אין שומעים את ההבדל מיד, אך זהו הבדל יסודי, אם כי כלפי חוץ ובעל-פה נשאר, לכאורה, ראש הממשלה נאמן לסיסמת תנועתו ואינו מש מעקרונותיו.

לא ראיתי, חברי הממשלה, כי ניסיתם בתוך המשא-ומתן, או לפחות בתחילתו, להבטיח כי הישובים שהקמנו בפיתחת-רפיח ימשיכו להיות בתחום מדינת ישראל. לא שמענו כי שר החוץ התעקש באותה מידה לקיים את ימית כפי שנלחם להתקמתה. לא ניסיתם, כי כנראה לגביכם העקרון הגבוה מכל העקרונות הוא שלא לסכן את המוניטין של אמינות, והעדפתם מראש לוותר על דברים חיוניים אלה לבטחון ישראל על-מנת שתוכלו ל-המשיך להתיימר ולומר כי המדובר ב"אגשי עקרונות".

אני מאמין כי ויתורים אלה, ויתור על הצורך לקיים גבולות בטחון, הפקרת הישובים וההצעה הצניגית כי ימשיכו להתקיים בשטח יריבני לא היו מחוייבי המציאות. במקום פתרונות ציוניים של התיישבות יהודית אתם נוהגים בדיבורים ציוניים על הפקרת ישובים ומסירתם לריבונות זרה. לצערי, אף לא ניסיתם לקיים בדידנו חלק מגדבכי הבטחון שאנו זקוקים להם וזכאים להם. אני מודה כי אולי היה בכך כדי לשאת חן ולקבל תשבחות בנוסח "אדם גדול", "גמיש", "אמיץ" מפי מושלי עולם — הנשיא קארטר, קאלאהאן, ז'יסקאר ד'ה-אסטן, צ'אושסקו וסאדאת. אינני מזלזל בכך כלל וכלל, אך לצערי היה לבקוע כי חל היופך אירוני באימרה ידועה של בן-גוריון, ובעידן שלנו, כנראה, שוב אין זה חשוב היכן יושבים היהודים, אין זה חשוב מה עושים היהודים אלא מה אומרים הגויים.

חברי הכנסת, מאחר שההכרה בריבונות מצרית על כל סיני ונכונותנו לסגת מעבר לגבולות הבין-לאומיים נתקבלה בעצם כעקרון שאף אינו מחייב משא-ומתן מפור-רט על הגבולות, הרי בכך חרצנו בעצם גם את גורל רמת-הגולן. אל-גנא תשלו את עצמכם לחשוב כי אפשר יהיה לנהוג עם סוריה שלא לפי העקרון שטבענו בסיני, ברגע שתתייצב לתבוע את חלקה. סוריה היתה תמיד האחוריה להופיע, אבל תמיד הופיעה, ותבעה וקיבלה את שלה במלחמת-השיחור, בהפסקת-האש באוקטובר 1973 ובהסכם ההפרדה ב־1974. סוריה אינה בת חורגת ואינה עוובה לנפשה, ואם מאחורי מצרים עומדת ארצות-הברית, מאחורי סוריה עומדת גם ארצות-הברית וגם ברית-המועצות. לפי אותו עקרון שנקבע לגבי סיני נחרץ גם גורלה של רמת-הגולן. עליי חוש ההומור שהתפתח לאחרונה בקרב חברי הממשלה ודובריה עוד נשמע בוודאי בקרוב הצעה כי הישובים שהקימונו ברמת-הגולן יצטרכו להישאר בתחום הריבונות הסורית, ואולי אף לקבל את הנתיבות הסורית.

חברי הכנסת, אולי הגרוע מכול בצעדי הממשלה והצעותיה הוא בכך שנעשו כבר ויתורים עקרונתיים, שאין

חוברת י"א, ישיבה ס"א

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (אלוני, מילוא, הורביץ) —

שלה בהצעתו המפורטת, אשר ספק אם היום היא עשויה להיות קבילה נוכח ההתפתחויות שהיו, משום שעם כל הברכה לדרך ולפתיחה, ערביי ארץ-ישראל או הערבים הפלשתינאים — הם קוראים לעצמם פלשתינאים — לא יוכלו, בשלב זה, להסתפק, להיות מעין אוטונומיה כמו ההונגרים ברומניה או הסקוטים באנגליה.

רוני מילוא (הליכוד) :

חברת הכנסת אלוני, אם את מקבלת את תורתו של ז'בוטינסקי — קבלי אותה בשלמותה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
שום דבר אינני מקבלת בשלמות. רק יהודים דתיים תחת כפייה של חוגים חילוניים מקבלים דברים בשלמות.

שר-התעשייה, המסחר והתיירות י. הורביץ :
מה בעניין הדתיים ?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח) :
יש כל מיני דתות. גם הקומוניסטים הם דתיים — סליחה, אדוקים.

אני טוענת בתחום הביקורת. ראש הממשלה, משום שהיום אי-אפשר היה לספק, החזיר, למעשה, את הסי-טואציה ל-1947 — פלשתינה (א"י) או פלשתינה (ארץ-ישראל) — ומתוך הסיטואציה של 1947 נמצאים ערבים במדינה ההיסטורית של האומה העברית, אבל יש לפתור את הבעיות של העם. לפי ההליכים האלה, של האומה העברית בתוך האומה היהודית, ניתנה אותה אוטונומיה. הסכנה בדבר הזה — ועל כך הייתי רוצה לשמוע יותר דברים מפי ראש הממשלה — היא שאנחנו יכולים ללכת למדינה מעין נוסח דרום-אפריקה שהכינו לכושים או מעין נוסח של אוטונומיה שתפתח למדינה שלישית. אני אינני חסידה של מדינה שלישית, או של סיפוח שיביא למדינה דו-לאומית, על כל המשתמע מכך. אינני בטוחה שקיים היום רוב במדינת ישראל ואינני בטוחה שקיים היום רוב באוכלוסיה הפלשתינאית הרוצה מדינה דו-לאומית, על כל המשתמע מכך. אלא שיש תקווה ונאמר שכעבור חמש שנים תהיה רבייה. אבל בשל אותה חזרה לארץ-ישראל השלמה נחפו, לדעתי, ראש הממשלה בויתור על השטחים שלא היו באזור פלשתינה (א"י), מפני שלא ברור לי מדוע כבר בשלב זה, ובמיוחד כל כך הרבה, הובטח למצרים בתחום של החזרת סיני, פיתחת-רפיח, שארם-א-שייך, וכדומה.

בואו נזכור שהגבול הבין-לאומי הזה בוודאי איננו קדוש, לא לפי שום תורה שבשולם ; הוא קיים מאז מל-חמת העולם הראשונה. בואו נזכור שסיני היה כתם לבן על המפה, שביקורת הדרכונים למצרים לא היתה ברפיה — היא היתה בקנטרה. אם אנחנו זוכרים את הדברים האלה לא ברור מדוע אנחנו מסתלקים מהדבר שבמדינה הזאת דובר עליו — ואין שם בעיה של אוכי-לוסיה — כצורך בטחוני ובטחוני גרידא, אם זה שארם-א-שייך כמאזן למצרי באב-אלמנדב ואם זה בישובים ב-פיתחת-רפיח. זה ניתן רק אם יש שיקול — גם על כך הייתי רוצה תשובה מראש הממשלה — שאפשר יהיה להגיע להסכם עם מצרים אם ניתן לה הכול ולהסתלק בנוסחה כללית וסתמית בנושא של יהודה ושומרון ובר-צועת-עזה, שהם החלקים המקודשים של פלשתינה

שפתותיים אלא בית נבחרים, ובדיון זה חשוב על תכנית שלא הוכנה בידיעתנו צריך היה לדאוג שהתכנית, עם סיום דבריו של ראש הממשלה, תוגה לפני כל אחד מחברי הכנסת. אני מצטערת על שיושב-ראש הכנסת התעלם מצורך זה ומבקשה זו. אני מודה לראש הממשלה על שטרח ומסר לי את תיקו האישי על-מנת שאוכל לעיין בתכנית. אני חושבת שיש לתקן דברים אלה בעתיד.

(ק ר י א ה : פוחדים מהדלפה.)

ייתכן.

אין ספק שהיום, למרות חילוקי-הדעות בעבר וב-הווה, יש לברך את ראש הממשלה על כמה דברים שהוא עמד בהם, השיג אותם ועלה ופרץ דרך. האחד — תחושתו, אולי מתוך נאמנות לתורתו של ז'בוטינסקי, מורו ורבו, כי הגיעה השעה ההיסטורית להתחיל במשא-ומתן וכי קיר-הברזל הושלם, לפי ניסוחו של זאב ז'בוטינסקי, אנחנו כאן רוב ועל-כן השעה היא לנהל משא-ומתן עם השכנים ולפרוץ לקראת השלום.

הדבר השני שיש לברך עליו — אומץ-לבו לעשות זאת ; לא רק להכיר זאת אלא לעשות זאת. אולם, רבותי, עלי לומר שאלה מחבריו הטוענים נגד ראש הממשלה שהוא סטה מעקרונותיו — טועים. עיקר החולשה בתכנית שהובאה לפנינו ובגוהל שבו נקבעי הדברים היא דווקא בנאמנותו העקבית של ראש-הממשלה לעקרונותיו ולתורתו של זאב ז'בוטינסקי. כל הקורא היום את מאמריו של ז'בוטינסקי מ-1933 ומ-1928, רואה, למעשה, את מלוא הנאמנות של ראש הממשלה לרעיון "ארץ-ישראל היא ארצו של העם העברי, אבל חיה בה עוד אומה אחת". ז'בוטינסקי משתמש במושג "עוד אומה אחת".

הבאתי את הקטעים, אבל בשל לחץ הזמן אני חו-ששת שלא אוכל לקרוא רבים מהם. מדהים לראות כיצד הדברים נאמנים. ובכן, ארץ-ישראל היא ארצו של העם היהודי. אנחנו צריכים שנהיה כאן רוב גדול, שנהיה חזקים די הצורך, מפני שהערבים לא יסכימו למשא-ומתן אתנו כל עוד לא נהיה כאן רוב וכל עוד לא נהיה חזקים דינו. משעה שנהיה כאן רוב — נכיר בזכויותיה של האומה הערבית. הוא מדגיש וקורא שהערבים לא יילכו אתנו לשלום אלא אם נהיה חזקים ורוב "וזאת דווקא בגלל כך שאין הם אספסוף אלא אומה חיה, ואומה חיה מוכנה לויתורים בשאלות גורליות כאלה רק בזמן שלא נותרו כל תקוות להיפטר" וכשבקיר-הברזל נס-תמה כל פירצה. רק אז מאבדות את השפעתן הקבוצות הקיצוניות עם סיסמאותיהן 'לא, לעולם לא' — משני הצדדים. רק אז עוברת ההשפעה לקבוצות מתונות יותר. רק אז יופיעו המתונים כשבפיהם הצעות בדבר ויתורים הדדיים ; ובשעה כזאת בלבד הם התחילו להתמקח אתנו על עניינים מעשיים, כגון : ערבויות נגד דחיקת רגלם של הערבים, שיווי זכויות אזרחי ולאומי. תקוותי ואמונותי היא, כי אמנם אז ניתן להם ערבויות שישביעו רצונם ושני העמים יוכלו לחיות כשכנים טובים." ("קיר הברזל", 1933).

אולם ז'בוטינסקי, כשהוא אומר "להשביע את רצון נם" מדבר לא על השבעת רצונם הלאומי כפי שהם מביעים אותו כיום וכפי שאנחנו השגנו, אלא בתחום החינוך, התרבות ואותה אוטונומיה שמציע ראש הממש-

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (אלוני); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (מרון, יעקבסון); חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום-סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (מרון, גלס, וירשובסקי) —

הקונפליקט הזה יימשך — דיבר על כך חבר-הכנסת שלמה הלל — סוריה תאמץ בנקל את ההנחה ואת מה שניתן בשלמותו למצרים ותעתיק את זה לגולן. לפי אותו כלל גם שם נאבד מאחזים, בעוד הבעיה המרכזית לדעת כל הצדדים — והיום גם לפי הכרתו של ראש הממשלה זו הבעיה — תישאר אתנו ונצטרך להיאבק בה. והבעיה לא רק של הפלשתינאים אלא של אורחות חיינו — מדינה דו-לאומית, או התפתחות למדינה פלשתינאית, או אפשרות שלישית שאני חושבת שכולנו לא היינו רוצים בה: שלטון על עם זר נוסח המערכת הקיימת בדרום-אפריקה. להארכת זאת יש לצפות לפני שמוכרים את המכירה הגדולה כל כך תמורת איזה שהוא סידור הן עם מצרים והן בגולן, וחשוב היה שבעניינים אלה ראש הממשלה יבהיר לנו יותר את הדברים.

(א"י). הן לנוסח זאב וז'בוטינסקי, מורו ורבו של ראש הממשלה, והן לנוסח ראש הממשלה.

ובכן, עם כל הפריצה שבדברים ועם כל הדינאמיקה המחוייבת שאנחנו נכנסו אליה ושהעולם נכנס אליה והי מדינות השכנות נכנסו אליה, יש לי חשש רציני שאנחנו הולכים להסכם-ביניים, על-כלי-פנים זה היה המבנה של הצדדים — שניתן למצרים את הכול מפני שהיא לא פלשתינה (א"י), ולאחר שנגמור אתם הם יסכימו לאיזו נוסחה כוללת, בבחינת עלה תאנה, שניתן לסאדאת לצאת בכבוד מההבטחה שלו לפלשתינאים, ואנחנו נישאר עם הבעיה הזאת במקור, הייתי אומרת בחלון-ראווה מול כל העולם, כאשר הציבור הפלשתינאי והעולם לא יס-תפקו באותה אוטונומיה נוסח הסקוטים באנגליה או נוסח ההונגרים ברימניה, ופה יתחיל הקונפליקט הגדול. בעוד

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

והתרבות בעניין נשירת תלמידים ממערכת החינוך. עוד הונח, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום-סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ח-1977 — שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ. ל. מרון:

כעת נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ש. יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת מסקנות ועדת החינוך

ג. חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל עזה, רמת הגולן, סיני ודרום-סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ח-1977 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

יומנו, ועדות לכך הוויכוח הגדול שהתחולל מסביבו רק שלושם ושהיה בעצם פתיחתו של הדיון המדיני היום. עיקרו של החוק הוא הארכת תקפן של התקנות העוסקות בהקניית סמכות לבתי-המשפט בישראל לשפוט לפי דיני המדינה על עבירות שבוצעו בשטחי יהודה, ושומרון, עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום-סיני. ובמחן סיוע משפטי לבתי-המשפט באזורים אלו. תוך כך מציעה הממשלה לקרוא לאזורים אלו בשמם המפורש, במקום להיוק לכינויים הקודם "השטחים המוחזקים". כל מי שמבקש לראות בשינוי זה משמעויות מדיניות מפליגות טועה, אך כל המדבק לו תווית סמאנטית בלבד גם הוא, כך נדמה לי, אינו דק פורטא.

בכלל הפכנו כולנו בשבועות האחרונים למומחים בסמאנטיקה ואנו הופכים והופכים בדיקדוקי לשון של מונחי שפת עבר, ערב, יוון ואנגליה. אולי מוטב להזכיר לבלשים למיניהם שלגבי מלה אחת אין ולא יכול להיות ויכוח סמאנטי — שלום. קוראים אותה, כותבים אותה, מתפעמים ממנה, חולמים אותה וחיים אותה בצורה אחת ויחידה: פשוט שלום, שלום פשוטו כמשמעו.

מורכי וירשובסקי (התנועה הדמוקרטית לשינוי): הלואי וזה היה נכון. כל אחד והשלום הפרטי שלו.

היו"ר מ. ל. מרון:

לפני שנמשיך בדיון זה נעבור לקריאה שנייה ולקריאה שלישית של חוק להארכת תקפן של-תקנות-שעת-חירום, (יהודה והשומרון, חבל עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום-סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ח-1977. יביא את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט חבר-הכנסת גלס.

דור גלס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להסב את תשומת-לבכם קודם כול לטעות לשונית בסעיף 2 של החוק. מובן שצריך להיות "תחילתו של חוק זה" ולא "תחילתן של תקנות אלה".

רבותי חברי הכנסת, הדחיות בהבאת החוק לקריאה שנייה וקריאה שלישית דווקא בעיצומו של הדיון המדיני נובעת מן הצורך למנוע אפשרות של חלל משפטי, שכן תקפן של התקנות עומד לפקוע ביום כ"א בטבת, 31 בדצמבר, היינו בסוף שבוע זה. אבל, אם תרצו, אולי יש בכך גם כדי להזכיר לכולנו שגם בעצם הימים הגדולים האלה, שיפה להם ההגדרה של "היינו כחולמים", אל לנו, גם בבית זה, להסיח דעתנו מן הצורך להמשיך ולעסוק במלאכת יומנו השיגרתית, מה גם שעניינו של החוק הזה אף הוא משיק לנושא האקטואלי שעל סדר-

חוברת י"א, ישיבה ס"א

— חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום-סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (גלס, בגין, מרון, פעיל) —

דוד גלס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

ברשותכם, חברי הכנסת, הייתי מבקש להפנות משפט אחד לראש הממשלה. בשבת האחרונה סיימנו קריאתו של ספר "בראשית" ופתחנו בספר "שמות". יש תופעה מעניינת המאפיינת ומציינת את ספר "בראשית" ואין לה את ורע בספרים אחרים. זהו ספר של אנשים שחול-מים, כולם חולמים: אבות האומה חולמים — אברהם חולם, יצחק חולם, יעקב חולם, יוסף חולם —

ראש-הממשלה מ. בגין:

יוסף גם פותר חלומות.

דוד גלס (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

— אבימלך חולם. מכאן והלאה, חוץ מיוצא מן הכלל אחד, כלעם, אין חלומות עוד — לא בספר "שמות", לא ב"ויקרא", לא ב"במדבר", לא ב"דברים". תמו החלום, מתחילה הפראקטיקה, מתחילים המעשים: יציאת מצרים, חוקים, משפטים, מצוות, ואומרים על כך שבצעם סמל בכך לחיי אדם, ואם תרצו — לחיי אומה: אין מעשה ללא חזון. "בראשית" זה ספר של חלומות, ספר של חוונות. סוף מעשה בחזון תחילה, אבל החזון עצמו, אם איננו מתורגם לשפת המעשה, אם אין אחריו תכנית פראקטית, אינו ולא כלום.

כולנו חלמנו במשך שלושים השנים האחרונות חלום גדול, חלום של שלום באזור מוכה המלחמות. אך זכית אתה, ראש הממשלה, שבמקור קורם החלום הזה עור וגידים של מציאות. התחיל התהליך של תירגום החזון לשפת המציאות, וכבר לימדנו רבותינו שאין המצווה גקרא: אלא על שם גומרה. עם ישראל כולו מתפלל, אדוני רש-הממשלה, שלא יאה שום מכשול בשליחותך הגורלית ול-אחר שקויים בנו החלק הראשון של התפילה "ה' עז לעמו יתן" יקויים בנו במהרה גם חלקה השני "ה' יברך את עמו בשלום".

ואם נחזור לחוק שלפנינו, יש לגביו הסתייגויות של חברי-הכנסת פעיל ווילנר, ואני מציע לדחות אותן מאותם נימוקים שהוזכרו על-ידי שר המשפטים בעת הדיון בקריאה הראשונה.

אני מבקש לאשר את החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות להנמקת הסתייגות לחבר-הכנסת פעיל. אני מציע שתביא את הנימוקים לגבי סעיף 1 והתוספת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

תודה רבה. גם אני חושב שזה נוח לי.

אני רוצה להביא לכנסת הסתייגויות מספר בקיצור נמרץ, וההסתייגויות הן אלה: (1) אני מציע ששמו של החוק יישאר כפי שהיה קודם, היינו תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל) וגומר; (2) אני רוצה להציע שהארכת החוק תהיה רק כדי שנה, עד 25 בדצמבר 1978, ואני רוצה לנמק מדוע אני חושב ששתי ההסתייגויות הללו טובות מהצעת החוק כפי ש-הגיש אותה כבוד יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

דווקא עתה, כאשר ראש הממשלה עצמו מנסה להציג תכנית שלום לכנסת, הוא מצהיר במפגיע כי לא תחול ריבונות ישראלית על השטחים המוחזקים ביהודה, ב-שומרון וברצועת-עזה — — —

היו"ר מ. ל. מרון:

אני רואה פה הסתייגות אך ורק לגבי סעיף 1.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

גם בתוספת. זה שייך לתוספת.

היו"ר מ. ל. מרון:

אבל אתה לא מבקש לשנות את החוק אלא רק את התוספת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

התוספת זה שינוי החוק.

היו"ר מ. ל. מרון:

אבל לא שינוי שם החוק.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אסביר לך, כבוד היושב-ראש: בתקנה 1 יש כוונה לשנות את המונח "אזור". בחוק הקודם "אזור" היה "שטחים מוחזקים" וכו'. מה עשו עכשיו? במקום זאת כתבו — יהודה ושומרון. אני מציע שהנוסח הקודם "שטחים מוחזקים" יישאר.

היו"ר מ. ל. מרון:

בתוספת, אבל לא לגבי שם החוק. את שם החוק אתה לא יכול לשנות.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

לא את השם, את הרעיון. אם יקבלו את ההסתייגות

שלי ישתנה שם החוק באורח אוטומאטי.

אני חוזר. מדוע אני חושב שצריך לקרוא לאזורים המוחזקים על-ידי צה"ל "שטחים מוחזקים" ומדוע אני חושב שאת החוק הזה צריך להאריך לא יותר מאשר בשנה? דווקא עתה, כאשר הממשלה עצמו מנסה להציג תכנית שלום לכנסת ובה מוצהר במפגיע כי לא תחול ריבונות ישראלית על השטחים המוחזקים ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה, מן הראוי לפעול בחוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום בזהירות ובדחילו ורחימן, כלהלן:

(1) מוטב להאריך את תחולת תקנות-שעת-החירום לתקופת זמן מינימאלית, לא יותר משנה, ולוא גם כדי להמחיש את הארעיות; (2) אם כבר שנה ניתן לעשות מחווה אישית ולנקוב בתאריך של 25 בדצמבר 1978 כיום סיום תחולת התקנות. יום זה, לפי מה שנתבשרנו על-ידי כבוד ראש הממשלה, הוא יום הולדתו ה-60 של הנשיא סאדאת, וראש הממשלה עצמו איחל לו שעד שיהיה בן 60, בעזרת-השם, יהיה שלום. יהיה די נתמד אם הכנסת תקבע את היום הזה כיום אחרון לתחולת תקנות-שעת-חירום בשטחים המוחזקים, בתקווה שבר-כתו של ראש הממשלה אכן תתקיים. אם, חסידילית, זה לא יקרה, ניתן להאריך את התקנות בדצמבר 1978.

(3) הנימוק האחרון: אל לנו להיתפס לאקרו-באטיקה של שינוי שמות, כדי לא ליצור רושם עגום על אומות העולם במהלך דיוני הוועדה המדינית של שרי החוץ העומדת להתקיים בירושלים, כפי שאנחנו שומעים, בעוד שבועות מספר. במקום לנקוט לשון מליצית של שינוי שמות, אשר ניתן לפרשם כי הם כוללים רמזים על כוונות סיפוח של אזורים מסויימים כדי להפיס דעתם

— חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום-סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (פעיל, מרון, ביטון) —

מהפכנית, כביכול, של ראש הממשלה בדבר מתן אוטו-נומיה, כביכול, לתושבי השטחים הכבושים וביום שבו דנה הכנסת בהארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום — קובעים שהממשל הצבאי ישלוח עוד שנתיים. אתמול ושלשום שמענו מפי ראש הממשלה כי השלום יבוא תוך שלושה חודשים, ונשיא מצרים אמר אפילו תוך חודשיים. למה, אם כן, אחם צריכים להאריך את התקנות בשנתיים? איזה אסון יקרה אם תאריכו אותן רק בחודש? ומה, רבותי, חברי הכנסת, הצביעות הזאת בקשר לשמות ומשחקי המלים האלה? פתאום, במקום "השטחים הכבושים" כפי שראוי שיכנו אותם, באות "השטחים המוחזקים" — כפי שאתם מכנים אותם, או מלים חדשות: יהודה ושומרון, רמת-הגולן, חבל עזה, סיני ודרום-סיני. זה רק מצביע על כך שלמעשה מתחת למסווה של תכנית השלום של בגין יש המשך מדיניות הסיפוח.

חשוב לדעת, רבותי, חברי הכנסת, שאנחנו לא נגד השלום, אנחנו לא נגד יומות שלום ואנחנו לא תוקפים איש זה או זה. אנחנו תוקפים את מדיניותו של ראש הממשלה, שאינה מובילה לשלום אלא, לדעתי, להיפך הגמור — למלחמה האיומה ביותר שידענו עד כה. אני יודע שעוד ייצא לי לעמוד פה, מעל במה זו, ולהזכיר לכם זאת, בצער, אבל בהחלט אזכיר לכם זאת.

הי"ר מ. ל. מרון :

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה בקריאה שנייה, ואחר כך נעבור לקריאה השלישית.

הצבעה

התיקון של חברי-הכנסת מ. פעיל לסעיף 1 לא נתקבל.

התיקון של חברי-הכנסת צ"ל. ביטון לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הי"ר מ. ל. מרון :

לסעיף 2 אין הסתייגויות.

הצבעה

סעיף 2 נתקבל.

ההצעה של חברי-הכנסת צ"ל. ביטון ומ. פעיל לתוספת (לסעיף 1) לא נתקבלה.

סעיף 1 לתוספת, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 2 לתוספת נתקבל.

הי"ר מ. ל. מרון :

עתה נצביע על החוק בכללותו, כפי שהונח לפני חברי הכנסת, בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל עזה, רמת-הגולן, סיני ודרום-סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ח—1977, נתקבל.

של הקנאים בישראל, אני מציע שננקוט מונחים המקובלים — שטחים מוחזקים — אשר יקלו עלינו לחמור את אויבנו ליד שולחן הדיונים אל השלום. הייתי אומר: האתגר אינו להפסיק את דעתם של הקנאים בישראל, אלא לתמרן את אויבי ישראל ביתר חכמה אל ויתורים בשולחן המדיני, שלא יוכלו אפילו להגיד: ראו, ביום הזה שדנתם על הצעת ראש הממשלה, על תכנית השלום, ביטלתם את המונח "שטחים מוחזקים". מי שיח-פוז בכך יוכל להבין כי בכנסת יד אחת אומרת: ריי בונות לא תחול, ויד שנייה אומרת: בהודמנות זו שיינו את כינוי השטחים המוחזקים ואולי פתחנו פתח לעתיד כדי לספחם.

משום נימוק פוליטי זה הייתי מציע לקבוע, באורח לאקוני, שהכנסת מאריכה את תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים וגו') למשך שנה אחת, עד 25 בדצמבר 1978 וחל.

הי"ר מ. ל. מרון :

יש עוד הסתייגות, של חברי-הכנסת צ"ל. ביטון, הסתייגות לסעיף 1. אני מוסר לו את רשות הדיבור ומציע שבאותה הודמנות ידבר גם על הסתייגותו לסעיף 1 שב-תוספת.

צ"ל. ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין זה המקרה שמביאים את חוק תקנות-שעת-חירום לאישור תוך כדי הדיון המדיני שהוא אולי החשוב ביותר בתולדות הכנסת. לכן גם בהתייחסות להסתייגויות שלנו יבוא הקשר בין הדיון המדיני לבין תקנות-שעת-חירום.

עד שמיעת נאומי של ראש הממשלה הבוקר נתקבל אצלי הרושם כי לפחות לגבי סיני הוחלט על נסיגה לגבול הבין-לאומי ושהישובים שהוקמו לאחר הכיבוש ב-1967 יהיו נתונים לריבונות מצרית, ואף-על-פי-כן שהתכנית היא תכנית שאינה מקדמת את השלום ורחוקה מלספק את הצרכים של ישראל ושל העם הערבי הפלשתינאי. רציתי להימנע בהצבעה על הודעתו של ראש הממשלה מאחר שהתכנית כללה נסיגה מסיני ואינני יכול להצביע, עקרונית, נגד נסיגה מכל שטח שהוא שנכבש במלחמת יוני 1967, אך לאחר ששמעתי את נאומי של ראש הממשלה ולאחר עיון מעמיק הבנתי שאין מדובר כלל בנסיגה מסיני אלא מדובר על פירוק חלקי של השטח המצרי הנמצא בידי ישראל, כאשר הישובים בו ימשיכו להתנהל על-פי החוק הישראלי והצבא יישאר למעשה בלב סיני; וכן מתברר שהיה המשך הכיבוש הישראלי בגדה, ברצועת-עזה וב-גולן ותשליל זכותו של העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית להקמת מדינתו. על כן אצביע נגד תכניתו של ראש הממשלה.

(קריאה: ברוך-השם, ברוך-השם.)

רבותי חברי הכנסת, בסעיף 1 של החוק המונח לפנינו מוצע להאריך את תקפן של תקנות-שעת-חירום בשנתיים, כשלמעשה הכנסת דנה היום באפשרות של מתן אוטונומיה לתושבי השטחים הכבושים. זה מצב מצחיק ממש, רבותי חברי הכנסת. ביום שבו מועלית תכנית

ד. הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל 1. דיון (המשך)

הי"ר מ. ל. מרון :

חברי הכנסת, אנו ממשיכים בדיון על הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל. רשות הדיבור לחבר הכנסת האוזנר, ואחריו — לחבר הכנסת קורפו.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגענו לימים של בשורה גדולה, בשורת השלום. שמחת-האמת של העם המצרי בתגובה לקריאת ראש ממשלת ישראל "לא עוד מלחמה" מעידה על תשוקה עמוקה לשלום. זה הוכח גם בתגובה הספונטאנית והגורפת של העם במצרים, שהזכירה לעיני כל אדם שצפה בטלוויזיה בחודש האחרון. תגובה זו ואמונתנו, כי גם העם המצרי רוצה כמונו בשלום, מאפשרת חיפוש פתרונות חדשים אשר, אם לא כן היה הדבר, לא היינו נותנים להם יד.

עם זאת עדיין קיימת חרדה בלב פן יקום ביום מן הימים "מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף", לאמור שליט אשר לא ידע את לקח מלחמות ערב-ישראל. בקוה כי זה לא יקרה וכי מתוך מאבקי העבר יקום עתיד אחר. אך אין אנו פטורים מהמשך המאבק על הסדרי בטווח סבירים, על תנאי קיום הגונים ועל אפשרות של התפתחות לשיבושים הקיימים בפיתחת-רפיח, לאורך ים-סוף ובשאר-א-שייך.

הנשיא סאדאת פרץ את הדרך לשלום וישראל גמלה לו בתכנית השלום שהוגשה לאחרונה. גמלנו באמון על אמון, בהבנה על רצון טוב, באשראי על הושטת יד. הממשלה חיפשה, בצדק, פתרונות בדרכים לא סלולות ובמושגים פוליטיים ומשפטיים ללא תקדים. כך ראוי לעשות. הרי שיבת-ציון מעיקרה וכל מעשינו באורחם חסרי תקדים בכל מגזרי החיים. האם היה תקדים לקמת מדינה שגבולותיה לא הוגדרו בעת הקמתה? כשהעירו על כך לבן-גוריון, והביאו כהוכחה ספרי משה פס חשבים שבהם נאמר כי מדינה חדשה חייבת להצטרף על גבולותיה, השיב בן-גוריון כי בהוצאה הבאה של ספרו הידוע של אופנהיימר על המשפט הבין-לאומי הפומבי יהיה כתוב באותו מקום: ישראל לא נהגה כך.

לא הלכנו בדרכי השיגרה בהתיישבות, בענייני חברה, בהתייאות שפה, בהתעצמות צבאית ובפיתוח המשק. גם את השלום נחפש באמצעים ובדרכים ללא תקדים.

הממשלה השתחררה מכבלים של הכרזות קדמות ומתכניות שאינן עומדות במבחן המציאות. הפתרונות שחבריי ואני מהליברלים העצמאיים, הצענו בעבר לכמה עניינים העומדים על הפרק הם אלה שהוכיחו את נכונותם. ישראל צריכה להתפשר. לא פחדנו ממלחמות; הבה לא נפחד מפני השלום. ראש הממשלה קיים את הבטחתו כי המשאומתן יהיה ללא מנצחים ומנוצחים. תכניתו הנועזת מהווה ביטוי לכך. עכשיו מוטל גם על נשיא מצרים לקיים את הכרזתו שלו כי בטחונו של ישראל יהיה המפתח לפתרון כל הבעיות השנויות במחלוקת, שהרי על בסיס הכרזה זו הלכה ישראל לאיס-מאעיליה והציעה שם את הצעותיה.

אולם בטחון ישראל אינו מתיישב עם מדינה פלשתינאית. קיומה של מדינה פלשתינאית נוגד את בטחון ישראל. לכן נתנגד לתביעה זו.

אין לצפות לתוצאות מיידיות ממשאומתן זה, שאין לו אח ודוגמה. אפילו הנסיון של ועידות-שלום שיגר-תיות מוכיח שיש בוועידות כאלה מעלות ומורדות, משרים, הפסקות ודחיות. ועידת-פאריס לשלום בווייטנאם נמשכה כשנה-וחצי בעוד המלחמה באזור נמשכה, בעוד נופלים שם קרבנות רבים מדי יום ביומו, ולאחר שארצות-הברית הודיעה מראש כי המשאומתן הוא רק על אופן הפיגוי של וייטנאם — על הפיגוי עצמו הוסכם מראש. פי-כמה-הזכמה קשה יותר ורבי-מכשולים יותר משאומתן כשאינן הסכמה מראש לא על ההסדר הסופי ולא על דרכי השגתו. ארצות-הברית ניהלה משאומתן עם פאנאמה על עתיד התעלה במשך כ-15 שנה. והרי האינטרס האמריקני בפאנאמה לא היה עניין של חיים ומוות כמו שהנושא של משאומתן זה הוא לגבינו. אל ניגרף איפוא בהתלהבות הרגע כשהעניינים נראים כאילו מסתדרים כרצוי לנו, ובל ניתפס לדיכודן-נפש כאשר צפות בעיות. אין ועידות-שלום ללא משברים. דרושים לנו אורך-רוח ועצבים טובים. וסוף השלום לבוא.

בעיות קשות עולות בקשר להצעת האוטונומיה ל-יהודה, לשומרון ולרצועת-עזה, כפי שראש הממשלה הגדירה היום. לצערי, לא קיבלה הממשלה הקודמת הצעת הליברלים העצמאיים לפעול להקמת נציגו תשל ערביי השטחים, שיהיו מוכנים להכיר בישראל ולקיים עמה שלום. רוח אש-פית נושבת כיום בשטחים. נשאלת השאלה — איך יתווקן ישובינו מעמד במסגרת האוטונומיה בהלך-הרוח הנוכחי שם.

כאשר ראש הממשלה דיבר היום על הישובים בקיד-מת-סיני אמר כי אלה יהיו קשורים במינהל ובשיפוט הישראליים. ראש הממשלה לא הבהיר מה יהיה דינם של הישובים בגדה. הרי אין להעלות על הדעת שהללו לא יהיו קשורים בישראל.

תכנית הממשלה איננה מעניקה לירדן תפקיד בפתרון נושא השטחים. ממילא צפה בכל חריפותה השאלה, מה יקרה לאחר תקופת המעבר, ומי יהיה בעל-דברנו לאחר 5 שנים, שהרי אם לא נכנסים את ירדן לתמונה עלולים אנו לעמוד בתום התקופה הזאת מול ממשל אוטונומי בשטחים, שיעמוד על מדינה פלשתינאית. האם מצרים תוכל אז לעמוד מנגד?

לכן יש לשקול מחדש את התפקיד המיועד לירדן בהסדר זה. ואם תחול הסתבכות בביצוע האוטונומיה בשטחים, מה יהיה אז גורל ההסכם לגבי סיני? היעמוד בפני עצמו בלי קשר לגדה? כל אלה הן שאלות חשובות וקשות מאוד, שיש לבררן לפרטיהן.

אולם, ככלות-הכול, הישגי הממשלה עולים על הספקות המתעוררים. יש גם לזכור כי הממשלה הצליחה לתאם את עמדתה הבסיסית, והפעם לטווח ארוך, עם ממשלת ארצות-הברית, וגם זה כשלעצמו הישג מדיני ראשוני ורבי-ערך ביותר. לארצות-הברית עוד שמור תפקיד נכבד בהשגת השלום ובביצורו באזור.

הממשלה מוכנה לפשרה למען השגת השלום. בכך היא מקיימת משאלת לבו של העם. לכן נתמוך בה ונצביע אתה.

ולא במעט בשל דרכו הציונית והיהודית של ראש הממשלה.

אני זוכר ששר-האוצר המנוח פנחס ספיר, בבואו לוועדת הכספים של הכנסת למסור תיאור על ביקורו בקהילות היהודיות הגדולות בעולם — זה היה זמן קצר לפני פטירתו — אמר: אני יכול למצות את הביקור כמשפט אחד: ראיתי את היהדות בשקיעתה. היום אפשר לומר: ראינו את עם ישראל חי וקיים, ראינו את היהדות בגדולתה.

אשר לסעיף השני, שרבים מתריסים בו כנגדנו היום, נאמר: לעם היהודי זכות היסטורית נצחית לארץ-ישראל נחלת אבותינו, זכות שאינה ניתנת לעירעור. חורנו על זה בתכנית שהוגשה לנושא מצרים, חורנו על זה קבל עולם, ראש הממשלה חזר על זה כאן, ונדמה לי שאין צורך לתת לזה ביטוי חזק יותר מאשר העובדה שההכרזה הזאת תכלול במסמך, בתכנית השלום שהגשנו למצרים.

לעניין ההתנחלויות — רק לפני חודשים ספורים ביקרו, כל המקטרגים כיום, את ראש הממשלה על השתתפותו בעלייה לאלון-מורה, על תכניות ההתיישבות שהגיש שר החקלאות, על החלטת הממשלה בדבר שלוש התנחלויות. לא היה איש אופוזיציה אחד שלא ביקר את הממשלה על העיתוי, על ההחלטה האומללה, על הדרך הלא-טובה, על התכנית הבלתי-מוצלחת. ולפתע פתאום כל אלה הפכו לסניגורים מובהקים של ההתנחלות. נדמה לי שההישג הגדול שייקבע, אם ייחתם הסכם השלום והוא ייחתם בנוסח כפי שהוגש על-ידינו, הוא שייאמר בו שלתושבי ישראל פתוחה הדרך להתנחלות ביהודה, בשומרון ובעזה. זו תהיה הפעם הראשונה שנציג את ההתנחלויות שלנו בפני העולם הגדול עם לגיטימציה מובהקת מצידו. כיום כל ההתנחלויות שלנו מגונות, הן מגונות אפילו על-ידי ארצות-הברית, גם אלה שנעשו על-ידי הממשלות הקודמות. אף התנחלות אחת לא היתה לרוחה. הם קיבלו את זה כעובדה מוגמרת והשלימו אתה. אחר כך הסכימו לעיבוי, אבל שום התנחלות לא היתה מראש לרוחן של אף אחת מאומות העולם.

יתירה מזאת — ההתנחלויות הראשונות גם לא היו לרוחה של ממשלת ישראל. שרים מספר, ביזמה אישית, יזמה פרטית, תמכו בהתנחלות הראשונה בקריית-ארבע בחברון, וביניהם, ויאמר זאת לשבח, שר החוץ לשעבר.

אשר לסעיף החמישי שקראתי, אין ספק שהממשלה הוכיחה לא רק ששאיתם השלום היא בראש דאגותיה אלא גם שהיא יוזמת. פעילה, לא נחה יום אחד. ראש הממשלה לא חסך מאמץ ולא יותר על ביקור אחד בביירות העולם, ככל מקום שיכול היה להגיע אליו, כדי לנסות להביא את התוויה הראשונה לשלום.

החשיבות של הצעד היא בראש ובראשונה, כמובן, בהוצאתה של ישראל מהבדידות. אין סורוס ביולוגי שאנו לא נמצאים בו בבדידות "מוזהרה". הצעד הזה גותו לישראל סיכוי לצאת מהבדידות ולחזור לעמדות שנחקנו מהו בשל ההתפתחויות ביחסים עם מדינות ערב, לחזור ולשוב אליהן ולקבל מעמד חזק יותר מכפי שאנחנו נמצאים בו היום.

הסיכוי של שלום עם מצרים יוציא אותנו מסבך המלחמה. אין ספק שלשלום עם מצרים פירושו, בסבירות מסוימת לפחות, שלא נצטרך עוד להילחם.

חיו"ר מ. ל. מרון: רשות הדיבור לחבר-הכנסת קורפו, ואחריו — לחבר-הכנסת שריד.

חיים קורפו (הליכוד): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ב-20 ביוני שנה זו התייצבה לפני הכנסת הממשלה הנוכחית בראשותו של חבר-הכנסת מנחם בגין והניחה לפנינו את קווי-היסוד של הממשלה. בעשרת הסעיפים הראשונים המת-ייחסים לנושאים המדיניים נקבע: (1) הכרת אחדות הגורל ושותפות המאבק לקיומו של העם היהודי בארץ-ישראל ובתפוצות הגולה. (2) לעם היהודי זכות היסטורית נצחית לארץ-ישראל נחלת אבותינו, זכות שאינה ניתנת לעירעור. (3) הממשלה תהכנון, תקים ותעודד התנחלויות עירוניות וכפריות על אדמת המולדת. (4) הממשלה תעמיד את עידוד העלייה בראש תפקידי האומה. (5) הממשלה תעמיד את שאיפת השלום בראש דאגתה ותחתור באופן פעיל ובהתמדה להשגת שלום-קבע בא-זור. (6) הממשלה תזמין את שכנותיה של ישראל, כולן וכל אחת מהן, במישרין או באמצעות מדינה ידידותית, לנהל משא-ומתן ישיר למען חתימת חווי-שלום ביניהן, ללא תנאים מוקדמים מצד כלשהו וללא נוסחת פתרון שהומצאה מבחוץ. (7) הממשלה מודיעה על נכונותה להשתתף בוועדת ז'נבה, משתוזמן על-ידי ארצות-הברית וברית-המועצות, על יסוד החלטות 242 ו-338. (8) לקראת ועידת ז'נבה ומשא-ומתן ישיר מודיעה הממשלה על נכונותה של ישראל לנהל משא-ומתן כדי להשיג שלום-אמת, חווי ומעשי, שיביא לגורמאליאציה של החיים באזור. (9) באין חווי-שלום יתייבו את הצדדים ההסכמים שנחתמו ביניהם על-ידי הממשלות הקודמות. (10) הכנסת הסמיכה את הממשלה בחוק להחיל בצו את המשפט, השיפוט והמינהל של ישראל על כל שטח של ארץ-ישראל שייקבע בצו. סמכות חוקית ופארלאמנטאריזם זו היא בשיקולה של הממשלה; היא לא תופעל בעוד מתנהל משא-ומתן על חווי-שלום בין ישראל ובין שכנותיה. הדבר יהיה קשור בבחירת העיתוי המתאים, בשיקול מדיני של הממשלה, בדיון מיוחד בכנסת ובא-י-שורה.

היום, חמישה חודשים לאחר כינונה של הממשלה, נדמה לי שהיא עמדה בכל הסעיפים המדיניים והתקדמה בצעדי-ענק, אם בסעיף 5 נקבע שהממשלה תעמיד את שאיפת השלום בראש דאגתה ותחתור באופן פעיל ובהתמדה להשגת שלום-קבע באזור, רבותי חברי הכנסת, הממשלה עשתה זאת, היא לא נתנה לאפשרות אחת לחלוף על פניה, היא עודדה את היוזמה קודם, וכשזו באה — היא אחזה בה.

אחד משרי הממשלה בעבר טען שגם בעבר היו יוזמות והממשלה החמיצה אותן. אפשר אולי למצוא סמליות בכך שהמגעים של הממשלות הקודמות התנהלו בתפוצות, ואילו המגעים של הממשלה הזאת התנהלו לעיני מצלמות הטלוויזיה, לעיני מאות מיליוני בני-אדם.

לגבי הסעיף הראשון, המדבר על הכרת אחדות הגורל ושותפות המאבק לקיומו של העם היהודי בארץ-ישראל ובתפוצות הגולה, נדמה לי שעדיין לא היתה תקופה מאז מלחמת ששת-הימים שבה היה גיבוש כזה וגיבוי כזה למדינת ישראל כפי שזה קיים בעולם היהודי — לא רק ביהדות ארצות-הברית, שהתייצבה בקומה וקופה כנגד הממשל, אלא בכל תפוצות הגולה,

מי עקר רגליו מעמדותיו המקוריות, מי הסתגל למציאות. אבל אני חושב שאין זה היום המתאים לעשות חשבון היסטורי זה.

לעומת זאת, אדוני היושב-ראש, אני בא היום לתמוך בעקרונות המונחים ביסוד הצעות השלום של ראש הממשלה — לתמוך בעקרונות, משום שפרטי ההצעות בחלקם אינם גלויים עד עצם הרגע הזה ובחלקם, וזה העיקר, עוד ישתנו לכאן ולכאן במהלך המשאומות. אני בכלל לא מציע לאף אחד להתחייב שזו התכנית הסופית. קראתי היום באחד מעיתוני הערב, בשם ראש הממשלה, שזו התכנית הסופית. זו לא התכנית הסופית, על-פי כל הסימנים ועל-פי השתלשלות העניינים. אם יהיו ההצעות המפורטות, בסופו-של-דבר, נשענות כולן על העקרונות אשר כבר נחשפו — אתמוך גם בהן. אבל אם, חלילה, ייווצר מצב אחר, עקרונות לחדד והצעות אופראטיביות לחדד, הרי תמיכתי העקרונית היום תהיה חלק בהתנגדות נמרצת.

שלושה עקרונות יסודיים באו לכלל ביטוי בתכנית ראש הממשלה. האחד — בטחון ישראל, "בטחון ליהודים" בלשון ראש הממשלה. הבטחון הוא אשר צריך להדריך את ממשלת ישראל במהלכה לקראת השלום. ראש הממשלה מציב את תכנית השלום שלו על הבסיס המוצק של בטחון ישראל. הגסיון לבנות את הטיעון הלאומי שלנו על הזכות ההיסטורית הוכח כנסיון-סרק, ותעושה בו שימוש כאילו בנה על בלימה.

העקרון השני העולה מהצעות ראש הממשלה ומהתבטאויותיו מכיר בעובדה שאין ישראל יכולה להמשיך לאורך ימים לשלוט בכוח הזרוע במאות אלפי הפלשתינאים בגדה המערבית וברצועת-עזה. על הממשל הצבאי להת-בטל בכל ההקדם הואיל וצבא לא נועד לשלוט אלא להגן.

העקרון השלישי מאשר את עצם קיומו של עם ערבי פלשתינאי, ואין זה משנה מה הם השימושים הסאטניים החביבים יותר על ראש הממשלה. אין מציעים ממשל עצמי, אין מציעים אוטונומיה, למי שאיננו בגדר עם. וככל עם זכאי גם העם הערבי הפלשתינאי להגדרה עצמית אשר תמצא את ביטויה ואת מימושה על-פי תכנית ראש הממשלה, במסגרת של שלטון עצמי. השלטון העצמי הזה ייקבע בבחירות חפשיות וחשאיות.

לשלושה עקרונות אלה, כאשר הם מתאשרים בפיו של ראש ממשלת ישראל ומתגבשים בתכנית שלום רש-מית, נודעת חשיבות כח רבה עד שהמאמצים בעקרונות אלה שנים רבות לא יוכלו להתייחס אל התכנית בשוויון-נפש או להתנכר אליה.

חברי הכנסת, אין אני שותף לביקורת שנמתחה כאן כיום על הוויתורים החפזים והבלתי-הכרחיים, כאילו, בשלב זה שהוצעו לנשיא סאדאת בגיורה הדרומית, בסי-ני, המפתח לעצם קיומו של המשאומות לשלום ולהת-פתחותו, המפתח לעצם שמירת המינוס המפורסם, המפתח הזה מוטל בסיני. אני יכול להעריך כי מי שלא היה טורח להרים את המפתח ולהשתמש בו היה מוצא את עצמו עומד בפני שערים ננעלים ולא היה זוכה אפילו לבוא בטרקלין של המשאומות. יומת השלום של הנשיא סאדאת, בלי הכרה ישראלית בריבונות מצרית על שטח סיני כולו, היתה קרוב לוודאי נקטעת באיבה.

ועוד תוקפים את ראש הממשלה על שהצעת הפתי-חה שלו היתה נדיבה מדי. נדמה לי שזו דעה אווילית. הממשלות הקודמות לקו בחוסר אמון. אין זה פלא שסא-דאת אמר שבן-גוריון רצה שלום כפוי.

חיים ברילב (המערך):
לא פלא שסאדאת אמר שהיה מעדיף את המשא-ומות עם גולדה מאיר.

חיים קורפו (הליכוד):
ודאי, אבל מתוך חוסר אמון לממשלה הוא לא עשה זאת. הוא היה שמח לעשות זאת, אבל לא האמין בממשלה הקודמת.

יגאל אלון (המערך):
ברוח טובה אני מציע לך שלא להביא עדות משום הצהרה של מדינאי ערבי על כוונותיו.

חיים קורפו (הליכוד):
אני רק ציינתי שזה לא מפליא אותי. אין ספק שהממשלה הנוכחית יכולה לפתוח בדרך שפוחתים משא-ומות ולומר: סיני בידינו, נווה קילומטר, גרד קילו-מטר, אך או לא היינו יוצאים מהמעגל הסגור. אבל אם בכנות רצינו לאחוז בהודמנות שנקרתה בדרכנו, היינו חייבים לבוא בהצעה מעוררת אמון. על-כן ההצעה המירבית שאנחנו יכולים לחיות עמה היתה צריכה להיות הצעד הראשון, ולא להיפך. אבל צריך להיות ברור שזאת הנקודה שאליה אנחנו יכולים להגיע ושממנה ואילך לא נוכל לזוז. לי נדמה שיש בזה יותר תבונה, הגיון וסיכוי להגיע לשלום מאשר אילו היינו מתחילים בצעדים זוחלים, בהתמקחות, בהתחכמות, במשאומות ממושך. או לא היינו מצליחים להשיג את התוצאה הזאת.

לעניין חווי-השלום, אין ספק שהעמדה שנקטנו, שאנו מעדיפים ואף שואפים לחווי-שלום עם כל המדינות הערביות השכנות, היא עמדה נכונה ורצויה. אנו הרי חיים באזור הזה וחייבים להיות בשלום עם שכנינו. העובדה שנוצרה קונסטלציה כזו — וייתכן שהיא תהיה גם ת-ביצוע — שנחתום על חוזה-שלום עם אחת ממדינות ערב, המדינה הגדולה והדומיננטית בהן, אינה משנה. אין ספק שיש לנקוט עמדות נכונות וצודקות, מבלי לעשות תרגילים להגיע למצב שהוא איננו המטרה הסופית שלנו. אין ספק שנוכח הקו שנקטה הממשלה ונכונות ההצהרות הגלויות של ראש הממשלה בהרגישו כי איננו רוצים להכניס טריז בין מדינות ערב. ההדגשה הזאת והתורה עליה. עשו את שלהן, וכל מה שהתפתח לאחר מכן היה מבוסס על מאמצינו, על יומתנו ועל הור-כתתנו שאנו באמת ובכנות רוצים להגיע ליחסי שלום עם כל שכנותינו.

הו"ח מ. ל. מרון:
רשות הדיבור לחברי-הכנסת שריד, ואחריו — לחברי-הכנסת יגאל כהן.

יוסי שריד (המערך):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ברשותכם, לא אלך בדרכו של ידידי חברי-הכנסת חיים קורפו. אין פני להתנצחות מפלגתית היום. הרגע חשוב מדי. אולי עוד נעשה פעם את החשבון ההיסטורי — מי זו, מי יותר,

— אך אין אפשרות אחרת.

חברים, אני ברשותכם הולך בעקבותיך, אדוני ראש הממשלה, היום. שמתי לב שאתה היום לא השיבות לקריאות הביניים, זה מצא חן בעיני ואני רוצה לומר אותך. לא השיבות בכלל לקריאות ביניים, ואני חושב שנהגת כהלכה.

ובכן לסיום, חברים, אני רוצה לומר: אני יודע שרבים בקירבנו נוהגים לומר כי גלגל המאורעות במזרח התיכון אינו יכול להיות מוחזר אחורנית, יותר ויותר ניטעת בלבנו האמונה כי את הנעשה אין להשיב. המזרח התיכון — אומרים מדינאים רבים — כבר לא יהיה מה שהיה בעבר. אבל, חברי הכנסת, אמונה זאת חייבת להיעקר מלבנו. טועה מי שסבור כי המצב אינו יכול לחזור לקדמותו; טועה מי שמאמין כי לנשיא סאדאת אין דרך חזרה ומשום כך הוא מוכרח לנוע בלי הפסק קדימה. למצרים יש דרך חזרה, עם או בלי סאדאת, וצריך להיות ברור כי טחנות המומנטום אינן יכולות לטחון רוח עד אין קץ. יש הכרח לפרנס אותן בהצעות ממשיות נורספות, הצעות נועזות יותר הבאות לפתור את לב הסיכסוך במזרח התיכון, את הבעיה הפלשתינאית.

היו"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל כהן, ואחריו — לחברת הכנסת ארכליאלמוזלינו.

יגאל כהן (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא ערכתי את דברי ולא אקרא אותם מן הכתב. אומר את אשר עם לבי. יש שעות של מבחן בחייו של יחיד ובחייה של תנועה, והם חייבים להישמע קודם כול לצו מצפונם. נכון שזה אולי לא ראציונאלי, אבל אני תמיד נזכר בשיר האומר: "הלב ילמדנו בינה". והתחושה האישית גם היא צריכה להנחות את המעשה ואת ההתייחסות לתכנית המוצעת, וכך אני נוהג.

קודם-כול אני רוצה להגיב מעל במה זו על החלוקה המרושעת בין מי שהם רודפי שלום והם מוכנים לוותר ובין מי שהם, כאילו, מסתייגים — ואני נמנה ביניהם — מהתכנית המוצעת והם המונועים, כאילו, את השלום. אין חלוקה מרושעת זאת. ולמי? היושבים בבקעת הירדן, היושבים ברמת-הגולן, היושבים בפיתחת-רפיח, מי שעלו להיאחו לאחורנה ביהודה ובשומרון, ליושבי ימית וקריית-ארבע — כל אלה מצאו את עצמם שוב יחד. שוב חזרו החזיון הנפלא הזה שמצא את ביטוי אתמול בערב בעפרה. נצני תנועות ומפלגות שונות, זרמים שונים, משפחת האדם מצאה את עצמה יחד, מפני שאלה הם המהווים את התגורה המבטיחה את בטחונה ושלומה של ישראל. לאלה צריך לומר שהם מתנגדים לשלום? הם המבטיחים את השלום, את שלומנו כולנו.

ולכן אינני יכול לתת את ידי לכך שיושבים בפיתחת-רפיח, שנולדו בהם מאות ילדים — בשדות בלבד יש היום 120 ילד; רובם נולדו במושב הזה — ימצאו את עצמם בריבונות מצרית ובסידורים כאלה או אחרים לבטחונם או לקשרם עם ישראל. אינני יכול לתת ידי לתכנית כזאת.

אינני יכול להבין איך אפשר להבטיח ריבונות ישראל ביהודה ובשומרון בעתיד לבוא בלי התנחלות-רבתי ביהודה ובשומרון. האומרים את זה והמאמינים

אולם אם חשב ראש הממשלה כי הצעות נדיבות בסייני יפתרו כאילו מאליהן את בעיית הגדה המערבית, אם אמנם חשב כך מר בגין, הרי טעה טעות מרה. הוויתורים בסייני איפשרו אולי את עצם התפתחותו של המשא-ומתן. אבל הוויתורים בגדה המערבית הם שיקבעו את גורלו הסופי של המשא-ומתן.

חברי הכנסת, הבה נדבר גלויות: קשה להניח שהנשיא סאדאת יוכל להסכים לנוכחות צבאית ישראלית בגדה, לנוכחות שאינה מוגבלת. לכן צריך מאבקנו המדיני להיות מרוכז ומתמחה בממדי הזמן והמקום. זה חייב להיות מאבק עקשני אך סלקטיבי, הבורר לעצמו בקפידה את הנקודות החשובות ביותר לבטחוננו והקובע לעצמו פרק זמן שבלעדיי הסיכונים גבוהים מדי. לא ריבונות אנו מבקשים גם בגדה המערבית, כמו בסייני, אלא בטחון. לא נוכחות צבאית בכל מקום ובכל עת אלא נוכחות מבוקרת ומוגבלת אשר תסתים בהדרגה כעבור זמן, כעבור כמה שנים, כאשר החששות יפוגו והחרדות יסתלקו והשלום ישכון בטח.

ועכשיו, חברי הכנסת, יורשה לי להעיר, ברשותכם, הערה, אולי חמורה מדי, אבל כך אני מאמין, הערה ל"גוש אמונים", אנשי שלמות הארץ, דובריהם ונספחיהם. על השאלה: האם יש יהודי שאינו רוצה שלום — כמעט לא היה צורך להשיב בארץ. יותר משהיתה זאת שאלה — תשובה היתה זאת. הרי ברור ומוכן מאליי שכל יהודי רוצה בשלום. הרצון בשלום היה תמיד המכנה המשותף הלאומי שלנו. לא היה רחב ומוצק ממנו. בשבעות האחרונים הולך המכנה המשותף הזה ומאבד בהדרגה מרחבו וממוצקותו. אם קודם, לפני ביקור סאדאת, נראה היה לרבים כי השלום לא ייקנה בכל מחיר, הרי עכשיו יש לו מחיר. שאלת גובה המחיר היא עכשיו השאלה העיקרית. אנשי "גוש אמונים" ושלמות הארץ, מסרבים לשלם מחיר כלשהו בעד השלום. הם נגד וייתורים בעלי משמעות בסייני, הם כמוכן נגד ויתור קל שבקלים בגדה המערבית. נסיגות ברמת-הגולן, כאשר יעמדו על הפרק, אינן עולות כלל על דעתם. הם נגד הזזת ישוב אחד ממקומו וחילי ישראלי אחד מעמדתו. הם רוצים את כל הנפט, הגלוי והסמוי, וכל מאחו ומיתקן צבאי באשר הוא. מרגע שהשלום חדל להיות מושג מופשט והפך מושג קונקרטי מוחלט על כל אחד החובה לנקוב במחיר השלום הנראה לו. המסרב לעשות זאת, המסרב לנקוב במחיר כלשהו, כופר בעיקר השלום ומוציא את עצמו מן הכלל.

ומלה אחת — ואני מצטער על ההקשר, כי אין הקשר בין הדברים — למתיישבים מעבר לקווי 1967. ואני מדבר אליהם ועליהם בדחילו ורחימו ואינני רוצה לדון אותם, חלילה, עד שלא הגעתי למקומם — ולא הגעתי למקומם — אבל גם הם חייבים להבין כי מפת השלום לא תהיה ולא תוכל להיות מפת ההתיישבות. מפת השלום לא תוכל להביא בחשבון כל נקודת ישוב, כל חלקת קרקע מעובדת, כל מקור מים חיים. הם יצאו בשליחות שנראתה לרבים שליחות לאומית, בטחונית מדרגה ראשונה —

(קריאה)

— אך אם ישחנו התנאים ולא יהיה עוד הכרח בשליחותם הם יצטרכו לשוב. הם היכו שרשים במקומם. עקירתם תהיה קשה ומכאיבה מאין כמוה —

(קריאה: בינתיים היא נראית כזאת.)

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (י. כהן, ויידל, פעיל, מרון, ארבל — אלמוזלינו) —

חלילה לנו לחזור על שגיאה זאת. נציב אתגר חלוצי חדש — לחזור לציונות הגדולה המאמינה בדרך ובתווך. המעשה החלוצי והמגשים הוא שקבע בעבר, והוא שיקבע בעתיד, את מקומנו את בטחוננו ואת עתידנו.

היו"ר מ. ל. מרון :

אני מבקש שוב מחברי הכנסת — שמענו מחצית בלבד מחברי הכנסת הרשומים כמשתתפים בוויכוח. אני מבקש מחברי הכנסת שנקפיד עכשיו הקפדה מיוחדת כדי שנוכל לנהל את הישיבה בהתאם לתקנות והחלטות ועדת הכנסת ונעמוד בזמן. רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, ואחריה — לחברת-הכנסת עט-שי.

שוענה ארבל-אלמוזלינו (המערך) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת התכנית כפי שהתפרסמה בעתונות וכפי שהובאה היום לפני הכנסת על-ידי ראש הממשלה מעוררת תעלומה שההיסטוריונים לעתיד לבוא יעמלו קשות כדי לפענח את מניעי מציעיה. הם יצטרכו לתת תשובה כיצד קרה שבזמן כל כך קצר חל שינוי כה מרחיק-לכת בתפיסתו המדינית של ראש הממשלה, כי מהפך פוליטי כזה הוא תופעה בלתי-רגילה, בלתי-מובנת ובלתי-מצויה בהיסטוריה של מדינת ישראל.

עדיין לא יבשה הדיו מעל מצע הליכוד לבחירות לכנסת התשיעית, עדיין מהדהדים באוזני רבים דבריו של ראש האופוזיציה בכנסות הקודמות וראש הממשלה כיום, שנאמרו בפאתוס ובלהט, על הגנה על השלום הארץ, אי-נסיגה מסיני, זכות ההתנחלות וההתיישבות בכל חלקי הארץ.

אמנם הפאתוס נשאר, אך התוכן השתנה. עדיין אנו זוכרים את הברכות של מר בגין למפגנים נגד הסדר-הביניים וההודעות שלו עם אנשי "גוש אמונים" שניסו להתנחל בשומרון תוך הפית סדר וחוק.

קשה להשלים ולהבין איך אפשר כיום באותו פאתוס ללכת לווייתורים מרחיק-לכת, להציע החזרת כל סיני למצרים, לרבות פיתחת-רפיח, שארם-א-שייח, מרחבי-שלמה, על הישובים שבהם. יש אמנם הבדל בין עמדת אדם בהיותו באופוזיציה במשך תקופה ממושכת לבין היותו ראש הממשלה. באופוזיציה קל לשמור אמונים לעקרונות, להתעלם ממצאות, לא להתחשב באילוצים ולדגול בגישה: "ייקוב הדין את ההר; ובזמן היות האדם בשלטון, שאחריות למדינה מוטלת עליו, קיים הצורך להתחשב בגורמים בין-לאומיים ובנתונים סביבתיים. אך שינוי כה מרחיק-לכת במשך שישה חודשים — נדמה לי שההיסטוריה לא מכירה.

ראש הממשלה בהיותו ראש האופוזיציה התקיף בלהט את מדיניות הממשלה בראשות המערך שראתה כסיכוי לשלום את הפשרה הטריטוריאלית, ויצא לא אחת בועם חוך הטחת האשמות נגד המציעים הסדרים שלום בטענה שפתיחת משא-ומתן בפשרה גדולה יוצרת סיטואציה של הכרח בפשרות נוספות, והזהיר שאין להתחיל את המשא-ומתן בפשרה חד-צדדית. הסכמתי אז ואני מסכימה גם היום לגישה זו. אבל איך זה קרה ואיך אפשר להסביר שבתחילתו של משא-ומתן עם מצרים, בטרם מצרים גילתה את הנכונות המינימאלית ביותר לפשרה כלשהי, כבר ויתר ראש הממשלה על ריבונות ישראל בסיני, ויתור זה, כפי שמענו, כבר מונח בכיסו של הנשיא

בזה צריכים לתת את ידם להגשמת התכנית הזאת. ואכן בא אני הקטן — אינני יודע כמה אני מייצג — לתבוע את עלבונם של אלפי מצביעי הליכוד שהציגו יעד ותכנית להתיישבות ולהתנחלות, עירונית וכפרית, ביהודה ובשומרון ובבקעת-הירדן. אמרנו וחזרנו ואמרנו: נכון, ההנהגה הזאת של הליכוד חייבת להתמודד עם מחלל של עשר שנים של השלטון הקודם שלא עשה מה שצריך לעשות, ו-400 משקים חקלאיים בבקעת-הירדן לא יוכלו להיות חגורת בטחון, ולכן אמרנו: בארבע השנים הבאות צריך לעבוד את הישובים 100 יחידות משק בכל ישוב, צריך להקים 10 ישובים נוספים.

הלל זיידל (הליכוד) :

400 משקים ? 400 משפחות.

יגאל כהן (הליכוד) :

400 משפחות.

וצריך להגיע ל-2,500 משפחות חקלאיות, ל-10,000 נפש בבקעת-הירדן, וזה ניתן, יש תנאים חקלאיים, יש מים ויצוא, יש כלכלה בריאה ויש חברה בריאה. ולא תיתכן התיישבות בבקעת-הירדן לאורך זמן לאורך רצועה של 110 קילומטר אם לא תקום עיר שתיתן שירותים ות-הווה עורף כלכלי ותיתן הרגשה של בטחון להתיישבות גדולה. והשבנו שעיר כזאת צריכה לקום במרכז האזור, בשילה העתיקה. לפחות — לא הרבה — 2,500 משפחות בנוו 100,000 נפש, 20,000 נפש בבקעת-הירדן, בעיר ובי-כפר. ויהודה ושומרון, לבה של ארץ-ישראל, מרכז, של-מה ובטחונה — היה, הווה ויהיה. בלי רצף טריטוריאלי בין בקעת-הירדן, בין יהודה ושומרון ובין רוב האוכ-לוסי הנמצאת ברצועת החוף, לא ייתכנו לא התיישבות בבקעה ולא בטחון לרוב רוב של העם היושב בציון, 60% מהעם יושבים בין נתניה לאשדוד, ולכן אמרנו: צריך להקים ביהודה ובשומרון ערים מספר, צריך לסלול כבישים מספר שיחברו אותן עם בקעת-הירדן, צריך להקים מחנות צה"ל אחדים, ודיברנו על 50,000 בתי-אב, על 150,000 נפש, וזה ניתן, ואל יבואו ויספרו לנו שאין מי שיתנחל. להתיישבות בתנועת המושבים בלבד יש כיום 10,000 בנים ובנות שאין להם לאן ללכת והם רוצים ללכת להתיישבות. למה נקרא את תנועות הנוער, למה נקרא לעלייה חדשה, למה נקרא לזוגות צעירים הרוצים ללכת ? והיו דברים מעולם.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

למשל, אפשר להתיישב בנגב.

יגאל כהן (הליכוד) :

רבותי, היו דברים מעולם. בשעתם הורדו יהודים מהאניות, ואמרו להם: יש מקומות להתיישב רק בפדוים ובפטיש, רק בגורן וביערה. אם אנחנו — ובתכנית שלנו דיברנו על זה — נזכור את כל הבנייה הציבורית בשפלת חוף, ונבטיח ביישובים החדשים איכות חיים ובנייה טובה וכבישי גישה ויושבים יישארו באותם מקומות עבודה — יש מתנחלים ויש יהודים שילכו לעיר ולכפר, אבל צריך להציב אתגר חדש. אני חוזר, טוען ואומר: רבותי, ההידרדרות של המשטר הקודם, נראה לי שהחלה בהתנגשות ההיסטורית בין תנועת העבודה לבין מתנחלים ומתיישבים; והיא איבוד חזון, ובהעדר חזון ייפרע עם. כאשר התנגשות זו קרתה היא הביאה, לדעתי, להידרדרות המוסרית, האישית, הציבורית ולהחלפתו של השל-טון.

ראל מכל השטחים והקמת מדינה פלשתינאית ביהודה, בשומרון וברצועת-עזה, כאשר בירתה במזרח-ירושלים, כתנאי בל יעבור לנכונות להסדר שלום כולל במזרח התיכון. באותה מידה שאנו מאמינים לסאדאת היום חייבים להאמין לדבריו האחרים שאמר אתמול-שלשום. רצונו של סאדאת בלבד, אין בכוחו להבטיח את השלום הכולל, כי אסור לנו להתעלם מהגבול הצפוני והמזרחי, וזה כאשר הסורים לא משתתפים במשא-ומתן והכוללות של הסדר-השלום אינה מובטחת.

אדוני היושב-ראש, הגיאוגרפיה לא השתנתה, ואי-נחנו נהיה זקוקים לה גם בעתיד. למען מנוע מעשי תוקפנות ומלחמת-פתע בגבולותינו אנו זקוקים לגבולות בני-הגנה. ההתיישבות בסיני, בפיתחת-רפיח, בבקעה, בגוש-עציון וברמת-הגולן היא ביטוי לקונפציה הזאת של יצירת גבולות בני הגנה. כל יתור או נסיגה מקו-נפציה זאת מסכנים בטחון המדינה לעתיד לבוא.

יש אמת בכל מה שאמרנו במשך שלושים שנים ובעשר השנים האחרונות על גבולות בני-הגנה, ולא עשינו דבר מיותר עלי-די הקמת ישובים אלא עשינו לחיזוק בטחונה של המדינה, ליצור לה את הגבולות הבטוחים שהיא זקוקה להם.

נטישת ישובים והפקרתם אינה עניין של המת-ישיבים עצמם ולבדם. זה ענייננו שלנו, של כולנו. זה עניין לאומי ממדרגה ראשונה. קל היה לשער, אילו ממשלות קודמות היו מביאות הצעת שלום שיש בה נטישת ישובים והפקרת מתיישבים לנפשם, מה יכול היה הליכוד לעשות בבית הזה ומה היה מתרחש היום בחוצות ירושלים.

איננו רוצים את כל סיני. אנחנו רוצים את הישובים הצמודים לשטחה של ישראל ואשר נהפכו לחלק בלתי-נפרד ממנה, שיהיו בתוך שטחנו הריבוני. זה שינוי חשוב, שקובע את גורלנו ואיננו משפיע במאומה על גורלה של מצרים. דרושה ראייה מפוכחת של הסיכוי והסיכון, כי בלעדיה אנחנו יכולים לזרוע אשלויות בעם ולהחליש את הכוננות המחוייבת.

חברי הכנסת, באשר לתכנית ראש הממשלה בעניין יהודה ושומרון ברצוני לציין שמההיסטוריה המודרנית אנו לומדים שהנסיון לתת אוטונומיה למיעוטים לאומיים נגמר באחת משתי התוצאות: או שהמדינה שהעניקה את האוטונומיה התחרטה על העמשה וביטלה זאת, או שכל תוצאה מהדינאמיקה העומדת על העמדת האוטונומיה הגיעה החבל לעצמאות מדינית. על-אחת-כמה-וכמה גורל זה יהיה ל-יהודה ושומרון.

קיימת סכנה שאסור לנו להתעלם ממנה: מתן או-טונומיה לערבים פלשתינאים יכולה לעורר מדיניות של אירדנטה. התכנית המוצעת עלי-די ראש הממשלה תשמש כר נרחב לפעולות אש"פ ביהודה ובשומרון, והממשל העצמאי יכנס לעימותים עם שלטונות ישראל, עימותים שהיו להם הדים גדולים בזירה הבינ-לאומית, ולבטח לא תצטייר או ישראל באור חיובי. נתינת אוטונומיה מינהלית, שפירושה שלטון עצמי, כאשר עניין הריבונות מעורפל, תסלול את הדרך במקומה או במאותה להקמת מדינה פלשתינאית עצמאית בהנהגת אש"פ. והרי כולנו יודעים מה תהייה התוצאה לבטחונה של ישראל כאשר בינה לבין ירדן תהיה מדינה פלשתינאית מיליטאנטית באופיה והשוואתה להתפשטות.

סאדאת. וזאת היא תכנית שעמדות הפתיחה שלה למשא-ומתן ניתנות עוד לכירסום רב.

חברי הכנסת, המיון הפורה ביותר לא יכול היה להעלות שראש-הממשלה של הליכוד, מר מנחם בגין, יעז להציע למתנחלים ולמתיישבים יהודים — שמתוך להט חלוצי, פאטריסטיס, נענו לקריאת הממשלה כדי למלא שליחות לאומית והיכו יתד בחולות פיתחת-רפיח ומרחב-שלמה, הקימו התיישבות וישובים לתפארת, ערים ההולכות ונבנות בימית ובאופירה, הפריחו את השממה והקימו את ביתם שם כדי להבטיח ולחזק את בטחונה של מדינת ישראל — השארת ישובים המאוכלסים על-ידי אזרחי מדינת ישראל בתחום ריבונות מצרית תחת שלטון זר? האם זאת היא התשובה למתיישבים ולתושבי ימית? האם מתיישבים אלה עלו לישראל כדי לרדת למצרים? לא כך לא נתן ראש הממשלה את התשובה. ראש הממשלה התפאר לא אחת כי הוא יום בשעתו הצעה בממשלה, בהיותו חבר בה, הקובעת את הצורך ברצף טריטוריאלי בין אילת לבין שארם-א-שייך. כיום הוא מוכן בתכנית השלום שלו שהגבול הבינ-לאומי ב-ינינו לבין מצרים יהיה קילומטרים מספר דרומית לאילת.

שר-החץ של היום, חבר-כנסת משה דיין, אמר בשעתו שאם הוא יעמוד בפני הברירה בין שלום בלי שארם-א-שייך לבין שארם-א-שייך בלי שלום — יבחר בשארם-א-שייך בלי שלום. בודאי היו נימוקים כבדי-משקל לכך. במה הם השתנו, אדוני שר החץ? איך אתה מתרץ היום את הסכמתך לתכנית ולנסיגה הטוטאלית מסיני? מה היא דעתך בעניין ימית כיום, אתה שכה נאבקת להקמתה של עיר בת רבע מיליון תושבים? האם גם היא נשתנתה? מה היה פשר כל ההשקעות במשך השנים בחבל-א-רץ? זה? השקעות של מיליארדי לירות בהקמת שדה-תעופה ובפיתוח האזור? מה הוא הפתרון להגנה על אילת כאשר משרד-התעופה שאנו מחזירים ימריאו וינתחו אווירונים מצריים שתוך דקות מספר יגיעו גם לתל-אביב? ויתורים מדיניים ומחיקי-לכת הם אלה, כאשר סאדאת לא הסכים אפילו לויתור הקטן ביותר של נוכחות צה"ל בסיני.

חברי הכנסת, אין להתעלם מכך שחל שינוי מסוים בנחונם הפוליטיים, שמצא את ביטויו החזק בביקור של הנשיא סאדאת בירושלים. אין ספק שהביקור היה מאורע היסטורי, והוא מבטא את רצונו של סאדאת לחדול ממלחמות ולנסות לפתור את הבעיות בדרכי שלום — דברים שהוסכם עליהם עוד בהסדר-הביניים. קבלת-הפנים שהעניק לו העם בישראל הבליטה פעם נוספת את כמיהתו של העם לשלום. יש לציין שסימנים כאלה נראו אצל העם המצרי בימים האחרונים.

שאיפתנו וכמיהתנו לשלום היתה מאז ומתמיד נר-לרגלנו. מאז קיבלנו את עצמאותנו ידנו המושטת לשלום נדחתה תמיד עלי-די שכנינו. זמן רב ציפינו לנכונות מצד מדינה ערבית כלשהי לנהל משא-ומתן ישיר עמנו, וכל ממשלות ישראל בעבר עשו כמיטב יכולתן לקדם את תהליך השלום.

הצעדים שנעשו עלי-די הממשלה הנוכחית לקידום השלום ראויים להערכה. המשא-ומתן הישיר יכול להיות כו סיכוי להשגת השלום המיוחל. אך עם כל הערכות לצעדי של הנשיא סאדאת, ועם כל רצוני להאמין לכנות צעד זה, אין לשכוח ואסור לנו לשכוח לו את נסיון העבר, שיש גם סאדאת האחר, התובע בתוקף נסיגת יש-

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (ארבלי-אלמוזלינו, אברמוביץ, עטשי) —

ביקורו הנועז של נשיא מצרים מר אנואר סאדאת ורצונו בשלום עלו בד"בד עם השקפותינו ותביעותינו למשא-ומתן ישיר ללא תנאים מוקדמים. במצב זה אנחנו נמצאים היום. אינני יודע למה מתנגדים היום חברים מהבית הזה.

מר בגין, שהפגין פקחות מדינית ועוז פוליטי — אינני צריך להעיד עליהם פה — והמאמין אמונה איתנה בזכותה של המדינה, ענה בגישותיו ובהצעותיו בצורה ההגונה ביותר לדעת-הקהל. כך נפתח משא-ומתן ישיר, ענייני ומייגע, שהיו בו גאות ושפל, עליות וירידות. ובתקופה הקריטית והקשה, בתקופה הגורלית הזאת, אנו מצווים להתעלם מהנחות וגישות שעוגנו במסגרות מפלגתיות היסטוריות ולראות את המטרה העיקרית, שהיא השלום לעם ישראל.

אין דבר קל מהצביע על חולשות ולמחות ביקורת על הצעותיו של ראש הממשלה. אבל מה הוא מדינאי ומנהיג אמיתי אם אינו משתמש בדינאמיקות חדשות ובמושגים חדשים ומתאים את עצמו למציאות, ועל-ידי כך משקף את רצון עמו? על כך כולנו צריכים לבדוק את ראש הממשלה.

נראה שעדיין חלק מהציבור אינו מודע לסכנות הטמונות במצב של קפאון בנסיבות דומות אם הוא ייווצר, חלילה, לאחר הדינאמיקה החדשה שהחלה עם המשא-ומתן הישיר. אסור לנו לתרום לקפאון כזה, כיוון שמצבנו יהיה מביך כאשר תוצאותיו עלולות להיות גר-רליות מבחינה לאומית ובין-לאומית. מצד שני זה יעמיד את סאדאת, נשיא מצרים, במצב יותר מביך מזה שנקלע אליו בעיני העולם הערבי, אבל הוא ינחל הצלחה בין-לאומית. אחרי זה לא יהיה מנהיג ערבי אשר יעז לצאת בצעד נועז כזה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, טעות היא להמשיך ולחשוב, כפי שחלק מאתנו נוהג, שהשלום הוא בין ישראל וסאדאת. שמעתי אחדים שואלים: מה יקרה אם סאדאת לא יהיה בשלטון? מדוע אנחנו לא למדים ולא נלמד את אישיותו, אופיו ושאיפותיו של העם המצרי? מדוע לא הגענו להכיר את האנשים שאנחנו שכנים להם? זה עם בן תרבות של שבעת-אלפים שנה, עם שאיננו אלים. אני חושב שצעדו של סאדאת יטביע את חותמו גם על יורשו של סאדאת וגם על העם המצרי כולו.

אם יושג השלום עם המדינה החזקה ביותר בעולם הערבי, לא תוכלנה מדינות-הסירוב להתנגד לכך לאורך זמן. כי בלי מצרים לא תוכלנה מדינות ערב לצאת למלחמה, אבל גם לא תוכלנה לעשות שלום. לכן הפיריון סיני, כפי ששמענו עליו הבוקר מפי ראש הממשלה, הוא הישג ממדרגה ראשונה, שכל מצביא ואסטרטג מבין שהוא ערובה לשקט. אני מצטער על שחברת-הכנסת ארבלי-אלמוזלינו אמרה, שההצעה מזניחה, כאילו, את הישובים בפיתחת-רפיח והגדה המערבית. זאת לא אמר ראש הממשלה היום בכנסת, זאת לא אמר אף איש אחד.

באשר לגדה המערבית — אני רוצה לומר זאת לכל אלה שדיברו על העם הפלשתינאי — לי יש גישה אחרת. היכן נמצא היום העם הפלשתינאי? הרי רוב רובו נמצא בגדה המערבית, ברצועת-עזה ובישראל. מה שנשאר — חלקו בירדן, אם אנחנו מדברים על אוטונומיה — עצי-

גם ההתנחלות וההתיישבות ההדדית המוצעות בתכ-נית לא יהיה בהן למנוע התפתחות זאת, ובוודאי לא בהחלט ריבונית ישראלית כפי שחושבים המציעים. אדוני היושב-ראש, דוברי הליכוד לא אחת, כאשר הם צריכים להצדיק את צעדיהם ואת המדיניות שלהם, מתרצים זאת בכך שהמערך השאיר להם אדמה חרוכה, דבר שאין שקר גדול ממנו. אך אם נתקבל התכנית של ראש הממשלה תישאר מדינת ישראל ללא אדמה וללא גבולות בטחון.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת עטשי, ואחריו — לחבר-הכנסת סבידור.

ידיאן עטשי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לאחר ששמעתי את חברת-הכנסת שושנה ארבלי-אלמוזלינו מתקשה אני להבין על איזה שלום דיברתם במשך שלושים שנה. האם דיברתם על סיפוח הגדה המערבית, על תושביה, מ-1967? הרי אחת ממתריעים עכשיו על המצב הדמו-גראפי, ותברר-הכנסת פרס הצביע עליו. לפי הסטאטיסטי-קה שנעשת בישראל מכפילה האוכלוסיה הערבית את עצמה בכל 17 שנים. אם אחם מסבירים ומתריעים על הסכנה הדמוגרפית, אינני מבין בכלל למה התכוונתם כשדיברתם על השלום החל מ-1948 ועד 1967, ובמיוחד מ-1967 ועד היום.

שושנה ארבלי-אלמוזלינו (המערך):

היית קונסול לענייני הסברה בשם ישראל בארצות-הברית. איך הסברת את עמדתה של ישראל?

ידיאן עטשי (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

לכן אני שואל אותך.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להתחיל מהשליה. גם אם, חלילה, לא יושג השלום המיוחל, הצעות ראש הממשלה היכו בתדהמה את דעת-הקהל העולמית, בתשור-בה המוחצת לעמדה האנטי-ישראלית, והוציאו אותנו מהבדירות שבה היינו שרויים זמן רב והשיבו את תדמיתנו, רצונו ושאיפתו האמיתית של העם הזה לשלום.

אם אני מבין את האסטרטגיה הערבית, ובמיוחד את זו של מדינות-הסירוב היום, הייתי אומר שמצב המל-חמה בארץ מנע עליה גדולה. דווקא מצב של מלחמה הוא שמנע השקעות-חיוץ בישראל, הוא שביטל אפילו השקעות-חיוץ בישראל. אני חושב שאם ההסברה הערבית או המדיניות הערבית חתרו למשהו, היה זה למנוע עליה, לעודד ירידה כתוצאה ממצב כלכלי, כתוצאה מחוסר משאבים והשקעות כלכליות במדינת ישראל. אינני חו-שב שמישהו מוכן לתמוך במצב הזה או לתת לו יד.

בהשוואה למצבן של מדינות אחרות אני חושב שישראל נמצאת בסיטואציה פוליטית וצבאית מן הקשות ביותר בדורנו, לפחות עד הימים האלה. עברו ארבע מלחמות, מלחמות התשה. התקפות עלינו ופעולות תגמול הפכו להיות חלק מחיינו. שלמנו על כך מחיר יקר מאוד בחיי אדם. הרוב המכריע של חברי הבית העדיפו שלום מאז כינונה של המדינה. מאז 1967 רוב העם בישראל לא מעדיף שלום כאשר השטחים נשארים בידינו. אבל הרוב המכריע של הקהילה הבין-לאומית, לרבות המדינות הידידותיות לנו ביותר, לא הסכים לגישתנו ולרצון שלנו.

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (עשתי, אברמוביץ, סבדור, שובל, אלון, ברילב) —

מכאן אני רוצה לעבור לשתי הערות. פה שאלו כמה חברים: למה לא הלכו לפשרה טריטוריאלית? לוינני יושב במשא-ומתן, אבל נפשתי בשליחויות שונות גם מטעם משרד החוץ וגם מטעם המגבית, עם אנשים מחסידי אומות העולם, שלא לדבר רק על הערבים. הם אינם מעלים על דעתם את ההצעה של פשרה טריטורי-אלית, מכיוון שהשטח שבו מצויים ערביי ארץ-ישראל במרוכז מסתכם בסך-הכל ב-6,800 קמ"ר, ואם מדברים על ישות כלשהי, בין שמדברים על ריבונות, או על אוטונומיה, או על שלטון עצמי, או על מינהל עצמי — כל העולם המערבי, הידידים שלנו והערבים אינם רוצים לשמוע על פשרה טריטוריאלית, כאשר קיצוצים בשטח נוטלים מחיותה של ה"ישות". מה לכם עם הצעות שאינן קבילות לא על הצד השני ולא על ידידים שלנו בעו-לם?

וכאן אני רוצה להוסיף דברים בעקבות ההערות הנ"כונות של חברי-הכנסת שריד-בשאלה "מה נעשה מבחינת השטח והזמן". אכן, מה יעשה העם היהודי מעכשיו עד חתימת החוים ומה הוא יעשה בתקופות המוגדרות בהסכמים השונים עם מצרים ועם הצדדים האחרים? שאלו מדוע ראש הממשלה החזיק לכת, מדוע היה רחב-לב, נדיב-לב מדי והציע בבת-אחת למצרים ריבונות בסיני. אני רוצה לומר לפורום הנכבד הזה, לבית הזה, שלימדו אותי ובודאי לימדו את כל מי שעסק אי פעם בפוליטיקה, שלמשול או להחליט פירושו לבחון ולברור. צריך לבחון ולברור. מי שעקב אחרי הביקור הסנסאציוני רב-התעוזה של הנשיא סאדאת, מי שידע מה קדם לביקור הזה ומה חלקה של הממשלה הזאת כדי לעודד את הביקור — ידע שפה נעשתה הבחירה על-פי האלטרנטיבה הטובה ביותר בקונטקסט הכללי של האינטרסים של ישראל במזרח, בדרום ובצפון.

חברי הכנסת, אני בא לסיים ואומר: תנו סיכוי לשלום.

יגאל אלון (המערך):
זו סיסמה של אורי אבנרי.

מנחם סבדור (הליכוד):
אני רוצה לומר שאין סיכוי בלי סיכון. עלינו לרצות "לכבוש" את השלום כדי לנצח במאבק הזה למען השלום בין השכנים, תוך העמקת הידידות בין העמים, כפי שרצינו לנצח במלחמות. אם אומנם נעשה כך הרי שבתנאי פה הנוכחית, ומתוך דבקות במטרה שהיא שלום, ייכון שלום שהיה בו גם בטחון.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברילב, ואחריו — לחבר-הכנסת רום.

חיים ברילב (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקורו של נשיא מצרים בירושלים מהווה תפנית את בראייתה של מצרים את דרך פתרון הסיכסוך בינה ובין ישראל והן במהלך המשא-ומתן שבו מצויים אנו מאז מלחמת יום-הכיפורים.

ביקורו של סאדאת כאן התקיים רק לפני כשישה שבועות ואנו בארץ מקבלים את האירועים והתופעות המתרחשים לנגד עינינו יום יום כדברים מובנים מא-

מאות תרבותית, כלכלית, חברתית, דתית — לזה שואפים התושבים אשר יושבים בגדה המערבית וברצועת-עזה.

אני מכאן רוצה לקרוא לחברי הכנסת להתחשב בעמי ערב, בפוטנציאל האינטלקטואלי הגדל במדינות ערב כולן ובמיוחד במצרים, וכן בפוטנציאל הכלכלי, אשר צריך לראות בו לא דווקא גורם אנטי-ישראלי המחבל בשלום אלא גורם יצרני השואף לשלום, וצריכים לנצל אותו לטובת המזרח-התיכון כולו.

לכן אני אומר שתכנית השלום המוצעת על-ידי הממשלה היא, כאמור, האידיאלית בנוסח הנוכחית וכולי אמונה שתקבל את אישורם של רוב חברי הבית.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת סבדור, ואחריו — לחבר-הכנסת ברילב.

מנחם סבדור (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מצטטים רבות את המצע של הליכוד ורוצים למצוא בו סתירות בין המר-כיים המדיניים והבטחוניים שלו לבין הצהרותיו, הכרוז-תיו ותכניותיו של ראש הממשלה, מבלי להזכיר שהסעיף הראשון במצע הליכוד מעמיד את השאיפה לשלום בראש דאגותיו.

איק, בדרך-כלל, מעריכים מנהיג? האם מעריכים אותו על-פי דבקות לדוקטרינות או לפורמולות, או מר-דים ובוחנים אותו על-פי יכלתו להתמודד עם הבעיה המרכזית שמעוררת את החרדה של עם? במקום שכל ציגיו העם. נבחרו העם, יעלו על נס את עומק ההשראה, את כושר ההחלטה, את החזון אשר גילה ראש הממשלה בהגיבו על האקט הדראמטי והמיוחד במינו אשר נתן לנו סיכוי ששאפנו ונשאנו את עינינו אליו במשך שלושים שנה, ואפילו לפני קום המדינה; כשראש הממשלה קם ומתמודד עם הבעיה המרכזית תוך גילוי מעוף וכושר ניתוח ושמירה על האינטרסים החיוניים של המדינה — באים מן הבית, וכמובן מחזית-המלחמה מן החוץ, ומא-שימים אותו בכך שהוא סטה. כביכול, מעקרונותיו ותכ-ניותיו, או שיש לו כוונות ודוגיות מוסתרות.

זלמן שובל (הליכוד):
המונח "חזית-סירוב" לא מוצע.

מנחם סבדור (הליכוד):
לא למחנה פנים התכונות.

הבעיה העיקרית אשר עומדת לפנינו היא מה אנחנו רואים בשלום. אני רואה במרכיב השלום את הבטחון. ככל שהשלום יעמיק יותר ויחרוג מהמסגרת של פור-מאליות בין ממשלות אלא יהיה לשלום בין עמים ויטופח על-ידי נכסי חומר ונכסי רוח, הוא עשוי להיפך משלום למה שהשלמה בין עמים לידידות בין עמים. ומה לנו טוב יותר מהשכנת ידידות בינינו לבין השכנים?

פה יושבים אלופים ורבי-אלופים לשעבר, והם יוד-עים שביסוד דוקטרינת הבטחון הלאומי של מדינת יש-ראל מאז הקמתה, מאז קומה, היתה השתלבות ישראל באזור. תהיה המעצמה הידידותית ביותר, החוקה ביותר, ויהיו לנו בריתות עמקות ונרחבות ביותר עמה, הרי בלי שלום עם השכנים ובלי השתלבותנו באזור לא ייכון שלום-אמת למדינת ישראל. בשלום אני רואה את עיקר הבטחון של מדינת ישראל.

צום מרצון של התנחלות נוספת בלב הגדה — לדעתי המחיר הזה כדאי.

לסיום, אדוני היושב-ראש, אני רוצה להשמיע הערה ביקורתית לגבי תהליך קבלת ההחלטות על-ידי ממשלת ישראל עד כה. הצעד הקובע עד היום היה הצעת התכנית שראש הממשלה הביא לנשיא ארצות-הברית בביקורו בווינגטון ב-16 בדצמבר. אני קובע כי בגיבוש ההצעה הישראלית לא היה לכנסת כל חלק. ועדת החוץ והבטחון, שתפקידה לפקח על פעולות הממשלה בנושאי חוץ ובטחון, לא קיבלה שום דיווח ולא קיימה שום דיון בתכנית הישראלית לפני שהוגשה לנשיא ארצות-הברית ובאמצעותו לנשיא מצרים. גם ממשלת ישראל, אני מתכוון למליאת הממשלה, לא קיימה כל דיון בתכנית בטרם צאת ראש הממשלה לארצות-הברית. ועדת השרים לבטחון היתה הפורום היחיד שלכאורה קיים דיון. אני אומר "לכאורה", משום שאינני מאמין שאדם בעל יושר איננו טלקטואלי מסוגל היה בדיון בן שלוש שעות להגיע למסקנה אחראית, לאחר שהונחתה עליו בהפתעה גמורה תכנית האוטונומיה והנסיגה מסיני.

רבותי חברי הכנסת, לקראת ישיבת ועדת השרים הזאת לא הופץ למשתתפים מצע לדיון עם ניתוח האלטרנטיבות. המשתתף בדיון לא יכול היה אז לקרוא בעתונות, כמונו היום, על מרכיבי ההצעה הישראלית. על חבר ועדת החוץ והבטחון הוונחתה ההצעה כרעם ביום בהיר, ולבחץ הזמן, בגין נסיעתו של ראש הממשלה. יוצא איפוא כי ההחלטה התגבשה על-ידי אדם אחד או צוות מצומצם ביותר מבין נבחרי הציבור. תהליך זה של קבלת החלטות ומניעיו מזכירים לי את האמירה *Dont confuse me with facts, I have made up my mind* (אל תבלבל אותי בעובדות, כבר הגעתי להחלטה).

חברי הכנסת, תהליך קבלת ההחלטות שראש הממשלה נקט עד הצגת תכניתו לנשיא ארצות-הברית לא רק שאיננו פארלאמנטארי אלא הוא גם בלתי נכון. תהליך בלתי-נכון בקבלת החלטות, בדרך-כלל, איננו מביא לפתרון נכון.

אדוני היושב-ראש, אנו עדיין בראשית תהליך המשא-ומתן. אמנם כמה דברים כבר נאמרו על-ידי הממשלה וייתכן שאין חזרה מהם, אך אותו חופש פעולה שעדיין נשאר — יש לנצלו במידה מירבית. אני רוצה לקוות כי הממשלה תעלה על פסים נכונים בתהליך קבלת ההחלטות, לא רק כדי לתת כבוד למוסדות הנבחרים אלא כדי לתת הזדמנות גם לעצמה לשמוע דעות נוספות.

אני רוצה לקוות כי בהמשך המשא-ומתן יאפשר לכנסת למלא את תפקידה ובכך לתרום להשגת שלום שיקנה לנו גם שלום וגם בטחון לעתיד.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת רום, ואחריו — לחברי הכנסת משה שמיר.

יוסף רום (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נמצאים אנו בעיצומה של הדיון המדיני החשוב ביותר מאז הוקמה הממשלה החדשה. ראשית, נתברך עד שדיון זה הוא בנושא הצעות השלום של ישראל. כאשר מדינת ישראל עומדת על פרשת-דרכים גורלית, חשוב שכל אחד מאתנו שנבחר לייצג את העם בישראל יאמר בגלוי-לב ובכנות את אשר על לבו כדי שיידיע העם בפני מה אנו עומדים.

ליהם : מטוסי "אל על" נוחתים בקהיר, כתבי הטלוויזיה הישראלית משדרים ממצרים, משלחות ושרים נוסעים ושבים, נשיא מצרים והאדם ברחוב המצרי מדברים על שלום אתנו — כל אלה הם תופעות יומיומיות מאז 19 בנובמבר.

דומני שכל אדם בישראל שענינו פקוחות וראשו פתוח מבין שהגיעה שעת-רצון ואין עוד ספק שמצרים של היום רוצה בשלום עם ישראל. מאחר שמדובר בהסכם שלום מלא וסופי עם מצרים, חובתנו לבחון את מהות ההסכם לא במושגים של שנים ספורות אלא במורש של דורות. ראייה כזאת, במושגים של דורות, מחייבת אותנו שלא להניח כי הנתונים הקיימים היום ימשיכו להתקיים לעולם. היום נשיא מצרים רוצה בשלום. אני מאמין שאם יושג ההסכם, נשיא מצרים והמצרים לא ייצאו עוד למלחמה נגדנו. אך מ, אדוני היושב-ראש, ערב לנו שאותה גישה הקיימת כיום במצרים תתקיים גם אחרי תקופת סאדאת בעוד חמש, עשר, עשרים או שלושים שנים? מאחר שאיש איננו יכול להיות ערב לכך חובה עלינו, בהסכם-השלום, לעמוד על סיפוק צרכי הבטחון המינימאליים שלנו, והם אינם זהים עם היערכות עד הגבול הבינלאומי בינינו לבין מצרים.

אני קורא לממשלה כי במשא-ומתן המפורט במסגרת הוועדות המשותפות תעמוד על סיפוק צרכי הבטחון שלנו, שהם גם מעבר לגבול הבין-לאומי, וזאת באמצעות כוחות צה"ל וקיום הישובים. אם זה לא יושג עלינו לדעת שביום מן הימים עלולה ישראל למצוא את עצמה במצב די דומה למצבנו ערב מלחמת ששת-הימים.

אשר להסדר בגדה וברצועת-עזה, הרי שכאן אין מדובר בחווה-שלום; מדובר כאן בהסדר זמני לחמש שנים. אין, להסכם-שלום סופי, חברי הכנסת, ללא פשרה טריטוריאלית. אם נגיע להסכם שלום סופי עם מצרים נצטרך להתפשר על טריטוריה. הממשלה כבר אמרה שהיא מוכנה לכך. אך ביהודה ובשומרון ממשלת ישראל איננה מוכנה לפשרה. טריטוריאלית, וייתכן שידון היום אף היא איננה מוכנה לכך; הרי לכן הסיכוי לחתום הסכם-שלום על יהודה ושומרון, על השטחים, בסיבוב הנוכחי הוא קלוש, ואולי כלל איננו קיים. אי לכך הברירה היא בין המשך סטאטוס-קו ובין הסכם-ביניים זמני. נראה לי שבתנאים אלה יש להעדיף הסכם זמני. אך הפתרון ששמענו כאן מפיו ראש הממשלה, מניעיו אינם בטחוניים בלבד אלא מניעים של ישראל השלמה, של מימוש זכות אבות על-ידי ריבונות בכל אתר ואתר ביהודה ובשומרון. אני, כידוע, מוכן להסתפק במימוש זכויות היסטוריות וזכות אבות על-ידי האפשרויות המעשיות להגיע לכל מקום ביהודה ושומרון גם אם הריבונות על השטח והאוכלוסיה — האוכלוסיה הערבית — לא תהיה ישראלית. אנחנו רואים, חברי הכנסת, כי עמידה על ריבונות ישראלית בגדה מביאה את הממשלה להסדר זמני שיכול להביא לידי כינון מדינה פלשתינאית. אינני אומר שהוא אכן יביא, אבל בפירוש הוא יכול להביא והוא גם עלול לסכן את אופייה היהודי של מדינת ישראל.

כאן, אדוני היושב-ראש, אני רוצה לפנות לממשלה בקריאה שאם נגזר עלינו פתרון האוטונומיה, נבטיח לפחות את ישראל בפני הצפה של תושבי השטחים שיקבלו אזרחות ישראלית ובפני הסכנה של רכישת נכסים והשקעות על-ידי הון ערבי. אם המחיר לכך הוא צימ-

בונות ואת הזכות לחיות בשלום — זכויות הנחונות לכל המדינות בעולם כחברות אירגון האומות המאוחדות. ואלה, לאו מילתא וזרתא היא, זכויות שמצרים נותנת לנו לאחר מאבק של עשרות בשנים.

ממשלת ישראל רואה חשיבות רבה בחווה שלום עם מצרים כחלק ממערכת הסכמי השלום במזרח-התיכון. יש האומרים שהסכם שלום עם מצרים הוא פריצת דרך המצ" שהסכם שלום עם מצרים, גם כשלב ראשון, יאפשר הוצאת מצרים, המדינה הערבית הגדולה, מכלל מדינות-העימות, כפי שגישא מצרים אומר: אין שלום ואין מלחמה במזרח-התיכון ללא מצרים. אך יש כאן התעלמות ממעמד המג" היגות שמצרים שואפת אליו ושומרת עליו בעולם הערבי וממעמדו של הגישא סאדאת כמנהיג ערבי, לא רק של מצרים אלא גם של העמים הערביים בכלל. הוא אכן רואה את עצמו כנציג העמים הערביים, ואמר זאת כאן מעל במה זו.

אזכיר לכנסת סאדאת, ימים מספר לפני בואו לירושלים, אמר בדמשק שאף שיש חילוקי-דעות בינו ובין אסאד על הטאקטיקה, אין חילוקי-דעות ביניהם לגבי המ" טרה האסטרטגית. הוא חזר במסיבת העתונאים באיס-מאעליה, בנוכחות ראש ממשלתנו, על המשפט שפער-לחו במשא-ומתן עם ישראל היא מסגרת האסטרטגיה הערבית, כפי שנקבעה בוועידות-הפיסגה הערביות.

אני רואה חובה לעצמי להזכיר לראש הממשלה, לכנסת ולעם בישראל, שהגישא סאדאת אמר רק לפני חודש-ים לא רבים כי אף שכבר הפתיע את ישראל פעם באוקטובר 1973, הרי הוא מתעתד עוד להפתיע את ישראל גם בעתיד, ובדרך חדשה, והמבין יבין.

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
הוא עשה זאת.

יוסף רוט (הליכוד):

הוא עשה זאת בהחלט. אני מציע שתמיד נהיה מוכנים עוד להפתעות.

נמסר באמצעי התקשורת שבואו של הגישא סאדאת לירושלים הוא צעד חסר-תקדים. ובכן, חברי הכנסת, בהיסטוריה של האיסלאם מקובל כחלק מהאבירות המוס"מית לבקר אובך ולנהל אתו משא-ומתן. יש דוגמאות מספר לכך, ואזכיר רק את זאת של סלאח-אדין שכת" את "ברית-יפו" עם ריצ'ארד לב-הארי בעת מסע-הצלב.

(חבר הכנסת ר. מילוא קורא קרי"א ת-ביניים)

יש גם דוגמאות נוספות. כדאי להזכיר שהגישא סאדאת הביא את דוגמת סלאח-אדין כשליט ערבי שהביטח חיים הוגנים ליהודים ולנוצרים לאחר כיבוש ירושלים.

אדוני היושב-ראש — — —

ראש-הממשלה מ. בגין:
אנו, עם כל הכבוד, איננו צלבנים.

יוסף רוט (הליכוד):

אני מסכים עם ראש הממשלה, אנו לא צלבנים, ואין שום סכנה שניפול לאותו מצב שיש אולי החושבים עליו.

ממשלת ישראל, בהנהגתו של ראש-הממשלה מנחם בגין, יצאה מיד עם הקמתה למערכה לפריצת הבידוד המדיני של ישראל. פריצת הבידוד המדיני מתבצעת תוך כדי מסע-שלום ישראלי שאנו נמצאים בעיצומו.

ביקור גישא מצרים סאדאת ב-1 בנובמבר 1977 הביא למיפנה במערכת השלום במזרח התיכון והביא בעקבותיו את הגשת התכנית של ממשלת ישראל, שהוצגה היום בפני העם בישראל. התכנית שומרת ראשית-כול, על זכותנו לריבונות מלאה ביהודה, בשומרון וברצועת עזה כחלק מארץ-ישראל. היא שומרת על השליטה המלאה של הרשות הישראלית, לרבות כוחות הבטחון וצה"ל, בכל האזורים הללו ומבטיחה אפשרות להתיישבות יהודית בכל האזורים. יש בתכנית סיכון מחושב — בהצעת שלטון עצמי לתושבים הערבים באזורים. הסיכונים ברורים לי כולנו, אבל האם המצב הנוכחי אינו כרוך בסיכונים? הנני מציע שהממשלה תשקול אפשרות לחלוקה מיני-הלית של השלטון העצמי לשלושה או ארבעה אזורים ומועצות נפרדות לכל אזור. בכל מקרה חשוב שהזכויות על קרקעות המדינה ועל התיכונות האזורי יישארו בידי הרשות הישראלית גם כאשר יבוטל המינהל של הממשל הצבאי.

התכנית בסיני יכולה להיות, לדעתי, קשה ומסוכנת לעתיד ישראל. ראשית-כול עלינו להגיש שאנו בסיני בזכות. אנו נמצאים בסיני בזכות מלחמת-המגן של יוני 1967 שנכפתה על ישראל בגלל אימוי ההשמדה של מצרים, ירדן וסוריה. זכות המגן המוכרת בחוק הבין-לאומי מקנה לנו זכות לגבולות בנייה-גנה גם בסיני. אמרנו זאת גם במצע הליכוד: הגבול בין ישראל למצרים יהיה בסיני. כך אמרנו.

משה נסים (הליכוד):

לא. במצע נאמר: לפי האינטרסים של הצדדים.

יוסף רוט (הליכוד):

חבר-הכנסת נסים, הייתי שותף בכתיבת המצע. כתוב שהגבול יהיה בסיני.

משה נסים (הליכוד):

תוך התחשבות באינטרסים ובצרכים של הצדדים. זאת וזו לא.

יוסף רוט (הליכוד):

חבר-הכנסת נסים, האינטרס של ישראל הוא בהחלט שהגבול יהיה בסיני. אין ספק שגטשת סיני עלי-די צה"ל מהווה החלשת המעמד האסטרטגי של ישראל, ולא ארחיב את הדיבור על כך כאן, אך יש הערות מספר ביחס להיערכות צה"ל שאני רואה חובה להביא לפני הכנסת. אין ספק, אין צורך להיות מומחה צבאי ל-אות, שהוצאת צה"ל מכל סיני פוגעת בפריסת הכוחות, פוגעת בכושר האימונים של מסגרות גדולות בקרבות-תנועה, פוגעת בשדות-התעופה האחדים העומדים לרשות חיל-האוויר ופוגעת בהיערכות חיל-הים בים-סוף. אלה פגיעות ממשיות, שאין עליהן עוררין. יש שיאמרו שניתן למצוא דרכים אלטרנטיביות לחיזוק המעמד הבטחוני של ישראל, אבל אלה בוודאי טובות פחות, יעילות פחות.

ועל מה מוותרת מצרים? בעצם רק על "זכותה" להשמיד את ישראל; על "זכותה" להמשיך באי-הכרה בישראל. מצרים נותנת לישראל את ההכרה בזכות הרי-

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של הממשלה (דיון) (יום, רובינשטיין, מרון, מ. שמיר) —

יוסף רום (הליכוד):

ימים טובים הגיעו, שחברי המערך מדברים כמו חב-
רי הליכוד. אולי זה אחד הדברים הטובים שהממשלה
הזאת הביאה...

אני מחייב את המשאומתן עם מצרים. והיות שאני
נאמין שראש הממשלה ושרינו בממשלה לא יסתנוורו
בוהר המשאומתן ויעמדו על התנאים ההכרחיים לבט-
חון ישראל, לקיומה ולשיגשוגה, על-אף החרדות — והנני
מציע לידדי וחברי להמשיך להיות "חרדים" — וכיוון
שיהודי "חרד" חייב לשמור תרי"ג מצוות, מצווה כיום
להיות "חרד" לבטחון ישראל, לעתיד ההתיישבות היהודית
בית בסיני, ביהודה, בשומרון ובגולן. יחד עם החרדה
הזאת נחזק ידי העושים במלאכה לעמוד על משמר הב-
טחון והשלום.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת משה שמיר, ואחריו —
לחבר-הכנסת גרופר.

משה שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חייב את הד-
קות האלה לאדם אציל וליהודי גדול, ואחת תפילתו, שכל
דבר מדברי יהיה כאילו בא מעומק לבו.

מה הוא הכאב שלי? הכאב הוא סימן לגוף חי. יש
כאב גדול בהיכרת ענף האילן וקול האילן הולך מסוף הער-
ב לם ועד סופו; על-אחת-כמה-וכמה בהיכרת איבר מגוף
חי. אל נבוש בכאב הזה, אל נבוש אותו ואל נגנה
את הנוזקים ואת הנוזקים כמי שרואים את ביתם חרב
ונעקר ממקומו. כבוד ויקר לכואבים את חורבנם של
חלומות על הפרחת שממה, על התפתחות, כאשר הם
חיים. ואם הגומתי בדברי, אדוני היושב-ראש, מתוך
אותה הוזהרות עם הכאב, הרי זה כדי שאיש מן הכואבים
בביתם, ועפר אני תחת כפות רגליהם, לא יואשם שהוא
אשר הגזים בדבריו. ואני נוטל על עצמי בענווה ובהר-
גת ראש את כל האשמה, כי לא נבוש בכאב.

מה היא ארץ-ישראל שלי? ארץ-ישראל שלי שלמענה
אני נמצא בבית הזה, שאולי זה אני בו, היא בגולן, היא
ביהודה ובשומרון והיא בכל ארץ-ישראל של הגליל
ושל העמקים, והיא בבקעת-הירדן והיא בעזה והיא
בסיני כולו. ארץ-ישראל שלי איננה מתת ואיננה זכיה
במלחמת גבורה אחת. הזכיה והזכות על הגולן היא לא
רק בהיסטוריה רחוקה. תשע-עשרה שנות קיבוץ דן ו-
קיבוץ שמיר וקיבוץ עמיר ועמק-החולה, עם הבוני
קרים, גלומות בזכותנו על הגולן, ונצח מימי הירדן
הזורמים הוא נצח היותנו בגולן.

ואשר ליהודה ולשומרון — אף לא מלה אחת דרושה.
רק ניקח את המפה עם שמותיה העבריים.

אנו חולקים בקלות את הכבוד למצרים של היום
וגותים לה 6000 שנות המשכיות. איוו המשכיות? הם
אינם מדברים את שפתה של מצרים של הפיראמידות,
אף שם של מקום אחד במצרים איננו שם אשר היה לו
בימי גדולתה כציביליזאציה עתיקה. וכאן בארצנו יש
עם הדובר את השפה שדוברת כאן לפני 4000 ו-3000
ר-2000 שנה, וכל שם של מקום זועק את ההמשך והר-
ציפות: ארצו של עם ישראל.

ואשר לסיני — איזה עם נדד 40 שנה בסיני? איזה
עם קיבל את תורתו, תורת עולם, תורת כל העמים, בסי-

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנני רואה חובה
להביא לתשומת-לבנו שאין כל הבטחה שגם לאחר חו-
זה-השלום, שכולנו מקווים שיתתם — אדוני ראש הממ-
שלה, אני מקווה שיתתם חוזה-שלום — לא יכולה מצרים
להיגרר חוזה לעימות, אם ממזרח ומצפון תיפתח הרעה.
אמר זאת אסאד — שהוא סמוך ובטוח שמצרים לא תוכל
להישאר מחוץ לסיכסוך אם יתדרדר, ובוודאי אין להניח
שמצרים תוכל להישאר אדישה אם וכאשר תהינה הת-
פתחויות קשות גם בתחומי האוטונומיה ביהודה, בשומרון
וברצוע עזה.

לפיכך ישאלו: האם אין תקווה לשלום? תשובתי
ההחלטית היא: יש ויש. אך הפתרון חייב להיות כזה
שיבטיח את הבטחון של ישראל ויביא לתלות הדדית
של ישראל ומצרים.

אין צורך להזכיר לחברי הכנסת ולממשלה שכל הס-
דר-שלום בין מדינות שהיו במאבקים היסטוריים הסתיימו
רק לאחר שהגיעו לשיתוף אינטרסים ולשיתוף אנושי.

אני מברך על הקמת ועדות המשאומתן, המדינית
והצבאית, שבהן ניתן יהיה לקבוע את הסדר-השלום
המלאים.

תכנית השלום של ממשלת ישראל מבוססת על הנחות
שתהיה דינאמיקה של התפתחויות, שאנו נוכל להשפיע
עליהן למען הבטחת בטחון ושיגשוג לישראל. הבטחת
דינאמיקה כזאת תהיה אך ורק אם נתחיל מיד — אדוני
ראש הממשלה וחברי הממשלה, אני קורא לכם להתחיל
מיד — בתנופת התיישבות גדולה ביהודה, בשומרון, ב-
קידמת סיני, במפרץ-שלמה, בדרום-סיני ובגולן. עלינו
להתחיל בתנופת ההתיישבות שתמלא את החסר, התייש-
בות שלא בוצעה במשך עשר השנים שעברו. יש תשי-
בות גדולה, לגבי שמירת השלום כשלום בריקאמ, כי
נוכחות ישובים יהודיים בסיני. נוכחות כזו אכן תבטיח
בסיני יהיה גשר לשלום ולא אזור חיץ למלחמה.

רק התיישבות יהודית גדולה ביהודה ובשומרון תוכל
להבטיח שהמינהל העצמי באזורים אלה לא יתדרדר ל-
דרישות לפרישה ולהקמת מדינה ערבית פלשתינאית
באזורים אלה. כך שד-בבד עם הצעות השלום האלה
עלינו להתחיל, ומיד מיד, בביצוע התכנית הישראלית
המקבילה להתיישבות ולהבטחת הקיום היהודי בכל
האזורים של ארץ-ישראל, הכוללים אזורים הדרושים לב-
טחון בסיני וברמת-הגולן.

אני מביע מעל במת הכנסת בעת הזאת אמון במנ-
היגות שפעלתי אתה לשכנע את הציבור בידקת דרכנו
המדינית. אני מאמין שהממשלה תפעל לבצע פעולות של
התנחלות-רבתי ביהודה ובשומרון ולהבטיח שמירה על
ריבונות ישראל על ארץ-ישראל, נוכחות צה"ל באזורים
חיוניים בסיני — דבר הכרוך בנושאי בטחון ולפיכך
לא אפרט מעל במת הכנסת: תפעל להגברת ההתיישבות
בסיני, כפי שהובטח על-ידי ראש הממשלה; ישובי סיני
בקידמת-סיני ובמפרץ-שלמה בואכה אופירה יהיו בש-
ליטה אורחית ובטחונית ישראלית; הסכם-שלום עם מצ-
רים יכלול סעיפים המחייבים פעולות משותפות בפרו-
יקטים כלכליים ותעשייתיים שיחייבו תלות הדדית;
והפיכת סיני לגשר של שלום.

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אתה מדבר כמו איש המערך...

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (מ. שמיר, בגין, עטשי, אברמוביץ, גרופר) —

ישראל העומד לצידם, שתמול-שלשום אתה היית אופר- וציה לו; וכל אלה יסייעו להפוך את הממשל הזה למדינה עצמאית, ובמהירות הסילון היא תיהפך למדינה פלשתינאית עראפתית חבלנית.

אדוני היושב-ראש, מה היא התכנית שלי? התכנית היא פשוטה. היא אומרת: להתחיל בזה שארץ-ישראל הזאת היא ארצנו. ולהציע למצרים, על בסיס הכרה בריבונותה התיאורטית הזאת או האחרת, שלטון אזרחי משותף בכל רחבי סיני וחלוקתו של חצי-האי סיני מבחינה בטחונית פחות או יותר בקווים המצויים היום. כל תכנית אחרת פירושה כניעה ופתיחת השערים למלחמה נוספת.

ולגבי יהודה, שומרון ועזה — שלטון מקומי — עצמי נפרד בכמה וכמה אזורים נפרדים, אבל נוכחות יש-ראלית מלאה, צבאית, בטחונית, אזרחית, ובעיקר, אחד הדברים החשובים ביותר, אדוני ראש הממשלה, אנחנו יודעים, ומכבדים, כמה חשוב לך אמנו של העם, והוא נתון לך יותר משהיה לאזיה ראש ממשלה שהוא מאז ימיו הגדולים של דוד בן-גוריון. העם רוצה להאמין. אדרבה, יש לפתוח מיד בסלילת כבישי רוחב אל תוך השומרון, יש לפתוח מיד בבניין ערים; יש לפתוח מיד בהרשמה, ואת זה אפשר לעשות מחר בבוקר, הרשמה לערי גנים מורחת לנתניה ולחדרה ולפתח-תקווה, הרשמה שיכולה לכלול מאות אלפים, שריגישו שכאן יש גם בנייה ולא רק נסיגה.

ולבסוף, מה היא הזעקה שלי? אותם המתיישבים על טפס ונשיהם ומשקם: זוהי זעקה שאי-אפשר שלא תהיה דור אל תוך הקירות הללו ואל תוך הלבבות הללו. ואני רוצה לראות מי בינינו, גדול הציונים שבדורנו, שיעז לומר לאם עם ילדיה בפיתחת-רפיח או בגולן או ביהודה ובשומרון, ובעיקר כמובן בפיתחת-רפיח ובאזור מפרץ-אילת: את תישארי במקומך ותחיי אחם, בלי צה"ל ה עומד לפנים כחגורת-בטחון רצינית ומשמעותית. הזעקה היא זעקת הנסיון היהודי של שלושים שנה, הנסיון היהודי של היות מותקף, היות מרומה והיות מופקר על- ידי עולם אדיש. איש לא יודה לנו ולא יזכור לנו לטוב מחי-מחרתיים את מה שעשינו. כמה הכאיב הדבר, אחרי מלחמת יום-הכיפורים, כשיצא הגדול בדוברינו, אבא אבן, וזעק: איך עשו לנו את זה ביום הקיפורים? האם מישו עוד זוכר את זה? האם מישו התחשב? האם למישו היה איכפת שעשו לנו את זה ביום-הכיפורים?

יודאן עטשי (התנועה הדמוקרטית לסיני):

אתה רוצה שטחים או אתה רוצה מלחמה?

משה שמיר (הליכוד):

אני סולד ממלחמה, אבל אני רוצה את הארץ הזאת שהיא הארץ האפשרית היחידה לקיומנו כעם בריא ושלם בארצו. ארצנו נמצאת היום בידינו שלנו. היא וכל הזכר יות עליה שלנו הן. עלינו לשמור עליה ולבנות אותה, ורק כאשר יוכר כי ארצנו היא יהיה גם השלום עמנו.

הי"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרופר, ואחריו — לחבר-הכנסת גאולה כהן.

פסח גרופר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני יותר מחודש ימים, ב־20 לחודש נובמבר, השמיע נשיא מצרים באז-

ני? איזו עוד ארץ יש לה המשך כה רצוף וברור כמו סיני בהמשך מהנגב? סיני הוא דרומה של ארץ-ישראל, בהר ובבקעה, בחול ובנפט הטמון בו.

וזהי ארץ-ישראל שלי.

מה הוא השלום שלי? אינני חייב לאיש בעולם הוכחה שאני שואף שלום. וצר לי שהיקרים והנכבדים בחברי מוצאים לנחוצ לפתוח כל נאום שלהם: "אנחנו רוצים בשלום." זה איננו הכרחי. אנחנו רוצים בציונות, זה מספיק. השלום כלול בציונות. אנחנו רוצים בארץ-ישראל ובמולדת; השלום כלול בזה, מימי הרצל וא.ד. גורדון ויצחק שדה ויוסף טרומפלדור וזאב ז'בוטינסקי. לא דרוש לי אות הזהות, המגן-דוד הצהוב הזה: "אני רוצה שלום." הוא כלול בהיותי יהודי וציוני. ואל יבואו שליטי מצרים ויספרו לי שהם עושים ז'סטות לשלום. זה יותר מדי דומה, ההפתעה המופלאה הזאת, ליום-הכיפורים תשל"ד, 6 באוקטובר 1973.

מה היא הביקורת שלי? אדוני ראש הממשלה, אינני מאמין — וירצו אותי במרצע אש ולא אאמין — שאתה מסוגל להפקיר את ארץ-ישראל. שמעתי מפיד, וחם לבי, שצה"ל יישאר ביהודה ובשומרון; ובמקום אחר הוספת, ואני רוצה שזה יהיה בפרוטוקול הכנסת, את המלה "לנצח". אני מאמין במה שאמרת. ועלי-כן אני ירדע שאינך מסוגל להפקיר את ארץ-ישראל. הביקורת שלי היא על כך שכנראה מתוך חרדה לגורל עם ישראל ולא, כי דלונ וכי הלשנו בשנים האחרונות, ודאי לא באש-מת המנהיגות הנוכחית, חדר הספק: הנוכל לעמוד, היוכל העם הזה לעמוד במבחנים שעמד בהם זה מאה שנה, שקבוצת ניל"י קטנה עמדה בהם, ותחלי-עמדה בהם, ופלמ"ח ואצ"ל ולח"י עמדו בהם, וישוב קטן עמד בהם — הנוכל להמשיך? אולי חדר הספק. אני רוצה להוציא ספק מלבך, אדוני ראש הממשלה, אם אמנם זהו מקור — — —

ראשי-הממשלה מ. בגין:

ספק כזה איננו.

משה שמיר (הליכוד):

אני מאמין שאיננו. עלי-כן אני אומר: הביקורת שלי היא על כך שנראה לי כאילו יש איזו חולשת-דעת, וממנה האשליה, כי הנה "תפסנו" את ההזדמנות והנה נעבור פתאום מתקופה לתקופה.

אדוני ראש הממשלה, תדבק לשוני לחכי, הלוואי ואמצא בדאי; זאת איננה ההזדמנות הגדולה לשלום. המהלכים של המזרח-התיכון נמשכים. כל זמן שאנו מדינה במצב של נכות פנימית, כל זמן שאפשר, על-ידי צירוף של אויבים כאלה ואחרים, לעלות עלינו מחדש — זה איננו השלום הגדול. והביקורת שלי היא שנוצעים רעים של המלחמה הנאה. מצרים בריבונות מחודשת בסיני — ומה לא וילסיני, ולשם מה דרוש לה סיני? — זוהי הכנה למעורבות צבאית-פוליטית מחודשת במזרח-התיכון כלול ובמדינת ישראל.

יהודה ושומרון ועזה בבחירות משותפות — מעולם לא היה להם הדבר הזה, בכל ההיסטוריה שלהם — במסגרת ישות אחת מאוחדת — אנחנו נקרא לזה מינהל, נקרא לזה ממשל, נקרא לזה משטר — גם להם יש כוחות, ויש להם 22 מדינות סביבם, ואו"ם העומד לצידם ומעצמות העומדות לצידם, וחלק ממדינת ישראל ומעם

— הרדעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (גרופר, ביטון, צדוק, אברמוביץ) —

נשיא מצרים הוסיף מעל במה זו להשתמש בצירוף המלים "האדמות הכבושות". אני חייב להדגיש כי בתור יהודי אינני יכול להסכים שאדמות ארץ-ישראל הן אדמת כיבוש.

צ'רלי ביטון (התנועה הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני לא מדבר על ארץ-ישראל בגבולות 1967.

ספח גרופר (הליכוד):

ארץ-ישראל היא קניינו של עם ישראל ואני נמצא כאן בארץ-ישראל, ארצי, בזכות שלושה אלה — תשמע טוב, צ'רלי — (א) בזכות היותי מורע אברהם, יצחק ויעקב — אתה יודע מה זה? — בתוקף היותי יהודי. (ב) בזכות זה שהורי הורי עזבו את הגלות ועלו ארצה, קנו אדמות והשתרשו בהן — שים לב, צ'רלי — אדמות שאני מחזיק אותן בידי עד עצם היום הזה.

חיים יוסף צדוק (המערך):

חבר-הכנסת ביטון, לא צ'רלי.

ספח גרופר (הליכוד):

אני מבקש סליחה, אתה צודק — חבר-הכנסת צ'רלי. (ג) אני כאן בזכות זה שבנינו הקריבו את חייהם כדי להגן על הארץ ולשחררה. כל מקום שנקנה מחדש בדם בנינו הרי שבעיני הוא מקום משוחרר.

כלפי מה אמורים הדברים האלה, חברי כנסת נכב-דים? כלפי המלים שאצטט מנאומי של הנשיא סאדאת שנישא מעל במה זו: "בעבר היינו דוחים אתכם והיו לנו טענות וסיבות משלנו. סירבנו להיפגש עמכם בכל מקום שהוא, היינו מתארים את ישראל כמדומה, היינו נפ-גשים עמכם בכינוסים בין-לאומיים ונציגינו לא היו מחליפים ברכות ושלום."

כבוד נשיא מצרים, נכונים דברייך מאוד. כך היה, והנני מקווה שבעתיד זה יהיה שונה. אך האשמה לגבי העבר איננה בנו. יש בינינו השמחים מאוד על גבולותיהם לקבל אותנו ולהסכים עם קיומנו. אך דבר אחד אדגיש — לבטחוננו אנחנו נסיף לדאוג לעצמנו. ומשום שציטטת, אדוני הנשיא, פסוקים מכתבי-הקודש, ארשה גם אני להזכיר לבני עמי שלוש מלים בלבד, והן: "אל תבטחו בגדיבים", שלמדנו מספר תהילים.

ועתה כמה מלים בקשר להתרחשויות בציבוריות הישראלית בימים האחרונים. הרושם שלי הוא כי נשיא מצרים היפנט את הציבור הישראלי, ואין פלא בכך. ציי-בורנו חפץ בשלום, אך צריך להתעורר מההיפרזה במה-רה. כדי שנוכל להמשיך את חיינו הבטוחים בארצנו שו-מה עלינו לדאוג שהנשק של שכנינו יהיה רחוק מאתנו ככל האפשר, רחוק ממרכזי האוכלוסיה. עלינו לדאוג כראש ובראשונה, ולפני הכול, שהישובים אשר הוקמו בשנים האחרונות יוכלו ויבוצרו מבחינה כלכלית וחב-רתית גם יחד. הנני פונה למתנחלים המתיישבים בכל מקום לעשות את כל המאמצים כדי להשתרש ולהתבצר במקומותיהם, והנני מקווה כי נבדוך בתבונה מספקת כדי לא להחמיץ את שעת-הכושר וכדי שבטחוננו לא ייפגע.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גאולה כהן, ואחריה — לחברת-הכנסת שובל.

גינא את נאומו מעל במה זו. על עצם המאורע דובר ונכ-תב הרבה מאוד. כמעט בכל בירות העולם התפרסם המ-אורע ואין צורך להדגיש כי המעצמות הגדולות הקדישו שימת-לב מרובה להתרחשות הזאת, שאמנם היתה אי-רוע מיוחד במינו שלפני התרחשותו לא היה אף אופטי-מיסט אחד מעו להתנבא עליו.

חברי הכנסת, כאן הייתי רוצה להדגיש שני מומנטים: אנו איפשרנו את האירוע, את ההתרחשות, וראוי לומר כי גם אנו היינו צריכים להתגבר על רגשות כבדים מאוד כדי לאפשר לנציגה של מדינה שאנו נמצאים עמה במ-צב מלחמה להשמיע דברו מעל במת הכנסת שלנו. אף-על-פי שהעולם התרכז יותר בצעדו של נשיא מצרים, הרי שיותר לנו לומר כי אף אנחנו עשינו מעשה גדול, מאמץ עצום —

צ'רלי ביטון (התנועה הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בוזה שנתת לו פה רשות להשמיע את דבריו עשית מעשה גדול?

ספח גרופר (הליכוד):

גמרת?

— מתוך רצון כן, כדי לקבלו כפי שקיבלנו אותו ולשמוע בסבלנות יוצאת מגדר הרגיל את כל מה שאמר במקום הזה ב-20 לנובמבר השנה.

רבותי, חברי הכנסת, נשיא מצרים אמר מעל במה זו: "כולנו יחד עודנו סובלים מתוצאותיהן של ארבע מלחמות אכזריות במשך שלושים שנה. מעל לכל זה, כאשר משפחותיהם של קרבנות אוקטובר 1973 עודן חיות את הטרagedיות של האלמנות, היתמות והשכול והקרבתם של החללים."

ברצוני להשמיע באוזני נשיא מצרים כי עם ישראל מכיר יפה מאוד את העובדות של שלושים השנים האח-רונות והוא חי את כאבן של משפחות קרבנות המלחמות. העובדות הללו הפכו לחלק בלתי-נפרד מחיינו היומיומיים. עמנו לא היה צריך להתמין בשלום שנה בקירוב כדי להגיע למסקנה כי השלום עדיף בכל מקרה על שפיות דמים וכי בעצם המלחמה היתה מיותרת.

כנסת נכבדה, אנו מתקבלים לתאריך היסטורי, ה' באייר, אותו יום גדול שבו הוכרו על הקמת מדינת יש-ראל. ברצוני להזכיר כאן בקשר לדברים שאמרת, כי ב' יום שהוכרזה המדינה פתחו עלינו במלחמה מכל עבר. בתוך ההשתוללות המלחמתית פנה ראש-הממשלה הרא' שון של מדינת ישראל, דוד בן-גוריון, אל עמי ערב, וקודם כול לשכנינו, בדברים הבאים: "אנו מושיטים יד לשלום ושכונת טובה לכל המדינות השכנות ולעמיהן וקוראים להם לשתוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצ-מאי בארצו. מדינת ישראל מוכנה לתרום חלקה במאמץ משותף לקידמת המורח-התיכון כולו."

זו גם התשובה על השאלה ששאל נשיא מצרים מעל במה זו, לאמור: "הנני שואל אתכם היום בביקורי זה, מדוע לא נושית זה לזה את ידינו באמונה וזכות כדי לפנץ את המחסום הזה ביחד?" אנו לא רצינו במחסום ותשו-בתנו החיובית ניתנה לפני שלושים שנה בקירוב, אך כל הזמן הזה היתה ידנו מושטת לשלום ואף לא אחד משכנינו לא רצה ללחצה. צ'רלי, אינני יודע אם אתה זוכר מה היה אז, אולי היה צעיר ואינך זוכר, אבל זו תשובתי לקריאת-הביניים שלך. צ'רלי, תיזכר מה היה, היית ילד קטן, אולי אינך יודע.

ממשל עצמי יוליד הגדרה עצמית; הגדרה עצמית תוליד מדינה פלשתינאית. יש דינאמיקה לעובדות בלתי-מוגדרות. הוואקואום יקרא או לישות פלשתינאית או לירדן או לשניים כאחד. והאקוסטיקה בעולם איננה מגננת בהכרח בסולם הצלילים של הכוונות שלנו. שם בעולם מובן מה היא אוטונומיה, וכל נסיון לערפל ולרמות את העולם מצליח תמיד רק לערפל ולרמות את עצמנו, וכל התייחסות לא יועילו. יש דברים שבהם אין מתמרינים. ריבונות ישראל וזכותו של העם היהודי הם מעבר לכל משא-ומתן ולכל מיקוח. הם אינם יכולים להיות תלויים בוועדות משותפות או בוטו אחרי חמש שנים. את הוטו צריך לשים היום. צריך לומר: ארץ-ישראל היא של העם היהודי ולו, רק לו, הריבונות הבלעדית על ארץ-ישראל, גם אם אי-אפשר היום להחליה. היום, ובעצם כבר אתמול ושלשום, צריך לדרוש התנחלות יהודית מלאה בכל שטח ארץ-ישראל.

לצער, עוד לפני שיושמה — ואני מקווה שלא תיושם — כבר פגעה התכנית. בעצם העובדה שהצענו אותה היא פגיעה בריבונות ישראל. שכן — גם זאת למדתי ממר בגין — הסכמה לויתור כמוה כויתור. ועצם העובדה היא שזו הפעם הראשונה בהיסטוריה הציונית שאיננו מתמודדים עם התביעות האחרות על ארץ-ישראל אלא מת-פשרים עמן. אין שתי ריבונויות בארץ-ישראל, כשם ש"אין שתי ירושלים" — כדברי המשורר אורי צבי גרינברג. אבל התכנית הזאת פוגעת גם בבטחון ישראל, בבטחון המשולב בזכות, כלומר בבטחון שצריך לא רק לאבטח את מה שקיים, את המדינה, אלא גם להבטיח את המשך המפעל הציוני, התנחלות בכל ארץ-ישראל.

כך אני מבינה בטחון. אולי זה מנוגד להגיון של גנ-ראל צבאי, אבל זה הבטחון — מה שמאבטח את הקיים ומה שמבטיח את ההמשך.

תכנית זו, שכל-כולה נולדה על-מנת למנוע מדינה פלשתינאית, למנוע פשרה טריטוריאלית, למנוע מלחמה — עלולה בפועל לקדם ישות פלשתינאית ולגרום לכך שבפועל כל השטח עד קווי 1967 לא יהיה בריבונות ישראלית. אבל אין בה גם ערובה שתיוצא מלחמה.

יתר-על-כן, עם כל הכרת המחיר שצריך לשלם במשא-ומתן לשלום עם מצרים, משא-ומתן שאני מאמינה בו כי יש לנו ולמצרים אינטרסים משותפים לא רק ב-קנה-מידה אזורי אלא גם בקנה-מידה עולמי — התשלום שמוצק בתכנית זו בעד השלום הזה בסיני, יש בו מת-דלים המסכנים את בטחונו. אין זה שאני חושבת שהמחיר הגבוה שעלינו לשלם הוא פינוי מחלש של סיני, מה גם כמעט בלא שלבים. אבל לא צריך להיות גנרל כדי לשאול: אם אנחנו מוכנים לדבר על ריבונות מצרית על סיני, למה לא דרשנו שהצבא המצרי על נשקו וברי-צוריו יחזור לעבר המזרחית של התעלה? מדוע להתחיל את חוזה השלום היום מהסכם הפרדה, כשכל יתרונות הסכם ההפרדה הם של המצרים, וכל החסרונות — שלנו?

אבל מכאן לקשה שבויתורים, בסיני, גם אם מבינים שסאדאת חושב את סיני לאדמת מצרים ואת אדמת מצרים לקדושה, כפי שאנו חושבים את אדמת ארץ-ישראל לקדושה, הלא עניין הגבול הבינ-לאומי שנקבע ב-1906, בנסיבות נלעגות כזכור, כשהבריטים שולטו או במצרים למעשה רימו את הצענים התורכים שלא ידעו אפילו לקרוא מפות — הלא לכל הדעות גבול ביו-לאומי זה לא נכנס לקאטגוריה של אדמה קדושה, עליו לא תלויים

גאולה כהן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עליתי כאן כדי להסביר מדוע אצביע היום, בלב כבד אבל בהכרה שלמה, נגד התכנית שאמנם הוגשה על-ידי ממשלת הליכוד שלי אבל היא נוגדת את אמונתי הציונית והכרתי הפוליטית — אמונה והכרה שעליהן התחנכתי גם על-ידי ראש הר-ממשלה שאלי אני מתייחסת, כמו תמיד, בכל יראת-הכבוד, ההערכה והאמון הראוי. אבל אל התכנית שהגיש היום לבית אני מתייחסת בכל החרדה הראויה ואי-אבק נכנדה גם בעזרת כל מה שלמדתי ממורי בתנועת החי-רות מר בגין.

כנסת נכבדה, פעמיים הצתה מצרים את התעלה — פעם ב-1973 ופעם ב-1977. פעמיים הפתיעה והיכתה את עם ישראל בהלם. עדיין לא השתחררו מההלם הרא-שון, ואנו נמצאים בעיצומו של ההלם השני. בשתי הפעמים, במלחמת יום-הכיפורים ובביקור סאדאת, המט-רות שביקשה מצרים להשיג היו זהות: נסיגת ישראל עד לקווי 1967, שתסכן את עצם קיומה של המדינה, ומ-דינה פלשתינאית שתסכן את המשך המפעל הציוני.

כל תכנית-הנגד של ממשלות המערך לא הצליחו לסכל את תכנית מצרים. יתר-על-כן, במדיניותן גרמו ממ-שלות אלה לבידוד מדיני שלנו בעולם ולתלות מוח-לטת בארצות-הברית, שהיתה כופה גם על ממשלת המע-ר, אילו היתה מגיעה למשא-ומתן כזה, הן נסיגה, אולי בתיוקנים קלים, והן הקמת מדינה פלשתינאית, אולי עם קשר כלשהו לירדן.

כשהליכוד הגיע לשלטון היה מרחב התימרון הפוליטי שנותר לנו צר מאוד, אבל התקווה שנצליח למנוע את ההתדרדרות היתה גדולה. ואכן היו הישגים מזהירים לממשלת הליכוד ולראשה בשני תחומים עיקריים: בחוץ — הוציאה אותנו מהבידוד הבינ-לאומי; בפנים — העלתה את רוח העם; שני תנאים שהם אמנם אינם מספיקים אבל הם הכרחיים על-מנת להתמודד ולעמוד כנגד תכניות האויב. אלא שהתכניות האחרונות עלולות למוטט מחדש את שני אלה.

אני מאמינה באמונה שלמה שמטרת ראש הממשלה היתה והינה היום למנוע בכל מחיר מדינה פלשתינאית, וחלק ממה שהממשלה מוכנה לשלם היום הוא תשלום להשגת מטרה זו. יתר-על-כן, כדי להשיג את המטרה הזאת צריך אכן לשלם מחיר גבוה. שכן, ברגע שתקום מדינה ערבית בשכם ובחברון, מדינה שתישלט מבפנים על-ידי ערביי שכם וחברון, יהיה זה שבירת המהלך ההיסטורי של העם היהודי וסכנת מוות למפעל הציוני. מעולם בארץ-ישראל לא נוצרה מבפנים מדינה אחרת מלבד מדינה יהודית. כיבושים וזים — כן; אבל אם תתקיים פה מדינה על דגלה הלאומי והימנונה הלאומי — בפעם הראשונה תיווצר בארץ-ישראל מדינה שהיא לא יהודית.

כדאי איפוא לשלם מחיר כדי למנוע הקמתה של מדינה פלשתינאית. השאלה היא: כמה? הבעיה אינה השלום, הבעיה היא התשלום. שלום שהתשלום בעדו הוא פגיעה בזכות אמיתית אינו שלום אמיתי אלא הוא שלום שיוליד מלחמות.

אני מצביעה היום נגד התכנית המוצעת, כי המחיר שמשולם בה — גם הקמת ממשל עצמי, גם השארת בעיית הריבונות פתוחה, בפעם הראשונה בהסכמתנו ובאישורנו, לא ימנעו בסופו של דבר הקמתה של מדינה פלשתינאית.

וזכותו של הנשיא סאדאת היא שהבין את זה ושהרחיב את הפתח הזה עליידי בואו לירושלים.

אולם המשא-ומתן הממשי רק יחל ב־15 בינואר, וטוב שנוכחי לעצמנו שבעמדות הפתיחה הידועות של המצרים יש מרכיבים מספר שאם נקבל אותם נעמוד לא בפני עידן של שלום אלא בפני סכנה חמורה לעצם קיוֹר מנו. ואני בטוח שראש הממשלה ביטא את דעת רוב הכנסת ורוב העם כשהצהיר כאן שצבא-הגנה לישראל יוצב — ללא הגבלת זמן, חב־הכנסת שרדי — בכל שטחי ארץ-ישראל, במקומות ובבסיסים שאנחנו נחליט עליהם. זוהי הצהרה שמחייבת אותנו — ואני אומר זאת בלב שלם — גם אם ימנע הדבר הסכם בשלב זה.

חברי הכנסת, ממשלת ישראל הנוכחית הציעה את התכנית האפשרית היחידה בנסיבות הנוכחיות. יש בה כמה פרטים שאינם מקובלים על כל אחד ואחד מאתנו, אבל אני מדבר על הקווים הכלליים. לא היתה דרך אחרת, בלתי אם רצינו להמשיך ולהידרדר מבחינת יחסינו עם העולם הגדול ורצינו להגיע למצב שנילחץ לקבל תכנית של ויתור טוטאלי, תוך הקמת מדינה פלשתינאית עוינת באזורים הסמוכים לגבולנו. זוהי הדרך היחידה.

נכון שגם בתקופת ממשלות קודמות היו יזמות חשוֹרות שהראו את הכיוון לשלום, כגון הגשרים הפתוחים, כגון השילוב הכלכלי, אבל בעוד שממשלות קודמות לא הסיקו מסקנות אופראטיביות עשתה זאת הממשלה הזאת בראשות מנחם בגין.

יש סכנות בתכנית, ואינני מבטל אותן. עצם המהלך הנדיב מאוד שלנו בסניי יוצר סיכון בטחוני שאין לבטל אותו ואסור לבטל אותו. עצם ההסכמה למידה של אוטוֹר גומיה לערביי יהודה, שומרון ועזה עלולה לפתוח בתה־ליך שירחיק לכת יותר ממח־שהתכוונו, ואני שמח איפוא שלא ויתרנו על הקשר המסויים — וראש הממשלה הס־ביר זאת היום — בין האוטונומיה הזאת לבין ירדן, כי ייתכן שדווקא הקשר הזה עלול להיות מחסום בפני נטיות פלשתינאיות ספאראטיסטיות.

לא אכנס לפרטי ההסתייגויות שלי. יש, כמובן, מה לדבר על האפשרויות של הקמת מועצות נפרדות ולא מועצה מאוחדת. ייתכן שזה יפעל בכיוון הרצוי לנו יותר. כדאי אולי להציע שמדינת ישראל חצוף לאללת, כבר עכשיו, אזורים מסויימים לריבונות ישראל, ואינני רואה בכך סתירה מבחינת זכותנו על יתר שטחי ארץ-ישראל.

אני רוצה לומר, אדוני היושב־ראש: אינני רוצה להיכנס עכשיו לסוגיה של החלת הריבונות הישראלית באופן מיידי על כל שטחים ותושביהם של יהודה, שומ־רון ועזה, אך עלינו לדעת שאפשר גם לגלוש בקלות חלילה, בלי לתת את הדעת על כך, למצב של ריבונות זרה דה־פאקטו בשטחים האלה, ומשם הדרך לריבונות זרה דה־יורה כבר איננה רחוקה.

ולכן מבחינה מחדש כעבור חמש שנים חייבת להיע־שות לכיוונים שונים, ולא רק לכיוון אחד, וייתכן שההס־דר הנוכחי הוא מעין הסכם הפרדה בזמן, ולא בשטח, כשבסופו נחשוב מחשבות חדשות. ולא אחדש שום דבר אם אומר שבסופו של דבר חשוב לא מה שיאמר הנשיא סאדאת ולא מה שיאמר המלך חוסיין, ואף לא הנשיא קארטר, אלא מה שיעשו היהודים בשטחים האלה.

אני רוצה לומר הערה אחת על ההפגנות של אתמול והיום. הייתי מתרחק מכמה מהביטויים שהושמעו בהפג־נות האלה, אבל, רבותי חברי הכנסת, לכנות את מתיישבי

מושגים של קדושה. אם יש לדבר שם על קדושה — זה על קדושת הישובים של פיתחת־רפיה, של העיר ימיה, על נשיהם וטפם, המפגינים עכשיו מחוץ לכנסת.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): קדושה יש בכותל.

גאולה כהן (הליכוד):

היא ישנה גם במקום שהרבה דם של קדושים צעירים יהודים נשפך בארבע מלחמות כדי לסכל את מזימות ההשמדה של הצבא המצרי. הטיעון "הם לא רוצים", "אז הם לא יסכימו", הוא טיעון חשוב, אני לא מזלזלת בו, אני לא מזלזלת בצורך ובעובדה שאנו תלויים בזה; הוא חשוב, אבל לא מכריע. כבר עמדנו בהיסטוריה יותר מפעם אחת מול מצב שאמרו לנו: אנו לא רוצים, אנו לא מסכימים. אבל התמודדנו, ועמדנו, וגברנו.

אדוני היושב־ראש, הרשה לי לסיים במלה אישית שאני מרגישה חובה לומר אותה. כיהודיה לעולם לא אק־בל את העקרון האלייל שאדם אינו עלול לטעות. כחברת חירות אני שייכת לתנועה שראשה מר מנחם בגין, מתוך הרגשת בן־חורין, קם כשחשב אחרת גם נגד רבו זאב ז'בוטינסקי. ז'בוטינסקי אכן טעה אז כשהאמין עוד ב־1938, כבר אחרי מינון, במצפון העולם. מנחם בגין צדק אז ברויכות עם ז'בוטינסקי, כשלא האמין אז במצפון העולם, שאכן עלה בלהבות עם שישה מיליון מאחינו.

אין מדינאי, גם דגול וגדול — ומנחם בגין הוא כזה — המחוסן מפני טעויות. אם ז'בוטינסקי היה עלול לטעות, גם בגין עלול לטעות, ולדעתי ולצערי היום הוא טועה.

ואני פונה היום אל ראש הממשלה: אתה הצלחת להעלות את רוח העם, אבל התכנית הזאת, כפי שהיא, יכולה, חס ושלום, לשוב ולהוריד אותה. אתה הצלחת להוכיח שאפשר להיות מדינאי ולהיות אמין. אסור לנו לקעקע אמונה זו. אני פונה אל ראש הממשלה בבקשה לחשוב עוד פעם ולגנוז את התכנית שיש בה גזירות שהעם לא יוכל לעמוד בהן. צריך לעצור בעוד מועד — לא את תהליך השלום; אותו צריך להמשיך, ואנחנו כמחים ומשתוקקים לשלום — את תהליך השכרון המתלווה אליו, שכבר הוליד מחזלים טאקטיים חמורים הנוגעים גם במהות, הנוגעים גם בתהליך הגאולה. צריך לעצור, ועדיין אפשר.

ח'ירי י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת שובל, ואחריו — לחבר הכנסת דיאן.

זלמן שובל (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הישגה הגדול של פגישת איסמאעיליה הוא זה שהובטחה בו ההמשכיות; שבעצם נקבע התהליך של פתיחת המשא-ומתן הממשי לשלום, ואין כל סתירה בין קביעה זו לבין הקביעה שנתרו עדיין בעיות חמורות ביותר בדרך לשלום.

האופטימיות היא טובה וגם הפסימיות היא טובה, אבל יצירת אשליות מסוכנת תמיד. יש סיכוי גדול, יש סיכוי טוב, שנגיע לחוזה שלום עם מצרים, אך אסור לנו ליצור ציפיות שלא בטוח שתתקיימנה. הקמת הממשלה הזאת, הנוכחית, היא שיצרה את הפתח לתהליך השלום,

שה, רגשית אני עם מתיישבי בקעת-הירדן, פיתחת-רפיה והגולן. בשנות ה-70 הללו, כאשר הצבר מחפש אידיאל, תחליף לאותו אידיאל של הקמת מדינה שהיה קיים עד 1947 ואינו עוד משום שהוגשם, כאשר חיי יום יום האפרי-רים אינם מהווים אידיאל וללא אידיאל יש אפאתיה, זיל-זול וירידה — בימים אלה רואים עצמם אותם מתיישבים כחלוצי שנות ה-70, ועד היום ראו עצמם ברצף טריטור-יאל ריבוני של ישראל.

כיום מכרסם הספק בלבם של אחדים, והיאוש — בלבם של אחרים. בכנס שלהם אמרו דברים קשים, אך מתוך כאב. גם דברים מיותרים ופוגעים אמרו, וצר לי על כך, כגון אותה הערה לא יפה על שאיפתנו, כביכול, לפרס נובל לשלום, אליבא דאומרה, שהשפיעה עלינו. אך כל אלה נאמרו מתוך צער עמוק ומתוך כאב על-ידי אנשים שחשו שחטאנו כלפיהם. לכן גם אם ראש-הממשלה מר בגין נפגע, ואולי נפגע עד עומק נפשו, אני מבקש ממנו להתחשב בכך שהאנשים הללו חשו עצמם רע מאוד וכודא לא התכוונו לפגוע בו אישית.

אך רגש לחוד והגיון לחוד. אם רגשית מרגיש אני סולידאריות אתם, הרי מבחינת ההגיון מצווה אני לתמוך ברש הממשלה, בממשלה ובתכנית שהעלתה הממשלה. כי במציאות שנשתררה נוכח צעדו המהפכני של סאדאת רק המצאת תכנית חדשה מצידנו — אפילו תכנית הכרז-כה בקרבות ובהימור — היתה נחוצה. לא היה די בהצ-עות הקודמות שהועלו בעבר והעובש דבק בהן.

והרי ההימור מצידנו בא וזכה לתמיכה של כל אומות העולם אשר קודם פנו לנו עורר, למצט האומות הערביות ואלה הקרויות העולם השלישי. אך כל צעד של הימור חייב להגיע לגבול וכל צעד של ויתור משמעותי נוסף על מה שהוצע על-ידי ראש הממשלה היום יהווה גלישה שממנה אין עוד חזרה.

אדוני היושב-ראש, בתשובה על שאלה שהופנתה במסיבת העיתונאים באימאעיליה לנשיא סאדאת בדבר האפשרות של הסדר-ביניים נוספים במקום שלום, אפש-רות שנשללה מכול וכול על-ידי סאדאת, הוסיף ראש-הממשלה מר בגין: "הנשיא סאדאת ואני החלטנו ביר-שלים שאין אלטרנאטיבה לשלום". אך, אדוני היושב-ראש, אל נא נשכח שאלטרנאטיבה לשלום איננה רק הסדר-ביניים. אלטרנאטיבה לשלום יכולה להיות גם מלחמה. אל-נא נשכח שמשמ באותו נאום שבו הביע הנשיא סאדאת את רצונו לבוא לירושלים, הוא נבך באלטרנאטיבה אחרונה זו. הוא קרא לה: horrible — וועתי; זאת אומרת — מלחמה אכזרית. אם אמנם הנ-שיא סאדאת הוא אדם אימפולסיבי — לעתים זוהי אימ-פולסיביות ברוכה, כגון זו שהביאה אותו לירושלים — הרי בעתיד יכולה זו להיות גם אימפולסיביות הפוכה. והרי מנהיגים הם רק בשרודם, ויורשיהם רק לעתים רחוקות הולכים בדרכם.

לכן חייבים להגביל את ההימור ולקבל החלטה נחו-שה: עד כאן, ולא יותר. תכנית הממשלה טובה, אך היא סופית. יחד עם חברי בליכוד הפצתי לפני הבחירות אותה מפה צבעונית אשר הבליטה מה קטן המרחק מהגדה לנתניה, לכפר-סבא ולעפולה.

מינהל עצמי של הערבים שם — כן; ממשל עצמי — לא. לכן מציע אני להמיר במסמך הסופי, בבוא ההסכם, את הביטוי האנגלי Self-rule שנקט ראש הממשלה בביטוי נכון יותר: Self-administration. כי Self-rule

פיתחת-רפיה והבקעה וגוש-עציון וקריית-ארבע והשומרון "חזית סירוב", זאת רשעות. סירוב? איזה סירוב יש כאן? חזית יש. זוהי החזית של מדינת ישראל בעבר, בהווה וגם בעתיד. זוהי החזית הבטחונית שלנו וזוהי החזית הציונית שלנו. אין זו אשמתם של המתנחלים והמתיישבים שממשלות העבר השקיעו בשנים האחרונות מאמץ גדול יותר בפיתוח חולות ראשון-לציון במקום לפתח את ישובי הבקעה. אני בטוח שהממשלה הזאת בעתיד תדע לכבד את החזית הזאת, כפי שראוי לה.

ולבסוף, אדוני היושב-ראש, הרשה-נא לי הערה אחת. אני קורא היום בעתון שמשדר האוצר נערך לקראת "כל-כלה של שלום". זה טוב ויפה להיערך, אבל רצוי שנדע שדווקא תכנית השלום, תכנית השלום הריאלית האפש-רית בסיני, תחייב אותנו בהיערכות בטחונית וצבאית גדולה יותר מאשר קודם. הבטחון היחידי, הערובה היחי-דה לשלום, הם בעוצמתו של צה"ל, לא בחווה זה או אחר. אל נשתעשע באשליה של קיצוצי תקציבי בטחון בשנים הקרובות. ככל שנרבה לדבר על כך רק נרחיק את השלום בינינו לבין שכנינו הערבים.

אדוני היושב-ראש, בעוד שישאל הכריזה בנאמנות ובאמונה שלמה על נכונות לפשרות מרחיקות-לכת בסיני ובכל מקום אחר, עדיין דבקה מצרים בעמדתה המקורית של "אף שעל". ראש האופוזיציה אמר, בצדק: מעתה, רשות הדיבור לצד השני, הרי שרשות הדיבור חייבת עתה להיות באמת מהצד השני.

אהוד אולמרט (הליכוד):

ראש הממשלה, לא ראש האופוזיציה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

חבר-הכנסת שובל, אני הייתי קודם ראש האופוזיציה, לא עכשיו.

זלמן שובל (הליכוד):

סליחה. לא לכך התכוונתי. חשבתי שאמר זאת חבר-הכנסת שמעון פרס. בעניין זה נדמה לי שאין ויכוח.

ראש-הממשלה מ. בגין:

מתוך הרגל החלפת אותנו.

זלמן שובל (הליכוד):

אל תראה בזאת טעות פרוידית, חלילה.

אנחנו רוצים לחיות בשלום עם המצרים, אנחנו רי-צים לחיות בשלום עם יתר מדינות ערב, עם כל העם הערבי כולו; אבל רק אם גם הצד השני יבין שפשרה פירושה לפגוש אותנו באמצע הדרך — רק אז יש סיכוי לשלום, רק אז יובטח השלום.

אני מברך את הממשלה ואני מברך את ראש הממשלה על הדרך שהלכו בה. אני מאחל להם הצלחה בצעדיהם הבאים.

הו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדיאן, ואחריו — לחבר-הכנסת טולידאן.

אליקים (נופסב) (בדיאן) (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אם אני ניצב היום בפני הצבעה בבניה כה גורלית לישראל ולעם היהודי בכלל, הרי אני חצוי בין הרגש לבין ההגיון, ואין זו בו-

שות ויתורים, ותמורת שלום-אמת — אף ויתורים גדולים. לאילו ויתורים התכוונת, אם לא לשטחים? הנה סוף סוף בא הרגע הנכסף כאשר מדובר בשלום-אמת לא כחל ושרק. ישראלים מטיילים ברחובות קהיר, ומצרים טילו ויטיילו ברחובות ירושלים. האין זה שלום-אמת?

רבותי חברי הכנסת, אני חייב לנגוע בשאלה עדינה וכאובה, הלא היא שאלת הישובים היהודיים בסיני וביהודה ובשומרון. אני מבין את הרגשת תושביהם. אני שותף ללבטיהם, אך גם הם חייבים להבין ללבטי הממשלה, שנבחרה כדי להחליט על עתיד 3.5 מיליון ישראלים, לדור הזה ולדורות הבאים. הם חייבים להבין את רצונם של בנינו ובנותינו בתל-אביב ובירושלים, בגליל ובנגב, לחינת חיים ללא מלחמה, ללא שכול ויתמות. אין לאיש זכות מוסרית לחייב את ממשלת ישראל שלא לראות את הבעיה בכללותה ובכל חומרתה. הממשלה תחטא לעצמה ולתפקידה אם שיקוליה לא יהיו כוללים ומרחיקי-לכת.

כנסת נכבדה, אדוני היושב-ראש, שמעתי על התכנית לפרסיה במשך שעות ארוכות, למדתי אותה על היבטיה השונים, אני מכיר היטב את המצב במזרח-התיכון וכן אצל האוכלוסייה הערבית בשטחים וב ישראל. האמינו לי, זו התכנית הטובה ביותר בנתונים הקיימים. לתת לתכנית זו את התואר "קאטאסטרופה" — זה אי צדק משווע. כל ימי חונקתי על ברכי מפלגת העבודה. הליכוד ומנהיגו היו זרים לי לרוחתי. כיסם אני מאוכזב שיש לנו ממשלה טובה וראש ממשלה בעל מעוף וחזון שיביא אותנו למנוחה ולנחלה.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שילנסקי, ואחריו — לחבר-הכנסת אולמרט.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנו, חברי תנועת החירות, מאמינים בחשיבות עקרון הזכות על ארץ-ישראל, וכשמבטא אני "ארץ-ישראל" אין לדידי אלא זו השלמה. האמנו ודגלנו בכך מאז היווסד תנועתנו, כהמשך לחזון של מורנו הדגול זאב ז'בוטינסקי. עד למלחמת הישועה של שש-הימים היינו כמעט היחידים שהעו — ואז גבל הדבר כמעט בהעזה — לבטא את המושג "ארץ-ישראל השלמה". בגלל אמונתנו זו נרדפנו והושמצנו. לא קראנו למלחמות, לא שאפנו לשפיכות דמים. אמרנו כי יש להיחלש לעת-כושר, ואם היא תבוא והזכות בידינו, נוכל להחזיק בפירות הזכות ולתת להם תנופה.

אמרנו שיש להכריז קבל תבל ומלואה על הזכות לארץ-ישראל ולחנך את הנוער על עקרון זה. לכן אנו, חברי תנועת החירות, היינו כה חרדים בהודעת לנו הפרטים הראשונים של התכנית שהובאה לפנינו כאן היום. דנו בכל פרט ופרט, אך עיקר השאלה שהיתה לפנינו, ולפתוח לפני היתה: הזכות, מה יהיה עליה? האם תישאר היא בידינו? האם אין בתכנית ויתור עליה? כי הזכות היא האילן. כל הפרטים האחרים הם הענפים, ואם האילן נגדע אין כל חשיבות לענפים, הם נובלים תוך זמן לא רב בלא-היכ.

יושב-ראש תנועת החירות יכול להיות גאה בחשיבותו בכנסת. היא הוכיחה בגרות. היא לא קיבלה את התכנית שלו ללא היסוס, התלבטה בכל פרט ופרט שהיה ידוע לה, ורק לאחר מכן נשאר כל אחד עם עצמו ועם מצפונו לקביעת עמדתו.

זהו ממשל עצמי. מי שזוכר איזו בעיה היווה התרגום הלשוני שלה פסקה מאנגלית בהחלטות האו"ם שדיברה על סיגנה משטחים, לא מכל השטחים, יודע עד כמה תרגום לא מדויק מזיק ומסוכן.

ובכן, מסקנתי הסופית: לא ייתכן שום ויתור מש-מעתי נוסף על מה שוויתרנו, אף אם זה סוף המשא-ומתן. בהנחה ובתקווה זו שאמנם הגענו לסוף הויתורים אתן את קולי לחומכי התכנית.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טולידאנו, ואחריו — לחבר-הכנסת שילנסקי.

שמאל טולידאנו (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שלושים שנה שיי-חקנו שח עם עצמנו. הוזנו חיילים ופרשים, העתקנו רצים וצריחים, קפצנו ודילגנו על פני הלוח כאוות-נפשנו ונהנינו ממרחב התימרון האדומה שרכשנו לעצמנו. תקר-פה מהנה ולמשעשעת זו תמה. מולנו יושב עתה פארטנר שיש לו כלים ומהלכים משלו.

הממשלה וראש הממשלה התאימו עצמם במהירות ובתבונה למצב החדש ולשינוי המהותי שחל. אך האחרים, ששמרונותם עולה על כושר הסתגלותם למצבים מאתגרים, ממשיכים להנעים לנו זמירות ישנות נושנות. הם תוקפים את תכנית הממשלה בגלל הויתורים המפליגים שהיא כוללת, כביכול, בחובה.

להלן כמה מהשגותיהם: צה"ל חייב להמשיך להח-זיק בסיני, מינהל עצמי הוא גרעין למדינה פלשתינאית, יש להוציא את כל אזור הבקעה מתחתם אחריותו של המינהל העצמי שיוקם, רצועה ברוחב 25—30 קילומטר מאילת לשארם-א-שייך צריכה להיות בידנו ובשליטתנו, מתן זכות לערביי השטחים לאזרחות ישראלית פירושו מדינה דו-לאומית, פיתחת-רפיה הייבת להיות קשורה ברצף טריטוריאלי לישראל, התכנית היא קאטאסטרופה. זה לא אני אומר, כמובן.

רבותי חברי הכנסת, לכל אלה המהלכים עלינו אי-מים ברצוני לומר: האם באמת מעלה מי מכס על דעתו שניתן להגיע להסכם שלום בתנאיכם? ולראש הממשלה שם מציע: אלא, צריך לפמלייתך בפגישה הבאה עם הא-שיא סאדאת את כל האנטי-יתרנים הללו והסמך אותם להגיע לכלל הסכם שלום בתנאיהם. אני בטוח שהעם בישראל יזכור להם חסד עולמים אם אמנם תצלח דרכם. אך עליהם גם לדעת כי העם בישראל לא יסלח להם אם עקשנותם ונוקשותם תביא לסתימת הגולל על סיכווי השלום.

מדברים על הסיכונים שתכנית הממשלה טומנת בחור-בה. אך האם טרח מי מהם לשאול את עצמו מה גדול הסיכון שבקפאון? האם שאל את עצמו מה יהיה בעשור הבא ללא שלום? האם ידוע אלוהם פוסלי התכנית על מאות אלפי משכילים ערבים בעלי השכלה גבוהה, בגורי אוניברסיטאות באירופה ובארצות-הברית, החוזרים לאר-צותיהם ומהווים חומר נפץ אדיר נגדנו בשנים הבאות? מדינאי טוב שם על כפות המאזניים את כל השיקור-לים הגדולים והקטנים, ארוכי-הטווח וקצרי-הטווח, ומקבל החלטה בהתאם לכך. "שלום אינו תחליף לשטחים" קובעת גולדה מאיר בכל סמכותה. אני פונה מעל במה נכבדה זו אל הגברת מאיר ושואל: במשך שנים רבות וארוכות אמרת לנו שתמורת שלום מוכנה הממשלה בראשותך לע-

נות אותך גם מפקד האירגון הצבאי הלאומי ולומר: לא רק עיניים אלה צופות אליך בשעה גורלית זו; צופות בך בשעה זו בתקווה, אך גם בדרישה, עיניים ממעלות הגדרום. מי יתן ותוכל לכל המשא הכבד הזה. אני יודע כי בהרמי היום את היד נהפך אני לשותף מלא למלא המשימה. כה יתן וכה יוסיף לנו היושב במרומים.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:
רשות הדיבור לחבר הכנסת אולמרט, ואחריו — לחבר הכנסת מרון.

אהוד אולמרט (הליכוד):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, מעטים בלבד בינינו יטענו כי החלטתו של נשיא מצרים אנואר סאדאת לבקר בישראל, להיפגש עם ראש הממשלה ולנאום בפני הכנסת, היתה בשבילים מאורע צפוי על דרך השיגרה. הרוב הגדול של הציבור בישראל, לרבות חברי הכנסת, חש כי צעד זה מקפל בתוכו משמעות בעלת אופי היסטורי, שמחייב בדיקה מחודשת של אמונות, דעות ומחשבות שהיו מנת-חלקנו במשך שנים רבות.

לדעתי, הגורמים הבולטים שבאו לידי ביטוי בגישה זו של סאדאת הם אלה: (א) עצם הכרתו, בפעם הראשונה בהיסטוריה, בזכות קיומה הריבוני והבטוח של מדינת ישראל והודאתו כי בכך יש שינוי מהפכני בכל גישתו.

(ב) הכוונות להגיע להסדרי שלום חוזיים, הכוללים את כל היסודות של שלום אידיאלי, על-פי מיטב הבנתנו, השקפתנו ותביעותינו במשך שנים רבות.

(ג) ההסכמה לבצע את תהליך המשא-ומתן על בסיס של מגע ישיר, באזור המזרח-התיכון עצמו, וראשית הנורמליזציה ביחסי שתי המדינות כחלק מתהליך זה.

רבים בתוכנו, אדוני היושב ראש, בהשפעת הלם השינוי סברו כי ממשלת ישראל היתה חייבת מיד להגיב בצעדים של ויתור מידי בתחום המדיני, כתגובה על צעדי הנשיא המצרי. אחרים — וגם הם לא מעטים — סברו כי יש לנהוג בדיוק כפי שנהגנו בעבר, כאילו לא קרה דבר, כאילו לא חל שום שינוי, כאילו אין מקום להביא לפחות למחשבה שמא יש לבדוק דעות ועמדות לאור מציאות משתנה.

הממשלה וראש הממשלה, בהבינם את חשיבותו של המיפנה, אך תוך שמירה על פרופורציות נכונות, גיבשו תכנית מדינית כבסיס למשא-ומתן.

אומר מיד, אדוני היושב ראש, תכנית זו אינה אידיאלית, היא ודאי אינה הולמת את הציפיות, משאלות הלב והמאווים של רבים בתוכנו. אולם צריך לזכור נתון יסודי אחד: בעבר הביעו ממשלות ישראל לכוננות לוות-רנות מופלגת, לנסיגות כמעט ללא הגבלה, לגמישויות אינסופיות — כל זאת ללא כל קשר למציאות שמקפלת בתוכה סיכויי שלום אמיתי.

בפעם הראשונה מאז מלחמת ששת-הימים מוצגת תכנית שלום בנתונים שבהם הדיבורים על שלום אינם תיאוריה, אינם ספקולציה, כי אם מציאות חיים ההולכת ומתהווה לנגד עינינו ממש.

הנתונים שבהם היתה ממשלה זו צריכה לקבל את החלטותיה הם יחידים במינם. קל מאוד, אדוני היושב ראש, לתבוע ויתורים, ולא פחות מזה קל מאוד למונו ויתורים שעה שאין באופק משא-ומתן, אין שום סיכוי להסדרי שלום ריאליים. הרבה יותר מסובך לקבל הח-

מה הוא המצב כיום? השלטון הישן שקרס, התמוטט וגפף, נמנע מלהכריז בכל פורום בין-לאומי ואחר על הזכות, לא החיל את המשפט הישראלי על השטחים המשוחררים, לא ביצע תנופת התנחלות ביהודה, בשומרון ובצפון-ערבה. להיפך — כשיצאו צעירי ישראל למלא את צו יישוב הארץ, אף ללא עזרה ממשלתית, השלטון הישן מנע זאת מהם. לולא כן היתה נקודת הזינוק למשא-ומתן של הממשלה החדש טובה הרבה יותר.

תנועת החירות דגלה תמיד בכך שיש להימנע עד כמה שאפשר מהטלת ממשל צבאי על אזרחים. כך היה גם לגבי הממשל הצבאי שהיה קיים באזורים מאוכלסים בערב בים בשנים הראשונות שלאחר קום המדינה; כך מאמינים גם כיום. אנו בעד שיווי זכויות. על דגלנו חרטנו "שם ירוה לו משפע ואושר בן ערב, בן נצרת ובני". ואם אנו רואים את יהודה ושומרון כחלק בלתי-נפרד מהמולדת, טבעי הוא שלא רק נסכים אלא אף נציע כי כל אזרח בארץ-ישראל יוכל להתנחל בכל חלק מהמולדת, ללא הבדל דת, לאום או גזע.

גם בשאלת הזכות, שהיא לגבי שאלה עיקרית, יש הבדל בין התכנית שהוצגה לפנינו לבין גישה הממשל הישן, אם כי ניסוחה עדיין אינו מספק והנני מאמין כי ראש ממשלת ישראל יעמוד בנקודה זו על המשמר.

זה באשר לאילן. ומה בקשר לענפים, הפרטים ופרטי פרטים? הם מותירים סימני-שאלה רבים, נתנו ונתונים מקום לספקות רבים ודאגות, ובפרט כשיש פרטים רבים שטרם לובנו וקבלת החלטות לא טובות בהן עלולה להשחית אף את החלקים הטובים שבתכנית. בהתחשב בטובת העניין לא אעלה אותם כאן, אך אציין שהם רבים וכבדי-משקל.

אך אין היום מצב של מחשבות בלבד והגיע רגע שצריך להחליט, לא על בסיס מופלג או כיתתי אלא מתוך אחריות ממלכתית. איני גורס שהימנעות מהצבעה — שבמקרה זה מקבילה במידה מסוימת להימנעות מהחלטות — מתאימה במצב זה. לא אחיש, שמתי על כפות המאזניים את השיקולים בעד וכנגד, הוספתי על כך הזכות את העובדה שבראש מסע השלום עומד מנחם בגין, שעבר שבעה מדורי גיהנום תוך נאמנות ל"זכות". ברצוני לומר לו בפומבי ומעל במה זו: כבוד ראש הממשלה, בהרמי היום את היד להסמך אותך במסע שיוזמת ובו התחלת. הרי אין זה רק בגלל המשותף שבינינו בעבר, בגלל הידידות האישית והחברות שנוצרה תוך צעדה משותפת משך דור, ואם אזכור את "אלטלנה" יכול אני גם להוסיף — אחווה שנוצרה באש ובמים, תרתי משמע. אלה נהיו במשך השנים חלק מישותי, הם יקרים לי מאוד, אך אין מה שעומד בעיני בחשיבותו לאהבת עם ישראל וארץ-ישראל. כך הטפת וחינתך גם אתה. אני מרים את ידי, כי מאמין אני שבמצב שהביא אותנו אליו המשטר הישן לא יכולנו להגיע לשלד של תכנית טובה יותר. אני מרים את ידי תוך אמונה שתנופת ההתנחלות שדיבר עליה קודמי, חברי הכנסת יוסף רום, נתנשה בניצוח הממשל החדש בישראל. אך בעמך בראש מלבישי עור וגידים לשלד דע לך: מתנחלי יהודה ושומרון, רצועת עזה ופיתחת-רפיח תלו בך את תקוותם. עיני ילדי ישראל נשואות אליך בתקווה שבמהלך מסע השלום תציב נגד עיני רוחך לא רק את ההווה אלא גם, ובעיקר, את העתיד ואת החזון.

אדוני ראש הממשלה, ארשה לעצמי במעמד זה לכ-

לסיום, אדוני היושב-ראש, באותה עת עצמה יש צורך לומר מלים מספר לאחזים בתוכנו. קריאות הצהלה של מחנה שלי, של אנשי השמאל, מדאיגות אותי, אדוני היושב-ראש. תמיכתם בתכנית אינה רק בגלל מה שיש בה אלא בגלל מה שהם רוצים שיהיה בה גם אם איננו כלל בה: נסיגה הדרגתית לגבולות 1967 והקמת מדינה פלשתינאית. אם אכן זוהי תקוותם, חיוני לומר לקולות הצהלה הללו כי עמדת הרוב המכריע של הכנסת שוללת יסודות אלה באופן מוחלט.

אין לי ספק, אדוני היושב-ראש, כי בזמן הקרוב נשמע את כל הגורמים הללו כשהם תובעים נסיגות נוספות וויתורים נוספים מממשלת ישראל. אך אכן יש גורמים בישראל אשר לעולם לא יכירו באפשרות של ויתורים דו-צדדיים כדרך לפתרון הסיכסוך, בשבילים יש כותבת אחת לויתור ולנסיגה. לאלה צריך לומר, אדוני היושב-ראש, הלוואי והיה להם אותו יושר רוחני ואומץ לב לזקוף פעם אחת את גוֹם ולהעז ולומר לנציגי מדינות ערב את כל אותם הדברים שהם תובעים מממשלת ישראל.

לבסוף, הצגתה של תכנית השלום חשפה בפעם הראשונה חילוקי-דעות מכאביים גם בתוך המחנה הזה. דול של נאמני ארץ-ישראל, אשר במשך השנים האחרונות היו שותפים למאבק הגדול שהתנהל במרחבי יהודה ושומרון, ברחובות הערים ומעל במת הכנסת ואשר גועד למנוע נסיגה ביהודה ובשומרון ולהבטיח התנחלות יהודית נרחבת בהם.

אני מאמין, אדוני היושב-ראש, וזהו הבסיס לתמיכת תכנית ראש הממשלה, כי אין התכנית הזאת מהווה גרעין לנסיגה מוחלטת מאזורים אלה ולהקמת ישות פלשתינאית. אני משוכנע כי נאמנות הממשלה הזאת לעקרונותיה, הכוללים התנחלות יהודית נרחבת בכל שטח ארץ-ישראל, תבוא לידי ביטוי גם במסגרת תכנית זאת והיא תגבר על היסוסיהם, ספקותיהם וזעקות השבר הכנות שיוצאות מלבותיהם של הטובים בבני העם הזה.

היו"ר י. מ. אברמוביץ :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מרון, ואחריו -- לחבר-הכנסת דייקסל.

משה ל. מרון (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחרי כשלושים-י"ח תשעה נואמים, שכולם מנתחים את השלום, אולי קשה לחזש ולהוסיף. אבל כיצד אפשר שלא להשמיע, אפילו במסגרת הזמן המצומצמת, דברים במאורע היסטורי שאינו נופל מזה של ביקור הנשיא סאדאת בירושלים והמפגש באיסמאעיליה בין ראש הממשלה לנשיא המצרי.

זו הפעם הראשונה בשלושים שנות קיומה של מדינת ישראל מועלה ונדון חוזה שלום בינינו לבין הערבים, לא בתור משאלה בלבד אלא בהישג יד. אינני סבור שבמעמד זה אפשר להיכנס לעובי הקורה, לייצג היכן לוותר והיכן להתעקש. אחרי-הכול, זהו בעצם סוד המשא-ומתן בין מדינות כאשר מנהלים משא-ומתן רציני, קשה ודיס-קרטי. על כן הייתי רוצה להביא השלכה מן ההיסטוריה הלא-כל-כך רחוקה, כאשר באוגוסט 1914, לפני שהעולם התדרדר לתוך מלחמת העולם הראשונה, קרה דבר שממנו ישראל מנסה להימנע מנמנו.

בקיץ 1914, לאחר רצח יורש-העצר של אוסטריה, החל מומנטום של פעילות צבאית ופילומאטית, כאשר

לטות אלה בנתונים החדשים שנוצרו במזרח-התיכון. מכאן — הדילמה המיוחדת שעמדה בפני הממשלה שעה שקיבלה את תכנית השלום שלה.

בהקשר זה אני רוצה לשאול ולומר דווקא לכמה מחברי, אשר בהתרגשות אמיתית שמעתה היום את דברי ההסבר והדאגה שלהם — מה שהפליא אותי יותר מכול גם כאשר חשתי את הכאב, היתה התחושה שאין בדברים הללו התייחסות קונקרטית לדברים שקרו במזרח-התיכון בשבועות האחרונים ואין נסיון להעמיד את העמדות ואת הגישות במבחן של המציאות החדשה, כאשר הליכוד וראשי הליכוד אינם יושבים היום באופוזיציה אלא מורטלת עליהם האחריות כראשי ממשלת ישראל לתת את התשובה המדינית הקונקרטית. הם מקבלי הוחלטות, הם הנושאים באחריות להחלטות אלה. אני מבין את הרגישות הזאת, אני מבין את כאב הלב הזה, חברי-הכנסת גאולה כהן, אני בכל זאת טוען: האם באמת מול השינוי הזה שקרה במדיניות הישראלית כל מה שממשלת ישראל יכלה לעשות היה לומר: אנחנו עומדים על תביעתנו לכל סיני, כפי שאמר משה שמיר? האם אפשר היה מול הצעד הזה להסתפק באמירות שהיו מוצדקות ונכונות בנתונים שונים לחלוטין? האם באמת הצעד שעשה נשיא מצרים היה רק ז'יסטה — או שהוא קיפל בתוכו, מעבר לז'יסטה החיובית, גם דברים אקטואליים, שיש עממם סיכוי כלשהו לא רק כאשר אנחנו באופוזיציה אלא כאשר מנהיגוננו היא זו שמקבלת החלטות וחייבת לבצע אותן?

לא בלב קל, לא בלי חרדות וספקות הגעתי למסקנה כי יש להביע תמיכה בתכנית זו. אני משוכנע כי ראש הממשלה, ועמו שריו, לא היו נעדרים אותם ספקות ויטורים בהציעם חלקים מסוימים בתכנית ובאשרם אותה. אך המציאות החדשה הכתיבה, וחייבת היתה להכתיב, גישות חדשות ועמדות שטרם נוסו.

אין ספק כלל כי תהליך עשיית השלום הוא תהליך מכאיב הכרוך בייסורים קשים של ויתורים שלא הורגלנו בהם. אך אלה מאתנו החשים באמת כי מציאות חדשה הולכת ונרקמת גם בצד השני, או לפחות באגף אחד, בצד השני — בהחלט לא בכלול, אבל באגף אחד של הצד השני — חייבים לתמוך בשינוי זה.

אולם, אדוני היושב-ראש, תהיה זאת טראגדיה אם המהלך המדיני הנוצני והמרחיק-לכת של ממשלה זו יובן שלא כהלכה הן במצרים ובעולם הערבי כולו והן בתוך מדינת ישראל. ייתכן מאוד שנשיא מצרים בנה מערכת ציפיות מופרות ומוגזמות בסברו כי עצם ביקור בישראל יספיק כדי להפוך את כל הגישות, העמדות והאמונות שהיו בבסיס גישתה של הממשלה הנוכחית, שום מחווה, ולוא הגרנדיוזית ביותר, לא תוכל להיות תחליף למשא-ומתן, לתהליך שבו הויתור חייב להיות הדדי. אם נשיא מצרים מסתמך על האפשרות כי הציבור במדינת ישראל, מתוך כמיהה עזה לשלום, ילחץ את הממשלה לויתורים מרחיקי-לכת מאלה שהיא נכונה להם, כידא הוא מתיא לחלוטין בראיית המצב ובקריאת הלכיה-הרוח בציבור הישראלי. מרבית הציבור בישראל חש כבר עתה כי הממשלה הזאת הרחיקה לכת עד לאותה נקודה שממנה אין ולא יכולים להיות עוד ויתורים. רק מתוך אמונה, ללא תקדים, אדוני היושב-ראש, בראש הממשלה ובשריה מקבל הציבור הישראלי צעד מרחיק-לכת זה. עתה הוא מצפה לצעד מצרי מקביל, ואל יניח אף אחד כי התיקשורתו תוכה בהבנה, בסלחנות ובהשלמה בתוך מדינת ישראל או אף בקהיליה הבין-לאומית.

שלה זו אינה אחראית למחדל זה. חוסר המעש של הממ"ש שלות הקודמות הצמיח פרי-באושים מדיני זה. התחרותם ביניהם, בפרסיה ובקול רם, בחדי-חדרים ובוועדות, בסוגיה מי "כאי לשלום ביהודה ובשומרון. תמיד הגעתם לאפשרות אחת ויחידה: חוסין מלך ירדן הוא יהיה השליט. והדברים נקלטו; לא רק אצל הערבים — גם בעולם החפשי וגם אצל יהודים. חוסין המסקנות מטיעון: כס: לישראל אין זכות על שטחי המולדת. טיעונכם, הווי-כוחים וחוסר המעשים הביאו לסחף מתמיד וצימצום את מרחב התימרון של מדינתנו עד אפס. בתנאים אובייקטיביים אלו התחילה ממשלה זו את פעולותיה.

אדוני היושב-ראש, תכנית השלום של הממשלה אינה בדיוק התכנית שרבים מאתנו היו רוצים לראותה שאלת הריבונות נשארה פתוחה. התכנית משאירה את שאלת הריבונות על יהודה, שומרון ועזה שאלה פתוחה, אולם היא מבטיחה ששום שלטון זר לא ישלוט ביהודה, בשומרון ובעזה.

חיים קורפו (הליכוד):

קווי-היסוד של הממשלה משאירים את הריבונות פתוחה. זה כתוב בפירוש.

מיכאל דייקסל (הליכוד):

יכול להיות שזה נכון, לי לא זכור הדבר, אף שאני בדרך כלל יודע את מצע הליכוד. אם אתה אומר את זה, בבטחון, אני מקבל את דברך.

חברי הכנסת, בנו יהיה תלוי הדבר אם אחרי תקופת מעבר יהיו השטחים בריבונות ישראלית אם לאו. תכנית זו ותחת אפשריות בכירות להתיישבות יהודית ביהודה ובשומרון: במזרח — לאורך הירדן, ובמערב — בשי-פולי ההרים. זו הפעם הראשונה מאז מלחמת ששת-הימים שקיימת הסכמה מצד ארצות-הברית להתיישבות כזאת ב-שטחי המולדת. עדיין זכורים לנו הימים כאשר ממשלת המערך חששה לאשר התנחלות כלשהי בשומרון מהפחד מה יאמרו גויים ומהחשש מה תגיד ארצות-הברית. תקופה זו חלפה, ואני מקווה — בלי שוב. בנו תלוי הדבר אם נשכיל לנצל אפשריות אלו. האם יהיו לנו מתיישבים שיהיו מוכנים ללכת למעש חלוצי זה? חברי הכנסת, התיישבות והתנחלות בשומרון הן חלוציות ממש, אנאלוגיות לחלוציות של מתיישבי עמק-חפר ועמקי-ירעאל ולמייבשי הביצות בעמק-הירדן.

השאלה הנוספת הנשאלת: האם התכנית הזאת תביא לעלייה גדולה, לעלייה גדולה לארץ, אשר ממנה נוכל לשאוב את משאבי כוח האדם למפעל ציוני גדול זה? האם נירתם לכך כפי שנרתמנו ליישוב העולים בשנות ה-50 בכל חלקי ישראל, כאשר כל מוסדות הישוב וכל החברה היו מוכנים לתת יד ושכם לכך? האם מערכת ה-חינוך תוכל להחזיר את העטרה לישנה ולחנך דור של חלוצים ומגשימים שיראו בהתנחלות ביהודה ובשומרון אתגר לאומי ואישי? בזה אנו, החברה הישראלית, ניב-חזו.

אדוני היושב-ראש, חבר-הכנסת אהרן ידליו קרא קריאת-ביניים בעת נאומו של ראש הממשלה: ומה על ימית? אני מאמין באמונה שלמה בכנות דבריו ואני מזדהה אתם. גם אני פונה לראש הממשלה בבקשה שהגורם של קדימת-סיני, של מיאת העיר, שדות, דיקלה ויתר הישובים ימצא את פתורנו במסגרת ריבונות ישראל, ולא במסגרת ריבונות מצרית, אפילו אם הריבונות הזאת

ראשי המדינות של רוסיה, אוסטריה, גרמניה, צרפת ואנגליה, כל אחד לפי השקפתו ורגשי יוקרתו האישיים, החלו להתעלם האחד מהשני ולא שוחחו או סירבו להיפגש ואף דחו הצעות שלום מתוך חישובי יוקרה ואנוכיות. כתוצאה מקטגוריות וחוסר כשרון לראיית העתיד הצעידו עולם שלם לקראת טבח עמים. פשוט מנעו את הקומוני-קאציה ההדדית ואצו לקראת מלחמה.

על-כן יש לברך את הממשלה שלנו אשר, לאחר שהנשיא סאדאת החל בזימת הביקור שלו, השכילה לת-פוס את העקרונות של ההידברות ההדדית ואף יצרה מ-מנטום משלה, הן על-ידי הידברות רחבה ועניינית עם המעצמות הידירותיות והן על-ידי ההסדרים של המשך השיחות באמצעות הוועדות המדינית והצבאית.

אשלה את עצמנו אם לא אומר שהמשא-ומתן יהיה כואב וממושך, תהייה עליות וירידות, אך אין ספק ש-העיקר הוא להמשיך ולשוחח ולהיפגש, וכפי שנאמר כבר על-ידי ראש הממשלה "לשבור את הראש" ולאמץ את המוח כדי להגיע ל"מדרוס ויוונדי", אפשרות לחיות בב-טחון ובשלום, בבטחון — כאשר לא נחיה בסכנה של השמדה על-פי תכנית-האב של א"ש, שמליצי-היחשך שלהם בבית הזה מוכנים, ללא בושח, להכניסם לארץ-ישראל; ובשלום — מתוך הרגשה של אחווה ורעות עם כל שכנותינו, לרבות ערביי ארץ-ישראל.

מתוך תקווה שבלב ואמונה ברצון הטוב המפעם בלב כל העם בישראל שולח אני ברכה לפארלאמנט ולעם המצרי: חזקו את מלאכי השלום ויבאו השלום — סלאם עליכם.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת דייקסל, ואחריו — לחבר-הכנסת אבן.

מיכאל דייקסל (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מאז שהתפרסמה תכנית השלום של הממשלה שואלים אותנו ידידים ויריבים פוליטיים שאלה זו: איך זה קרה שבהתנגשות בין האידיאולוגיה ובין המציאות חל אצלם כאילו סחף באידיאולוגיה? אין אנו יכולים להימנע מלהשיב על כך.

במצע הבחירות של הליכוד לכנסת התשיעית כתוב לאמור: יהודה ושומרון לא יימסרו לשלטון זר; בין הים והירדן תהיה ריבונות ישראלית בלבד. בתכנית, כפי שהציגה ראש הממשלה, נאמר מפורשות: לא יהיה ביהודה, בשומרון ובעזה שלטון זר. בתכנית מוצהרת וזכותנו על כל שטחי המולדת. אמנם את ריבונותנו אין אנו יכולים לממש ושאלת הריבונות נשארה פתוחה. אדוני היושב-ראש, איך הגענו לכך ששאלת הריבונות נשארה פתוחה ואין אנו יכולים לממש אותה? מאז הקמת מדינת ישראל היו לנו פעמיים שעות-כושר להגשמת זכותנו על ארץ-ישראל. דוד בן-גוריון ז"ל, ראש-הממשלה הראשון של מדינת ישראל, התכוון לכך בדברו על "הבכיה לדורות" — והדברים ידועים. שעת-כושר שנייה הייתה אחרי מלחמת ששת-הימים. הייתה והוחמצה. כפי שממשלת ישראל החילה את החוק על ירושלים-רבת, הייתה היא זכאית והייתה חייבת להחיל את החוק הישראלי על כל שטחי המולדת המשותפים. סיבות רבות למחדל הזה, אולם העיקרית: חולשת האמונה בזכותנו על ארץ-אבותינו ותפיסה אידיאולוגית מוטעית ובלתי-נכונה. מ-מ

לא תעסקנה עוד בסמאנטיקה מטיחת ומשטטשת כי אם בהתמודדות גלויית-לב עם שלוש סוגיות יסודיות: מה בדיוק נכונות מדינות ערב לעשות למען כינון השלום? מה בדיוק מסוגלות ישראל לעשות או לא לעשות תחת הכותרת "נסיגה משטחים"? מה בדיוק מקומם ומעמדם של בני העם הפלשתיני בהקשר המיוחד של שלום במזרח-התיכון?

בשלוש שאלות אלו, ורק בהן, צריכים נציגינו ונציגי מצרים בוועדות לאמץ את מחשבתם, דמיונם וכוחם התיאורטי משרותם ההדדית; כי הברירה המתבקשת היום איננה בין התכנית הזאת ובין טובה ממנה, כי אם בין הצלחת המשאומתן הזה ובין החמצת הסיכוי ובכיה לזמן ארוך.

אני מציע שלא נתעלם מההקשר הבין-לאומי הכולל. אינני מציע שנגדיר את עמדת ארצות-הברית שלא לפי הניסוח המאופק שהיא עצמה נוקטת. אך עובדה היא שהמהלכים שפתח בהם ראש הממשלה זכו למידה יותר גדולה של גיבוי בבירות המערב מכל תכנית ישראלית רשמית אחרת בעבר. כמו כן זוהי הפעם הראשונה שממשלה ערבית מסכימה לראות תכנית ישראלית כבסיס למשאומתן גלוי וישיר. ואל ייאמר, כפי שאומרים באמצעי התקשורת הבין-לאומיים: "המהלך הוא רק עם מצרים." אני מבקש לומר: "רק עם מצרים."

מצרים איננה "רק" אחת מתוך 22 מדינות ערביות. מצרים היא מחציתם של כל הערבים בעולם והמרכז המוכר היחיד של התרבות והמדיניות הערביות. בידה בלבד מפ-תחת המלחמה והשלום. כל צעד קדימה ביחסי ישראל-ערב, מהסכמי שביתת-הנשק 1949 ועד להסכמי-ההפרדה והביניים 1974—1975, התחיל ביזמה מצרית נפרדת, ואליה הצטרפו מדינות ערביות אחרות במהלך הזמן הקצר. מי שיתנה את השלום במדיניות אחידה ומלוכדת של כל 22 המדינות והאירגונים הפלשתיניים — ייצא מקפח כל סיכוי רציני של שלום ומנציח קפאון מסוכן. העמדה הישראלית צריכה להיות ברורה: עדיף משאומתן לשלום עם כל עמי ערב על פני משאומתן לשלום עם מדינה ערבית אחת. אך עדיף משאומתן לשלום עם מדינה ערבית אחת על פני קפאון והעדר שלום בכל רחבי האזור. לא כל שכן אם המשאומתן עם מדינה ערבית אחת מיועד לשלום נקודת מוצא ופתיחת אשנב למהלך למען הסדר יותר כולל ומקיף.

אדוני היושב-ראש, בניגוד לכמה חברי כנסת שדיברו לפני אני רואה את הנכונות של ממשלת ישראל להכיר בריבונות מצרים בסיני כצעד נכון והכרחי. למחרת מלחמת 1967 — בשעת המחשבה המדינית הישראלית הצלולה ביותר — הסמיכה אותי הממשלה דאז להציע למצרים חוזה שלום על יסוד הגבול הבין-לאומי הקודם וצרכי הביטחון של ישראל והסכם מיוחד על שארם-א-שייך. לימים ביטלה ממשלת ישראל את מדיניותה בדבר השתתפות השלום על הבסיס של הגבול הבין-לאומי, שינוי שהסתייגתי ממנו בשעתי. אך נשארה תקועה בתודעה הבין-לאומית עובדת ההצעה של 1967, ומקובל היה בדעתן של האומות שהצעה זו תחדש את נעוריה אם אמנם יר-פיע סיכוי אמין של שלום.

מעולם לא האמנתי שיקום מנהיג מצרי שיחתום במסגרת של שלום-קבע על העברת שטחים רחבים משטחי סיני לישראל. על-כן ממשלת ישראל חייבת לדאוג דאגה קפדנית ומחמירה לבטחון בדרום, אך יש לחפש פתרונות בעיקר על-ידי נוכחות, הסדרים, פירוזים, מעמדי שליטה,

מבטיחה, כאילו, סידורים נאותים להבטחת קיומם הפיסי ובטחונם. אולם אין אני נמנע מלשאול שאלה את חברי המערך, ובמיוחד את חברי מפלגת העבודה שהיו בממ-שלה: בתכניותיכם המדיניות השונות, כגון תכנית-אלון בקשר לבקעת-הירדן, ובתכניות אחרות בקשר לקידמת-סיני, ודאי הבאתם בחשבון שאלו יהיו שטחים ריבוניים של ישראל, בהקשר הירדני או בכל הקשר אחר. מדוע על שטחים אלו לא החלתם את החוק הישראלי? מי מנע זאת מכם? לא רק אני שואל את השאלה הזאת מעל במה רמה זו. מתיישבי בקעת-הירדן שאלוה לפני שבוע; מת-יישבי קידמת-סיני ישאלוה מחר. אילו הייתם עושים כך הייתם יוצרים תנאים נאותים יותר וטובים יותר לכל משאומתן.

אדוני היושב-ראש, לסיום, אף-על-פי שגם בי, כמו בכל אחד מאתנו, מנאמני ארץ-ישראל, מכרסמת הדאגה בלב, הגענו לנקודה שבה צריך להחליט, להכריע. ולא קל. אני הכרעתי. לכן אסמוך את ידי על התכנית, מפני שהיא פותחת פתח למעש ציוני גדול, מעש אשר יכריע מי יהיה הריבון של ארץ-ישראל. הנני פונה לחברי, חב-רים אשר לבם קשה עליהם, לתמוך בפעולות הממשלה, פעולות אשר אולי יביאו את השלום עוד בימינו ובדור-רנו.

היו"ר י. מ. אברמוביץ:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבן, ואחריו — לחבר-הכנסת יצחקי.

אבא אבן (המערך):

אדוני היושב-ראש, הכנסת חייבת להגיב בסיפוק על שיחות איסמאעיליה, גם על המאמץ וגם על התוצאה. אמנם ביקורו של הנשיא אנואר סאדאת בירושלים היה מעמד מיפנה מרשים, נועז ורב-תודעה, אולם אותו ביקור השאיר את שאלת התכלית וההמשך ללא הכרעה.

דווקא באיסמאעיליה נולד הסיכוי למשאומתן הרציני, המפורט, הקשה, ההכרחי, ואולי המבטיח. המשאומתן הזה מושתת על בסיס נכון. בפעם הראשונה מתקיים דור-שית ישרי, גלוי ומחייב בבירות המזרח-התיכון. קל מאוד לטערר תופעה זו בתנופתי-מרושלת ולומר: נוהל בל-בד. אולם אלה שטענו כל השנים כי סירובן של ממשלות ערביות לקבל כללי משאומתן תקינים הוא בעל משמעות מדינית חמורה אינם בני-חורין לטעון היום כי ההסתלקות הפתאומית מאותו סירוב היא בגדר של גיגונים גרידא.

חברי הכנסת, הממשלת הישראלית פעלה במרץ רב למען אישור הודעה משותפת. בדיעבד אינני מצטער על העדר הודעה מעין זו. יש מנהג דיפלומטי נפוץ בימינו ולפיו נציגי שתי מדינות מסכימים על נוסח בלי להסכים על מדיניות. לא קשה להפעיל את עוצמת הלשון כדי להעמיד מחלוקת כהסכמה — והיה העקוב למישור; אך מנהג זה גרם רק לביבלול מוחין, להבאשת ריחה של הדיפלומאטיה הבין-לאומית, ולכל היותר — להשגת רווח חולף על חשבון נזק וכירסום אמינות למועד ארוך. לפי דעתי יש להעדיף הגדרה מדויקת של מוח-לוקת תוך הבעת נכונות לעשות נסיון לגשר אותה. לשון אחרת: התוצאה שראש הממשלה הסתפק בה, באין ברי-רה, טובה בעיני מהתוצאה שחתר אליה ולא השיג. כי השעה היא שעת אמת ולא שעת טישטוש האמת. אני מביע משאלה שהוועדות שתעבודנה מהחודש הבא ואילך

אך אין אנו מתחייבים בכך, כשם שאין אנו מתחייבים ש"גשול סכיני של חוזה שלום בגלל הימצאותו של ישוב כלשהו מחוץ לגבול המוצע. לאמור, גבול השלום הוא אשר יקבע את גבול ההתיישבות, ולא גבול ההתיישבות יקבע את גבול השלום.

אין להתאבל על שכנית ז'נבה המסתלקת. אני מקבל את מלוא חלקי באחריות להסדרים שנקבעו לוועידת השלום אז. אולם ישבנו תחת השלט "ועידת שלום" ועושי השלום המכובדים לא החליפו ביניהם שום ברכת שלום. בקרירות המופגנת היא יצא השם "ועידת שלום" מזויף ומחולל. לכן הדיאלוג הרציני והישייר בירושלים ובא"ס מאעיליה אינו צריך להשרות עלינו שום געגוע למצב הקודם.

הערתי האחרונה היא כלפי פנים. חברי הכנסת, אין זו שעה נוחה לחשבוניות מפלגתיים, ובזה אני, כנראה, חולק על חברי-הכנסת קורפו ואחרים. אם מישו רוצה להכריז בשם מפלגתו או תנועתו: כוחי ועוצם ידי עשו את כל החיל הזה — אינני רוצה לפגוע בהנאות העצמית של אף אחד. אולם אנחנו בסיעת המערך לא נעמיד לבי-קורת, ובשום פנים לא ללעג, את העובדה שנציגים בכ"ר בממשלה מתנבאים עכשיו על סיני, על 242, על פשרות, על ריבונות, בסגנון אחר ושובה מזה שהיה מקובל בפיהם בימי נדודיהם על ספסלי האופוזיציה. הם חייבים היום לפשר בין הרטוריקה הקודמת לבין האחריות הנוכחית. אמנם אם לפני יום-הכיפורים יגיעו אישים מרכזיים בממשלה לידי יכולת נפשית להודות כי מובנים להם יותר עכשיו מאשר קודם ההגיון והטעם של הסכמים ופשרות שהתנגדו להם בעבר, יהיה לכך ערך חינוכי ומוסרי גדול לקראת העתיד, ולא רק כלפי העבר. אבל בין כה וכה אין מנוס ממכאובי הכרעה. אני מכבד את התרגשותם הסוערת של חברי-הכנסת משה שמיר וגאולה כהן, אך כיצד נגבל מדיניות והלך-היד שפירושה למעשה המעשה הקפאון והתדרדרות לקראת מלחמה? אין להתנגד להמשך המהלכים אשר הסתכמו באיסמאעיליה והמיועדים להימ"שך בקהיר ובירושלים. אני בטוח כי הכנסת תיתן לממ"שנה את היכולת להתקדם במהלכיה, תוך ידיעה שרוב מניינו של הבית עוקב בחרדת תקווה אחרי המשא-ומתן הזה, באיחולים לראש הממשלה ועמיתיו שישכילו לתרגם לשפת מעשה את שעת-הרצון החשובה והעדינה ביותר ש"האירה פנים, אי פעם להם ולכולנו.

הו"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יצחקי, ואחריו — לחבר-הכנסת צפורי.

יצחק יצחקי (ליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, "עת מלחמה ועת שלום": שתי מלים גורליות אלו מתמצות ומתנסחות בקריאה הגדולה והפסקנית של אבי החכמה, קוהלת. האם מקרה הוא ששתי המלים המנוגדות, מלחמה ושלום, שמי-עצם מהותן הן כה שונות וכה סותרות זו את זו, באות בסמיכות וברציפות שכו, אדוני ראש הממשלה?

ההיסטוריה של עם ישראל וקיומו בעולם רצופים עתות מלחמה שהביאו בעטיין את איחודו וליכודו של העם — לב אחד — עד לנצחון ולחתימה.

כשלונו של העם לא באו לו אלא בשעת פירוד. האם בשעה כה גדולה וכה גורלית לא יהיה ראוי, מתוך נסיון העבר, להתלכד גם סביב הרעיון של שלום אמת?

אזורי-חיץ והסכם מיוחד להבטחת חופש השיט הלכה למעשה.

כמה משונה יהיה, רבותי חברי הכנסת, אם סיכון שגר"א סביר לממשלה ישראלית לפני 10 שנים, כשהאיבה המצרית התזה בשאיה, יהיה פסול בעיני חברי כנסת עכשיו, אחרי ביקור-המייפנה של הנשיא סאדאת. חבר-הכנסת פרס אמר, בצדק, שביהודה ושומרון יש להבחין בין נחלה ובין מדינה. אני מוסיף כי בסיני יש להפ"ר בין ריבונות ובין בטחון.

חברי הכנסת, הבה נעריך את המצב לדיוקו. מה שהממשלה מציעה היום פירושו: חוזה שלום עם מצרים והסדר-ביניים בארץ-ישראל. חוזה שלום מגדיר תחומי ריבונות בצורה בהירה עד כדי כך שהסכמים שהם חוזה שלום לכל דבר, נשללת מהם בדרך כלל ההגדרה חוזה שלום אם בעיות טריטוריאליות נשארות תלויות ועומדות ללא הכרעה. דוגמה לכך: הסכם יאפאן—ברית-המועצות ב-1955; לא כל שכן כשנשארת תלויה ועומדת לאו דווקא בעיה טריטוריאלית שולית כ"אם השאלה המרכזית של הגדרת ריבונות.

חברי הכנסת, אין להתבייש מלהדגיש אופי-הביניים של ההצעות המוצעות בדבר יהודה ושומרון. היפוכו של דבר: יש הצעות שאין כל סיכוי שתתקבלנה כהצעות סופיות, ויש סיכוי שתתקבלנה, אם ככלל, כפתרון לתק"פ-ביניים. על הסיוע והאישים המרכיבים את הממשלה להיגמל מנטייה נפשית להגיב תגובת סלידה על המונח "הסדר-ביניים". אני משוכנע, כי בהכרת ארעיותו של ההסדר המוצע ביהודה ובשומרון טמון המפתח להצלחת המשא-ומתן על לשלוננו. אומר בגלוי: אילו האוטונומיה היתה נחשבת כמלה האחרונה, לא הייתי תולה בה תק"ו.

(חבר-הכנסת ש. הלל קורא קריאת-ביניים)

אין מנוס בסופו של חשבון מהגדרה ברורה של ריבונות אוזרחית וטריטוריאלית. אני חושש מלהטוטי לשון בנושא התובע בהירות. נהיה בהירי מחשבה. אוטונומיה מתורגמת בכל מילון עברי כשלטון עצמי. היא מתורגמת בכל מילון אנגלי כ-Self government והיא מתורגמת במילון הצרפתי של Robert : Le droit d'un peuple de se gouverner par ses propres lois. המדובר בשלטון עצמי. המושגים של שלטון וחקיקה טבועים בעצם מהותו של המונח הזה. אין לי עירעור על המש-מעות הוא, אך חשוב שלא ייעשה מאמץ לעשות את האוטונומיה לעניין חשוב ומרחיק-לכת כשמדברים אל אומות העולם וכעניין חלש וחיוור כאשר מדברים אל אזרחי ישראל. הבהירות מתבקשת.

אדוני היושב-ראש, הכנסת צריכה להבין לרוחם, וכן לדאוג לעתידם, של מתיישבים שיצאו למקומות התייש-בותם בשליחות לאומית כחוק. מאידך גיסא, עלינו להג-דיר בדיקנות את מחויבותו של הממשלה והכנסת בסוגיה זו. בזמן הדיונים על הסכמי-ההפרדה הוטל על כמה חברי ממשלה לבוא בדברים עם אנשי ההתיישבות החדשה; זכור לי מה אמרתי להם בתאום מלא עם עמיתי מאז. אמרנו: במסגרת של הסכם-ההפרדה או הסכם-ביניים לא נסכים לקו אשר ישאיר את הישובים האלה — לא אמרנו "הישובים שלכם" אלא "הישובים שלנו" — מחוץ לקו ההפרדה. הוספנו: במקרה של חוזה שלום נשתדל לכלול את הישובים שלנו בתחום ריבונות של ישראל. נשתדל,

הרשו לי לברך את ראש הממשלה על הישגיו המדיניים בארצות המערב ועל כך שהצליח תוך זמן קצר לתת לעמנו סיכוי סביר לשלום עם חלק ממדינות ערב.

אדוני היושב-ראש, דומני כי משהו קרה באזורנו ותהיה זו אינולת להתעלם מעובדות חדשות הנוצרות בש"ט. מאז ראשית הציונות, ואולי מאז ראשית האיסלאם, בפעם הראשונה קם מנהיג ערבי, נשיאה של הגדולה במדינות ערב, ובפומבי, קבל עם ועדה, מכריז על הס-כמתו לדו-קיום בין העם היהודי בישראל לבין עמי ערב. זו הפעם הראשונה שהושטה לנו בפומבי ידו של מנהיג ערבי אשר איננה אוחות בחרב אלא בענף הזית. כלום עלינו לדחות יד זו? ולחלק מיושבי הבית הזה ומחוצה לו הייתי אומר: הפסיקו לדוג דגים במים עכורים. נוצרה אפשרות אשר אולי תאפשר לדרת מנתיב המלחמה שבו אנו הולכים מאז נולדנו. כלום נחמיצנה?

תכניות השלום של ממשלת ישראל הן טובות; אך, לצערנו, עדיין לא כולן מקובלות על שכנינו. אנו רק בראשית של הדרך — והדרך ארוכה — אבל זיק של אור כבר נראה באופק, אל נחנק אותו בעודו באבן. הצעות השלום של ממשלת ישראל יאפשרו הגנה טובה על מדינת ישראל והמשך התיישבות ופיתוח. אך החשוב מכול — יש בהן סבירות והן עשויות להתקבל על-ידי חלק ממדי-נות ערב.

מנהיגי עם ישראל עומדים כיום לפני רגע של אמת. האם ננסה גם אנו את דרך השלום או נמשיך בתניות הישנות של "אין עם מי לדבר"? בימים אלה נחשפו הרבה אמתות והרבה פרצופים, החל בפרצופה של ברית-המועצות וכלה בפרצופם של כמה מנהיגים אצלנו.

היום, במושב כנסת זה, עם תום הדיונים, תיערך הצבעה ובה יוצגו לפני עם ישראל מי שמתיימרים להיות מנהיגיו. האם — לפני שהם פוקדים על עמנו לצאת למל-חמה — הם ממצים את כל האפשר כדי להשיג שלום, או שהשלום הוא מושג ערטיילאי כדי לאחו עיניים?

אני, כמרבית עם ישראל, בוטח בתכונתה של ממשלה זו, ובמיוחד בראש הממשלה, כי הם יעשו הכול מבלי להפקיר עמדות ולסכן את בטחונה של ארצנו כדי להשיג את השלום. והיה אם, חסידחלילה, ייכשלו מאמצי צינו, גבוא אל עם ישראל ואל העולם כולו בלב טהור ובמצפון נקי ונגיד: ניסינו את נתיב השלום ולא עלה בידינו; נמשיך להיות מוכנים למלחמה, כאשר כל המטען המוסרי של המשא-ומתן עמנו.

אדוני היושב-ראש, בשנת 1943 עמדתי בבטחון מלא לצדו של מפקד "האירגון הצבאי הלאומי" כאשר הכרין על המרד נגד האימפריה הבריטית. הציניקנים והרשעים לעגו לתמימות הזאת; אבל אנו זכינו, בהנהגתו, לראות את אחרון החיילים הבריטיים עוזב את ארצנו.

אני בוטח בראש הממשלה ובממשלה כי אם אפשר להביא שלום — הם יעשו זאת; ואם נצטרך להילחם — הם ינהגו את העם הזה בתבונה, בשיקול-דעת ובבטחון.

היו"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת דרוקמן, ואחריו — לחבר-הכנסת כהן-אורגד.

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הייתי שמח אילו יכולתי לתמוך בתכנית השלום אשר הובאה לפנינו על-

האם באמת הכרח הוא שרק בעתות מלחמה ידבק בנו רע-יון האחדות? מדוע לא ננהג ברוח זו גם לגבי השלום, ובייחוד כשהצעת השלום באה עלינו ממש כעוצמתה של מתקפת המלחמה? נשיא מצרים אנואר סאדאת הפגין אותנו בנחיתתו הפיסית לשלום בירושלים בירת ישראל. למה מצפים המתנגדים והמפקקים? האם שכחנו את הכמיהה לשלום כתוצאה מהצעה לשלום? האם הוקרה לפתע חושינו ואין אנו חופסים את השעה הגדולה, ואולי ההד-פמית, לגורל הבטחון והשלום של עמנו? האם תגור-בתנו להצעת שלום בהצעת שלום נגדית צריכה להתפרש כחולשה? נהפוך הוא. נראה לי כי תגובתנו למתקפת שלום היא שנטעה בלב נשיא מצרים, שהושיט לנו את ידו לשלום, את ההרגשה כי גם אנו חפצים בשלום אמת. כיצד היינו נראים בעיני אומות העולם ובעיני עצמנו אילו עמדנו מנגד קשותים וחסרי תוחלת?

חברי הכנסת, ואף-על-פי-כן, אי-אפשר להתעלם בש-עה גדולה זו מכמה בעיות המתחייבות מן התכנית לש-לום — ואמנה אותן: (1) תהליך השלום אינו חד-צדדי, יש בו מכלול של גורמים ואינטרסים של מדינות קטנות וגדול-ות; (2) הישובים ברמת-הגולן, יהודה ושומרון ופיתחת-רפיח — מה יעלה בגורלם? (3) החשש מתמורות מפתיעות בהנהגה המצרית והמשתמע מהן; (4) פיצויים המתחייבים לאחינו שחיו במדינות ערב, מאות אלפי יהודים שקופחו ונגזלו; (5) בטחון ישראל יהיה השיקול המנחה והמכריע במשא-ומתן לשלום. ההתיישבות היהודית ברחבי ארץ-ישראל — זה יהיה בטחון ישראל. שום הבטחות, שום ערבויות בין-לאומיות, שום נוסחאות מעורפות אינן יכו-לות לבוא במקום התיישבות, כשמדובר בבטחון ישראל; (6) אסור לנו לשכוח את קבוצות המיעוטים במזרח התי-כו, ואני מתכוון לנוצרים בדרום לבנון.

בטחוני כי הממשלה הביאה בחשבון כל אחת מהנקו-דות הללו במערכת שיקוליה לשלום.

חברי הכנסת, אחד הדברים המתמיהים ביותר הוא שנשמעת בציבור גימה של ספקנות נגד הממשלה באשר להחזרת שטחים תמורת שלום. ברצוני לחזור שוב אל המתנגדים והמפקקים ולומר להם כי יהיה לבם סמוך ובטוח כי יהיו בכל חלקי ארץ-ישראל, כשם שער-בים חיים היום בכל חלקי ארץ-ישראל; כי ממשלה זו, על שריה ומנהיגיה, תדע להבטיח לאומה, על אף כל אחד מתכתיבי השלום, בטחון ושלום כאחד.

לנרגנים שבמחנה ואף לאוהבי ישראל ושלמותה, לרבות "גוש אמונים", אני מציע לאזור כוח ולהאמין כי לא פסו אמונים מקרב הארץ.

נראה לי כי אין שעה יפה מזו להתלכד כולנו יחד, מקיר אל קיר. אחד הדברים אשר להם זקוקה האומה יותר מכפי שהיתה זקוקה לו אי פעם הוא אחדות ותמימות דעים למימוש השלום. ולכן אני נשאר נאמן לבוחרתי, רבותי, במצעה של "שלוםציון", בסעיף 12, כתוב: כל תכנית שלום מסוכמת או כל סיכום של משא-ומתן בין ישראל וארצות ערב יחייבו אישור העם במשאל עם, או בבחירות שזה נושאן המרכזי.

היו"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת צפורי, ואחריו — לחבר-הכנסת דרוקמן.

מורדי צפורי (הליכוד) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי

על גבולנו הדרומי? אני חוזר ומבקש ותובע ממשלה ישראל לעמוד על כך בכל חוק, שפיתחת-רפיח תכלול בתוך גבולותיה של מדינת ישראל. עובדה זאת תרגיע גם את ישובינו ברמת-הגולן, בבקעת-הירדן, ביהודה ושומרון, החרדים מאוד לעתידם.

נפגשתי אתמול עם נציגי הישובים וחשתי בחרדתם האמיתית. הם נמצאים בהלם ובוודאי ראויים להרגעה. הם החלוצים האמיתיים, הם היושבים על הגבולות, הם תגורת הבטחה האמיתית של מדינת ישראל. עמידה על כך שפיתחת-רפיח תישאר בידנו תבחר לכולם שכל מקום בארץ-ישראל שקיימים בו ישובים שלנו הוא חלק בלתי-נפרד ממדינת ישראל.

ובענין יהודה ושומרון ורצועת-עזה: אדוני היושב-ראש, הלב כבד מאוד ביחס לאוטונומיה המוצעת. אילו היה מדובר רק באוטונומיה מוניציפאלית, אפילו במסגרת אזרית — החרשתי. אולם אוטונומיה כוללת ליהודה ושומרון ועזה מעוררת חרדה מרובה. כמובן, העקרון שצה"ל ימשיך להיות מופקד על הבטחון ועל שמירת הסדר הציבורי ביהודה ושומרון ועזה — מעודד; ואף-על-פי-כן, האם לא טמונה כאן סכנה של מדינה ערבית בדרך? לכל מציאות יש דינאמיקה; ואני חרד מאוד מהדינאמיקה של האוטונומיה, גם אם המצעים אותה בודאי אינם מתכוונים לכך.

ובכלל, אדוני היושב-ראש, אינני מבין מה הקשר של ירדן לעניין יהודה ושומרון ועזה. איהו מין "מחנות" היא ירדן בשידוך הזה? מדוע היא הוכנסה לוועדה המ-שולשת עד כדי שניתנה לה זכות וטו? האם מפני שירדן החזיקה ביהודה ושומרון שלא כחוק במשך עשרים שנה? יהודה ושומרון הם שלנו כשם שתל-אביב היא שלנו, כשם שירושלים היא שלנו, כשם שהארץ הזאת כולה היא שלנו. כמובן, יש זכות לכל יהודי להתנחל ביהודה ושומ-רון, אולם אני חושש שהמציאות של האוטונומיה תמנע את מימוש הזכות הזאת.

על כן אני פונה בזה אליך, אדוני ראש הממשלה, שתכריז מיד על התנחלות רבתי ביהודה ובשומרון, על תנופה ממלכתית ביישוב יהודה ושומרון, על הקצאת משאבים ממלכתיים לכך עוד בטרם תתחיל האוטונומיה, בבחינת להקדים תרופה למכה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר-הכנסת דרוקמן, אתה חי בעולם הזה או בעולם הדמיונות?

חיים דרוקמן (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, עלינו להרים את רוח העם ולומר לו שלא נגיע אל השלום האמיתי מתוך ויתורים כי אם מתוך עמידה תקיפה ואיתנה ושמירה על זכויותינו האמ-יתות: ה' עוז לעמו יתן — ורק מתוך כך ה' יברך את עמו בשלום.

הו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהן-אורגד, ואחריו — לחבר-הכנסת בן-מאיר.

ינאל כהן-אורגד (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת האוטונומיה המינהלית לערביי ארץ-ישראל, הכוללת אוטונומיה דתית,

ידי ראש הממשלה. מיותר לומר שיש כמיהה לשלום בעם כולו — לשלום אמת. שבענו די מלחמות והקרבתנו יותר מדי קרבנות; וכולנו, כולנו רוצים בשלום. אולם התכנית שהובאה לפנינו, לפי מיטב הכרתי, מעוררת חרדה גדולה וטומנת בחובה סכנה מרובה. על כן תובע ממני מצפוני להתנגד לה.

אני מודה: קשה מאוד להתנגד לתכנית המוצעת ע"י ממשלה שאתה שותף בה ועל-ידי ראש ממשלה שאתה מעריך ומכבד ויודע את יחסו החיובי והאמיתי לאותו עניין עצמו שאתה חרד לו. אולם בדברים כה רציניים וזכות ההכרעה נתונה רק למצפון. רבותינו הטביעו את הביטוי "מחלוקת לשם שמיים". זאת היא מחלוקת לשם שמיים. אין לי ספק שבנויות של ראש הממשלה, אולם מאותה בווינה עצמא חלק על חלק על התכנית שהיבאה לפנינו. שהדי במרומים שכונותי לשם שמיים.

אדוני היושב-ראש, קודם כול ביחס לסיני. התכנית שהובאה לפנינו היתה צריכה להיות משא-ומתן לשלום. משא-ומתן הוא תמיד בין שני צדדים, כשכלל צד יש תביעות; וכתוצאה מהמשא-ומתן כל צד מוותר ומגיע להסכם. והנה, כאן הוחל "במתן" בלי כל "משא". סיני כולו ניתן למצרים ישר בנקודת הפתיחה של המשא-ומתן, לרבות פיתחת-רפיח שבה קיימים ישובים שלנו, לרבות העיר ימית שעתידה היתה להיות עיר ואם בישראל.

מה הוויתור שנדרש ממצרים? האם ויתור הוא רק חד-צדדי? סיני אינו שייך למצרים. סיני הוא ארץ-ישר-אל, לפחות עד לוואדי אל-ערish. גם אם מישוהו חושב שיש מקום לוותר על סיני ולעמוד על דברים אחרים חשובים יותר — האם זה היה צריך להיות בצורה כזאת, בבת-אחת? לדעתי, היה צריך לנהל משא-ומתן ארוך וממגע על כל פרט בסיני כדי שכל ויתור מצדנו יצלל בכל העולם כולו; ולא שגם העולם כבר יראה כעובדה את הוויתור שלנו ביחס לסיני כולו ויש להניח שמכאן ולהבא יסייע ללחצים עלינו בתחומים אחרים.

אדוני היושב-ראש, האם לא היה מקום לעמוד בכל תוקף לפחות על הישובים שלנו בסיני — שיישאו כחלק בלתי-נפרד ממדינת ישראל? הרי תיקוני גבול אחר מלחמה הם מהדברים המקובלים בעולם, וזאת גם לדעת אלה הסוברים שיש מקום לויתורים מרחיקי-לכת בסיני. אי-אפשר להשלים עם כך שהישובים שלנו בפיתחת-רפיח והעיר ימית יהיו תחת ריבונות מצרית, גם אם הגלולה ממוקמת בגלל אום". אני חרד מאוד לגורלם של הישובים האלה, אני חרד להתפתחותם. מי ירצה להשקיע במקום שנמצא תחת ריבונות מצרית? אני חרד לירידת המוראל שלהם ואינני רוצה אפילו להזכיר את הגרוע ביותר.

אני פונה מכאן אליך, אדוני ראש הממשלה, ולממש-לה כולה: אנא, בעניין זה עליכם לתורר בכס ממה שה-צעתם. שוב לנשיא מצרים והגידו לו: העם בישראל עומד על כך שלפחות פיתחת-רפיח תישאר בידנו, שכל הישובים שלנו יישארו כחלק בלתי-נפרד ממדינת ישראל. הם הוקמו בזמנם כחגורת בטחון דרומית, וחגורה זו חיו-נית גם היום, גם כאשר ייתחם חוזה שלום.

האם אין מקום לחשוש, לפחות, שמא לא יקיים הצד השני את חוזה השלום? סוף סוף מי יכול להיות בטוח מה יהיה? בפרשת השבוע אנחנו קוראים שיש מציאות של יויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף — או את מנחם. מי יכול להיות בטוח מה יקרה שם מחר? ואז איך נעמוד בלי אותה חגורת בטחון חיונית הסוגרת

פלשתינאית אש"פית אלא כבסיס לקיום ביחד של יהודים וערבים בארץ-ישראל — חייב להתחיל היום במימוש התנחלות רחבה, עם כל הקשיים הכרוכים בכך. זו הדרך היחידה שתאפשר, בטווח הארוך, לערבים ויהודים לחיות יחד בארץ-ישראל.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-מאיר, ואחריו — לחבר-הכנסת שריר.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ההחלטות וההכרעות העומדות לפנינו היום הן מן הגורליות ומן הקשות שידענו אי פעם. הגיעה שעה שבה אנו חייבים להתחבט, להתלבט ולהתמודד בנינו לבין עצמנו — כל אחד עם מצפונו והכרתו — בסוגיות, שאלות והכרעות היורדות לשרש קיומנו כאן בארץ-ישראל והנוגעות לעתיד של מדינת ישראל ושל המפעל הציוני הגדול בארץ-ישראל. ואני מודה שאני מתלבט, מתחבט, מחפש ובוהן דרך — ואין מה להתבייש בכך.

אדוני היושב-ראש, אין ספק שבשאלות גורליות אלה יש מקום לוויכוח ולדיון ציבורי ער — והוא יהיה — כי הדעות חלוקות. אבל את הוויכוח הזה יש לנהל בצורה עניינית, יהודית, מתורבתת, בצורה נכונה ומכובדת; ובסופו של דבר העם יכריע. העם הזה, ולא אחר, הוא שיכריע.

אדוני היושב-ראש, אני מוצא מחובתי להסתייג מהתקפות אישיות, חסרות יסוד וחסרות טעם, על ראש הממשלה. יש לי הסתייגויות לא מעטות מסעיפים מסויימים בתכניתו של ראש הממשלה; יש לי הירעורים ועירעורים קשים וכבדים על פרטים חשובים בתכנית זו, הן לגבי סיגיו והן לגבי יהודה ושומרון. אבל איך אפשר לבוא ולומר על ראש הממשלה דברים תפלים, שאינם ראויים אפילו שאחזור עליהם כאן?

ראש הממשלה מנסה בכל יכלתו, לפי הכרתו הוא, להשיג שלום תוך שמירה על המולדת. אפשר להתווכח אם תכניתו אכן תשיג את המטרה הזאת או לא תשיג אותה; אפשר לתמוך בה ואפשר להתנגד לה ואפשר גם להתלבט בה, כמוני; אבל ראש הממשלה אינו מוכר את המולדת והממשלה הזאת אינה מוכרת את המולדת. ואני אישית, לפחות, מעולם לא טענתי שממשלה כלשהי בישראל או ראש ממשלה כלשהו בישראל ימכרו את המולדת. אני רוצה גם לזהות מכול וכול את הדיבור הבלתי-מרוסן על פיצוץ גשרים והתקפות על מחנות צה"ל ודבר-רים מהסוג הזה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

חבר-הכנסת בן-מאיר, יש לי שאלה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

נסתיימה תקופת המחתרות בישראל. יש לנו, בדרך-השם, מדינה ריבונית ועם חפשי. העם יחליט וכולנו נקבל את הכרעתו.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

חבר-הכנסת בן-מאיר, אני רוצה לשאול אותך.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אבקש ממך לא להפריע לי.

תרבותית וכלכלית, משתלבת עם תפיסת היסוד שעליה חתם זאב ז'בוטינסקי ושעליה התחנכו דורות של בית"רים. במאמרו על קיר הברזל ועל האתיקה של קיר הברזל — שבו הוא מנתח את מערכת היחסים בין יהודים לערבים, בו הוא מצביע על כך שיחסי שלום ייתכנו רק כתוצאה ממצב שרוב יהודי בארץ-ישראל יכפה את מצב השלום על ארץ-ישראל — אומר זאב ז'בוטינסקי: "יחסי הפוליטיקה אליהם" — אל הערבים — "נקבע על-ידי שני עקרונות: הראשון — בארץ-ישראל יישבו תמיד שני עמים; שנית — הנני מתגאה בהשתייכותי לאותה קבוצה שניסחה את חכמת-ההלסינגפורס, זו התכנית של הזכויות הלאומיות לכל העמים החיים בתוך מדינה אחת. בעריכת תכנית זו הגנו לא רק על היהודים אלא על כל העמים, בכל מקור-מות שבתם, ויסודה של התכנית הוא שיויו זכויות מוחלט". השאלה שעומדת לפנינו — וזו שאלה לביצוע, למאבק יומיומי עם בוא השלום — היא כיצד עולה עקרון זה של מתן זכויות לאומיות לערביי שומרון, יהודה ועזה עם העקרון של אפשרות מימוש ריבונות ישראל על השטחים האלה — יהודה, שומרון ועזה. שאלה זו הופכת להיות חריפה ביותר כאשר מדובר על מצב של תקופות-ביניים שבקבותיו יבוא עיון מחדש בדפוסי ההסכם — חמש שנים וכדומה. את הבעיה ניתן לנסח כך: כיצד ניתן ליצור במציאות, לא על הנזיר, את ההבנה בין אוטונומיה מינהלית של ערביי שומרון, יהודה ורצועת-עזה — אוטונומיה לעם הערבי בארץ-ישראל — לבין אוטונומיה מינהלית של שומרון, יהודה ורצועת-עזה — אוטונומיה לטריטוריה? וכיצד מונעים שהעיון החדש בתום חמש, עשר או עשרים שנה לא יביא למעבר המסוכן, לאוטונומיה לטריטוריה, דבר המהווה עובר של מדינה בדרך? לכך יש במציאות רק תשובה אחת: רק על-ידי התיישבות יהודית מאסיבית בשומרון ויהודה — במקביל להענקת האוטונומיה לערביי יהודה ושומרון — נביא לכך שבשטחים אלה תחיה, במקביל לערבים, גם אוכלוסייה עירונית יהודית בריכוזים גבוהים. רק בכך תישאר ההבנה בין אוטונומיה לערבים החיים באזורים אלה לבין האפשרות של שילוב השטח במדינת ישראל.

ואולי אומר משפט אחד לכולנו, לכל חלקי הבית: כולנו, ואם לא כולנו — רוב רובנו, שותפים לכשלון של אי-ניצול הפוטנציאל והאפשרות להתנחלות במשך אחת-עשרה השנים שמאז מלחמת ששת הימים. אבל גם כיום עדיין לא איחרנו את המועד. עלינו לשנות היום במדינה חריפה את סדרי העדיפויות שלנו בתחומי הפניית שיכון, תשתית ותעסוקה. ואני רוצה לומר: שינוי חריף בסדרי העדיפויות הוא גם שינוי כואב, מכיוון שהוא אומר: בניית יחידות דיור לגרעין תל-אביבי בתים-גת, חסר, כדי כך בואכה שכם, חייבת לומר בריזמית אי-פיתוח שטחי בנייה בדרום נתניה. זו הברירה. הברירה היא שינוי חריף בסדרי העדיפויות — בהקצאת משאבים, בהפניה, בחינוך בשנים הקרובות — כי בלעדי אותו שינוי חריף תישארנה הכרוזותינו, על אופציות לגבי ריבונות ישראלית, ריקות מתוכן. ולכן המסקנה היא שאת תהליך האינטגרציה של ההתיישבות, במקביל להסכם שלום, יש להתחיל לא מחר אלא אתמול. זה גם האיות החיד שיכול לשכנע את חושבי ימית. את חושבי החלקים האחרים ביהודה ושומרון, כי יש להמשיך ולשבת במקום. רק על-ידי התחלת מאסיבית של בניית יחידות דיור בימית היום תשכנע הממשלה את המתיישבים להמשיך. ולכן, כל האומר: אוטונומיה לערביי יהודה ושומרון — לא כגרעין למדינה

את הציבור הזה. הם אנשים ישרים, חלוצים, מאמינים. הם נשלחו עליידי המדינה, עליידי כולנו, למקומות שבי הם הם יושבים. הם מילאו שליחות לאומית, ואני מתקומם נגד הדיבורים שנשמעו כאן בגנות המתיישבים האלה.

אל תזון את חברך עד שתגיע למקומו; ואני מציע לא לירוק לתוך הבור, שממנו שתינו הרבה שנים ועוד נצטרך לשנות ממנו הרבה שנים, ולא ליידות אבנים בציבור הזה, משום שאין הרבה כמותו במדינה.

אדוני היושב-ראש, ביקורו של נשיא מצרים יצר מצב חדש באזור ויאייאפשר להתעלם מכך. יש סיכוי לשלום. אין בטחון שיהיה שלום, אבל יש סיכוי רציני, טוב — וגם זה דבר גדול מאוד. אין בתוכנו אדם אשר יכול להקל ראש במשמעות השלום. אינני מאמין שאפשר להשיג הסדר כולל עם הערבים, כי הערבים עדיין לא השלימו עם קיומנו; אבל אפשר אולי להשיג שלום עם מצרים — ושלום עם מצרים פירושו סוף עידן המלחמות במזרח התיכון, קץ לשפיכות הדמים הנוראה, שנה אחר שנה, דור אחר דור, בארץ הזאת.

אבל מי שמאמין בשלום — בשלום אמיתי, לא מדוי' מה, בשלום יציב ולא מעורר — צריך שיהיו בו הכוחות הנפשיים לעמוד על דברים מסויימים שהם בנפשנו. אם לא יהיה בנו הכוח לעמוד מול לחצים ומול פיתויים כאחד — לא יהיה לנו לא שלום ולא בטחון ואז נסכן במו ידינו את עצמנו. עם רצוננו העז לשלום — והוא עז — אל לנו לשכוח שאנו עוסקים בדיני נפשות. כל טעות, חלילה, יכולה ליהפך לבכיה לדורות. אנו עוסקים כאן בעתידה של המדינה, בבטחוננו, ביכלתנו לחיות ולהתפתח, לבנות, ליצור, להקים וליישב. אל נסכן חיי עולם בשביל חיי שעה ונסתכן במלחמה קשה פי כמה בעוד כמה שנים. אנו רוצים שלום, שלום אשר יבטיח את מטרותיו הצודקות של עם ישראל בארץ ישראל.

אדוני היושב-ראש, אנחנו מחייבים באופן עקרוני את יזמת השלום של הממשלה. אנו מעריכים את המאמץ הגדול שהשקיע ראש הממשלה כדי להכין תכנית שתוכל להיות בסיס לשלום. אבל יש לנו השגות לגבי התכנית עצמה. יש לנו שאלות נוקבות, ספקות קשים, הסתייגויות רציניות לגבי פרטים מהותיים בה המקשים עלינו לתמוך בתכנית. שאלת הישובים שלנו בפיתחת-רפיח היא שא- לת מפתח בשבילנו. צריך להבטיח שאלו יהיו ישובים יש- ראלים בשליטה ישראלית. אין זו רק שאלה של הת- יישובות — זוהי בראש וראשונה שאלה של בטחון. קשה לי נפשית להשלים עם כך שנעביר ישובים שלנו לרי- בונות מצרית. אין צורך בכך ואין הצדקה לכך. הרי ראש הממשלה אמר בעצמו פעמים אין ספור שמלחמת ששת הימים היתה מלחמת מגן צודקת ואנו זכאים לתבוע בעקבותיה גבולות בני-הגנה. אני מאמין שגבולות 1967 אינם גבולות בני-הגנה. יש לנו ספקות לגבי לוח הזמנים. אני משוכנע שלוח הזמנים הוא צפוף מדי ואנו חייבים לתבוע תקופות הרבה יותר ארוכות בשביל ההסדרים בי- סיני, עד שאכן ניווכח שהשלום יתפתח במשך השנים.

גם לגבי ההצעה באשר ליהודה ושומרון יש בעיות רבות וקשיים מרובים. מתעוררת שאלה לגבי עתיד ההת- יישובות והאפשרות לפתח אותה ולגבי יציבות ההסדר. במיוחד אני חושש מאפשרות הבדיקה המחדשת בתום תקופה קצרה של חמש שנים, בדיקה אשר מומינה א- השלמה מטעם הערבים וכרוכה בקשיים אם אכן סידור זה יעלה ויצליח.

היו"ר מ. ל. מרון:

חבר-הכנסת אמיר, אתה רואה שחבר-הכנסת בן-מאיר אינו רוצה להשיב.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
בבקשה, בבקשה.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
אני שואל אותך שאלה פארלאמנטארית: היכן נעלם חבר-הכנסת בן-מאיר מהכנסת השמינית?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב-ראש, ההכרעה של היום חוצה את כל הסיעות ואת כל המפלגות. במקרים רבים היא חוצה כל בית; ובעצם, היא גם חוצה את לבו של כל אחד מאתנו. ואינני מהסס לומר, חבר-הכנסת ז'אק אמיר, שאני עומד כאן לפניכם בלב חצוי ובנפש חצויה. אשריך שלך הכול כרור וטוב. אשריך וטוב לך. לי — לא.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
גם לבי כבד ואני חצוי.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אם כן, גם אני חצוי כמוך: משום שמצד אחד עומד כאן סיכוי רציני, בפעם הראשונה, להשיג את השלום אשר כולנו כמהים לו, ואסור לאבד את ההזדמנות — אני מאמין שלא צריך לאבד את ההזדמנות — ומצד אחר קיימים סיכונים גדולים, גדולים עד מאוד, לבטחון ול- התיישבות; וגם אלו ערכים נעלים כמו השלום.

ומכאן אני גם רוצה לדחות את הנימה הצורמנית העולה מדיבורים חסרי אחריות של אותם יהודים בתוכנו שכל משאת נפשם היא שישאל תווה ותווה ותווה; שיום יום הם מערערים על עמדותיה של המדינה ומכרס- מים בהן ובמעמדה בעולם — צווחת היונים העולה מפי אנשים בני מפלגות וחוגים שונים, המייצגים מעט מאוד מהעם הזה, אבל עושים רעש גדול.

דוד גלס (חזית דתית לאומית):
איוזה ביטוי זה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
צהלת היונים, המיית היונים — בסדר? צהלת היונים על כך שישאל מוותרת על דברים שנקנו בדם רב והם יכולים, חלילה, גם לעלות דם רב. אולי אין ברירה, אולי הוויתורים דרושים — אבל צריך לקבל את זה בעצב ובחרדה, כשמשו עלי נסיגה. קולות מהקלל היונים — שאינם תובעים כמעט שום דבר ממדינות ערב, אשר יצאו למלחמה נגדנו חמש פעמים בשלושים שנה, אלא תובעים מהעם היהודי, אשר נלחם בחייו ובבניו על הארץ הזאת, לוותר עוד ועוד, לסגת עוד ועוד, יותר מהר, יותר מהר — קולות אלה מביאים, גם אם זה ללא משום וללא כוונה, נזק חמור למדינת ישראל, למעמדה ולבטחונה.

אדוני היושב-ראש, יצאתי אל ההפגנה בחוץ, אל חושבי הישובים שלנו ביהודה, בשומרון, בגולן, בעזה ובפיתחת-רפיח, המפגינים לפני בניין הכנסת. שוחחתי אתם במשך שעה ארוכה, שמעתי אותם. הם דיברו מתוך מניירות, מתוך חרדה, מתוך תחושה קשה מאוד. הם דיברו דברים היוצאים מן הלב, והדברים נכנסו ללב. אמרו דב- רים קשים. לא עם כל הדברים אני מסכים, לא את כולם אני מקבל — לא את כולם — אבל אני מעריך ומכבד

בכל שעה ובכל עת לקבל את הסיכויים של השלום מול הסיכונים של המלחמה: יהיו הראשונים קטנים ככל שיהיו, והאחרונים — גדולים ככל שיהיו.

אנו צריכים לשבור את מעגל הקסמים של אי-אמון, של הליכה במעגלים, שלא מובילים אותנו לשום מקום. הלכנו במעגלים במשך שלושים שנה ואף החמצנו מספר הזדמנויות לשלום. אני מקווה ובטוח שהזדמנות זו, אולי האחרונה — לא נחמצנה.

אדוני היושב-ראש, תכנית הממשלה, שנתקבלה ב-סיעת הליכוד ברוב עצום, היא תכנית המאקסימום: תכנית המאקסימום שהערבים, והמצרים בפרט, יכולים לצי-פות מאתנו; והיא תכנית המאקסימום שאנו יכולים לה-ציע. שום דבר לא מעבר לכך. ראש הממשלה אמר זאת, אנו אומרים זאת, ומקווה אני שאף מצרים מבינה זאת.

כאשר הצגנו את התכנית — וכבר אמרתי שדרוש אומץ לשלום לא פחות מאשר למלחמה — בחנו את הנושא מתוך התבוננות ריאלית של המציאות באזור. אסור להטמין את הראש בחול ולא לבחון את העובדות, בין שהן רצויות ובין שאינן רצויות. הן קיימות ובהתאם לכך יש להיערך.

שאלת המפתח להצלחת הסכם השלום, או כל הסכם, היא: האם הסכם זה יחרוג מהסכם בין ממשלות בלבד ויהא הסכם שייך אל כל שדרות העם — הערבי והישראלי —. הסכם שיתוף פעולה, של אינטרסים הדדיים? העובדות בשטח יקבעו. החיים חזקים יותר מכל הסכם, אם נשכיל להשתלב באזור — השתלבות אמיתית בחיי הכלכלה, המסחר, המדע, התרבות ועוד — רק אז יצליח ההסכם, ולכך נצטרך לחתור.

חז"ר מ. ל. מרון:

חבר-הכנסת נבון, אתה מפריע לי לשמוע את הנו-אם.

אברהם שריר (הליכוד):

הוא לא מפריע לי. הוא יכול להמשיך ולשוחח.

יצחק נבון (המערך):

חבר-הכנסת שריר כל כך בטוח ויודע על החמצת השלום. צריך פעם אחת לברר את כל הפסטיבאל הרטר-אקטיבי שלכם.

אברהם שריר (הליכוד):

אני שמח שזערת קלעה למטרה והרגיזה אותך. סימן שזו אמת. אבל לא נעשה היום חשבונות מפלגתיים.

יצחק נבון (המערך):

זה שאתה מחזיק סימן שזאת לא אמת.

אברהם שריר (הליכוד):

איך אני יכול לא לחזיק כשאני מסתכל עליך?

בעוד חמש שנים נבחן מחדש את ההסכמים, החשוב הוא מה נעשה בשנש חמש שנים אלו. אם ניהפך למדינת עלייה, השקעה, התיישבות, אם נשכיל לנצל את מנוף השלום ואם לא נשב בחיבוק ידיים — יתחוק מעמדנו לאין שיעור. שנים אלה יהיו קריטיות למדינה, להתעצ-מות. ואם נעשה את מה שאמרתי לעיל — אני אופטימי לגבי העתיד. בתקופה זו ננחית מכת מוות על אש"פ, על

אדוני היושב-ראש, נדמה לי שראש הממשלה פתח בתכנית זו מן הסוף ולא מן ההתחלה. הוא הגיש תכנית מרחיקת-לכת מאוד עד קצה הגבול, ואולי מעבר לקצה גבול הווייתורים שאנו יכולים לתת. חייבים אנו לקבוע מכאן שאכן תכנית זו היא הסוף שמעבר לו אי-אפשר ל-לכת, כי הגענו אכן ל"קו האדום" ומעבר לו. הגענו לקצה גבול היכולת. היה לראש הממשלה שיקול להתחיל מן הסוף, לזכות בתמיכה בין-לאומית. אבל חייבים אנחנו — ואני בטוח שאני מדבר בשם רבבות רבות של חברים בתנועתנו — להיאבק על כך שלא יחול כל כירסום בתכ-נית הזאת — שום שינוי — כי אנו כבר הגענו מעבר למה שאפשר להגיע.

משום כך, אדוני היושב-ראש, אני, ואולי חברים נוספים מסייעתי, לא נצביע נגד התכנית, כי אנו מחייבים את המאמצים, אנו מחייבים את היוזמה. יש לנו אמון בממשלה הזאת. יש לנו אמון בראש הממשלה הזאת; אין טוב ממנה היום במדינת ישראל. אבל היות שיש לנו הסתייגויות קשות ונפשיות לגבי פרטים חשובים בתכנית — קשה לנו גם לתמוך בה. היות שניתן לכל חבר כנסת חופש הצבעה, אני נמנע מהצבעה על התכנית. אני מקווה שבכך שנימנע מהצבעה נבטיח את חיוק הממשלה כדי שתעמוד, לפחות, על שלה, לבל יחול שום כירסום. אני מאמין שאם נעמוד על צדקת תביעותינו גם בסני, גם ביהודה ושומרון, נש-מור על הבטחון, על ההתיישבות, ונגיע — אם יהיו לנו הכוחות הנפשיים והסבלנות — לשלום. אני מאמין שנגיע לשלום שכולנו רוצים בו וכמהים לו. אם יעמוד בנו הכוח לעמוד על שלנו — לשמור על מה שצריך לשמור — נתקדם ונשיג גם את השלום.

חז"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שריר, ואחריו — לחבר-הכנסת נוף.

אברהם שריר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שמעתי את חבר-הכנסת בן-מאיר שהודיע כי יימנע מהצבעה. להימנע ב-שעה זו? בנושא זה? — חושב אני שמה שהעם מצפה מאתנו, מה שנדרש מכל אחד ואחד מאתנו, הוא לקבוע עמדה חד-משמעית: כן או לא. אני לא חושב שבהימנ-עות יכולים אנו לחזק משהו. אולי להתליש, אבל לא לחזק. אני יכול לכבד עמדה המתנגדת לתכנית הממשלה; אני אכבד עמדה כזו אם תועלה בכנסת — משוכנע אני שמעטים בלבד יביעו עמדה כזו. אינני חושב שתהיה זו התנהגות אחראית להימנע מהצבעה היום, בשעה זו.

אדוני היושב-ראש, האופוזיציה הראשית אמרה שלא תנגח את הממשלה במאמיה להשגת השלום, ואני אומר שכולנו צריכים להתאחד בשבחים לממשלה ולראש על העוזה, התעוזה והאומץ — מול ביקורת מבית וסיכונים מבחוץ — ללכת דרך ארוכה, ארוכה מאוד, לקראת השגת השלום. ואכן, אדוני היושב-ראש, נצטרך ללכת דרך ארוכה מאוד. אך עלינו לבחון את המציאות בעיניים מפור-כחות ולהבחין הבחנה מדויקת בין הרצוי והמצוי, בין האפשרי והבלתי-אפשרי.

צריך אומץ גם לעשות שלום ולא רק לעשות מלחמה. אולי דרוש אומץ רב יותר לעשות שלום מאשר לצאת למלחמה. כי בשלום יש — בצד הסיכוי, בצד השאיפה אשר לה אנו מתפללים — גם סיכונים. אבל אני מוכן

י"ח טבת תשל"ח (28 דצמבר 1977) — הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (שריר, מרון, גוף, אלגרבל, ארבל — אלמוזלינו) —

היה, לא נבון היה, להציע עיבוי הקו הזה, כדי שגם פיתחת-רפיה תיכלל בריבונות הישראלית? האם לא צריך היה לנסות זאת, ולוא כמהלך פתיחה? הלא אם תביעת ערביי ארץ-ישראל מוצגת כתביעה לזכות הגדרה עצמית, מדוע לא לתבוע זכות ההגדרה הזוהה לתושבים היהודים של ימית, שדות, נתיב-העשרה וישובים אחרים באזור?

מובן כי כאשר מראש נותנים הכול וסיני כבר ממילא בפסס, יכול הנשיא סאדאת לומר, כי נושא סיני הוא "שולי". ויתכן שלוא צריך היה להתדיין עמנו יותר על סיני, היה מתדיין פחות על יהודה ושומרון.

תמיהה שנייה: שמענו היום על הצעה ישראלית לאוטונומיה לערביי ארץ-ישראל, תוך עמידה מוחלטת על עמדתנו כי למען קיומנו, למען שלום האזור כולו, יש למנוע את ההרפתקה של מדינה שלישית בין ירדן וישראל.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
זו לא עמדת סיעת ד"ש. סיעת ד"ש תמכה בעיקר התכנית. זו עמדתך.

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אני מדבר עכשיו באותה נימה שדיבר חבר-הכנסת טולידאנו בשמו, כפי שדיבר כל חבר כנסת. אם יש-לך הסתייגות מדברי, תואיל להביא זאת לסיעה.

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
יש לי הסתייגות מדבריך. אנחנו תומכים בתכנית זו האמת.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
גם לדבר אסור?

(קריאה: זה לא היה נכון, חבר-הכנסת אלגרבל.)

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
שמענו פה היום על הצעה ישראלית לאוטונומיה לערביי ארץ ישראל, תוך עמידה מוחלטת על עמדתנו, כי למען קיומנו, למען שלום האזור כולו, יש למנוע את ההרפתקה של מדינה שלישית בין ירדן לישראל.

אם מדובר באוטונומיה מינהלית בלבד, תרבותית בלבד, שאין בה זרע אפשרי למדינה פלשתינאית עצמאית — מדוע צריכים אנחנו להציע, וכבר כמהלך הפתיחה, מוצעה משותפת אחת לשלושת החבלים? והרי מבחינה עניינית ומבחינה פוליטית ותרבותית יש הצדקה לגני-הולם הנפרד, וכך אפשר להמעיט עד למינימום את סיכויי הפיכת האוטונומיה לעצמאות.

קיימת סכנה כי הדרך מאוטונומיה לעצמאות קצרה בהרבה מהדרך שבין המצב הקיים לבין האוטונומיה. ואם הלחץ גדול היום, הוא עלול לגדול שבעתים עם קבלת האוטונומיה. והלא, אדוני היושב-ראש, שמענו בעבר, ובצדק, טיעון נבון שאמר שאם האויב אינו מקבל אפילו את ההצעות של נסיגה עמוקה ביותר כי או אין הבדל בין תכנית המינימאליסטים לתכנית המאקסימאליסטים, מסתבר שגם עכשיו אין הצד השני מקבל את תכנית האוטונומיה והיא אינה מביאה כרגע את השלום. בכך ניתן לנו פסק זמן לבדוק את עצמנו בנקודה זו.

הלאומנות, ונלמד לחיות ביחד, והנושא הטריטוריאלי, כך אני מקווה, ייהפך למשני במרוצת הזמן.

ומלה אחת לעניין ירדן: אלה הרואים בירדן קרש הצלה ומציעים להתפרק מנכסינו כבר עתה, חוטאים בחור-סר אמונה, חוסר חזון, חוסר אמון בכוחנו. זאת נוכל לעשות תמיד. מדוע לא ניתן סיכוי לאפשרות של שילוב תושבי שטחים אלה במסגרת אחרת? גם אלה הרואים בירדן פתרון וגם אלה החוששים מהתפתחות מדינת אש"פ ביהודה ושומרון חוטאים בחוסר אמונה.

ראש הממשלה אמר בדבריו: "מעתה, זכות הדיבור לצד השני". ואכן, אמרנו את דברינו: אנו רוצים שלום וזקוקים לו; אך לא פחות מכך — לבטחון. הכדור נמצא בידי הצד השני ואנו מחכים לשמוע תגובתם.

אני מקווה ששנת 1978 תהיה שנת השלום, שלום אשר עם ישראל — שידע כל כך הרבה קרבנות, הקזת דם רבה כל כך — משתוקק לו ומקווה לו.

אנחנו, החטיבה הליברלית בליכוד, נתמוך בתכנית. ואני כשלעצמי סבור שזו הדרך היחידה שתוביל לשלום ותוציא אותנו ממעגל הקסמים שאנו שרויים בו שלושים שנה.

היו"ר מ. ל. מרון:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת גוף, ואחריו — לחבר-הכנסת אלון.

עקיבא גוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, יודגש החיוב הרב: משא-ומתן ישיר וגלוי; משא-ומתן בנושא המהות: שלום חווי; פגישות וועדות שרק הצדדים משי-תתפים בהן; הכרה של הצד השני בהיות השלום דרוש לשני הצדדים וכי גם בשלום יש תמורה לשלום; הכרה — לא רק בקיום דה-פאקטו של ישראל אלא הכרה מצדם שלא ניתנה עד כה, להיותנו, בזכות, חלק ממשפחת עמי המזרח התיכון; מצב-רוח של חתירה לשלום, המובע על-ידי שכבות האוכלוסיה החברות בשני הצדדים; פריצה עמוקה בחומת האיבה וחוסר-האמון ההדדי. על כל אלה אנו מברכים ומתברכים. כחבר בזרם הפוליטי שחרת במצעו את הבטחת החתירה הפעילה לשלום — ולוא גם במחיר פשרה וויתורים, בחלקם מכאיבים ביותר — אני חש סיפוק על עצם ההליך ועל היות חברינו שותפים לגרעין העשייה; סיפוק על כי עלינו עם הצד השני על דרך החתירה הפעילה לשלום, מתוך מודעות להכרח שבפשרה, פשרה שיכולה להיות עמוקה יותר, או עמוקה פחות, אבל פשרה הדדית: הדדית לא מטעמים של יוקרה, לא מטעמים של כבוד ועיקשות, אלא כדי שהשלום יהיה יציב, כדי שהשלום יהיה נסמך בעובדות שבשטח, כדי שלא יהיו בהסדר גירוים להפרתו, כדי ש-בתוך ההסדר עצמו לא יהיו זרעי חורבן.

מתוך כך, בברכה על המגמה ועל קוויה הגדולים, חובה להעלות מספר תמיהות האוצרות בתוכן חרדה: תמיהות וחרדה במסגרת הבחינה הבאה: האם כל שלבי המשא-ומתן מתנהלים באופן שיש בו כדי להשיג את המטרה הנכספת על-ידי כולנו — שלום ובטחון?

תמיהה ראשונה: מקורות מצריים מוסמכים מצוטטים בכלי התקשורת העולמיים, באמנם כי ישראל תסכימה לסגת בסיני לקו הגבול שבתקופת המאנדאט הבריטי. עם ההסכמה לראות בקו הזה בסיס לדיון, האם לא צריך

לבי איננו הולך אחר הפולמוס שהוזמן, למעשה, על-ידי כמה חברי הכנסת משורות הליכוד, ובמיוחד מפי חברי-הכנסת קרפון ושריר — פשוט כדי שאוכל להישאר צמוד לנושאים המרכזיים העומדים לפני ראשית הכרעה, כי אינני רואה בדיונים של היום הכרעה סופית על כל פרט מפרטי התכנית. אסתפק רק בהערה אחת.

כאשר יריבי המערך, מאיזה צד שלא יהיה, מבקשים לתלות בצווארו אחריות על העדר השלום עד עתה, הם מעניקים, למעשה, תימוכין לטיעון הכוב של אויבי יש-ראל. והרי הכול יודעים שאך ורק בגלל עיקשותו של ממשלות ערב לא נתאפשר השלום עד היום ובדי עמל עלה בידנו להשיג לפחות את אותם הסכמים אשר היו שלב או שלבים ראשונים בדרך למתרחש היום.

הדעות חלוקות. בעלי הדעות הם כנים בביטויים ונת-ייחס בכבוד זה אל דעתו של זה, גם אם אנו חולקים זה על זה.

יש המקדשים את הזיקה ההיסטורית של עם ישראל לארץ-ישראל עד כדי הפיכתה להלכה דתית, עד כדי נסיון להפיכתה לתכתוב מפתח-קארטוגרפי המחייב אותנו בימי-נו, ותהיינה המסקנות המדיניות והצבאיות אשר תהיינה; ויש מן העבר השני חברים המקילים ראש, עד כדי חוסר אחריות, בחשיבותה ומשקלה של הזיקה ההיסטורית, כאילו היא חסרת משמעות. אלה ואלה טועים. חידשנו את עצמנו בכינון מדינת ישראל לפני כשלושים שנה לא בזכות הכוח אלא בכוח הזכות ובמעשה ההתיישבות, בעליה רבתי, במאבקים מדיניים ובמלחמות התגוננות. גיבשנו וביצרנו את עצמאותנו זו. הזיקה ההיסטורית הזאת היא השמה פדות בין התנחלות קולוניאלית לבין שיבת-ציון צודקת. ושיבת-ציון שלנו שכולנו — כל אחד על-פי דרכו — שותפים לה, לא היתה צודקת ממנה במאבקי עמים על עצמאותם ועל חירותם.

לפיכך, חברי הכנסת, יש לראות בזיקה ההיסטורית של העם לארץ בסיס מוסרי לקיומה של מדינה יהודית בארץ-ישראל ולא השפעה של תקופות שונות בנסיבות שונות על תקופתנו אנו בנסיבות אחרות. וכאשר מתגלית נכונות — לא רק בספסלי האופוזיציה אלא גם בספסלי הממשלה — נכונות לויתורים טריטוריאליים בנוסחה זו או בנוסחה אחרת, הרי ויתורים ופשרות אלה מוצעים לא משום שאין לנו זיקה היסטורית, אלא למרות הזיקה ההיסטורית, כדי להשיג יעד לא פחות היסטורי, והוא השלום בינינו לבין שכנינו.

יש בכך גם משום התחשבות בזולת — גם זהו מעטה של צדק היסטורי. נוצרו עובדות אחרות, דמוגרפיות-לאומיות, שאי-אפשר שלא לראותן ולהתעלם מהן ביום בהיר אחד כלא היו. אפילו ראש הממשלה, ואני אומר זאת ליזכותו — בדרכו הוא, שעוד אומר משהו ליזכותה וגם ביקורת עליה, והיא תהיה אמיתית — גילה את הבעיה הזאת, אם כי באיחור רב, והוא מנסה להציע לה פתרון בדרכו שלו. עשיית צדק עם עם אחר, שגם לו היסטוריה משלו — כוונתי לעם הערבי הפלשטינאי שחי משני עב-רי הירדן בארץ-ישראל ההיסטורית — גם היא מעשה בעל משקל היסטורי.

מכיוון שראש הממשלה דוחה, לפי שעה, בתכניתו זו את החלטת המשפט הישראלי על שומרון, יהודה וחבל

ולבסוף, אדוני היושב-ראש, אני בא להפציר בממשלה ובכל אחד מאתנו: הבה נסתלק מהשילוב המוצע, המסוכן לדעתי, הכולל מתן זכויות לערבים להתנחל מחוץ לגבולות המדינה, להתנחל בתחומי "הקו הירוק" ולקבל על-פיו רצונם שלהם, אזהרות ישראלית בסיסיות.

אני חרד מאוד כי בפועל לא תהיה סימטריה; ומול כמה עשרות או מאות בחורים יהודים, האמורים להתנחל ביהודה ובשומרון, יבוא לתוכנו נחשול אדיר של הגירה ערבית, שלא תזדקק למשבצות ישוב ולתיכונים. מהר מאוד עלולים אנו לעמוד בפני מצב שנישאר בלי הגיאוגרפיה ועם כל אימי הדמוגרפיה.

תנועת, שחרתה על דגלה את החתירה הפעילה לשלום, הדגישה גם את הצורך לקבוע מדינה יהודית דמו-קרטית. ואני חרד, חרד מאוד מפני מצב שבו תהיה זו מדינה לא יהודית או לא דמוקרטית.

אם מבקשים אנו הפעם להביא לידי גמר את הסיכ-סוך ולהביא את ההליך ההיסטורי, ההכרתי כנראה, של "גזורו" — אנא בל ניצור מחדש מצב שבעוד זמן קצר נידרש לעמוד בפני מערכה נוספת מבית, ואולי בפני הצורך בחלוקה נוספת.

ולבסוף, אדוני היושב-ראש, הערה של טקס. כאשר צד אחד מביע הבעת אושר והצד האחר טוען להיחל ממוכז, זו יכולה להיות הזמנה ללחץ חיצוני כדי לאן — כדי שהמאזר, כביכול, יוסיף לתת למען הקהות את תיסקולו של המאזכוב. אינני יודע מה בסיס ריאלי יש לנחותים להיות מאזשים, ולמקבלים — להיות מאזכובים. אינני יודע מה תבונה טאקטית יש בכך.

כל אלה הן בעיות חמורות, גורליות, אבל כאלה שאינן צריכות להשכיח מלבנו לרגע את החיוב הגדול שעליו דיברתי בתחילה. מבחינה מסויימת מותר לומר כי, בהשוואה לעבר ולאטרנאטיבות האחרות, אלה הן בעיות טובות, אך צריך לנסות להשיג יותר.

אדוני היושב-ראש, בסופו של דיון זה תובא לפנינו ההצעה כי "הכנסת רושמת לפנינו את הודעת הממשלה" לנוסחה הזאת — "רושמת לפנינו" — יש משמעות פאר-לאמנטארית מרחיקת-לכת. אבל מבחינת פשוטן של מלים, כפי שהן מובנות, זוהי נוסחה מאופקת, שאין בה הודעות עם כל פרט ופרט. כפשוטה אומרת נוסחה זו: שמענו, רשמנו, נותנים קרדיט למגמה, להמשך המגע, תוך בחינה, שוב ושוב, של פרטי ההצעות.

אני מצביע הערב בעד הפירוש הזה של הצעת ההח-לטה.

היו"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אלון, ואחריו — לחבר-הכנסת אברהם כץ.

יגאל אלון (המערך) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. מדינת ישראל, ואנחנו כנציגי העם בישראל, מוצאים עצמנו בסי-טואציה פוליטית מיוחדת במינה. אלמלא חששתי שתח-שדו כי שאני נתפס למליצות, הייתי אומר — בסיטואציה היסטורית, בפרשת-דרכים אשר עשויה להוליכנו לעבר השלום והעולה, חלילה, להובילנו אל אימי המחמה. לכן אני מייצע לכולנו להתנהג במחשבותינו, בדיבורינו ובתח-לטותינו בהתאם לגודל השעה.

הצעתו היא לא יותר מאשר הסדר-ביניים, אפילו על-פי נוסחת הבחינה המחודשת כעבור חמש שנים, פחות או יותר — ולא לנטוש את הרעיון הירדני, כי אני חושב שהוא הפתרון הנכון. אין צורך בשתי מדינות פלשתינאיות. חלוקת מדינות לא הטיבה עם העולם: שתי קוריאות, שתי וייטנאם, שתי גרמניות, שני חצאי ברלין — כל אלה הביאו רק אסונות, ואין צורך בחלוקה של העם הפלשתינאי החי משני עברי הירדן. יש צורך שנאפשר להם לחיות בעצמאות ובריבונות, בהסכם של שלום אתנו או בהסכם-ביניים אשר יוליך לשלום, כאשר יובטחו לנו גבולות בנייהגנה ששליטתנו בהם תהיה בלתי-מעוררת.

והערה אחרונה: אני חולק על דעתו של ידידי וחברי לנשק משה שמיר, אשר קבע בדבריו שביקורו של הנשיא סאדאת איננו יוצר סיטואציה היסטורית העשויה להוליך לשלום. הביקור הזה — אף שלא היה נקי מכוונות מדיניות שלא נועדו להקל על ישראל בהתמחות עם הערבים — לא הוביל, ומצרים במיוחד — הוא, ללא ספק, ביקור חשוב ויש בו משום עמידה בהתחייבות מצד ממשלת מצרים, התחייבות שניתנה לישראל בהסכם-הביניים שנחתם בינינו ב-1 בספטמבר 1975.

יורשה לי לצטט ציטוטים קצרים מאוד מאותו הסכם כדי להוכיח שהנשיא סאדאת עומד בהתחייבות שנתן לממשלת ישראל ושיש לאפשר לו, לדעתי, לעמוד בהתחייבות נוספות, כשם שאנו נעמוד בהתחייבות נוספות שכולנו ניטול על עצמנו כאשר נגיע, כפי שאני מקווה, לשלום בריקיימא. הציטוטים הם כדלקמן: ממשלת הרפובליקה הערבית של מצרים וממשלת ישראל הסכימו כי הסיכסוך ביניהם ובמזרח התיכון לא יבוא על פתורו באמצעים צבאיים אלא בדרכי שלום — Peaceful means במקור. הצדדים להסכם מתחייבים באורח הדדי להימנע מאיומים או משימוש בכוח או הסגר צבאי. הסכם זה נחשב על-ידי הצדדים כצעד משימעותי לקראת שלום צודק ובריקיימא. אין זה הסכם שלום סופי, כתוב שם. הצדדים ימשיכו במשאיות-החלום מאמץ להגיע להסכם שלום במסגרת ועידת השלום של ז'נבה ובהתאם להחלטת מועצת הבטחון 338, שכונן לכם כוללת גם ציטוטים של החלטה 242.

הסעיף האחרון שיש להזכיר מאותו הסכם: הסכם זה ייכנס לתקפו עם חתימת הפרוטוקול ויישאר בתוקף עד שיוחלף בהסכם חדש.

אני רואה בנכונותו של נשיא מצרים, כפי שבאה לידי ביטוי בהקמת שתי הוועדות שעליהן בישר ראש הממשלה — ואני מברך על בשרה זו — את קיום ההתחייבות של נשיא מצרים לשאת ולתת על שלום. עוד נצטרך לברר כיצד, במסגרת השלום הזה, נבטיח את קיומם של ישובינו, לפחות אלה שהקימו מנקודת-ראות אסטרטגית על מנת שישמשו לנו מנוף במאבק המדיני לגיבוש גבולות בנייהגנה. הגענו לשטחים ההם במיבצע הגנה עצמי מפואר, לא כדי להתישב, אבל אנתנו מתישבים שם כדי להפוך אותם לגבולות בנייהגנה לישראל. לכן, אין אנו עושים טובה עם המתיישבים אם אנו רוצים בהישארותם שם. או אינטרס של ישראל. ואין זה נכון שהם עומדים בדרך כמכשול לשלום.

אני מסיים בפנייה לשני המנהיגים הנושאים ונותנים, במישרין ובאמצעות השרים של ממשלותיהם: כל אחד

עזה — אני רואה עצמי פטור, לפחות כאן ועתה, מל-היכנס אחר לויכוח המסורתי והמחזורי המתקיים בינינו — בבחינת מה היו התוצאות הפוליטיות, האסטרטגיות והדמוגרפיות אילו, חלילה, היינו מגשימים את תכנית ארץ-ישראל השלמה. אבל הוא העלה כאן הצעה שמביחיתו היא חדשה. לי — לפחות, מבחינתה העקרונית — נשמעת ההצעה מוכרת מאוד, ואין רוצה אני לומר זאת, לצורך קינטור, חלילה. המינהל העצמי — או לפי התרגום המדויק יותר של עמיתי חברי-הכנסת אבן — השלטון העצמי לאוכלוסיה הערבית הפלשתינאית — התרגום המדויק הוא באמת של-טון עצמי — רעיון זה איננו זר לי, משום שגם עבר-דכם הנאמן מודה — "חטאו" שעוד לפני עשר שנים, ופעמים אחדות בשנים שלאחריו, כי ניסה לגבש תכנית מעין זו, אם כי בכמה וכמה הבדלים.

אני מברך על כל נסיון להכיר בקיומה של בעיה זו ולהשתדל למצוא לה פתרון קונסטרוקטיבי אשר גם יאפשר לפלשתינאים ביטוי עצמי אמיתי וגם יבטיח לנו גבולות בנייהגנה. אין זה פשוט. לא תכניתו של מר בגין התקבלה על הצד השני, לא תכניתו ולא תכניתו אחרת. לכן אנחנו נמצאים בשלבים שבהם אנחנו מבקשים להציג אופטימום אפשרי.

כבר קדמו לי חברים שהזהירו מפני סכנות שבמינהל עצמי, על-פי הגירסה של מר בגין. אין לי ספק שגירסה זו, המאפשרת גם התנחלות לדתית וגם זכות בחירה הפשוטת בין האזרחות הישראלית ובין האזרחות הירדנית, יש בה סכנות גדולות. זו פצצת זמן נוראה. אני מעדיף ששיתוף הפעולה בינינו ובין שכנינו במזרח, בדמות המדינה הפלשתינאית-ירדנית, יהיה מבוסס על שתי מדינות ריבוניות, המשתפות פעולה זו עם זו, ולא על עירבוב תחומים של תחנות ודרכונים להתנחלויות. בסופו של דבר — אני אומר זאת במלוא האחריות — לא רק שמר בגין לא יצליח להשיג קיומה של שלמות ארץ-ישראל, אפילו בכוחו של צה"ל, אלא שמדינת ישראל תפולג, חלילה, בין שתי קבוצות אתניות כמדינה דו-לאומית שאיש מאתנו, בבית הזה, איננו רוצה בה.

אני יודע שאין בכיסי פתרון גות כיצד מגשרים בין פתרון שארית הבעיה הפלשתינאית ובין ירדן, כאשר מדובר במדינה נוספת. אבל אציין כי נתקלתי בפרוטוקול משיחה שהתקיימה ב-13 בדצמבר בין הנשיא סאדאת ובין משלחת נכבדים מתחיל עזה שבאו להקריב לברכו. שם שואל אחד האורחים מעזה: האם אתה שולל את האפשרות של הסכם שלום במזרח התיכון בלי מדינה פלשתינאית? סאדאת השיב: כולם דרשו מולדת לפלשתינאים — קאטר, מערב אירופה וכולנו אמרנו זאת. יתירה מזאת, הכריזו שלא פתרון השאלה הפלשתינאית לא נוכל לכונן שלום אמיתי ויציב באזור. הוא מוסיף ואומר: חייבת להיות להם מולדת, זכות ההגדרה העצמית וזכות הקמת המולדת. הדובר העזתי הוסיף והקשה: האם אתה מדבר, למשל, על קשר עם ירדן? השיב נשיא מצרים, ואני מצטט: "וזהו דעתי עד רגע זה. דעה זו ניתנת עדיין לביצוע. דנו בכך עם המלך חוסיין כאשר ביקר כאן לאחרונה. אני הולך להענין להסכם מלא". סוף ציטוט מדברי סאדאת ב-13 בדצמבר.

מכאן, שאם טרם בשלו התנאים לשלום מלא גם בגבולנו המזרחי, אני פונה לראש הממשלה ומבקש להשאיר אופציות פתוחות גם להסדר-ביניים — בלאו הכי

של חצי-האי סיני. נדאג לסידורי בטחון מתאימים, נבטיח סטאטוס מיוחד ליושבי פיתחת-רפיח ומרחב שלמה; אך יהיו אלה ויתורים מכאיבים תמורת יחסי שלום מלאים. הפעם נצביע, חרף היות הנושא שנוי במחלוקת, מורכב ומסובך — וקודמי עמדו על כך — בעד מתן עצמאות מינהלית לחושבי יהודה, שומרון ורצועת-עזה; ניתן להם אפשרות לביטוי מדיני באמצעות הכנסת או הפארלאמנט הירדני. אין ספק: לגבי רבים מאתנו זה שינוי רציני; אבל כיוון שנוכחנו שוויתור זה הוא תשלום הכרחי על-מנת להגיע לשלום, נצביע בעדו.

הפעם, כבעבר, נבקש הסכמי שלום עם כל הארצות השכנות, אך לא נהסס לחתום על הסכם שלום גם עם אחת או שתיים משכנותינו. הפעם, כבעבר, נסמך בטחוננו אל הגורם היחיד שיוכל להבטיחו — צבא-ההגנה לישראל.

חברי הבית, המשא-ומתן האמיתי מתחיל. המהלכים הראשונים היו רק שלב הפריצה אל השלום. ביקור סאדאת כאן, ביקור ראש הממשלה באיסמאעיליה וכל המהלכים שנלילו אליהם. הם רק שלב הפריצה. אין ספק, הנושא קשה ומורכב. כמוהו יהא המשא-ומתן. יהיו בו עליות ומורדות, הישגים וקשיים, וכולן יהא רצוף במבחנים לכדי שר המחשבה ויכולת ההכרעה. אני מאחל לעומדים בו, לנושאים ולנותנים, שיהיו להם גם הכושר לחשוב וגם היכולת להכריע.

אדוני היושב-ראש, אינני מתעלם מן הסיכונים שנו-טלת הממשלה על עצמה, ולמעשה — כולנו. נטילת הסיכונים מקרבת את הסיכויים.

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, בית זה ועם זה ידעו את סוד האיתוד בשעות גדולות, ברגעים מכריעים — בבנייה, בהגנה, במלחמה ובשלום. אנו צועדים צעדנו הראשונים בדרך אל השלום. הבה נפסע אותם בשיקול נבון, בקצב נכון, באומץ וביתוד. תודה.

היו"ר מ. ל. מרון:

תודה רבה. אני מזמין את שר החוץ לשאת את דברו.

שר-החוץ מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. לאור השיחות ב-איסמאעיליה, התגובות בארצות שונות, אירופיות ואחרות, שיחות אלו, ההחלטות וההסכמה המצרית — גם הישראלית, אבל הדגש כאן על ההסכמה המצרית — להמשיך במשא-ומתן במסגרת שתי הוועדות, אין לי ספק שהנשיא סאדאת — ועד כמה שאנו יכולים לשפוט את הדבר, העם המצרי תומך בו — רוצה להמשיך במשא-ומתן כן לשלום עם ישראל. אינני יכול לומר בבטחון שגלילית להתגבר על חילוקי-הדעות, שבחלקם הם חז' לוקיידעות קשים בדברים עקרוניים ויסודיים מבחינתנו, ואולי גם מבחינתו. אבל אני רוצה לציין כאן, שיהיו המגיעים, המביאים את הנשיא סאדאת להמשיך וללכת בדרך זו בתנאים קשים מאוד בשבילו — תנאי בידוד בעולם הערבי — יהיו המגיעים המצריים אשר יהיו, בחלקם גלויים ופומביים, כאשר הוא עצמו מציין אותם — הנוצר בשיקום כלכלי במצרים — ובחלקם אולי פחות פומביים, כגון העדר אופציה צבאית למצרים — יהיו המגיעים המצריים אשר יהיו, תכנית השלום שהביאה ממשלת ישראל היא זו הנותנת לסאדאת יכולת לשאוף אוויר במשא-ומתן הזה.

מן הצדדים כבר אמר שהוא תרם את שלו להשגת השלום וכי הגיעה שעתו של השני להרים תרומתו; ואכן, שני הצדדים הרימו תרומה. אנא, אל יראו בזה את תרומתם הסופית, כי עוד ניתן לגשר על-פני הפערים.

אסיים במשפט שאמרת בשיחה שקיימה סיעת המערך עם נשיא מצרים בביקורו ההיסטורי בירושלים: ב"מלחמה יש לרוב מנצח ויש מנוצח. בשלום צדק שני הצדדים מנצחים. הבה נאחל לאזורנו שכל הצדדים לסיכ"סוך ינצחו.

היו"ר מ. ל. מרון:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אברהם כץ, אחרון המת-ווכחים.

אברהם כץ (הלצוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הבית, כמי שבא לחתום דיון חשוב זה, מבקש אני, אדוני היושב-ראש, להדגיש המשותף — והוא רב; המאחד — והוא נרחב: הקונסנסוס — לא רק ברוב המכריע של חברי הכנסת אלא גם ברוב המכריע של תושבי ישראל.

למרות ההשקפות השונות לגבי הפרטים וחרף הגידים בגישות ובהערכות — שוני וגיוון שבאו לידי ביטוי ממצה גם בדיון זה — אי-אפשר להתעלם מעובדת ה"סוד", שמחייבי דרכה של הממשלה, לרבות אלה שיי-מנעו מהרמת ידם הפעם, שותפים. במכנה הבסיסי.

אדוני היושב-ראש, לא אני ואף לא אחד מהחברים מתמיהים לדבר בשם העם. הבוקר קיבלתי ממצאים אוניוונים של המכון למחקר חברתי שימושי, הדנים בנושא השינויים שחלו בארבעת השבועות האחרונים, בקונסנסוס החדש שנתגבש בעם. שינויים אלה אומרים שהפ"עם סובר רובו של העם שמצרים מעוניינת בשלום אמת עם ישראל — שלום אמת. לפני חודשיים לא היה קונסנסוס בעם לגבי נקודה זו. הממצאים אומרים שחל גידול ניכר בסיכוי להגיע לשלום עם ארצות ערב, שעל ישראל לנסות להגיע למשא-ומתן ישיר עם מדינות ערב גם בלי לחכות לתיווכה של ארצות-הברית; הממצאים אומרים שיתכן כי מצרים תוכל להוליך את יתר ארצות ערב לדו-קיום, לפחות, עם ישראל; הממצאים אף אומרים שעל ישראל לעמוד על כך שהמשא-ומתן יתנהל עם מדינות ערב פנים אל פנים. לא כך היו הדברים בסקר של אותו מכון לפני כמה שבועות. הפעם אסכים עם המשפט "קול המון כקול שדי".

בעוד שעה קלה נצביע. חלק יצביע בעד תכנית הממשלה, חלק יימנע וחלק אולי יתנגד. כדאי לחדד הדברים שעה קלה לפני ההצבעה ולהבהיר זאת לעצמנו פעם נוספת, גם אם כל אחד מאתנו יודע בדיוק בעד מה הוא יצביע או על מה יימנע מהצבעה. הפעם, אדוני היושב-ראש, אצביע בעד קיום משא-ומתן גלוי וישיר לחתימת הסכם שלום וכינון יחסים מלאים בין ישראל וארצות ערב — משפט שחזרנו עליו בשבועות האחרונים הרבה פעמים ובכל זאת לא פג טעמו: כינון יחסי שלום מלאים המסתכמים בהסכם שלום. לא עוד הסדר-ביניים, גם אם אולי יתבקשו, לא עוד מתווכים. המטרה ברורה: משא-ומתן ישיר. על זה נצביע הפעם. הפעם נצטרך להצביע גם בעד ויתורים מכאיבים ולא נתעלם מהם. אנחנו נוותר, אם הכל יתפתח כראוי, על ריבונות ומאחז ברובו

מידה שתהיה מוכנה ללכת כיחידה במהלך זה, אבל היא לא תדחף אותה ולא תלחץ עליה להמשיך וללכת מעבר למה שמצרים מוכנה — שבמצב זה אנו זכאים לכך, מתוך ראייה זו — או אולי יש חברים בבית הזה הסבורים שראייה זו איננה נכונה — שמצרים של היום, שסאדאת של היום, במצב זה, יכולים להסכים לשינויים משמעותיים בסיני, להעביר לישראל חלקים מהריבונות המצרית מעבר לגבול הבין-לאומי? האם על-ידי סירוב שלנו, וכתוצאה מכך — קטילת המהלך הזה, היינו עושים נכונה מבחינתה של ישראל?

המסקנה שהגענו אליה היא שבמצב הזה — לא של קיום בלוק ערבי כולו היושב אתנו ליד שולחן הדיונים בז'נבה אלא של קיום מדינה אחת, לא מדינה של מה בכך — מצרים, בודדה מול העולם הערבי המתנגד למהלכיה — במצב הזה אנו צריכים להסתפק בתחילת של פירון סיני, פירון לא במובנו המלא, אבל השארת כוחות מינימאליים; הבטחה שמורת סיני בעיקר, חצי המזרחי של סיני, לא יכלול כוחות מצריים משמעותיים; הקניית סטאטוס מיוחד לאזור הגבול בין ישראל למצרים, לא רק תוך השארת הישבים היהודים שם והישות הירדנית בשארם-א-שייך אלא גם תוך הבטחת הזיקה שלהם למדינת ישראל — ולומר: זה פחות טוב משינוי גבול, זה פחות טוב מאשר שארם-א-שייך בריבונות ישראל, אבל מצב זה של היום עלינו להסתפק בכך, משום שאנו מאמינים שזו הבכירה היחידה שאולי הנשיא סאדאת יוכל להסכים לה.

אני רוצה לומר מספר מלים בקשר להצעת השלום ליהודה, שומרון ורצועת-עזה. היסוד המנחה אותנו בהצעת השלום הזאת הוא כפול: להשתחרר ממצב שבו אנו שול-טים באוכלוסייה של למעלה ממיליון נפש, שאינה רוצה בשלטון שלנו ורואה בנו שלטון של כובש זר; להשתחרר, לשחרר אותנו — לא אותם — ממצב זה, שאינו רצוי לנו ואינו דרוש לנו ולא רק הערבים, לא רק תושבי השטחים, אלא העולם כולו רואה אותנו ככאלה; ככובש הכופה את עצמו על מיליון איש שאינם רוצים בו; להשתחרר מהכביש האש, האנושי הזה ובו בזמן להבטיח את בטחונה של ישראל ואת זיקתנו לארץ מולדתנו, היא יהודה ושומרון, לא להתכחש לה ולא לנתק אותה. ואנחנו מאמינים שתכנית השלום הזאת שהצענו נותנת תשובה לדברים האלה.

אני רוצה לומר לגבי הערות שנשמעו כאן: זה איננו הסדר זמני, במובן זה שזה איננו הסדר המוצע על ידינו לתקופה של חמש שנים. שמעתי כאן את הפירוש הזה, וזה איננו נכון. מה שאנחנו מציעים הוא שבמסגרת של השכנת השלום, של חוזה השלום — אם נגיע לכך — עם המדינות הערביות, לרבות החזית המזרחית — שבמסגרת הזאת נבטיח את האוטונומיה המינהלית המזוהה. ולאחר חמש שנים תיערך בדיקה מחדש של הדבר — אבל לא שלאחר חמש שנים יתם ויפוג ההסדר הזה. לאחר חמש שנים, כאשר תהיה בדיקה מחודשת של ההסדר הזה, לא יוכלו להכניס בו שינויים ללא הסכמתנו. זוהי הצעה חנו.

יתר על כן — ואני אינני מתיימר לומר שיש לי בטחון שהערבים יקבלו זאת, אבל אנחנו חייבים לדעת מה אנחנו מציעים — אנחנו מציעים שלא נשלט באורח תחיים ובחיי הערבים האלה, ערביי רצועת-עזה וערביי

הנשיא סאדאת — ובכוונה אינני אומר מצרים אלא הנשיא סאדאת — עד לפני כמה זמן, חודשים ספורים, היה שותף לעמדה הערבית הכוללת. הוא גם אמר, בין שאר הדברים המסמלים את גישתו, שהוא לא יישב עם ראש ממשלת ישראל ולא ילחץ את ידו כל עוד צה"ל מחזיק במטר מרובע אחד של אדמה ערבית: קודם כול, תפנו את כל השטחים ואחר-כך אסכים לדבר אתכם. ואחר-כך — היה ביקור ירושלים. ובוודאי סיבות שונות לשוני היסודי, למשבר שהתחולל בקרבו.

אחת הסיבות שהיו נוכח, תוך כדי הדיונים בדבר ועידת ז'נבה, שחלק ניכר מהעולם הערבי, בראש שות ברית-המועצות, אינו רוצה להגיע לשלום; שקבוצה זו, בראשות ברית-המועצות — בראש וראשונה, סוריה, עיראק ואש"פ — ניוונה וחייה מהקונפליקט ואינה רוצה להגיע לשלום.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה לא נכון. אתה יודע — — —

שר-התנין מ. דיין:
אני יודע שאתה מדבר בשם אש"פ. אני יודע שאתה חושב שאתה מוסמך לדבר בשם אש"פ.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מוסמך לדבר גם בשם ברית-המועצות.

(קריאה: סוף סוף.)

שר-התנין מ. דיין:
יוצא מן הכלל. זו הודעה חשובה ומרעננת. שמעתי שמחפשים כעת תחליף לברזנייב.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
כל אחד מכם יודע — — —

שר-התנין מ. דיין:
ועכשיו נמצאת מצרים — כאשר היא בשלב זה, במה שהיא קוראת: ועידת-קהיר לשלום — יחידה. יש מדינות ערביות שאולי תומכות בה — בחלקן אינן מדינות עימות, כגון מרוקו; ובחלקן, נאמר, כירדן, שגם אם היא תומכת במידה זו או אחרת במדיניות המצרית, לא הצטרפה עד כה לשיחות קהיר, לא נענתה לפנייתה של מצרים.

השאלה העומדת לפנינו היא זו: האם במצב הפיזי הזה — ואני רוצה לומר פסק אחד בדבר משמעות הפיצול הזה לגבינו: קבוצה זו, ברית-המועצות, עיראק, סוריה ואש"פ, עלולה גם לנקוט מדיניות שתהיה לה משמעות צבאית נגדנו — השאלה העומדת לפנינו היא: האם במצב זה — כאשר הנשיא סאדאת עשה את אשר עשה ויצא בדרך שיצא בה ונמצא במצוקה שהוא נמצא בה — יכולנו עכשיו לתבוע ממנו שינוי גבול של קבע בגבול הבין-לאומי, בהנחה שהוא יוכל לעמוד בכך ולקבל זאת? האם כוח העמידה שלו, ברצונו הכן לגנות להגיע אתנו לשלום, היה יכול לשאת גם את הנטל הזה? ואם לא, האם היינו נוהגים נכונה בכך שהיינו אומרים שבסיטואציה זו — שעל ז'נבה אין מדברים, שברית-המועצות התפלגה מארצות-הברית, שארצות-הברית — וטוב הדבר — נתנה את ידה למהלך מצרים, אבל לא מעבר לו; אני מאמין שארצות-הברית תתמוך במצרים באותה

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (דיון, ארבל-אלמוזלינו, טובי, וילנר, זיאד) —

מלבנון ירצו לבוא, בניגוד להסכמתנו? בכוח הצבא הישראלי, הוא צה"ל. את ההסכם צריך להשיג יחד אתם; את הגשמתו אחרים לא יבטיחו לנו. אם אנחנו נהיה תלויים כאן בכך שאחרים יגשימו את ההסכמים שלנו — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
והי כל האמת. אתם לא רוצים שלום, אתם רוצים להשליט את שלטונכם בכוח הצבא. אין לכם כל תכנית שלום.

שר-החץ מ. דיון:

חבר-הכנסת וילנר, אתה יושב כאן ומפריע בכוח צה"ל, כי לולא היה צה"ל, לא היית יכול לשבת פה ולהפריע. היכולת שלך לדבר כאן היא מפני שצה"ל מאפשר לך את זה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה כבר הבאת למלחמה, אתה כבר הבאת לבתי-קברות. עכשיו אתה מנהל מדיניות שעלולה להביא אסון על ישראל.

שר-החץ מ. דיון:

בהודמנות זו אני רוצה גם לפרט את המדיניות הזאת. יכול להיות שבאמת משהו מחברי רק"ח חושב — ואני אינני חושב שהם כל כך נאיביים כדי לחשוב שבכלל מדינת ישראל היתה מתקיימת, לרבות סיעת רק"ח כאן, אילו צה"ל לא היה מבטיח זאת. הוא מבטיח זאת, הוא יבטיח גם את ההסכמים, אם נגיע אתם להסכם. ואם לא נגיע להסכם יישאר המצב הקיים.

תופיק זיאד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה דבר אחר. הכיבוש זה דבר אחר. אתה נכשלת כשר בטחון ואתה תיכשל כשר חוץ.

שר-החץ מ. דיון:

בפעם הבאה תנהל סיעת רק"ח את העניינים. אבל אני רוצה לשאול את חברי הבית, ואינני מתכוון לסיעת רק"ח: מה אנחנו, כנסת ישראל — בשעה שמדובר בהסדר שלום — מה אנחנו רוצים להציע לערביי חבל עזה? אני רוצה לשאול את ידידי יגאל אלון הטוען כנגד השאלה הדמוגרפית: הנה אנחנו עומדים ערב משא-ומתן לשלום ויש כ-400 אלף חושבים ברצועת-עזה. מה עלינו להציע להם בדבר אזרחות? אנחנו איננו יכולים לכפות עליהם אזרחות ירדנית. אנחנו יכולים לומר: מבחינתנו זה מקובל, אם ירדן תעניק לכם אזרחות ואם אתם תהיו מוכנים לקבל אותה. אנחנו יכולים להציע להם, אם אחרים לא יתנו זאת, ולומר: אנחנו מוכנים להעניק לכם אזרחות ישראלית. אם לא נציע להם את שתי האפשרויות האלה ואם, מבחינתנו, לא נציע את האפשרות הישראלית, אנחנו משאירים פתוחה את האופציה השלישית. האג אנה-נו רוצים בה? אי-אפשר לומר לאנשים: תישארו בלי אזרחות. אם ירדן תסרב לתת להם אזרחות ירדנית ואם אנחנו לא נציע להם אזרחות ישראלית — האם משהו יוכל למנוע מהם או לדרוש מהם בתוקף שהם לא יכריזו על עצמם כעצמאות מדינית? ואם אנחנו לא רוצים לשטול ולירוע ורע של מדינה פלשתינאית — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא תצליחו. לא תצליחו למנוע את זה, לא בכוח הצבא ולא בשום החלטות. עם ערבי פלשתינאי קם ויממש את זכותו להגדרה עצמית. זו האמת ההיסטורית.

יהודה וערביי שומרון, אלא שהם ינהלו את חייהם כפי שהם רוצים. אבל איננו מציעים שתהיה להם סמכות מוחלטת על השטח או על היהודים שיימצאו ויגורו שם. איננו מציעים זאת. איננו מציעים שתהיה להם סמכות בלעדית על יהודה ועל שומרון ועל רצועת-עזה. אנחנו מציעים שהם יחליטו לגבי האנשים, לגבי עצמם, על אורח חייהם.

לגבי הזיקה שלהם לירדן, אינני חושב שמישהו מא-לה שטענו כאן, בדבר הצורך של הבטחת הזיקה של ער-בי השטחים — הרוצים בכך — עם ירדן, יכול להציע יותר ממה שאנחנו הצענו. אולי קראו בדברים שאמרנו קריאה לא נכונה או שלא קראו את מה שנאמר בזה. ראשית לכול, אנחנו מזמינים והזמנו את ירדן, את ממשלת ירדן, את ממשלת ירדן, לקחת חלק במשא-ומתן הזה. הזמנו אותם. הם אינם באים, הם לא נענו, לפי שעה, גם להזמנתו של הנשיא סאדאת. שנית, אנחנו לא רג מכירים בכך ומציעים שתהייה שתי אפשרויות לשל-מיני אזורות, ישראלית או ירדנית — לא שלישית — אלא אנחנו גם רוצים לשבת עם נציגיה של ממשלת ירדן כדי לדון בשאלה מה משמעות הדבר שערבים גרים ביהודה ובשומרון וברצועת-עזה והם אזרחים ירדניים ומצביעים לפארלאמנט הירדני — מה המשמעות המע-שית של הדבר הזה. אנחנו רוצים לשבת עם נציגי ירדן ולדון בחוקים הקיימים, בחוקים שרוצים לחוקק ובחוקים שרוצים לבטל.

מה צריך לעשות יותר כדי להבטיח את הזיקה מאשר לבוא ולהציע לממשלת ירדן: נשב יחד אתכם לדון בד-בר החוקים ובדבר המשמעות שהנה אזרחים שלכם גמ-צאים כאן ובזררים לפארלאמנט בירדן, שמקבל חוקים כפי שהוא מקבל, ומה משמעות הדברים בשטחים כאן? אני רוצה לשאול את חברי הבית שטענו בדבר הבעיה הדמוגרפית שאנחנו עושים דבר הרה סכנות בכך שאנחנו מציעים גא אופציה של אזרחות ישראלית לא-לה שלא ירצו לקבל אזרחות ירדנית. ובכן, תיאורטית יש ארבעה סוגי אופציות, ארבעה סוגי אזרחות: אזרחות ישראלית, אזרחות ירדנית, העדר כל אזרחות — 400 אלף החושבים של רצועת עזה היום נעדרים כל אזרחות, יש להם תעודת זהות מקומית — אבל יש גם אפשרות רביעית: שבאחד הימים יקומו חלק מהאוכלוסיה הזאת ויכריזו על עצמם כעל פלשתינאים, כעל מדינה עצמאית. ואת זה אנחנו איננו רוצים לאפשר. כאשר אמרנו: רק שתי אפשרויות — או אזרחות ירדנית או אזרחות ישראלית — אמרנו בכך שלא ייתכן ולא ניתן שמישהו באזורים האלה יכריז על עצמו שהוא לא ירדני ולא יש-ראלי אלא הוא פלשתינאי ומקים לעצמו כאן גרעין פלשתינאי.

שרשנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):
איך תמנע את זה, אדוני שר החוץ?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בכוח הצבא.

שר-החץ מ. דיון:

בכוח הצבא. זו הפעם היחידה שאני מסכים אתך. אני רוצה לומר לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו: זו הצעה שלנו להסכם. כל הסכם אפשר להפר, ואין בית-דין גבוה לצדק שידיאג לאינטרסים שלנו חוץ מעצמנו. איך אני אמנע את זה אם הם יסרבו למכור קרקע ליהודים? איך אני אמנע את זה אם מאות אלפי פליטים

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (דיון) (דיין, זיאר, פעיל, הלל, מרון, אמיר) ;
(תשובת ראש-הממשלה) (מרון, בגין) —

שר-החוץ מ. דיין :

אני יודע, אני יודע.

אני רוצה לומר לעצמנו ברצינות הגמורה ביותר, הרבה יותר שאנחנו יכולים לנסות להשיב בה על השאלה הזאת: לא העובדה ש-70 אלף ערבים תושבי ירושלים המזרחית ביכרו להישאר אזרחים ירדניים — לא היא המניעה אותנו לומר: נציע להם אזרחות ישראלית. הם בין כה וכה לא יקבלו אותה; אלא הסכנה שאם ירדן לא תעניק להם אזרחות ירדנית ואנו לא נציע להם אזרחות ישראלית — הם עלולים להכריז על עצמם כגרעין לי-מדינה פלשתינאית, וחוף מסיעת רק"ח לא שמעתי אף קול אחד בעד.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הם כבר הכריזו על עצמם.

שר-החוץ מ. דיין :

אל תפריע לי.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני לא מפריע לך — אני מזכיר לך עובדות היסטוריות.

שר-החוץ מ. דיין :

אם אינכם רוצים כאן בגרעין של מדינה פלשתינאית, האם אתם רואים מוצא אחר מאשר להציע את האופציה הישראלית? האם יש מוצא אחר? אם הירדנים יתנו להם אזרחות ירדנית — מה טוב; אם לא — אין לנו מנוס מאשר הצעה זו.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש הצעה אחרת — נסיגה והכרה בזכויות העם הפלשתינאי. זו האלטרנטיבה היחידה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מה ההבדל בין השיטה שלך לגבי האוטונומיה ובין שיטת הבאנטוסטאנים הנהוגה בדרום-אפריקה?

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתם מרמים את העם שלכם. זה לא יביא שלום.

שר-החוץ מ. דיין :

אני רוצה להעיר הערה ביחס ל"סכנה" של רכישה

קרקעות מישראל ולמה שנאמר כאן על גל גואה וכדימה. עד כמה שאני יודע, 92% מאדמת ישראל הם בבעלות ציבורית של מינהל מקרקעי ישראל והיו בעבר של הקרן הקיימת לישראל. איש אינו מחייב את מינהל מקרקעי ישראל למכור קרקע למי שהוא אינו רוצה למכור. ואותם 8% שהם בבעלות פרטית — תודה לאל שיושב עליהם מי שיושב. כך שהסכנה הזאת היא צל הרים ולא הרים.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
תגיד לי: כמה קרקעות הפקיעה המדינה מהתושבים הערביים? הרי 80% מן הקרקע של הכפרים הערביים הופקעו עליידי המדינה.

שלמה הלל (המערך):
הממשלה הודיעה על נכונותה למכור את הקרקעות.

היו"ר מ. ל. מרון:
אני מבקש לא להפריע ולאפשר לשר החוץ להמשיך בדבריו.

תופיק זיאר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני לא מפריע, אני עוזר לו להמשיך.

שר-החוץ מ. דיין :

לגבי עצמנו, אמרנו שני דברים: האחד, מבחינת בטחוננו, כי צה"ל הוא הצבא היחיד שיימצא מערבה מהירדן — שום צבא אחר, רק צה"ל. הוא יימצא בכל מקום שהוא ימצא לנכון להימצא בו לצרכי בטחון ביהודה ושומרון וחבל עזה: לא כדי לומר לערבים איך לחיות אלא כדי לאפשר ליהודים לחיות; לא כדי להתערב בחיי הערבים אלא כדי להגן על חיי היהודים. קבענו לגבי עצמנו את הזכות לרכוש קרקע ולהתיישב עליה וקבענו לעצמנו את הזכות שתהיה אפשרות חפשית ליהודים להימצא ולנוע בכל מקום ביהודה, שומרון וחבל עזה — בלי ויזה.

רבנות, אנחנו איננו רוצים שזרים ישמרו ויגנו על חיינו; אבל גם איננו רוצים שנצטרך לחיות כזרים בארץ מולדתנו.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

היום הצליח שר החוץ להביא את כל המערך לעמדה אחידה. תודה רבה. יישר כוח.

2. תשובת ראש הממשלה

פזת הקודמות לבין התקופה הזאת. אשרינו שזכינו לכך. ישב פארלאמנט במשך יום תמים ודן על עתיד האומה. דיברו בני-חורין, כל אחד ביטא את דעתו בחפשויות מוחלטת וכל אחד יסכם את דעתו בהצבעה כבן-חורין, ללא משמעת סיעתית הכפויה עליו אלא על-פי הכרתו ומצפונו.

יש לי בימים אלה ויכוח עם טובי ידידי, ואני לא אירחע מפניו. לכן אתחיל באימרה שהושמעה אמש בכנס עפרה. שם נאמר שאני הבאתי את תכנית השלום ושהי מניע שלי הוא לזכות בפרס נובל. איש צעיר אמר זאת. אולי עדיין לא היה בעולמנו כשאתרים היושבים פה קמו לעשות משהו בשביל עם ישראל בארץ-ישראל. אינני בא בטרוניה. אני בא רק להפנות את תשומת-הלב להפקרות הלשון. פרס נובל זו טובת הנאה. לא חשוב פה הכסף אבל הפרס.

היו"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לראש הממשלה, לתשובה.

ראש-הממשלה מ. בגין :

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, כולנו — מנסיונו וגם מנסיונם של עמים אחרים — יודעים מה הם חיי יום של פארלאמנט דמוקרטי: ימי קטנות, בדרך כלל — חוק, תקנה, דיון. הצרפתים אומרים על כך שבעצם מנת חלקו של חבר פארלאמנט היא שיעמום. אבל יש יום בחייו של בית נבחרים דמוקרטי שבו מתבטאת כל גדולתו, כל חשיבותו — זה אחד הימים. אנו מסיימים כאחת-עשרה שעות של ויכוח בלתי-פוסק. הדיון עמד על רמה גבוהה. היה כאב, היתה שירה, היתה התרוממות רוח. היה פולמוס. היו מריאות-ביניים, כפי שצריך להיות בפארלאמנט נבחר. היום אנו דנו בעניינים הגדולים של עם ישראל ומדינתו, ואולי זה אחד ההבדלים בין התקופה

פגש אחר. ותשובתו של מזכיר המדינה היתה: גם הוא היה רוצה להיפגש אחר. כאשר ביקרתי בחודש אוגוסט ברומניה וקיימתי שיחות עם הנשיא צ'אושסקו העליתי את האפשרות ואת המשאלה להיפגש עם נשיא מצרים. אמרתי לנשיא של רומניה, אשר מילא תפקיד חשוב וחייבני בהתפתחות האחרונה — ועל כך עלינו להודות לו גם מבמת בית-הנבחרים שלנו — שהייתי רוצה להיפגש עם נשיא מצרים. הוא השיב: בשלב הקרוב הוא היה רוצה שתהיה פגישה בין נציגים שלו ושלך, אבל גם פגישה אישית תהיה אפשרית. הלך נשיא סאדאת לרומניה וידוע לי מן המקור המוסמך ביותר שהנשיא צ'אושסקו מסר לו דין-וחשבון על שיחותיו שלו, של נשיא רומניה, אחי והמליץ לפניו, לפני נשיא מצרים, שתקיים פגישה כזאת. וכנראה הסיק הנשיא סאדאת את המסקנה שהדבר רצוי וראוי. והראיה — לפני מספר שבועות הוא גילה, בעצם, שבטוס לבוקארשט ולטהראן, אחרי השלמת ביקורו ברומניה, עלה בדעתו גם הרעיון של ביקור בירושלים. לא היתה זו שום הפתעה בשבילי.

גנון — כאשר השמיע הנשיא סאדאת בפעם הראשונה את הודעתו בפארלאמנט המצרי שהוא היה מוכן לבוא גם לירושלים ולפנות אל הכנסת — נכון, ביקשנו, הזמנו: אדרבה, תבואו. בהודעה הראשונה שלנו אמרנו במפורש: שתי דרישותיך לנסיגת ישראל לקווי 4 ביוני 1967 ילהקו מת מדינה פלשתינאית אינן קבילות עלינו, אבל אם אתה רוצה לבוא לירושלים תוכל גם את רעיונותיך אלה להעלות, משום שזהו המושג של אי-הצגת תנאים מוקדמים. אתה יכול להביע את רעיונותיך; אל תחנה את הפגיון שזה בקבלת הרעיונות האלה על-ידי הצד השני. ואחר-כך, מדי יום ביומו, היתה לי הזדמנות, בהופעות פומביות, להעמיק את ההזמנה הזאת. לבסוף בא אלי שגריר ארצות-הברית והודיע לי שהנשיא סאדאת מחכה להזמנה בכתב, רשמית. אמרתי: ברצון נשלח אותה. במשך 24 שעות היא היתה בידו. כתבתי לו: משתבוא תתקבל בכבוד ובלבד בית. ונאמר לי שהדברים האלה הורשימו את הנשיא סאדאת. והוא בא וכך קיבלנוהו.

מכאן תבינו, רבותי חברי הכנסת, שכל מה שעשינו — בטבעיות עשינו. לא הופתענו, לא היה שום הלם על ראשינו. להיפך, ציפינו לכך. ומשבא — קיבלנוהו, שמענו אותו, השבנו לו, שוחחנו עמו ומכאן כל שאר היוזמות עד עצם היום הזה.

איך עלי לומר? — אין השוואה כזאת. בין הלם לבין הלם, כביכול. אסור לערוך השוואה כזאת. מן השפה אל החוץ היא. אין לה שום יסוד במציאות. צריך להיזהר בדברים.

חברת-הכנסת גאולה כהן אמרה שאולי יש פה משוה — איך אמרה? נסיון לרמות את העולם. לא, יקירתי, אנחנו לא מרמים את העולם, לא את מצרים ולא את עצמנו. אין פה שום רמייה. הכול נאמר בגלוי. התכנית עובדה: ניתן לי יפוי-כוח על-ידי ועדת השרים לענייני בטחון להביאה לפני נשיא ארצות-הברית. הממשלה אישרה אותה. הודעתי לנשיא ארצות-הברית: Subject to confirmation by the Government of Israel. הממשלה ערכה תיקונים מסויימים ועל תכנם הודענו למזכיר המדינה של ארצות-הברית. שום רמייה, הכול בגלוי ובגילוי לב. מדוע צריך להאשים את עצמנו במעשה שלא ייעשה כאשר אנחנו מדברים בכנות עם העם והעם מבין את כנותנו? וכך גם טילגרף מזכיר המדינה לנשיא מצרים לפני בואי לאיסמאעיליה. דברים

ובכן, לעת זיקנתי הגעתי לכך שאיש צעיר מ"גוש אמונים" יאמר שאני עמלתי, עבדתי, הבאתי תכנית שלום מתוך מניע של טובת הנאה. מניין נובעת הפקרות הלשון הזאת, לרבות דברים אחרים שהושמעו? את זאת אמרתי פעם, בוויכוח לחברי "גוש אמונים", שאני אוהב אותם גם היום ואוסיף לחבב אותם גם מחר. אמרתי להם: אתם חלוצים נפלאים, בוני הארץ, מתנחלים על אדמת-טרשים, בגשם, בחורף, מתוך קשיים. אבל יש לכם חול-שה אחת — פיתחתם בקרבכם איזה תסביך משחיתות.

(רעה באולם)

מה קרה? מה קרה?

(קריאה: לא פלא — היה להם משיח).

כך אמרתי אני להם בימים ההם, לא עכשיו, לא בוויכוח הנוכחי; ואני רזה שהציבור ישמע זאת, כי בכנות דיברתי. והוספתי ואמרתי: עליכם לזכור ישיבות ימים, כאשר עדיין לא נולדתם או הייתם ילדים קטנים, ימים שבהם אנשים אחרים סיכנו נפשותיהם וימם ולילה, עבדו ועמלו, הקריבו קרבנות ועשו את מלאכתם בלי כל שמץ של תסביך משחיתות. ואני קורא גם היום לידידי הטובים מ"גוש אמונים" לעשות את המלאכה בצניעות לא פחותה מזו שבה עשו קודמיהם, בימים אחרים ובלי לות אחרים.

לכן אמרתי: לי דרושים חברים, ידידים; אך דרוש שים לי גם יריבים, כי הם מפרים את המחשבה. אבל משגיחים על כשרותנו הארץ-ישראלית אינם דרושים לנו. את כל חיינו הקדשנו לארץ-ישראל ולמאבק על שיהיה רורה וכן נוסף. ניתנו לנו ונתנוכה על העניין עצמו, בלי ביטויים כאלה ובלי ביטויים אחרים שהושמעו בשבוע האחרון אלא מתוך כבוד.

חברי הכנסת, חברת-הכנסת גאולה כהן אמרה שפעמיים היכה אותנו סאדאת בהלם: פעם אחת ביום-הכיפורים ופעם שנייה כשהוא בא לירושלים. הצטערתי מאוד על ההשוואה הזאת. שיהיה מידה של קלות-דעת ואין בה יסוד. זה הלם? זה הלם? מה נאקדם, מטוסים, הפתעה, אין גיוס בישראל, אין הכנות מתאימות — זה היה הלם עם התוצאות הטראגיות שלו. בא נשיא מצרים אלינו, אנחנו מקבלים אותו בכבוד —

(קריאה: לפי הזמנתנו?)

— הוא מבקש לפנות אל הכנסת בנאום, אנחנו מאפשרים לו לפנות אל העם מבמת הכנסת — אל העם מבמת בית הנבחרים. הוא מבקש להיפגש עם הסיעות, עם כולן, לרבות סיעות האופוזיציה. בבקשה. זה אותו הלם? הוא בא, לפי הבנתו ולפי תנאיו, עם בשורת השלום. התייכחן השוואה בין זה לבין זה?

לי לא היה שום הלם. מדוע? — כי רציתי שכל הכנסת תדע: בעצם, מעיקר הדבר, כל זה קרה ביוזמתנו. ההפתעה היחידה שערך לנו הנשיא סאדאת היתה כביאו לירושלים, אבל לא הפגישה עמדי או עם חברי. מאז קיבלנו את הגהלת העניינים על-פי התהליך הדמוקרטי של העם בישראל לא פסקנו להציע — במהשרין ובעד קיפין, מעל הבמה ובדרך המקובלת שאיננה פומבית — לא פסקנו מלהציע מפגש בינו לביני, משיקירתי ביולי בארצות-הברית של אמריקה והתקבלתי על-ידי נשיא ארצות-הברית, העליתי את האפשרות של הפגישה עם הנשיא סאדאת. כאשר מזכיר המדינה ואנס ביקר במזרח התיכון והוא שב אלינו ממצרים, אמרתי לו: ומה דעתך על האפשרות של פגישה עם סאדאת? הייתי רוצה להי-

תמיכתה של ארצות-הברית בתכניתנו חשובה בעינינו מהתנגדותה של ברית-המועצות, עם כל הכבוד למעצמה המזרחית הגדולה. והוא הדין בריטניה והוא הדין אולי מדינות אירופה האחרות. יש הבדל — זה קרה בשבועיים האחרונים, לא לפני כן — ואין להתעלם ממנו: אנחנו היינו מבודדים באמריקה ובאירופה. והיום אנחנו מבודדים את מישור, וזו התפתחות חשובה מאוד שאסור להתעלם ממנה.

בסופו של דבר, מהו מעמדם של הטרופולייטנים, אפי' לו רוסיה תומכת בהם? מה מעמדם של הטרופולייטנים אפילו בקהיר? ואנחנו משוחחים על שלום ועל דיווח שלום.

עתה אני אספר על שני רגעים בוועידת איסמאעיליה, שבהם הייתי מוכן לומר לנשיא מצרים: "גון פוטומס" ולבקש את חברי להיות מוכנים לשוב הביתה. גם זה לקח לעתיד; ולכן היום אספר את הדברים לכנסת: ברגע מסוים הוגשה לנו הצעה ונתבקשנו לקבל אותה, לאמור: ישראל מתחייבת לסגת מהיהודה, שומרון, סיני, רמת הגולן ורצועת-עזה, בהתאם להקדמה בהחלטה 242: "The Security Council emphasizing the inadmissibility of the acquisition of territory by war" והוויכוח היה דראמאטי. הסברתי לנשיא מצרים שאותה הקדמה — מה פירושה האמיתי? אם מדובר בכל מלחמה, לרבות מלחמת מגן, איך זה העולם כולו מקבל בהכרח — בייחוד לאחר הליסינקי — את העובדה שברית-המועצות נמצאת בקניגסברג והיא קוראת לה "קאלינינגראד", כאשר הרוסים מעולם לא היו בפרוסיה המזרחית? ואיך עומדים הפולנים על הנהרות אודרי-ניסה מאות קילי-מטרים מערבה מגבולם הקודם, בשעה שהם היו שם בפעם האחרונה לפני 850 שנה? אלא מאי? אמרתי: זה בצדק; משום שזו היתה מלחמת מגן, וכאשר מתנהלת מלחמת מגן יש בחוזה השלום גם שינויים טריטוריאליים. ואנחנו אמרתי לי — אדוני הנשיא, נמצאים בסניני באופן לגיטימי לחלוטין. הכל תלוי בחוזה השלום ובתנאיו, כלומר בהסכם. אבל הימצאותנו לגיטימית לחלוטין; ור' 242 אינה מחייבת את ישראל לגסיגה כזאת ולכן לא צריך לחתום על הצעה זאת. היא לא קבילה עלינו, בשום פנים ואופן אנחנו לא נשלמים עמה. היתה הרגשה שדעה אחת עומדת מול השנייה והיינו מוכנים לומר: אם ככה, אין אפשרות להמשיך. אלא מאי? הוסכם שהסעיף הזה יימחק בהודעה משותפת, לא יהיה. אז יכולים היינו להמשיך ולהכין הודעה משותפת.

רגע שני היה כאשר אנחנו נדרשנו בתמליל מיוחד, קצת מוטווה ובכל זאת גלוי, להודיע שאנחנו נסכים להקים מדינה חקריה "פלסטינית" ביהודה, שומרון ועזה. ושוב אמרנו: בשום פנים ואופן לא נקבל את זאת — בפנים אמרנו את זאת — זאת תהיה סכנת נפשות למדינת ישראל. בשום פנים ואופן אין להתעלם מזה; וזו ארץ צנו. ומבחינת הבטחון יש לנו נסיון של 19 שנים, אפילו מן הקו, אי-אפשר למנוע, על-פי נסיון של שתי עשרות שני בקירוב, שמאותו שטח של יהודה ושומרון ועזה — ויהיו בידי מי שיהיו — חזירות לירושלים או לפתח-תקווה או לשפירא או לאשקלון או לאשדוד. וזה נכון שזאת תהיה סכנת נפשות לנו — סכנה גם לירדן, גם לך, אדוני הנשיא, וגם סכנה לעולם החפשי — בגלל הנסיון של רכבות האוויר עד לאנגולה ומוזמביק ואת-יופיה, כשזמן הטיסה מאדויסה לבית-לחם הוא פחות משעתיים. וכך היתה ההתפתחות.

כאלה אסור להשמיע כאשר הממשלה עושה מעשה הי-חלוצות בכל הכנות הדרושה ומדברת עם אויב ועם ידיד באותו גילוי הלב.

אבל גברת גאולה כהן משוכנעת שחברי מסביב לשולחן הזה ואני טועים, זכותה. והיא אפילו סיפרה שלפי דעתה, זאב ז'בוטינסקי טעה. והיא אמרה שכולם טועים, כולם יכולים לטעות. אני מסכים, אבל יש לי רושם חזק שכאשר גאולה כהן אומרת: כולם טועים, קי"א לוחשת לעצמה: מלבדי. היא צריכה לשאול את עצמה אולי היא טועה, אולי זאת תכנית טובה ולא רעה, אולי זאת תכנית ציונית ולא סכנה למפעל הציוני, אולי זאת תכנית לתנופה אדירה של ההתנחלות ולא להפסקתה, אולי זאת תכנית שנותנת לנו היחלוצות מן הבדידות בעולם ולא מעמיקה אותה, אולי זאת תכנית פאטריוטית אמיתית שאיננה זקוקה לאישורם של משגיחים על הכשרות אלא לדיון רציני בעד ונגד. אולי היא טועה. "זאב ז'בוטינסקי" — אמר לי נשיא ארצות-הברית לפני עשרה ימים שהוא לומד עכשיו את הכתבים של זאב ז'בוטינסקי. שמחתי לשמוע את זה. כן, כך אמר לי. הוא חש שיש לו צורך ללמוד את הכתבים האלה, ויש בכך מן התופעה של צדק היסטורי. אין שום ספק בכך. אבל גאולה היתה עדיין צעירה מאוד וגם אני הייתי צעיר מאוד. הייתי בסך-הכל בן 26 כאשר היה אותו ויכוח, באמת גדול, ב-1938. אינני חושב שז'בוטינסקי טעה אז — לא זה; אבל היה ויכוח על הדרך לשחרר את ארץ-ישראל ואת עם ישראל, ואני גם זוכר את דבריו. אבל לומר שאפילו הוא טעה ולא להניח ש"אולי אני במשהו טועה" — מרחיק-לכת.

בואו ונהיה פשוטים. אני מודה שאני יכול לטעות, וייתכן שגם בזה יש לי טעות. נראה. אבל מה שאני יכול לומר במפורש, ללא היסוס: הנה כי כן, למה גרמה תכנית זאת? היינו מבודדים מבחינה מדינית ומוסרית. כל התכנית שהוגשה היו תכניות של זרים; ואנחנו? גם הממ"ש שלה הקודמת גם הממשלות הקודמות היו מתייחסות, בדרך-כלל, לתכניות של זרים ובדרך כלל היו נאלצות לר"מ: לא, אנחנו איננו יכולים לקבל. וישבים פה ריכזו הממשלה לשעבר, שר בטחון לשעבר, שר חוץ לשעבר, והם יודעים. מפעם לפעם נקראו לעיין בתכנית ונאלצו לומר: לא. בפעם הראשונה יש תכנית ישראלית, כל העולם מתווכח על התכנית הישראלית, לחיוב ולשלילה; בוועינגטון — חיוב, במוסקבה — שלילה. אם הנציג של ברית-המועצות ירשה לי לומר את זאת — אז ברור לי שבמוסקבה שוללים את התכנית הזאת.

(צחוק באולם)

שמעון פרס (המערך):

אדוני ראש הממשלה, נסיגה לגבול הבין-לאומי בסיני — זאת תכנית ישראלית חדשה?

ראש-הממשלה מ. בגין:

אדוני, מה מדבר על תכנית השלום שלנו; וכפי שאמר צדק אבא אבן — אתה עדיין לא היית חבר ממשלה — זה נכון שב-17 ביוני 1967 הוגשה, על דעת כל חבר הממשלה, וגם על דעת, תכנית מעין זו — זה נכון. הנה כי כן, אז אתה אומר: לא תכנית ישראלית, כן תכנית שלום ישראלית. אתה יכול להוסיף: במכאובים, בייסורים, בחרדה. תכנית שלום ישראלית. כפי שאמרתי קודם: בברית-המועצות שוללים אותה, בוועינגטון מחי"בם אותה, ואני יודע את כל עוצמתה של ברית-המועצות. אני יודע אותה גם מנסיון אישי. בכל זאת אומר בגלוי:

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (תשובת ראש-הממשלה) (בגין, אלון, הלל) —

ברמת-הגולן? כאשר ראש-הממשלה לשעבר מר יצחק רבין אמר: שם ייתכנו רק תיקונים קוסמטיים, הוא התייחס לנוכח המצב באזור. זה היה היום קביל, רציני? אפשר לעשות הסדר-ביניים עם ירדן על סמך זה שירדן תיכנס ליריחו בלי שלום? זה היה הסדר-ביניים?

ולבסוף — סיני. אנחנו נסוגנו פעמיים, עכשיו עוד פעם — שלישית, ובאין שלום. עד מתי?

יגאל אלון (המערך):

אדוני ראש הממשלה, תרשה לי תיקון אחד פשוט, לא לצורך קינטור. דוברי המערך — כאשר הזכירו את האפשרות להסדר-ביניים — הציעו זאת כאופציה שנייה במעלה עם עדיפות ראשונה להסדר-שלום כולל. בעתיד, אם יתברר שיש קשיים מיוחדים, אל תשלול זאת מראש.

ראש-הממשלה מ. בגין:

אני מדבר על האופציה השנייה. אני אומר לכם, רבו-תי, אין לה קשר עם המציאות. פשוט אין שום קשר בינה לבין הדברים הממשיים. אי-אפשר.

עכשיו אני אגיע למושג המפורסם של פשרה טרי-טוריאלי, שבו חלק מן הבית הזה ממש התאהב. מאז התאהבתי באשתי לא ראיתי אהבה כזאת.

יגאל אלון (המערך):

דרגה גבוהה של אהבה.

ראש-הממשלה מ. בגין:

זה היה לפני הרבה שנים.

איך לוי אשכול היה אומר: כל אחד מתאהב בפשרה שלו. הרי הם התאהבו במושג הזה. הפתרון היחידי — פשרה טריטוריאלי. מה מסתבר? עכשיו, בשכל ישר: מה היא פשרה טריטוריאלי? חלק להם וחלק לי. אתה צריך לחתום שהחלק יהיה לישראל. לחתום — זה חוזה שלום.

ידידים יקרים, צריך גם להודות בשיגאה. מסתבר שפשרה טריטוריאלי היא הממשל לחוזה שלום. האמינו לי: לוא היינו באים לסאדאת והיינו אומרים: דע לך, יהיה עליך לחתום ולהודיע לכל העולם הערבי שאתה מסכים בחתימה מוסרית שבקעת-הירדן תהיה תחת ריבון נות ישראל — הוא מצדו היה אומר באמת: "נון פוסטמוס".

משום כך בא הרעיון הזה כדי לאפשר את ההסכם ואת השלום —

(קריאה: גם זאת פשרה).

— להשאיר את שאלת הריבונות פתוחה, מתוך קביעתנו וזכותנו לריבונות וכך אפשר להשיג הסכם. אנחנו היום לא דורשים מהנשיא סאדאת שהוא יתן לנו חתימה כלשהי. יש לנו דרך משלנו. הוא לא חייב לתת לנו שום חתימה. לכן אפשר לדבר, לשאת ולתת על חוזה שלום. אנא, הבינו, הדיבור הדוגמטי הזה, השיגורתי הזה, המ-אובן הזה, על פשרה טריטוריאלי מכשיל כל סיכוי ואפ-שרות לנהל משא-ומתן על חוזה שלום.

שלמה הלל (המערך):

אדוני ראש הממשלה, אני מבין שנשיא מצרים הע-דיף נסיגה ישראלית כללית מאשר פשרה טריטוריאלי בסיני. האם הבנתי נכון?

אחר-כך היה ברור שאיננו יכולים להגיע להסכם על נוסחה משותפת. דחינו את הישיבה ולמחרת היום קיבלנו אותה נוסחה שאיפשרה לנו להמשיך במשא-ומתן על-ידי הוועדות אשר על הקמתן החלטנו לפני כן. אבל בשני הרגעים האלה היתה אפשרות של אמירת שלום איש לרעהו בלי שום הסכמה ומתוך הפסקת הדיונים המ-שותפים.

עתה אני אבקש להסביר מדוע הצענו בחירה חפשיית באזרחות, לרבות אזרחות ישראלית. סוף כל סוף, רעיון זה הצגתי שנים רבות — גם בממשלה שבה הייתי חבר, גם מעל במת הכנסת, גם בעתונות — ושוב, התשובה היא הגיונית. אומר דברים פשוטים, בלי לפגוע באחרים: מעולם לא רצינו להיות כרדוזיה. זו הדרך להוכיח הגי-נות לכל בעל רצון טוב. אתם מאשימים אותנו ברדוזי-יות ועוד. הנה אנחנו מציעים שיווי זכויות מלא. אנטי-גזענות. שיווי זכויות בכול. כמובן, אם יבחרו באזרחות הזאת.

להווי ידוע כי מאז 1871 — כאשר גרמניה סיפחה את אלזס-לורין וכפתה את אזרחותה על כל תושבי שני האזורים האלה — נחשב עניין זה, כפית האזרחות, במש-פט הבינלאומי לעוול. לכן אנחנו לא כופין את אזרחותנו על איש. אנחנו מציעים בחירה חפשיית. איש לא יוכל עוד לזרוק בפנינו: אתם רוצים להיות זה וזה וגומר. זו ההגינות.

לכן הצענו את ההצעה. כמובן, יכולות להיות הלכות שונות. אדרבה, הייתי רוצה שמספר מסויים יקבל את האזרחות, כי זה לא טבעי שתושבים באזור מסויים יהיו כולם בעלי אזרחות אחת שהיא שונה מזו של המדינה, או שהיו מאות אלפי אנשים נטולי אזרחות כתושבי עזה. לכן, בהגינות הצענו בחירה חפשיית בין אזרחות ירדנית לבין אזרחות ישראלית.

מישהו התחכם ואמר שמה שהצענו ביהודה ובשומרון זהו הסדר-ביניים נוסף. "התחכמות" — אין יסוד לכך. אם אומרים שכעבור חמש שנים יכול כל גורם לבקש בדיקה מחודש — זה עושה את ההסדר להסדר-ביניים? מדוע? בדרך כלל, אפשר לבדוק אפילו לפני עבור חמש שנים. כל אחד יציע — ממשלת ירדן, תוכל, ממשלת ישראל, תוכל, המועצה המינהלית תוכל — בואו ונבדוק; אולי נוסף משהו, אולי גרע. נכון. בעצם, המסגרת הזאת של חמש שנים הרי, בינינו, היא מקרית לגמרי. אפשר לכתוב עשר שנים, שבע שנים ושלוש שנים. אבל האדם נוטל איזו מסגרת פחות או יותר סבירה. היסודות הם לדבר חדש באמת: ניהול החיים על-ידי התושבים הערביים ביהודה, בשומרון ובעזה על-ידי נבחניהם. זו משמעות האוטונומיה. לכן הרעיון תפס — איך אומרים — את דמיונם של אנשים בעולם החפשי, גם באמריקה גם בברי-טניה, אני בטוח שגם בארצות אחרות. אם מישהו טוען שזה עדיין לא קביל — הוא יכול לטעון זאת. אבל אנחנו את דברנו בשאלה זו, שהיא מוסרית, אמרנו.

אם כבר מדברים על הסדר-ביניים הייתי רוצה לומר לחברים אשר רק לפני חודש המליצו לפנינו ללכת לא בדרך של השכנת שלום כולל או חתימת חוזה שלום — הם אמרו שהדבר בלתי-אפשרי — אלא בדרך של הסדר ביניים נוסף: מהו הסדר-ביניים נוסף על-פי המתכונת של הסדר-ביניים מתאימים? נסיגה נוספת בלי שלום. אני שואל אתכם, גבירותי ורבותי — וגם את עצמי, אם מותר — איפה אפשר היה לעשות הסדר-ביניים כזה?

— הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (תשובת ראש-הממשלה) (בגין, ידליו, יצחקי, נבון); (סיכום הדיון) (מרון, קורפו, שחל, מוויס) —

ראש-הממשלה מ. בגין.

יצחק יצחקי (הליכוד):
אדוני ראש הממשלה, אני מבקש לשאול: האם יהיה משאל עם בסוף, ברגע של הכרעה?

ראש-הממשלה מ. בגין:

ידליו, חבר-הכנסת יצחקי, אין לנו בחוק שלנו מוסד של משאל עם. מי שרוצה להציע אותו — יציע. לשם כך יש לקבל חוק. אם יוחלט שיהיה משאל עם — אני, כמובן, אקבל את דין החקיקה של הכנסת.

שמענו שהוצע לנו גם לערוך בחירות חדשות. אני מוכן.

יצחק נבון (המערך):

זה לא דחוף...

ראש-הממשלה מ. בגין:

כל הדברים האלה — משאל עם או בחירות — זה לא מטריד אותנו. העם תמיד יכול לומר את דברו. העניין הוא במרכז התעניינותנו. עלינו על הדרך של משא-ומתן ישיר ויש לנו תמיכה מוסרית רבה מאוד בעולם החפשי. נלך בדרך זו. אם-ירצה-העם, נצליח. הלוואי ונביא שלום.

אדוני היושב-ראש, תם הדיון. אני מבקש להצביע. אני מבקש את כל חברי הכנסת, ללא הבדל סיעה, להצביע כל איש ואיש על-פי מצפונו. אין כופין, אין אונס. כל אחד על-פי מצפונו. אני בטוח בתוצאה.

אהרן ידליו (המערך):

אדוני ראש הממשלה, זאת תהיה גם עמדתך לגבי הגולן — ההתנגדות לפשרה טריטוריאלית?

ראש-הממשלה מ. בגין:

אדוני שר החינוך והתרבות לשעבר, היום אין אנחנו בכלל מדברים על הגולן וסאדאת לא מציע לנו לדבר על הגולן הצפוני. אסאד איננו רוצה לנהל אתנו משא-ומתן — אין שום משא-ומתן על רמת-הגולן. כשיבוא לנהל אתנו משא-ומתן, נקבע את עמדתנו. אתה תדע עליה ותתייחס אליה. היום אין שום שיחה על רמת-הגולן, כל עוד לא בא שליט סוריה למשא-ומתן — וזה בהסכמתו של נשיא מצרים.
אדוני היושב-ראש, תם הדיון שנמשך, כפי שאמרתי, קרוב ל-12 שעות.

3. סיכום הדיון

דיונות השכנות צריכים להיות נאמנים לעצמאותה וריבוי-נותה של ישראל ולהבטיח גבולות קבע בני-הגנה.

(3) הכנסת מביעה דעתה כי בהצעה להעניק אוטו-נומיה לתושבי יהודה, שומרון ורצועת-עזה, ללא זיקה לירדן, טמונה סכנה של היווצרות מדינה פלשתינאית.

(4) הכנסת קובעת כי הסכם השלום בגבול המזרחי של מדינת ישראל יושחת על קיום שתי מדינות: ישראל ובירתה ירושלים המאוחדת; ומדינה ירדנית פלשתינאית כמזרח לישראל. במדינה הירדנית הפלשתינאית השכנה תוכל לבוא לכלל ביטוי הזהות העצמית של הערבים הפלשתינאים והירדנים, תוך שלום ושכנות טובה עם ישראל.

(5) הכנסת קוראת לממשלה לנהל את המשא-ומתן עם מצרים באופן כזה שהגבול בסיני יהיה ברי-הגנה ויושחת גם על מערך של ישובים ישראליים.

(6) הכנסת קוראת לירדן, סוריה ולבנון להצטרף למשא-ומתן ישיר למען הסכם-שלום כולל.

היו"ר מ. ל. מרון:

חברי-הכנסת חנא מוויס יביא את הצעת הסיכום מטעם החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון.

חנא מוויס (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
נושא דברו בערבית)

היו"ר מ. ל. מרון:

הוגשו חמש הצעות סיכום. נשמע תחילה את הצעת הסיכום המוגשת על-ידי חברי-הכנסת קורפו.

חיים קורפו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להגיש הצעת סיכום מטעם סיעות הליכוד, התנועה הדמוקרטית לשינוי, חזית דתית לאומית ואגודת ישראל:

הכנסת רושמת לפניה את הודעתו של ראש הממשלה ודברי תשובתו, כפי שנמסרו לכנסת ביום י"ח טבת תשל"ח, 28 בדצמבר 1977, בדיון על תכנית השלום של ישראל.

היו"ר מ. ל. מרון:

אני מזמין את חברי-הכנסת שחל להציע את הצעת הסיכום הבאה.

משה שחל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בשם סיעת המערך הנני מתכבד להגיש את הצעת הסיכום הבאה:

(1) הכנסת תומכת בהמשך המשא-ומתן הישיר בין ישראל ומצרים לקראת הסכם שלום ומברכת על הקמתו של ועדת בירושלים ובקהיר — ועדה מדינית וועדה צבאית — בדרג של שרים.

(2) הכנסת קובעת כי חווי השלום בין ישראל למ-

מים אלה. זאת בעקבות פריצת הקפאון המדיני על-ידי נשיא מצרים בביקורו בירושלים בנובמבר 1977.

ב. הכנסת מאשרת את גישת הממשלה כי תמורת חווה שלום עם מצרים ותמורת הסדרי בטחון גאותים בסיי גי ימצא חצייהאי סיני בריבונות מדינית מצרית. הכנסת סיברת כי מן הראוי ליישם גישה עקרונית זו, גישה מדינית-בטחונית, גם כלפי סוריה כדי לעודד את ממשלתה להצטרף אל תהליך המשאומתן.

ג. בקשר לבעיה הפלשתינאית חושבת הכנסת כי רעיון השלטון העצמי אינו מספק — בעיקר לאחר ששמעה את פירוש שר החוץ למושג שלטון עצמי — וכי מן הראוי לאמץ גישה מדינית הגורסת כי יש לתת לעם הערבי הפלשתיני זכות הגדרה עצמית מלאה ביהודה, שומרון ורצועת-עזה.

היו"ר מ. ל. מרון :

נשמע עתה הצעה סיכום אחרונה — החמישית — של חברי-הכנסת כהנא.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא מטעם סיעת פועלי אגודת ישראל הצעת סיכום לדיון המדיני היום.

הכנסת מחזקת את ידי ממשלת ישראל במאמציה להשגת השלום עם שכנינו, אך מביעה דאגה עמוקה נוכח מהלכים העלולים לסכן שלומה ובטחונה של מדינת ישראל ולהביא להתלת ריבונות זרה על שטח מארץ-ישראל. "ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום".

היו"ר מ. ל. מרון :

חברי הכנסת, אנחנו נישגים עכשיו להצבעה על הצעות הסיכום. ראשית, נצביע על הצעת הסיכום שהוגשה על-ידי חברי-הכנסת קלמן כהנא מטעם סיעת פועלי אגודת ישראל.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת

ק. כהנא — מיעוט

נגד — רוב

במנעים — מיעוט

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת ק.

כהנא לא נתקבלה.

היו"ר מ. ל. מרון :

עכשיו נצביע על הצעת הסיכום מטעם סיעת שלי.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת

מ. פעיל — מיעוט

נגד — רוב

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת מ.

פעיל לא נתקבלה.

היו"ר מ. ל. מרון :

נצביע עכשיו על הצעת הסיכום של החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת

ח. מוויס — מיעוט

נגד — רוב

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת ח.

מוויס לא נתקבלה.

היו"ר מ. ל. מרון :

אבקש את המתורגמן לתרגם את הדברים.

(ק ר י א ה : יש הצעה שיתרגם חברי-הכנסת וילנר או חברי-הכנסת ביטון.)

אני מבקש לאפשר לנו לעבור בצורה מסודרת על ההצעות.

חנא מוויס (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון) :

(תרגום דבריו לעברית) :

הצעת סיכום של סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון על הודעת הממשלה מיום 28 בדצמבר בכנסת :

1) הכנסת דוחה את הודעת ראש הממשלה, באשר אין היא משרתת את השלום. תכנית הממשלה מתעלמת מעצם קיומו של העם הערבי הפלשתינאי ומהזכות היסודית להגדרה עצמית ולהקמת מדינתו העצמאית בצדה של מדינת ישראל. תכנית השלום מכוונת להנצחת הכיבוש הישראלי ולהמשכת ההתנחלות בגדה המערבית וברצועת עזה.

2) הכנסת קובעת כי השלום הוא אינטרס עליון של עם ישראל ושל העמים הערביים. שלום צודק ויציב בין ישראל והמדינות הערביות אפשרי על בסיס כיבוד הזכות של כל העמים והמדינות באזורנו, בכלל זה ישראל והעם הערבי הפלשתינאי.

כינון השלום מחייב הסדר כולל עם כל הצדדים המעורבים בסיכסוך, לרבות העם הערבי הפלשתינאי. השלום הצודק והיציב באזורנו יכול להתבסס רק על התכנית הבאה :

א) נסיגת ישראל — מרמת-הגולן, מהגדה המערבית, לרבות מזרח ירושלים, ומרצועת-עזה — אל קווי 4 ביוני 1967.

ב) כיבוד זכותו של העם הערבי הפלשתינאי להקמת מדינה עצמאית בצדה של ישראל.

ג) כיבוד העצמאות והשלמות הטריטוריאלית של מדינת ישראל ושל המדינות הערביות, לרבות המדינה הפלשתינאית.

ד) חופש-שיט מלא לישראל בתעלת סואץ ומצרי טיראן, לכלל המדינות.

3) הדרך להשגת השלום הצודק והיציב היא בחידוש עבודתה של ועידת השלום בז'נבה, בהשתתפות כל הצדדים — לרבות אש"פ, נציגותו המוסמכת והבלעדית של העם הערבי הפלשתינאי — בחסות האו"ם ועם ברית-המועצות וארצות-הברית כיושבות-ראש.

4) הכנסת שוללת כל הסדרים גפרדים שאינם פותרים את שאלות היסוד ומשאירים את סכנת המלחמה. הכנסת מטילה על הממשלה לפעול למען כינוסה המהיר של ועידת השלום בז'נבה כדי לכונן שלום כולל, אשר רק הוא יתן בטחון לישראל ולאזור כולו.

היו"ר מ. ל. מרון :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת מאיר פעיל, להצעת סיכום.

מאיר פעיל (מחנה שלי) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לפני הכנסת הצעת סיכום מטעם סיעת שלי.

א. הכנסת מקבלת בהערכה את הודעת ראש הממשלה על מגעיו עם נשיא ארצות-הברית ונשיא מצרים ועל ההסכמים המדיניים הנמצאים בתהליך ההתהוות בי-

— הרדעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל (סיכום הדיון) (מרון, אלגרבל) —

מרדכי אלגרבל (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
אבקש למנות.

היו"ר מ. ל. מרון: עכשיו נצביע על הצעת הסיכום של סיעת המערך.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת
ח. קורפו — 64
נגד — 8
נמנעים — 40
הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת ח.
קורפו נתקבלה.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת
מ. שחל — מיעוט
נגד — רוב
נמנעים — מיעוט
הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברי-הכנסת מ.
שחל לא נתקבלה.

היו"ר מ. ל. מרון:

עכשיו נצביע על הצעת הסיכום מטעם סיעות הליכוד,
התנועה הדמוקרטית לשינוי, חזית דתית לאומית ואגודת
ישראל.
בשעה ארבע אחר-הצהריים. הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 30 : 21.

נספחות

א. סדר-היום לשיבות נ"ט-ס"א

- יא. שאילתות ותשובות.
יב. הצעות לסדר-היום.
- יג. דברי הכנסת בשבוע הזדהות קהילות ישראל עם מאבקם של יהודי בריית-המועצות ואסירי ציון — הצעת חברת-הכנסת ג. כהן.
- יד. התרבות גילויי אנטישמיות והפצת ספרות וסרטים המכחישים קיום השואה — הצעת חברי-הכנסת ח. גרוסמן, ע. נוף וה. זיידל.
- טו. חוק המועצות החקלאיות (עונשין), תשל"ח-1977 (קריאה ראשונה).
- טז. חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 21), תשל"ז-1977 (קריאה ראשונה).
- יז. חוק הקרן הדו-לאומית למחקר ולפיתוח תעשיית תיבים, תשל"ח-1977 (קריאה ראשונה).
- יח. הודעת הממשלה על תכנית השלום של ישראל.
- יט. חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון), תשל"ח-1977 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- כ. חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל עזה, רמת הגולן, סיני ודרום סיני¹ שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ח-1977.
- א. חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל עזה, רמת הגולן, סיני ודרום סיני — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ח-1977 (קריאה ראשונה).
- ב. חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 11), תשל"ח-1977 (קריאה ראשונה).
- ג. חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תשל"ח-1977 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ד. חוק הצהרות מוות, תשל"ח-1977 (קריאה שנייה — הצבעה בלבד — וקריאה שלישית).
- ה. חוק לתיקון דיני עבירות חוץ, תשל"ח-1977 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ו. חוק לתיקון דיני העונשין (פיתוי להמרת דת), תשל"ח-1977 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ז. חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 9), תשל"ח-1977 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ח. חוק הנוטריונים (תיקון), תשל"ח-1977 (קריאה ראשונה).
- ט. חוק גימלאות לנושאי משרה ברשויות השלטון (תיקון), תשל"ח-1977 (קריאה ראשונה).
- י. המשאומתן למכירת חלקה של הממשלה בבנק "טפחות" לידי השותפים הפרטיים — הצעת חברי הכנסת ע. אמורי.

ב. הצעת חוק לתיקון ולהארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תשל"ח-1977

1. תיקון תקנה 21
במקום תקנה 21(א) לתקנות-שעת-חירום (תשלומי חובה), תשי"ח-1958¹ (להלן — התקנות העיקריות), יבוא:
- א) "שר התעשייה, המסחר והתיירות (להלן — השר) רשאי לקבוע בצו כללי כי בעל מפעל בענף שפורט בצו (להלן — בעל המפעל) ישלם היטל מחקר לקידום המחקר או להכשרת כוח-אדם אקדמי או מקצועי לצרכי התעשייה באותו ענף."
2. ביטול תקנות 22 עד 24
תקנות 22 עד 24 לתקנות העיקריות — בטלות.
3. החלפת תקנה 25
במקום תקנה 25 לתקנות העיקריות יבוא:
25. "סמכות לפטור
השר רשאי בצו לפטור מתשלום היטל מחקר מי שמכירותיו אינן מגיעות עד לסכום שנקבע בצו."
4. תיקון תקנה 27
בתקנה 27 לתקנות העיקריות, אחרי "לעניין זה" יבוא "לגבי כל ענף שנקבע בצו לפי תקנה 21(א)".
5. החלפת תקנה 28
במקום תקנה 28 לתקנות העיקריות יבוא:
28. "מינהלה לקרן
(א) השר ימנה מינהלה לקרן.
(ב) חברי המינהלה יהיו שלושה נציגי הממשלה, ארבעה נציגי היצרנים באותו ענף שיתמנה מנו בהתייעצות עם ארגון היצרנים שעם חבריו ריו נמנה המספר הגדול ביותר של היצרנים בענף, ונציגי העובדים בענף שיתמנה בהתייעצות עם ארגון העובדים שעם חבריו נמנה המספר הגדול ביותר של העובדים המאורגנים באותו ענף; המינהלה תבחר באחד מחבריה להיות יושב-ראש.
(ג) המינהלה, באישור השר, תקבע מזמן לזמן את דרכי השימוש בכספי הקרן לקידום המחקר.
(ד) המינהלה תפעל לפי הנחיות השר."

¹ ס"ח תשי"ח, עמ' 138; תשל"ו, עמ' 48.

7. תחילה
תחילתו של חוק זה ביום כ"ב בטבת תשל"ח 1)
בינואר 1978).

6. הארכת תוקף
תקפן של התקנות העיקריות מוארך בזה עד ליום
י"א בטבת תש"ס (31 בדצמבר 1979).

ג. הצעת חוק הצהרות מוות, תשל"ח—1978

1. פרשנות
בחוק זה —

"נספה" — מי שעקבותיו נעלמו זה שנתיים, ויש
יסוד להנחה שהוא מת עקב מאורעות מלחמה או
מאורעות טבע או תאונה;

"נספה שנות השואה" — מי שמקום מגוריו האחרון
היה באסיה, באירופה או באפריקה ובשנות 1939—
1945 נעלמו עקבותיו בנסיבות הנותנות יסוד לשער
שמת עקב מאורעות מלחמה או עקב רדיפות גז-
עיות, דתיות, מדיניות או לאומית;

"נעדר" — מי שאיננו נספה או נספה שנות השואה
ועקבותיו נעלמו זה שבע שנים וכל המאמצים לגלות
את עקבותיו לא הצליחו, ובנסיבות העניין יש
יסוד להנחה שמת.

2. הצהרה על מוות

בית-המשפט המחוזי בירושלים רשאי, על פי בק-
שתו של מעוניין או על פי בקשת היועץ המשפטי לממ-
שלה או בא-כוחו, להצהיר על מותו של נספה, נספה
שנות השואה או נעדר, אם נתקיימה בו אחת מאלה:

(1) מושבו האחרון או מקום מגוריו האחרון היה
בארץ-ישראל;

(23) רכשו נמצא בישראל;

(3) עקבותיו נעלמו בארץ-ישראל;

(4) מושבו או מקום מגוריו של המבקש הוא
בישראל.

3. זמן המוות

(א) בית-המשפט יקבע את מותו של נספה או של
נספה שנות השואה או של נעדר ואת יום המוות
ושעתו על סמך כל ראיה שהובאה לפניו בדבר
הנסיבות או הזמן שבהם אירע המוות.

(ב) לא ראה בית-המשפט לקבוע כאמור בסעיף
קטן (א), יקבע את המוות, יומו ושעתו —

(1) לגבי נספה — בתום שנתיים מיום שנעל-
מו עקבותיו;

(2) לגבי נספה שנות השואה — ביום שבו
נעלמו עקבותיו;

(3) לגבי נעדר — בתום שבע שנים מהיום
שבו נעלמו עקבותיו.

(ג) היום שבו נעלמו עקבותיו של אדם הוא היום
שבו היה הסימן הידוע האחרון על היותו בחיים.

4. תיקון הצהרת מוות או ביטולה
(א) בית-המשפט יתקן הצהרת מוות אם מי שזכאי
היה לבקש את ההצהרה הביא לפניו ראיה שיום
המוות או שעתו או פרט אחר מפרטי ההצהרה שו-
נים מאלה שבהצהרה.

(ב) בית-המשפט יבטל הצהרת מוות לפי בקשת
אדם שעל מותו הוצהר או אם מי שזכאי היה
לבקש את ההצהרה הביא לפניו בית-המשפט ראיה
שהאדם שעל מותו הוצהר עודנו בחיים.

(ג) אין בתיקונה או בביטולה של הצהרת מוות
כדי לגרוע מזכויות ברכוש או מזכויות אחרות
שנרכשו בתמורה ובתום לב עקב ההצהרה לפני
התיקון או הביטול.

5. ראיות

בית-המשפט, כשהוא דן בבקשה להצהרת מוות,
לתיקונה או לביטולה, רשאי לסטות מדיני הראיות
אם הוא משוכנע שנסיבות העניין מצדיקות סטייה
כזאת; החליט בית-המשפט לסטות מדיני הראיות, יר-
שום את הטעמים שהניעוהו להחלטתו.

6. הצהרת מוות לא תפגע בדיני נישואין

(א) הצהרת מוות המשמשת מכוח חוק זה לא
תפגע בדיני התרת נישואין.

(ב) ניתנה הצהרת מוות, ימציא רשם בית-המש-
פט העתק ההצהרה לבית-הדין הדתי העליון המוס-
מך לגבי האדם שעל מותו הוצהר, או לגבי בן-
זוגו, כחומר בדיוני בית-הדין הדתי בבקשת היתר
נישואין.

7. דין הצהרות חרץ

(א) הצהרת מוות שניתנה כדין לפי האמנה בדבר
הצהרה על מותם של נעדרים, גני-יורק, 1950,¹
תשמש ראיה לכאורה בדבר המוות ומועד המוות.

(ב) סעיף קטן (א) אינו גורע, לגבי הצהרות
מוות אחרות, מהאמור בסעיף 11 לחוק אכיפת
פסקי חרץ, תשי"ח—1958.²

8. ביצוע ותקנות

(א) שר המשפטים ממונה על ביצוע חוק זה.

(ב) שר המשפטים רשאי להתקין תקנות בכל עני-
יין הנוגע לביצוע חוק זה, ובכללן תקנות בעניין
סדרי דין, אגרות בית-משפט ועירעור.

¹ כתבי אמנה 17, כרך 1, עמ' 186.

² ס"ח תשי"ח, עמ' 68.

³ ס"ח תשי"ב, עמ' 134.

שה, תשכ"ה—1965⁴, לפני תחילתו של חוק זה עובדת מותו של אדם פלוני ומועד המוות, לא תבוטל ולא תשונה ההחלטה בהליכים אלה על יסוד הצהרת מוות שניתנה לגבי אותו אדם לפי סעיף 3(ב), אלא מטעמים מיוחדים שיפורשו בהחלטת הביטול או השינוי.

9. ביטול חוק הצהרות מוות, תשי"ב—1952⁵ — בטל.

10. הוראת מעבר (א) חוק זה יחול אף על אדם שעקבותיו נעלמו לפני תחילתו.

(ב) נקבעו, אגב דיון בהליכים לפי חוק הירו-

⁴ ס"ח תשכ"ה, עמ' 63.

ד. הצעת חוק לתיקון דיני העונשין (פיתוי להמרת דת), תשל"ח—1977

הנאה חמרית אחרת תמורת הבטחה להמיר דתו או לגרום לכך שאדם אחר ימיר דתו, דינו — מאסר שלוש שנים או קנס 30,000 לירות.

3. תיקון חוק העונשין מתחילת חוק העונשין, תשל"ו—1977¹, יהיו סעיפים 1 ו-2 לסעיפים 174' ו-174ב לאותו חוק.

1. מתן הטבות כמיתוי להמרת דת הנותן או מבטיח לאדם כסף, שווה כסף או טובת הנאה חמרית אחרת כדי לפתות אותו להמיר דתו או כדי שיפתה אדם אחר להמיר דתו, דינו — מאסר חמש שנים או קנס 50,000 לירות.

2. קבלת הטבות תמורת המרת דת המקבל או מסכים לקבל כסף, שווה כסף או טובת

¹ ס"ח תשל"ו, עמ' 226.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לחלופין

ש. אלוני זמ. פעיל מציעים :

במקום "או לגרום לכך שאדם אחר ימיר דתו" יבוא "או לשנות אורח חייו הדתי או לגרום לכך שאדם אחר יעשה אחת מאלה".

ש. אלוני מציעה :

בסוף הסעיף, במקום "דינו — מאסר חמש שנים או קנס 50,000 ל"י" — יבוא "דינו קנס 1,000 ל"י וחנינוך מחדש בישיבה סגורה לשנה אחת".

לסעיף 1

ש. אלוני זמ. פעיל מציעים : לחלופין

למחוק סעיף זה. במקום "כדי לפתות אותו להמיר דתו או כדי שיפתה אדם אחר להמיר דתו" יבוא "כדי לפתות אותו להמיר דתו או לשנות אורח חייו הדתי, או כדי לפתות אדם אחר לעשות אחת מאלה".

פ. שינמן מציע :

למחוק את המלה "חמרית".

לסעיף 2

ש. אלוני, מ. וירשובסקי, מ. פעיל זמ. עמאר מציעים : למחוק סעיף זה.

ה. הצעת חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים (תיקון), תשל"ח—1977

המס כאמור לא תעלה על 25 אחוזים מן ההכנסה שלפיה יחושבו פיצויים אלה".

2. תחילה והוראת מעבר תחילתו של חוק זה היא ביום כ"ב בטבת תשל"ח (1 בינואר 1978) ; על תאונות דרכים שאירעו לפני תחילתו של חוק זה יחול הדין הקודם.

1. תיקון סעיף 4

בסעיף 4(א) לחוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, תשל"ח—1975¹, בסוף פסקה (1) יבוא "ואם הפיצויים האמורים פטורים ממס הכנסה יחושבו הפסדי הנפגע לעניין פיצויים אלה לפי הכנסתו לאחר ניכוי מס הכנסה החל עליה בעת קביעתם, ובלבד שההפחתה בשל ניכוי

¹ ס"ח תשל"ח, עמ' 234.

ואבדן כושר השתכרות לא יביא בחשבון הכנסה העולה על שילוש השכר הממוצע במשק לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטאטיסטיקה ערב קביעת הפיצוי;

לסעיף 1
ש. אלוני, ג. האזנר, ב. עמאר ומ. שחל מציעים :
למחוק סעיף זה.

לחלופין

סעיף 1 ינוסח כך: 2. לסעיף 2

1. בסעיף 4(א) לחוק המיצויים לנפגעי תאור- מ. שחל מציע:

במקום "כ"ב בטבת תשל"ח (1 בינואר 1977)
יבוא "י"ב בטבת תש"ם (11 בינואר 1980).

(1) חישוב הפיצויים בשל אבדן השתכרות

ו. הצעת חוק להארכת תקפן של תקנות-שעת-חירום (יהודה והשומרון, חבל עזה, רמת הגולן, סיני ודרום סיני – שימוט בעבירות ועזרה משפטית), תשל"ח – 1977

1. הארכת תוקף תקפו של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על ידי צבא-הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תשכ"ז-1967¹ (להלן — התקנות), בשרי-נויים המפורשים בתוספת, מוארך בזה עד יום י"א בטבת תש"ם (31 בדצמבר 1979).

2. תחילה תחילתו של חוק זה היא ביום כ"א בטבת תשל"ח (31 בדצמבר 1977).

תשובות

(סעיף 1)

1. תיקון תקנה 1
בתקנה 1 לתקנות, במקום הגדרת "אזור" יבוא:
"אזור" — כל אחד מאלה: יהודה והשומרון,
חבל עזה, רמת הגולן, סיני ודרום סיני.

2. החלטת תקנה 9
במקום תקנה 9 לתקנות יבוא :

¹ ס"ח תשכ"ח, עמ' 20; תשל"ה, עמ' 229; תשל"ו, עמ' 182.

הסתייגויות לחוק הג"ל

בתוספת "ימחקו, ובמקום "י"א בטבת תש"ם
(31 בדצמבר 1979) "יבא "כ"ג בשבט תשל"ח
בינואר 1978".

תוספת (לסעיף 1)

מ. וילנר רמ. פעיל מציעים :
למחוק את התוספת.

לסעיף 1
מ. פערל מציע:
 בסיסה של הסעיף המלים "בשינויים המפורטים
 בחוספת" יימחקו, ובמקום "י"א בטבת תש"ם
 (31 בדצמבר 1979) יבוא "כ"ה בכסלו תשל"ט
 (25 בדצמבר 1978)."
מ. ורלנר מציע:
 בסיסה של הסעיף המלים "בשינויים המפורטים

ז. מסקנות ועדת הכספים בעניין הלבנת הון שחור

(סמבר 1977) העבירה הכנסת לוועדת הכספים הצעה לסדר-היום שהגיש חברי-הכנסת מ. חריש בנושא דומה : כוונת הממשלה להעניק חנינה למעלימי מס. ועדת הכספים דנה בנושאים עם סגן שר האוצר

ביום כ"ח בתמוז תשל"ח (14 ביולי 1977) העבירה הכנסת לוועדת הכספים את ההצעה לסדר-היום שהגיש חברה-הכנסת מ. חריש בנושא ההצעה להלבנת הון של עברייני מס הכנסה, וביום ז' בתשרי תשל"ח (19 בספטמבר) הועברו שתי ההצעות ללשכת השר.

הוגם, והיות וביצוע ההצעה הנ"ל יחייב הגשת הצעת חוק לכנסת או תקנות לוועדת הכספים, סבורה הוועדה שמוטב לקיים את הדיון לגופו של דבר בעת הגשת הצעת החוק או התקנות.

וקיבלה דיווח משר האוצר על ההצעה בנדון שסוכמה על דעת ראש הממשלה.
בעקבות זאת באה הוועדה לידי המסקנה הבאה:
היות ולפי דברי שר האוצר שנמסרו לוועדה אין כוונה לתת הנחה משמעותית לאלה שרוצים להלבין א.ז.

הצעת מינוט

מביעה דעתה שההצעה שהובאה בוועדה על ידי שר האוצר משמעותה מתן הקלות מפליגות למעילי המס באשר היא אינה מתחשבת בירידת ערך הכסף ומעניקה הטבות אשראי למעילימים ובכך יוצרת תמריץ נוסף להעלמת הון שחור גם בעתיד. עובדה זו אינה מתאימת עם המוסר הציבורי והאינטרס הלאומי.

ע. אמרני ח. כר"ל, ע. הרר (הורכין), י. זכאי, נ. פדר, י. רבינוביץ, וד. רזוליו מציעים:

במקום מסקנת הוועדה דלעיל יבוא:

הוועדה באה לידי המסקנה הבאה:
הוועדה שוללת הלבנת הון שחור ומתן חנינה לחייבי מס הכנסה בכל דרך שהיא. הוועדה

ח. מסקנות ועדת הכספים בעניין מס ערך מוסף על ספרים

למסקנה שהשמירה על עקרון הכלליות והאחידות של מס ערך מוסף היא בעלת חשיבות עליונה, וכי כל חריגה מן העקרון תיצור עיוותים ותגרום לדרישות למתן פטורים נוספים.

לפיכך אין מקום לפטור ספרי קריאה ולימוד מס ערך מוסף.

הוועדה בדעה שאת המחיר הגבוה של ספרי לימוד, ככל שהוא קיים, יש לפתור בסיוע ישיר על-ידי הרשויות האחראיות לנושא זה.

בישיבת הכנסת ביום י"א בכסלו תשל"ח (21 בנובמבר 1977) העלה חבר הכנסת א. אבטבי הצעה לסדר-היום בנושא הנ"ל. הכנסת החליטה להעביר את העניין לוועדה שתקבע על-ידי ועדת הכנסת.

ועדת הכנסת בישיבתה מיום י"ט בכסלו תשל"ח (29 בנובמבר 1977) העבירה את הדיון בנושא לוועדת הכספים.

ועדת הכספים דנה בנושא עם הממונה על הכנסות המדינה ועם מנהל המכס והבלו במשרד האוצר, ובאה

ט. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא נשירת תלמידים ממערכת החינוך

להלן מסקנות הוועדה:

א. איתור ומניעה

1. הוועדה ממליצה כי משרד החינוך והתרבות יעריך לאיתור הילדים המתקשים בתפישת מיומנויות הקריאה והכתיבה עד תום כיתה א'. המשרד ידאג ליצירת כלים מתאימים ולפעילויות מיוחדות בימי הלימודים בחופשות, להקניית הקריאה לכל הילדים בגיל זה.

2. הוועדה ממליצה כי במזכירות הפדגוגית תוקם יחידה לטיפול בהקניית הקריאה בכיתות יסוד.

3. בכל כיסי המצוקה שאותרו בארץ ייעשה מאמץ מיוחד, כספי ותכני, כדי לקדם את התלמידים המתקשים בלימודים בגיל צעיר. במסגרת מאמץ זה ממומלץ ליצור הוועדה על העקרונות הבאים:

א. לא יבוצע ויסות ואיכלוס כיתות בכיסי מצוקה. במקומות אלה אין להגדיל את הכיתות מעל לעשרים וחמישה ילדים.

ב. משרד החינוך והתרבות מתבקש להכין תכנית תלת-שנתית של איוש תקנים של אחיות, עובדים סוציאליים, פסיכולוגים ויועצים לפי הצרכים בכל בתי-הספר. בכיסי המצוקה ולא לפי תקנים אחידים של המערכת כולה.

המשרד יתיעץ עם השירות הפסיכולוגי, עם אחיות בתי-הספר ועם העובדים הסוציאליים.

ביום ה' באב תשל"ז (20 ביולי 1977) העבירה מליאת הכנסת לדיון בוועדת החינוך והתרבות הצעה לסדר-היום שהגיש חבר הכנסת י. יצחקי בנושא הנ"ל.

הוועדה דנה בנושא במשך שש ישיבות ובמהלכן שמעה עדויות מפי נציגי משרד החינוך והתרבות, קציני ביקור סדיר, קצין למניעת עבריינות ומומחים אחרים. הוועדה הגבילה עצמה לדיון בנשירה ממסגרות חינוך חובה בלבד.

הוועדה מציינת שמשרד החינוך והתרבות ומשרדי הרווחה האחרים מודעים לעומק בעיית הנשירה של ילדים ממוסדות חינוך ולהשלכות שיש לנשירה על עתיד הפרט והחברה. כן למדה הוועדה לדעת כי מוקדי הנשירה, סיבותיה והיקפה, אותרו על-ידי מערכת החינוך וכי עד כה הוצעו, ואף נוסו, דרכים שונות לקידום פתרון הבעיה. בשנה האחרונה הסתמנו נכונות ויכולת רבה יותר לטפל בנושא הביקור הבלתי-סדיר, אף-על-פי-כן לא קטן בהרבה היקף הנשירה. יש לפעול בנושא זה ביתר תנופה ולהפעיל את מירב התכניות שנועדו לחיסול הנשירה.

הוועדה מודעת לעובדה כי ביכלתו של משרד החינוך והתרבות להתמודד רק עם אחד ממרכיבי בעיית הנשירה והיא תחושת הכשלון בלימודים. סיבות אחרות הגורמות לנשירה, כגון המצב החברתי-כלכלי, יציבות המשפחה וגבולות הכשרון הטבעי, חורגות ברובן מתחום שליטתו של המשרד.

סאנקציות משמעותיות על המנהלים שלא ידווחו על היעדרות תלמיד לתקופה של יותר מ-14 ימים מבית הספר וכן על ההורים שלא שלחו תלמיד לבית הספר במשך 5 ימים ללא סיבה מספקת.

2. חוק העונשין, גיל אחריות פלילית, יתוקן וי-חול על נערים מגיל 14 ומעלה.

3. יוקמו מסגרות מגוונות ומיוחדות לתלמידים מ-כיתות ז' ומעלה שאוחרו כנושרים ממערכת החינוך. עדיפות ראשונה תינתן למסגרות שתוצמדה למבני בתי ספר וחיבות-הביניים בסביבתו הטבעית של הילד. עדיפות שנייה תינתן למסגרות ההכשרה המקצועית ועדיפות שלישית לפנימיות. ילד נושר יישלח לפנימיה רק לאחר שנבדקו סיכוייו להיקלט בה. על קצין ביקור סדיר חלה אחריות לטפל גם בנשירה מפנימיות הממור-קמות באזור שבו הוא עובד.

4. בית הספר באזורי המצוקה ייהפך למוקד פעילות חברתית ויפתח כמועדון בשעות אחר-הצהריים בו יתפשו משחקי ספורט תחרותיים מקום נכבד. יש לעודד פעילות של תנועות נוער באזורי מצוקה ולקיים שיתוף בין התנועות לבתי הספר.

5. הוועדה קוראת למורים, למנהלים ולמפקחים לחזק את הקשרים ולטפח את האחריות ההדדית ביניהם בנושא היעדרות תלמידים מבתי הספר.

6. ברשויות המקומיות תוקם מסגרת גג עירונית שתטפל בכל הקשור בנשירה ובנוער שוליים. מסגרת זו תכלול את כל הגופים המטפלים היום בנושא ותהווה כתובת אחת לנער ולהוריו.

הוועדה מבקשת ממשרד החינוך והתרבות לדווח לה תוך שישה חודשים על ביצוע מסקנות אלו.

ג. בין כתלי בית הספר תוקמנה מסגרות טיפוליות ומועדוניות לנושרים סמויים וגלויים. במסגרות אלו יסייעו באיבחון, טיפול ושיקום הילדים במגוון של שיטות, בעזרת מיטב המורים והחונכים, במגמה להמעט מכוח משיכתו של הרחוב.

ד. בכל בית הספר תמונה מורה או יועצת לאחראית על ביקור סדיר. תפקידה ליצור את הקשר עם הבית, עם העובדת הסוציאלית, עם השירות הפסיכולוגי, עם קצין הביקור הסדיר ועם המשטרה לפי הצורך. בכל מקרה יועדף הטיפול בתלמיד על ידי צוות המורים והעובדים המקצועיים בבית ספרו טרם יופנה לטיפול במוסדות חוץ. על המורים לנסות, בעזרת הצוות כולו, להתמודד עם הבעיה במסגרת הטבעית של כיתת האם בטרם ימליצו על הרחקת הילד מהכיתה.

4. בנוסף לעבודתם של קציני הביקור הסדיר ממליצה הוועדה לפני המשרד לנסות לשלב חונכים לטיפול אינדיבידואלי בתלמיד בתוך בתי הספר וב-בתי הנערים. כמו כן ממליצה הוועדה לשקול החלפת המונח "קצין" במונח "חונך".

5. הוועדה ממליצה כי משרד החינוך והתרבות ייוזם תמריצים למורה מצליח לחסל את תחושת הכש-לון בקרב תלמידיו טעוני הטיפול; ידאג למתן פומבי באמצע התקשורת ליוזמת המורה והמוסד המצליח במשי-מה זו; יעודד ביקור אישי ציבורי; יפרסם שיעורים לדוגמה ויקיים ימי עיון להצגת הישגי המורים. כמו כן על המשרד ליוזם דרכי קשר בין המורים להפצת הנסיון המצטבר בעבודה החינוכית, להתדיינות משותפת על שיטות עבודה חדשות ולעידוד המורה המתיריד על-ידי חבריו.

ב. טיפול בנשירה

1. הוועדה ממליצה לקבוע בחוק לימוד חובה

